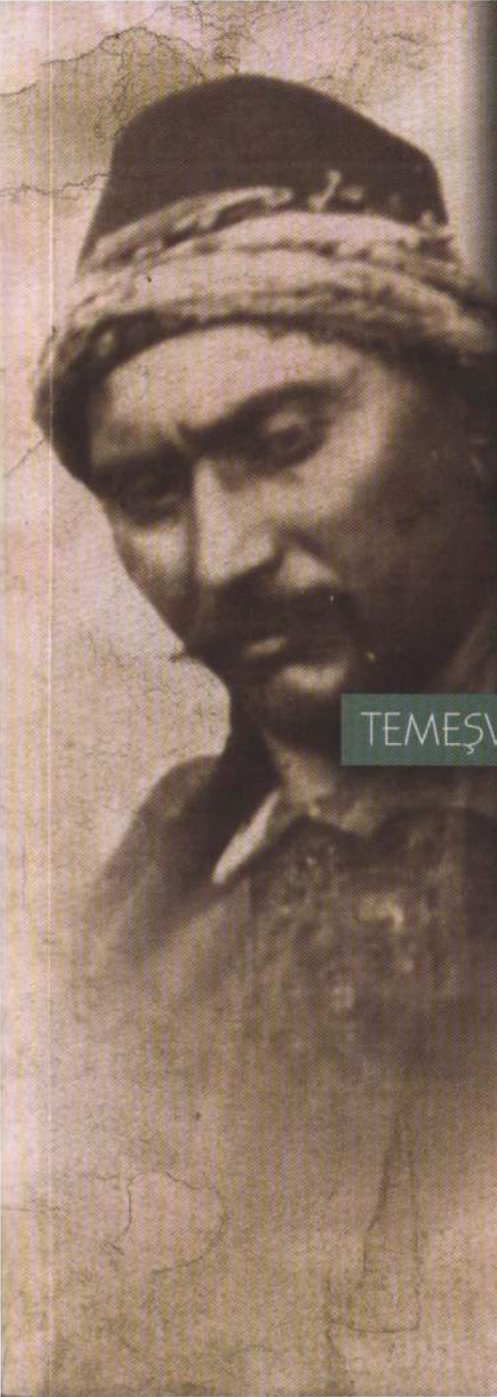

Bir Osmanlı Askerinin Hatıratı

1688-1700

- Esaretten Kaçış -

TEMEŞVARLI OSMAN AĞA

Hazırlayan
Orhan Sakin

BİLGE KÜLTÜR SANAT

YAYIN NO: 660

BİR OSMANLI ASKERİNİN HATIRATI
1688-1700
Temeşvarlı Osman Ağa

© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 16228

1. Basım, 2007
Bilge Kültür Sanat, 1. Basım, Nisan 2015

ISBN: 978 - 605 - 4921 - 60 - 7

Yayın Yönetmeni: *Ahmet Nuri Yüksel*
Kapak: *Kenan Özcan*
Sayfa Düzeni: *Nurel Naycı*
Baskı: *Alemdar Ofset*
Davutpaşa Cad. Besler İş Merkezi No: 29-30 Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 544 23 09
Kapak Baskı: *Azra Matbaacılık*
Cilt: *Çevik Matbaacılık*

BİLGE KÜLTÜR SANAT
Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No:3 Kat:1 34110 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx) Faks: (0212) 511 47 74
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

BİR OSMANLI ASKERİNİN HATIRATI
1688-1700
-Esaretten Kaçış-

TEMEŞVARLI OSMAN AĞA

Hazırlayan
Orhan Sakin

BİLGE
KÜLTÜR
SANAT

Orhan Sakın

1960 yılında Yozgat'ta doğdu. İlk ve orta öğretimini burada yaptıktan sonra Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü 1982 yılında bitirdi. Marmara Üniversitesi Ortaçağ Türk Tarihi Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. 1987 yılından itibaren Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde uzman ve yönetici olarak görev yapmaktadır.

Türk Tarihi ve Kültürü hakkında çeşitli araştırma ve telif eserleri bulunmaktadır. Bir kısmı kolektif çalışma ürünü olan eserlerinin bazıları şunlardır: *Makedonya'daki Osmanlı Evrakı* (Komisyon - 1996), *Tarihsel Kaynaklarıyla İstanbul Depremleri* (2002), *Yadigâr-ı İbn-i Şerif* (Osmanlı Tıp Metni - Komisyon - 2003), *Bozok Sancağı ve Yozgat* (2003), *Eski Türk Dünyasında Bitkiler ve Bitki Kültürü* (2005), *Mısır Şehzadesi* (2006), *Simyacı ve Sırları* (2006), *Mühür* (2006), *Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler* (2006), *1915 Ermeni Mezalimi* (2006), *Ermeni İsyanı Günlüğü, Osmanlı Arşivleri Yeminli Tanık İfadeleri* (2007), *Osmanlı'da Etnik Yapı ve 1914 Nüfusu* (2008), *Vatan Uğrunda Yahut Yıldız Mahkemesi - Amasya Mebusu İsmail Hakkı Paşa'nın Hatıraları* (2014), *Osmanlı Türkçesi Rehberi* (2013), *Osmanlı Arşiv Belgeleri Okuma Kılavuzu* (2014)

İçindekiler

Yayına Hazırlayanın Önsözü 7

Kronoloji 9

Bir Osmanlı Askerinin Hatıratı (1688-1700) 9

Ben Kimim 15

Esirliğe Düşüş 19

Yollarda 30

Avusturya'da Geçen Günler 100

Kurtuluşa Doğru 132

Hür Günler 189

Son 197

Temeşvarlı Osman Ağa

1670'lerin başlarında, günümüzde Romanya'nın batısında yer alan Temeşvar'da dünyaya geldi. Asker bir babanın çocuğu olması nedeniyle kale muhafız birliğinde görev aldı ve kısa zamanda yükselerek genç yaşta birlik zabitleri arasına katıldı. İniş ve çıkışlarla dolu bir hayat yaşayan Osman Ağa, genç bir odabaşı iken, 1688 senesinde Avusturyalılara esir düştü. Bu yıllar, II. Viyana Kuşatması'nın ardından gelişen ve 1699 senesine kadar sürecek olan fırtınalı dönemdi. Esirlik günlerinin büyük kısmını Viyana'da geçiren Osman Ağa, oldukça maceralı bir kaçıştan sonra 1700 senesinde kurtuldu, memleketine döndü. Eski görevine iade edildi, vilayet tercümanlığı yaptı. Avusturyalılar ile yapılan sınır görüşmelerinde yer aldı.

1716'da Temeşvar'ın, 1717'de de Belgrad'ın düşman eline geçmesiyle memleketini terk etmek zorunda kaldı; İstanbul'a göçtü. Bu esnada mallarının ve ailesinin çoğunu kaybetti. 1724 senesinde hatıralarını kitaplaştırdı. 19. yüzyılda yurt dışına çıkartılan kitap, British Museum *NR. MS Or. 3213* numaradadır. Önce Almancaya çevrildi daha sonra da Almancadan Türkçeye çevrilerek yayımlandı. 1963 yılında Fahir İz tarafından İngiltere'deki nüshanın bir kopyası İ. Ü. Türkiyat Enstitüsü'ne kazandırıldı. Harun Tolasa tarafından transkripsiyonu yapılarak yayımlandı. Günümüz Türkçesine uyarlanmasında bu metin kullanıldı. Ancak Almanca yer ve şahıs isimleri, Almanca çevirilerden yararlanılarak Almanca imlalarına göre yazıldı.

Kronoloji

Hatıratta anlatılan döneme ait genel kronoloji

11.02.1681 : Osmanlı-Rus barışı.
27.07.1682 : Orta Macar seferi.
15.08.1682 : Kaşka Kalesi'nin fethi.
14.07.1683 : İkinci Viyana kuşatması.
12.09.1683 : Viyana kuşatmasının kaldırılması ve ordunun çekilmesi.
01.11.1683 : Estergon'un düşman eline geçmesi.
15.11.1683 : Veziriazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın idamı.
1684 : Mukaddes ittifakın kurulması. Bu ittifaka Almanya/ Avusturya, Papalık, Venedik, Toskana, Lehistan, Malta, sonra da Rusya katıldı. Bundan dolayı Osmanlı Devleti, Macaristan'da, Lehistan'da, Dalmaçya'da, Bosna'da, Arnavutluk'ta ve Mora'da, yani altı cephede tek başına savaşmak zorunda kaldı.
18.06.1684 : Wissegrad Kalesi'nin düşmesi.
15.07.1684 : Avusturya Ordusu'nun Budin kuşatması. Venedik Cumhuriyeti'nin harp ilanı.
08.08.1684 : Ayamavri Kalesi'nin düşmesi.
28.09.1684 : Preveze'nin düşmesi.
10.10.1685 : Lehistan cephesinde Bojan zaferi.
18.11.1685 : Kara İbrahim Paşa'nın azli, Sarı Süleyman Paşa'nın sadareti.
15.06.1686 : Navarin'in düşmesi.
02.09.1686 : Budin'in düşmesi. Macaristan'ın elden çıkması.
12.08.1687 : Mohaç bozgunu.
05.09.1687 : Cephedeki askerin isyanı. Sarı Süleyman Paşa'nın kaçması. İsyan eden ordunun İstanbul üzerine yürümesi.
25.09.1687 : Atina'nın düşmesi.
08.11.1687 : IV. Mehmed'in padişahlıktan indirilmesi. II. Süleyman'ın padişah oluşu. Avusturyalıların, Belgrad'a doğru harekete geçmeleri.

09.11.1687 : Hazine için halktan imdadiye (para) toplanması.
29.11.1687 : Yeniçerilerin ayaklanması.
14.01.1688 : Eğri Kalesi'nin düşmana teslimi.
02.03.1688 : Sadrazam Siyavuş Paşa'nın öldürülmesi ve Nişancı İsmail Paşa'nın sadareti.
04.1688 : Venediklilerin Eğriboz Adası'nı kuşatmaları.
06.09.1688 : İstoln-i Belgrad Kalesi'nin düşmesi.
08.09.1688 : Belgrad'ın Alman/Avusturya eline geçmesi.
30.10.1688 : Eğriboz zaferi.
06.06.1689 : II. Süleyman'ın Avusturya Seferine hareketi.
10.06.1689 : Kırım üzerine yürüyen Rusların Ur-Kapı ağzında Kırım Hanı Selim Giray tarafından durdurulması.
08.07.1689 : Orsova Kalesi'nin ele geçirilmesi.
30.08.1689 : Batucina bozgunu.
24.09.1689 : Niş bozgunu.
25.10.1689 : Avusturya'ya sefere gidilmesi için padişahın hatt-ı hümayunu.
03.1690 : Mora Adası'nda son Türk kalesi Benefşe'nin Venedikliler tarafından alınması.
11.07.1690 : Kanije'nin düşmesi.
12.07.1690 : Eyüp yangını. Belgrad'ın Avusturyalılar eline geçmesi.
13.07.1690 : Fazıl Mustafa Paşa'nın Belgrad seferi.
21.08.1690 : Zernescht zaferi.
08.10.1690 : Belgrad'ın Avusturyalılardan geri alınması.
04.03.1691 : Avlonya'nın Venedikliler tarafından işgali.
22.06.1691 : Sultan II. Süleyman'ın ölümü. II. Ahmed'in Edirne'de padişah oluşu.
19.08.1691 : Slankamen Muharebesi. Avusturyalılara karşı yenilgi ve Fazıl Mustafa Paşa'nın şehadeti.
09.1691 : Avusturyalıların Varat Kalesi'ni kuşatmaları.
14.01.1692 : Tökeli İmre'nin, sadrazamın daveti üzerine Edirne'ye gelişi.
12.06.1692 : Varat Kalesi'nin düşmesi.
21.06.1692 : İngiltere ve Flemenk'in, Osmanlı-Avusturya savaşında barışı sağlamak için arabuluculuk teklifleri.
18.07.1692 : Venediklilerin Hanya kuşatması.
07.06.1693 : Büyük İstanbul yangını.
12.09.1694 : Varadin kuşatması.
09.1694 : Papalık, Malta ve Floransa gemileri ile Venedik donanması'nın Sakız önlerine gelip adaya asker çıkarmaları.

21.09.1694 : Sakız Adası'nın Venediklilere teslimi.
15.12.1694 : Petervaradin Kuşatması'nın kış sebebiyle kaldırılması.
06.02.1695 : Sultan II. Ahmed'in ölümü. Sultan II. Mustafa'nın padişah oluşu.
18.02.1695 : Sakız Adası'nın geri alınmasını sağlayan Koyun Adaları zaferi.
30.06.1695 : II. Mustafa'nın Avusturya seferi için Edirne'denhareketi.
09.09.1695 : Lipova'nın yeniden fethi.
18.09.1695 : Zeytinburnu deniz zaferi. Venedik donanmasının imhası.
22.09.1695 : Lipova'nın güneyinde bulunan Lugas'ın kuşatılması. Lugas zaferi.
13.10.1695 : Azak zaferi. Kalenin Ruslardan kurtarılması.
06.08.1696 : Azak Kalesi'nin düşman eline geçmesi.
27.08.1696 : Olaseh (Ulaş) zaferi.
31.08.1696 : Ordu'nun zafer sonrası Temeşvar'a gelişi. Koca Cafer Paşa'nın Belgrad muhafızlığına tayini.
11.09.1697 : Zenta faciası: Osmanlı Ordusu'nun tüm malzemelerinin Avusturyalıların eline geçmesi ve Veziriazam Elmas Mehmed Paşa'nın şehadeti.
17.10.1697 : Bosna Sarayı'nın yanması.
20.10.1698 : Osmanlı Temsilcilerinin Belgrad'dan Karlofça'ya hareketleri.
26.01.1699 : Karlofça Antlaşması.
14.07.1700 : Osmanlı-Rus barışı.
03.12.1701 : Bedesten yangını.
22.08.1703 : Sultan II. Mustafa'nın halli. III. Ahmed'in padişah olması.
14.11.1708 : Cezayir-Oran Kalesi'nin teslim alınması.
19.07.1711 : Prut Muharebesi.
24.06.1713 : Edirne Antlaşması.
08.11.1714 : Venedik seferine karar verilmesi.
01.04.1715 : Padişah ve veziriazamın ordu ile Edirne'ye hareketi.
07.07.1715 : İstendil Adaları'nın fethi.
07.08.1715 : Kuzey Mora'nın fethi. Ordunun Güney Mora'ya hareketi.
24.09.1715 : Girit Suda Kalesi'nin fethi.
20.10.1716 : Macaristan'daki son Türk vilayet merkezi olan Temeşvar'ın düşman eline geçmesi.
18.08.1717 : Belgrad'ın düşman eline geçmesi.
21.08.1718 : Avusturya ile Pasarofça Antlaşması.

Viyana
SLOVAKYA
Tisa
AVUSTURYA
Neostadt
Komaron
Visegrad
Egri
Eslergon
Budin
Kapfenberg
Tisa
Graz
Keşkemet
Tuna
MACARİSTAN
Kanije
SLOVENYA
Varajdin
Tuna
Baya
Segedin
Çanad
Arad
Lipova
Zigetvar
Mohaç
ROMANYA
Zagreb
HIRVATİSTAN
Drava
Zombor
Temeşvar
İvaniç
SIRBİSTAN
Siska
Osek
Pakraç
Pojeka
Varadin
Kostayniçe
Siraç
Slankamen
Brod
Karlolça
Sirem
Sava
Zemun
BOSNA HERSEK
Belgrad

BİR OSMANLI ASKERİNİN HATIRATI
1688-1700
-Esaretten Kaçış-

Ben Kimim

Adım Osman, Avusturya serhattindeki Temeşvar'danım[1]. Rahmetli babam Mahmud oğlu Ahmed Ağa, yüz sene önce üç kardeşi ile birlikte Belgrad'dan gelerek buraya yerleşmiş. Ben de burada doğdum. Hayatımın baharında esir düştüğüm güne kadar gençliğimi, yeşillikler arasındaki bu güzel beldede geçirdim.

Babam, Temeşvar'a gelince kale muhafızlığını yapan Azap Askerleri Ocağı'na[2] girmiş ve yükselerek ocak kethüdası[3] olmuş. Daha sonra Yerli Kulu[4] ağalıklarından bir "piyade ağalığı"[5] boşalınca oraya atanmış. Babam, 1677 senesinde vefat ettiğinde bu görevinde yaklaşık on yılını tamamlamıştı. Öldüğü zaman ben küçüktüm. Onun ölümü bana çok ağır geldi; zira annemin vefatının üzerinden iki ay gibi kısa bir zaman geçmişti. Her ikisinin de cenazesi,

1 Romanya'nın batısında, Macaristan sınırında bulunan şehir, 1552-1716 yılları arasında Türk yönetiminde kaldı. Bkz. Harita.

2 Kale muhafızlarının piyade bölümü. Azap askerleri bekâr erkeklerden seçilirdi; kalelerin kadrolu görevlileridir.

3 Herhangi bir yetkilinin yardımcısına verilen genel isimdir, Türkçede kâhya da denir ve çoğunlukla göreviyle birlikte anılır. Ocak kethüdası da ocağın amiri olan ağanın yardımcısı anlamına gelir.

4 Yerli Kulu (Gönüllü) askerleri: Mısır, Bağdad, Lahsa, Musul, Diyarbakır, Van, Halep, Kars, Erzurum, Bosna, Budin ve Temaşvar kalelerinde, yeniçeri yerine onların teşkilatına benzer şekilde kurulmuş olan askerî teşkilat. Yerli kulları da ulufeli askerlerdi fakat ulufeleri yeniçerilerden fazlaydı. Yerli kullarının sayıları kaleler için belirlenen kadrolarla sınırlıydı.

5 Yerli kulu (gönüllü) teşkilatının amiri.

Siged Mahallesi'nde eski bir Cizvit kilisesinden dönüştürülmüş olan caminin mihrabı önüne defnedildi.

Babam birkaç kez evlenmiş; fakat önceki hanımlarından olan çocuklarının hiçbirisi yaşamamış. Bunun üzerine İslankamen[6] adlı yerden annemi getirerek bir kez daha evlenmiş. Yirmi beş yıllık evlilikleri sonucu dokuz çocukları olmuş. Fakat öldüklerinde sadece üç erkek ve iki kız çocukları hayatta kalmıştı.

Babam öldüğünde en büyüğümüz olan Bektaş Ağa on altı yaşındaydı. Kız kardeşlerimden Atiye on dört, Vasıfhan on, küçük kardeşim Süleyman ise iki yaşındaydı. O günleri hâlâ çok iyi hatırlıyorum. Yaşlarımız küçük olduğu için, kadı efendi tarafından vasilerimiz tayin edilmişti. Rahmetli babam, ölüm döşeğindeyken büyük kardeşim Bektaş Ağa'nın kendi yerine geçmesini vasiyet etmiş. Kethüdası olan Zülfikâr, rahmetli babamın yetiştirmesiydi. Babam vasiyetinde ayrıca, "Atiye'yi Zülfikâr'a versinler; çocuklara vasi olsun ve hep birlikte oturup onlara göz kulak olsun" demiş. Böylece, anneden ve babadan hisselerimize düşen miras, kadı efendi tarafından paylaştırıldı. Yetişkin olanların malları kendilerine verildi. Küçüklerin ise malları vasilere teslim edilerek muhafaza altına alındı. Genç yaşta yetim kalmıştım ama yüklü bir mirasın da sahibi olmuştum.

Kardeşlerimle birlikte Temeşvar'daki hocalardan dersler aldık; zamanımıza göre çok iyi yetiştik. Ağabeyim evlendi, biz küçükler de tahsilimizi tamamladık.

Mutlu bir hayatımız vardı. Ancak bu, 1683 yılında Kara Mustafa Paşa'nın Viyana'yı kuşatmasından sonra değişti. Viyana'daki başarısızlığın ardından savaş ve kargaşalarla geçen yıllar başlamıştı.

6 İslankamen (Slankamen): Sırbistan'da bir kasaba.

Ağabeyim askere gitti. İki seneye yakın bir zaman gelmedi. Bayrağı ile varıp Satmar ve Kaşa seferlerinde bulunmuştu. Bu sıralarda, kız kardeşlerimin ikisi de vefat etti. Kardeşim ve enistemizde her zaman bakımlı cins hayvanlar ve atlar bulunurdu. Ben ise daha küçüklükten ata binmeye ve silah kuşanmaya çok hevesliydim. Kendi imkânlarımla silah ve donanımlarımı aldım, asker arasına karıştım. Savaşa ve cenge düşkündüm. Baba dostlarımızdan Temeşvar'ın Fârisân[7] Ağası Pirî Ağa, beni bazı çarpışmalarda görüp beğenmiş. Ocakta bir odabaşılık[8] boşalınca kadroyu bana teklif etti. Kardeşim ve enistem de uygun gördüler; böylece genç yaşta odabaşı oldum. İki üç sene kadar o bayrak ile padişah hizmetinde bulundum.

Askerlik hayatım böylece başlamıştı. Sevinç içindeydim; gençlik arzum yerine gelmişti. Fakat kaderimin beni bu sayede nerelere doğru sürüklemekte olduğunu, o zamanlar nasıl bilebilirdim?

O günlerde Sonluk ve Szarvas kaleleri, General Heissler[9] tarafından ele geçirildi. İçlerindeki halk Temeşvar Kalesi'ne kaçmıştı. Aynı general daha sonra gelip Arad Kalesi'ni yağmaladı. Halkını ve kale korumasındaki Rumeli askerinin çoğunu katletti, birçoğunu da esir etti. Çevreyi yakıp yıkıyordu. Buradan geçip Çanad Kalesi'ni kuşattı. Yanında büyük topları olmadığı için çevredeki köy ve nahiyeleri yağmalattıktan sonra Szarvas taraflarına gitti. Bu arada kalenin varoşlarını da bütünüyle yakıp yıkmıştı.

Aynı günlerde Segedin önünde askerlerimiz bozguna uğramıştı[10]. Kale, General Wallis'in eline düştü. Tisa Nehri

7 Fârisân: Sınır kalelerinin korumasında kullanılan atlı hisar eri.
8 Takım komutanı, teğmen.
9 Avusturyalıların Erdel komutanı.
10 12 Ekim 1687.

ve Muris kıyıları bütünüyle boşalırken bu felaketleri fırsat bilen ve çeşitli yerlerden firar etmiş olan Sırp köylüleri, eşkıya ve kadana[11] olmuşlardı; Avusturyalılara bağlanarak hizmet ediyorlardı. Düşman askerleriyle birlik olup Temeşvar Kalesi halkına saldırmaktaydılar. Hemen her gün kalemizin çevresine geliyorlar, çalıp çırpıyorlar, yakaladıkları yolcu, bostancı ve sair iş güç sahiplerini ya öldürüyorlar ya da esir edip kalelerinde zindanlara kapatıyorlardı. Bu esirlerin birçoğu daha sonra fidye karşılığı kurtulmaktaydı.

11 Türk ve Macar gönüllüleri.

Esirliğe Düşüş

Hayatımı karartan o talihsiz olay gerçekleştiğinde tarih 1688 senesinin Haziran başlarıydı. Temeşvar muhafızı Koca Cafer Paşa beni yanına çağırtmıştı.

Paşanın huzuruna çıktığımda odada oturanlar arasında uzak yoldan geldikleri anlaşılan yabancılar dikkatimi çekti. İstanbul'dan yeni gelen ulaklarmış[12] bunlar. Yanlarında Arad Kalesi'nde görevli yeniçeri, topçu ve cebecilerin maaşları varmış. Adamları bana tanıtan paşa, oturmam için yer gösterdi ve hemen "Bu paranın acil olarak Arad Kalesi'ne ulaştırılması gerekiyor" diye konuşmaya başladı. Niçin çağrıldığımı bilmiyordum; fakat paşanın sözlerinden ulaklar ve yanlarındaki parayla ilgili bir göreve gönderileceğimizi tahmin etmekte gecikmemiştim. Nitekim paşa, "Çevremiz düşmanlarla çevrili" diye konuşmasını sürdürmüş ve "Böylesine kıymetli bir postayı ulakların Temeşvar'dan ileriye götürmeleri mümkün değil. Bu iş, kale görevlisi süvarilere, yani sizlere düşüyor." diyerek sözlerini tamamlamıştı.

Oldukça önemli ve tehlikeli bir görevdi bu. Ben henüz çok gençtim ama birçok çarpışmaya girmiş, savaş tecrübesi kazanmıştım. İyiden iyiye takdir edilen bir askerdim artık. Paşa hazretleri de zaten bunu özellikle belirtmiş; "Böylesine önemli bir görevi bu nedenle sana ve bölüğüne vermeyi uygun bulduk" demişti. "Hazineyi Lipova adlı yere, bir gece içinde ulaştırmak gerekiyordu."

12 Haberci, posta.

Emri alır almaz hemen hazırlıklarımı tamamladım. Düşmana yakalanmamak için gece karanlığını değerlendirmemiz gerekiyordu. Akşama bir saat kala Baba Hüseyin Sahrası'na çıktım ve seksen kadar askerimle paşayı beklemeye başladım. Cafer Paşa gelerek bizi bizzat denetledi. Hazineyi elleriyle teslim etti ve dualarla uğurladı.

Lipova Kalesi, Temeşvar'a on saatlik bir yerdir[13]. Gece boyunca hiç durmadan yol aldık. Ancak iki üç yerde hayvanlarımızı dinlendirip yemledik. Onun dışında attan inmedik. Nihayet tam hesapladığımız gibi, sabah vakti Lipova Kalesi'ne ulaşmayı başardık. Kalenin Temeşvar Kapısı'nda yetkililere hazineyi teslim ettik. Görevimizi başarmanın rahatlığı içinde geri dönecektik ama öylesine yorgun ve uykusuzduk ki, Lipova'daki ağalar ve tımar sahipleri bir iki gün kalıp dinlenmemizi teklif ettiklerinde hayır diyemedik. Aslında, yorgunluğumuzun dışında Lipova'da misafir olarak kalmamızın başka bir nedeni daha vardı: Lipova'nın kirazları... Üstelik öyle kolay kolay geri çeviremeyeceğimiz bir nedendi bu. Lipova bağ ve bahçeleriyle meşhurdur. Kiraz zamanı bir başka güzel olur. Kiraz o kadar bol olur ki okkası bir akçeye bile kimse dönüp bakmaz. Pazarlarda yığın yığın durur. Aramızda "Bir gün kalalım, hem dinlenelim hem de biraz kiraz yiyelim." diye kararlaştırdık. Fakat, bu kararımızın ne kadar yanlış olduğunu anlamamız için bir gün bile geçmeyecekti. Hâlâ ne zaman kiraz görsem aklıma hep o uğursuz gün gelir.

* * *

O gün her birimiz bir konağa dağılmış, yol yorgunluğunu üzerimizden atmaya çalışıyorduk. Ben de uzanmış, yorgunluktan ağırlaşan göz kapaklarımı henüz kapamıştım ki haber topunun gümbürtüsüyle yerimden fırladım. Gün batmaya yakındı. Önce bir iki el silah sesi gelmiş, ardından

13 Temeşvar'ın 58 km kuzeydoğusundadır.

haber topunun sesi duyulmuştu. Neler olduğunu merak ederek dışarı çıktığımda bütün insanların toplanma mahalline doğru koşmakta olduklarını gördüm.

Çok geçmeden olay anlaşıldı. Yukarı Erdel taraflarından Muris Nehri kıyısını takip ederek gelen Macar kadanaları, kaleye hücum etmişlerdi. Aslında küçük bir gruptu bunlar. Kaleye birkaç el tüfek atıp kaçmışlardı. Hemen atlarımıza binip arkalarına düştük. Düşmanın bu hareketi bir tuzakmış. Lipova'nın üst tarafında, Muris Nehri karşısındaki dağ başında bulunan Şolimos Kalesi halkı, yukarıdan düşmanın pususunu görmüşler. Yakınlarından geçerken "Daha ileri gitmeyin, düşmanın pususu var." diye bizleri uyardılar. Akşam karanlığı da bastırmıştı. Geri döndük. Yine herkes konaklara dağıldı.

Böyle bir durumla karşılaşacağımızı bilmiyorduk ama Lipovalılar tahmin ediyorlarmış; bizden gizlemişler. Kalmamız için böylesine ısrar etmelerinin asıl nedeni buymuş anladığımız kadarıyla. Çünkü Lipova Kalesi'nin kendi askerleri sayıca epey azalmıştı. Daha önceki birkaç çarpışmada yüzlerce adamlarını kaybetmişler. Kimisi şehit olmuş kimisi esir... Kalede ancak üç yüze yakın asker kalmış. Ama bir tesellimiz vardı; yalnız değildik. Hazineyi kendi kalelerine götürmek üzere Yanova'dan da bir fârisân ağasıyla yetmiş seksen nefer asker gelmişti; onlar da bizim gibi kalede mahsur hâldeydiler şimdi. Böylece kaledeki asker sayısı beş yüze yaklaşmış oluyordu.

Ertesi gün seher vaktinde, Lipova'nın bağlarının bulunduğu Tançoş (Tanzerberg) tepesinden Avusturya ordusunun boru sesleri duyuldu.

Zaten gözlerine uyku girmeyen halk telaşla ayaklandı. Özellikle bizim gibi yabancılar hemen atlarına bindi; herkes bir an önce kaleden dışarı çıkmak istiyordu ama mümkün olmadı. Kale kapıları sıkı sıkı kapatılmıştı.

Avusturyalıların komutanı General Caraffa imiş. Yanında olan on sekiz alay piyade ve süvari askeriyle o kış (1687-88) Erdel vilayetinde kışlamış. İlkbahar olup havalar ısınmaya başlayınca Erdel'den çıkıp Muris Nehri kenarınca ilerleyerek Lipova'nın önüne gelmiş. Ağır silah ve mühimmatlarını Muris Nehri üzerinden naklettirmekteymiş.

Kiraz mevsiminin o güzel seherinde kale halkı korkuyla yerlerinden fırladıklarında ne yapacaklarını bilememenin şaşkınlığı içindeydiler. Misafir olan bizler, Muris Nehri'ni aşıp Yanova tarafına gitmek istiyorduk. Hemen toparlandık, kale kapıları açılınca dışarı çıktık, Muris Köprüsü'ne geldik ki ne görelim? Şolimos tarafından ve Moroş Boğazı tarafından ilerleyen iki bin kadar haydut ve kadana yolları tutmuş. Gitmek mümkün değil. Çaresiz kaleye geri dönecektik. Muris Köprüsü'nü bozup yıktık. Zira köprü kalırsa dış kale, nehir tarafından gelen düşmana açık olacaktı.

Savunma yapmak için herkes iç kaleye toplandı. Burası ağaç kütükleriyle tahkim edilmiş küçük bir yerdi. Çevresi hendekle çevriliydi. Üç dört küçük tabyası vardı ve her tabyanın üzerine dörder, beşer top yerleştirilmişti. Daha dışarıda olan dış kale ise çok daha geniş bir alanı kapsıyordu. Ancak burası boştu. Yalınkat duvar, bazı kule ve surları taştan inşa olunmuştu. Çok az bina vardı. Ayrıca dış kalenin nehir yönü de açıktı. Duvarlar, nehir kıyısından başlıyor, şehrin üç tarafını dolaştıktan sonra yine nehirde bitiyordu.

Düşman ilk gününü beklemekle geçirdi. Ne bir top ne bir tüfek attı. Ama biz sürekli ateş ediyorduk; elimizden geldiğince onlara zarar vermeye çalışıyorduk. Hatta bazı yiğitler dışarı çıkıyorlar, bahçeler arasından Avusturya karakollarına yanaşarak saldırıyorlardı. Fakat ertesi gün durum tamamen değişti. Düşman, geceleyin dokuz parça büyük top ile üç-dört havan topunu bizimkilere fark ettirmeden bah-

çeler arasına yerleştirmeyi başarmış ve dış kalenin hemen beş yüz adım yakınına kadar yanaşarak mevzi tutmuştu.

Ertesi gün sabah erkenden topların korkunç gürlemeleri ve duvarların sarsıntılarıyla uyandık. Ağır gülleler, kalenin duvarlarını dövüyordu.

O gün ikindi vaktine kadar kale duvarını döven gülleler, sonunda duvarın bir bölümünde genişçe bir gedik açtı. İç kaledekiler hemen buraya koştu; canla başla çalışarak gediği kapatmaya çalıştı. Bulabildikleri her türlü şeyi gedikleri kapamak için kullanıyorlardı. Taş, toprak yanında, ellerine geçirdikleri yastık ve minderleri bile gediklere dolduruyorlardı. Fakat bu çabaları sonuçsuz kaldı; çok geçmedi, isabetli bir yaylım ateşinin ardından, gediğe doldurulan bu derme çatma malzeme darmadağın oldu. Bunu gören düşman, çığlıklar atarak hücuma geçti.

Gediğin açıldığı bölgeyi birkaç bölük asker koruyordu. Düşmanın o yönde hücuma geçmesi üzerine askerin çoğunluğu kısa zaman içinde gediğin önüne yığıldı. Gedikten içeri sızmaya çalışan düşmana karşı, el bombalarıyla, tüfeklerle göğüs göğüse çarpışma başladı. Fakat bu durum, bir başka tehlikeyi doğurdu. Gedik yönüne bu kadar ağırlık verilmesi, kalenin diğer taraflarının savunmasını zayıflatıyordu. Nitekim Battal Kapı'dan ve Temeşvar Kapısı tarafından Macar ve Sırp kadanaları, yanlarında getirdikleri merdivenlere tırmanmaya başladılar. Surların yüzü, örümcekler gibi duvarlara tırmanan askerlerden görünmez olmuştu.

Düşmanın kalenin diğer tarafından içerilere sızmakta olduğu haberleri kulaktan kulağa yayıldığı zaman, gediği savunan askerlerin direnci kırıldı. Gediği savunmayı bırakıp telaşla ve birbirlerini çiğneyerek geri çekilmeye başladılar. Hepsi de bir an önce iç kaleye girme çabasındaydı.

Biz de bunların arasındaydık. İç kaleye kendimizi atmak için koşturuyorduk; ama kapıya yaklaştığımız zaman bir

başka kötü manzarayla karşılaştık. Macar ve Sırp askerleri bizden önce ulaşmışlar, yolumuzun önündeki sokak başlarını tutmuşlardı. Çaresiz tam ortalarına hücum ettik. Düşman ikiye yarıldı, çarpışa çarpışa sağ salim iç kaleye ulaştık.

Çarpışmalar o gün akşama kadar sürdü. Avusturyalılar artık dış kaleyi ele geçirmişlerdi. Şehrin dört yanından alevler yükseliyordu. Yangınların kimini biz, kimini dışardan düşman başlatmıştı.

Lipova o gece boyunca yandı; gökyüzünü alevlerin kızıllığı sarmıştı. İç kaleyi şehirden aradaki hendek ayırmaktaydı. Hendek yeterince geniş değildi; bu nedenle yangın iç kaleyi de etkilemekte gecikmedi. Kapı kulesi ve bazı evler tutuştu. Ve bu küçük dar mekânda, şimdi büyük bir kargaşa ve telaş yaşanmaya başlamıştı.

İç kalenin alanı fazla geniş değildi; evler daracık sokaklarla birbirinden ayrılıyordu. Hayvanlar ve insanlar yüzünden daracık sokaklar mahşer yerine dönmüştü. İnsanların feryatları ve çığlıkları ile atların kişnemeleri birbirine karışıyordu. Toz ve dumandan göz gözü görmez olmuştu.

Alevler ilerledikçe kadın ve çocuklar korkuyla çığlıklar atıyorlar, "yanacağız" diye bağrışıyorlardı. Yardımcı olmaya çalışan erkekler ise ellerindeki su kaplarıyla koşturuyor, tutuşan kule ve evlerin üzerine çıkıp yangını söndürmeye çalışıyorlardı. Ama dış kalede, evlerin damlarına ve minarelere yerleşmiş olan Avusturya piyadesinin tüfekleri, her birini tek tek avlıyordu. Vurulanlar, söndürmeye çalıştıkları ateşlerin içine düşüyorlar, yardım isteyenlerin çığlıkları, top ve tüfek sesleri arasında kaybolup gidiyordu. Havayı kaplamış olan yoğun barut ve duman kokusuna şimdi de dayanılmaz bir yanık et ve yağ kokusu karışmıştı.

Ertesi sabah durum daha da kötüleşmişti. Geceleyin çok yakınımıza kadar sokulmuş olan havanlardan atılan mermi-

ler, ateş ve ölüm yağmuru olarak üzerimize inmekteydi. Hendeğin hemen öbür yanındaki taştan inşa edilmiş hanın tavanı yangından gece tamamen çökmüştü. Dört duvarı ayakta kalmıştı. Burası şimdi Avusturyalıların havan topları için bulunmaz bir mevzi oluşturuyordu. Bir taraftan da damların üzerinden tüfeklerle aralıksız kurşun yağdırıyorlardı. Daracık sokaklara sıkışmış olan insanlar o gün, mahşerin dehşeti ve çaresizliğini yaşadılar. Çarpışmalar bu şekilde üç gün üç gece sürdü. İnsanlar ve hayvanlar bir bir ölüyor, yaralılar yerlerde sürünüyordu. Bu arada kale komutanı, benim birliğime başka bir tabyanın savunmasını verdi. Burası kalenin en tehlikeli yeriydi. Hem topları doldurup atmak hem de tüfeklerle cenk etmek zorundaydık. Tüm gücümüzle çarpışıyorduk; ama herkes gibi biz de durumun artık gittikçe kötüleştiğini görüyorduk. Kalenin ileri gelenleri de bunu sezinlemiş olmalıydılar. Aralarında kaleyi vire[14] ile vermeyi tartışmaya başladılar. Galiba en akıllıca görünen de buydu. Sonunda kale bedeninde beyaz bayrak sallandı. Bayrağı gören Avusturyalılar ateşi kestiler. Biraz sonra kale yakınına kadar gelen birkaç subay aşağıdan yukarıya doğru bağırdı: "İsteğiniz nedir?"

"Kaleyi vire ile vermek isteriz; bize uygun rehineler verin, biz de dışarı adam gönderelim, görüşmeler yapılsın."

Çok geçmeden kapının önüne gelen iki Avusturya zabiti, kapılar açılarak içeri alındı; aynı anda da içeriden iki Lipovalı ağa dışarı çıktı, kapı önünde bekleyen askerlerin arasında Avusturya ordugâhına doğru gitti.

Ağaların arkasında, bir uşağın yedeğinde muhteşem görünümlü siyah bir at vardı. Hayvanın gümüş eyer ve süslü koşum takımları, güneş ışığında pırıl pırıl parlıyor, uzaktan bile göz kamaştırıyordu. Lipova Kalesi beyi, özel ahırından çıkartmıştı; generale hediye olarak gönderiyordu.

14 Vire: Anlaşarak bir kale veya müstahkem bir mevkii teslim etmek.

Kaledeki herkesi şimdi büyük bir merak ve heyecan sarmıştı; "Acaba düşman komutanı, isteğimizi kabul edecek miydi?" Büyük küçük hepimiz biliyorduk ki bu şartlar altında ne uzun bir zaman dayanılabilir ne de bir yardım ulaşabilirdi. Birkaç saat sonra uzaktan ağalar göründüğünde herkesin aklında aynı soru vardı. "Acaba anlaşma sağlanmış mıydı?"

* * *

Ağalar kaleye girince Avusturyalı rehine subaylar da dışarı bırakıldı.

Avusturya karargâhından dönen ağaların anlattıkları, hiç de hoş şeyler değildi. General Caraffa, görüşmeleri bizzat yapmış ve tercüman aracılığıyla "İstekleriniz nedir?" diye sormuş. Ağalar da kendilerine verilen yetki ve talimat doğrultusunda isteklerini nakletmişler:

"Kalemize gelip bizi kuşattınız, sizin amacınız kaleyi ele geçirmek. Bizim de karşı koymaya yeterli gücümüz yok. Ailelerimizle ve mallarımızla bırakın bizi Temeşvar'a gidelim."

Ama eline güzel bir av geçirdiğine inanmış olmalıydı ki general ağaların teklifini kabul etmemişti. Mağrur bir edayla çok kısa ve kesin bir cevap vermişti:

"İsteğinizi kabul edemeyiz; ancak size şöyle bir fırsat verebiliriz: Silahlarınızı bırakarak çoluk çocuğunuzla dışarı çıkın, dilersek sizi bırakırız, dilemezsek esir ederiz."

Bu teklifi ağalar kabul edemezlerdi. Nitekim onlar da reddetmişler; "Böyle bir şeyi kabul etmek nasıl mümkün olur!" diye karşılık vermişler ve generali ikna etmek için ellerinden geldiğince çabalamışlar. Fakat kararından döndürmek mümkün olmamıştı. Cevabı oldukça sertti:

"Varın gidin, içeride cenge devam edin."

Çarpışmalara ara verildiği sırada, Avusturyalı bazı subaylar ve askerler, siperlerden çıkıp kale hendeği yakınlarına kadar gelmişlerdi. Ateşkes ortamından yararlanarak hendek

kenarında oturuyorlar, yemek yiyorlar, bir taraftan da yanlarındaki köpeklere taş ve ağaç atıp hendeğin içine sıçratıyorlardı. Bazıları da ellerindeki mızrakları suya daldırarak derinliğini ölçüyorlardı. Bütün bunlar bizlere göre, adamların savaşı devam ettirmeye niyetli olduklarının deliliydi.

Nitekim çarpışmalar yeniden başladı.

Ağızlarından ejderha gibi ateşler saçan toplar, bütün gün ve gece hiç susmadı. Gülleler kaleyi iyiden iyiye cehenneme çevirmişti. Gökten sürekli yağmur gibi taş, demir ve ateş yağıyordu. Daracık alana sıkışmış olan insanlar ve hayvanlar hızla tükenmekteydi. Sokaklar cesetlerden geçilmez oldu. Yerler, taş ve topraklarla birlikte havaya uçan insan ve hayvan parçalarıyla dolmuştu.

İnsanlar artık kendi canlarından çok çocuk ve ailelerinin derdindeydiler. Şehrin ileri gelenleri tekrar oturdular, aralarında tartıştılar, düşmanın istediği şekilde kaleyi vermeye razı oldular.

Kale bedenlerine yine beyaz bayrak çekildi. Şartları görüşmek üzere birkaç adam gönderildi. Bu kez generalin istediği doğrultuda vire koşulları kabul edildi[15].

O gece, kale kapısının dış tarafı Avusturya askerleri tarafından tutuldu. İç taraf sabaha kadar bizim kontrolümüzde kaldı. Ertesi sabah insanlar dışarı çıkmaya başladılar. Silahlarını bırakmışlardı. Bizler, bulunduğumuz tabya üzerinden aşağıda olanları kolayca izleyebilmekteydik. Avusturya askeri, ordugâhlarından kaleye kadar, piyade olarak iki saf hâlinde dizilmişlerdi. Ordugâh ise kaleden bir çeyrek saatlik uzaklıktaydı; kaleden rahatlıkla görülebiliyordu.

İnsanlar, dörder beşer veya daha fazla sayıda gruplar hâlinde, aileleri ve çocuklarıyla birlikte kale içinden çıkıyor-

15 Böylece Avusturyalıların eline geçen Lipova, Temeşvar'a yönelik saldırıların üssü hâline gelecektir. Bu nedenle Türk ordusu, 9 Eylül 1695 senesinde yeniden ele geçirerek ayakta kalmayı başaran kısımlarını da yıkıp kaleyi boşaltacaktır.

lardı. Kadın ve çocuklar, birbirlerine iyice sokulmuş hâlde ürkek ürkek yürüyorlardı. Kapıdan dışarıya çıkanlar askerler tarafından durduruluyor, üzerleri aranıyordu. Silahları varsa alınıyordu. Sonra da yol boyu iki sıra hâlinde dizilmiş olan askerlerin arasına gönderiliyordu.

Askerlerin iki sıra dizilerek oluşturduğu koridordan birbirlerine sarılmış hâlde ilerleyen insanlar, yer yer askerlerin saldırısına uğruyordu. Askerler, aralarından geçerken gözlerine kestirdiklerini eteklerinden ve kollarından yakalayarak zorla çekiyorlar, aralarına alıyorlardı. Askerlerin aralarına düşen bu zavallılar, vahşi kurt sürüsünün eline düşmüş av gibi anında soyuluyorlar, çırılçıplak ortada kalakalıyorlardı. Karşı koyup direnmeye çalışanlarsa hemen paramparça ediliyordu.

Askerler birbirlerini örnek alıyorlardı. Soygun ve öldürmeler gittikçe artmaktaydı. Subaylar ne kadar önlemeye çalışsalar da saldırıları durdurmayı başaramıyorlardı. Gözü dönmüş askerler, üzerlerini arayarak para bulamadıkları insanları öldürüyor, sonra da karınlarını yarıyorlardı. Bu vahşice işi, zavallıların, paralarını yutmuş olduklarını düşünerek yapıyorlardı.

Katliamları subayların engellemekte çaresiz kaldığını gören generallerin bazıları, bizzat müdahale etmek zorunda kaldılar. Bazı generaller, atlarını soygun ve katliam yapan bu gözü dönmüş askerlerin üzerlerine sürdüler. Bağırıyorlar, gözlerini korkutmak için de bazılarını vuruyorlardı. Generallerin kurşunlarıyla yere serilen askerlerin yanındakiler, kısa bir duraksama yaşasalar da hemen ardından umarsızca soyguna devam ediyorlardı.

Biz en son çıkanlardandık. Lipova beyi, kadısı, âyanları ve altmış kadar adamla birlikteydik. Önümüzden ve arkamızdan yüksek rütbeli subaylar geliyor, saldırılara karşı bizi koruyorlardı. Yine de askerler yanlardan uzanıyor, etekleri-

mizi çekiştiriyorlardı. Bu arada ilerlerken, biraz önce öldürülmüş ve karınları deşilmiş zavallıların cesetlerini daha yakından görebilmekteydik. Çırılçıplak ve parçalanmış hâlde öylece yatıyorlardı.

Bu korku ve dehşet dolu kısa yolculuğun ardından sonunda generalin çadırı önüne ulaşabildik. Geride kimse kalmamıştı. Bizden önce çıkanların başlarına neler geldiğini bilmiyorduk; ama burada bizden başka kimse görünmüyordu. Ertesi günün sabahına kadar, etrafımızı kuşatmış olan askerlerin gözetiminde orada kaldık.

Sabah bir general geldi, bizi dizip saydı. Sonra, askerlerle birlikte ikişerli, üçerli veya beşerli ayırdılar, grup grup götürmeye başladılar.

Sonradan öğrendiğime göre Lipova Kalesi'nden çıkan asker ve varlıklı kimselerin yanında, çocuk ve gençleri erkek kadın demeden esir etmişlerdi. Ancak, yüz kadar fakir ve yaşlıyı arabalarla Temeşvar tarafına göndermişlerdi. O kadar çok esir ele geçirmişlerdi ki generallerden binbaşılara, hatta bayrak kethüdasına varıncaya kadar bütün rütbeli subaylara en az birer esir düşmüştü.

Ben Yanovalı biriyle beraberdim. Avusturyalı bir asker bizi alarak bir çadıra götürdü. Orada iki subay vardı. Bunlar Prens Louis[16] adlı generalin piyade alayı subaylarındanmış. İkisi de kethüda rütbesindeymiş.

Çadıra girdikten sonra bir kenarda beklemeye başladık. Adamlar dikkatlice bizi incelediler, kılığımıza, boyumuza posumuza baktılar. Sonra da kendi aralarında tartışmaya başladılar. Önce sebebini anlamamıştık ama kısa zaman sonra öğrendik. Problem bizi paylaşamamalarıymış. Tartışmaya zar atarak son verdiler; böylece kavga son buldu, paylaşılmış olduk.

16 Baden Markgrafi Prens Louis. Türkenlouis olarak tanınıyordu.

Yollarda

Lipova Kalesi böylesine haksız bir anlaşmayla düşmana bırakılınca halk büyük bir ümitsizliğe kapıldı. Çoğunluğu can korkusundan değerli eşyalarını bile yanına almadı. İçleri sayısız para ve değerli eşya ile dolu odaların kapıları ardına kadar açık kalmıştı. Ama kimsenin geriye dönüp bunlara bakacak hâli yoktu. Çünkü dışarı çıkınca esir olacaklarını veya öldürüleceklerini biliyorlardı. Her iki durumda da ellerindeki para ve mallar, onlar için sadece yük olacaktı. Bütün bunlara karşın, mal ve para hırsı, kimilerini düşünemez hâle getirmişti. Bu durumda bile parayı görünce dayanamayan ahmaklardan bazıları, sanki sahiplenme imkânları varmış gibi, terk edilmiş malları yağmalayarak ceplerini ve koyunlarını doldurmuşlardı. Yanımdaki Yanovalı asker de bunlardan birisiydi. Pek çok altın ve para yüklenmişti ve askerlerin hiçbirisine kaptırmadan buraya kadar gelmeyi başarmıştı. Ama sonuçta bir esirdi işte.

Artık efendilerimiz olan Avusturyalı subayların ilk işleri, bizleri baştan ayağa aramak oldu. Üzerimizden çıkan her türlü kıymetli eşyaya el koydular. Benim ahmak arkadaşım da böylece kendi elleriyle yeni efendisini zengin etmişti. Ama subay, bulduklarıyla yetinip kendisine teşekkür edeceği yerde, "Belki daha başka şeyler vardır" diye elbiselerini bütünüyle soymuş, aptal arkadaşını çırılçıplak bırakmıştı.

Bense durumun nereye varacağını önceden kestirdiğimden kaleden ayrılırken yanımdaki bütün paraları bıraktığım gibi kıyafetlerimi de değiştirmiştim. Üzerimde neftî bir çuha serhatlı dolaması, kızıl çubuk iskerlet çuha, sıkma çakşır ve serhatlı kuşağı, kırmızı kaytan kuşak ve bir kırmızı kalpak vardı. Hepsini soyunmuş, kalpağı da ters çevirmiştim. Üzerime bir beyaz yağmurluk alarak fakir bir görünüme bürünmüştüm. Elbiselerimle birlikte silahlarımı çıkartmıştım. Çünkü çevre kalelerdeki haydut ve kadananın birçoğunun bizim çevre köylüler olduğunu biliyordum. Her an birisi beni tanıyabilirdi. Tanırlarsa Avusturyalılardan alıp yüksek fidye talebiyle eziyet edebilirlerdi. Yüzümü gözümü de biraz daha çamur ve toza bulayarak iyice tanınmaz hâle gelmiştim.

Benim esiri olduğum kimse, Teğmen Fisher diye anılıyordu. Avusturya ordusunda tanınmış bir kimse olduğunu kısa zaman geçmeden öğrenecektim. Ben esir, bu adam da artık benim efendimdi. Fisher, General Prens Louis'nin piyade alayında teğmen rütbesinde yargıçmış. Bu "alay kadısı" demekti... Adamın ordudaki konumu yüksekti ama boy fakiriydi. Ne kadar lanetli bir adam olduğunu da kısa zaman içinde öğrenecektim.

Avusturyalıların dillerini bilmiyordum; Fisher ile kelimelerle anlaşamıyorduk. İlk işi işaretle yanımda para olup olmadığını sormak oldu. Ben de işaretle olmadığını anlatmaya çalıştım ama ikna olmadı; bütün elbiselerimi çıkarttırdı. Ben de diğer esir gibi çırılçıplak kaldım. Hatta ayıp yerlerimi bile kendi eliyle yokladı. Bir şey bulamayınca yine kendi eliyle elbiselerimi iade etti. Sonra da profoz[17] tarafından getirttiği demire bir elim ile bir ayağımı kilitledi. Çadırın önünde araba altında bir yer gösterdi. Günlük yarım ekmek tahsis etti. Gö-

17 Zabıt görevlisi.

revim ise hayvan kaşağılamak, arabasının camlarını temizlemek gibi işlerdi. Akşamları ise karakollara gidiyor, orada geceliyordum. Ertesi sabah askerler yine beni getiriyor, günlük işlerimi yapıyordum.

Fisher'in çadırı tek direkliydi. Emrinde hizmetkâr yoktu; ancak Erdel vilayetinden ayartma bir Saks kızı, günlük işlerini görüyordu. Kız oldukça esmer fakat kara kaşlı, iri yapılı, hoş endamlı birisiydi. Fisher'in çok işine yarıyordu; gece gündüz birlikteydiler.

Çadır ve araba hizmetleri ise alaydan nöbetleşe gelen askerlere aitti. Nöbetçiler üç dört günde bir değişiyordu.

Avusturya askeri Lipova'da on günden fazla kaldıktan sonra Muris Nehri kıyısından aşağıya, Segedin[18] tarafına doğru hareket etti. Bu yolculuk esnasında benim görevim, arabaya koşulan dört beygirin öndeki iki beygirine sahip olmaktı. Bir elimle bir ayağım demirli, beygirin birine binip diğerinin dizginleri elimde, arabacının emirlerini yerine getirmeye çalışıyordum. Fakat, henüz dillerini öğrenemediğimden benden istenilenleri tam olarak anlayamıyor, çoğu kez tıpkı bir aptal gibi davranıyordum. Tabii her yanlış davranışımın karşılığı, sert bir kırbaç oluyordu.

Muris Nehri kenarıyla Çanad ve Segedin tarafına doğru ilerleyen birlik, Arad'ın alt yanında bulunan Fönlak adlı yerde konakladığında Fisher beni yanına çağırttı. Bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Bense hâlâ dillerini anlayamıyordum. Kimi zaman yanındaki kızın konuştuğu Eflakça[19] ile, kimi zaman da el kol işaretleriyle anlaşmaya çalışıyorduk. Ama anladığım kadarıyla adam benden fidye istiyordu. İstediği fidyeyi verirsem beni serbest bırakacaktı. Dil bilmemenin de verdiği zorlukla, anlaşmak için uzunca bir süre

18 Veya Szeged: Güneydoğu Macaristan'da bir şehir.

19 Bugünkü Romanya'nın güneyine Osmanlılar Eflak demekteydiler. Eflakça, burada yaşayan halkın konuştuğu dil.

mücadele ettik. Sonunda fidye bahasının miktarı üzerine anlaştık. Gerçek kimliğimi hep saklamış, kendimi bir garip kimse olarak tanıtmıştım. Altmış altına uzlaştık sonunda.

Fakat benim yanımda para ne gezer? Bunun için adamın bana güvenip serbest bırakması gerekiyordu. Ancak o zaman Temeşvar'a gidip istediği parayı alıp gelebilirdim. Bu konuda verebileceğim tek güvence, sadece kuru bir "söz"dü. Fisher bunu yeterli görmüyordu; bir de kefil istedi. Onu da buldum; aynı alayda esir olan kendi birliğimin erlerinden Muhzır oğlu İbrahim kefilim oldu. Ben de İbrahim'in bu iyiliğini karşılıksız koymayacak, onun fidye parası olan dokuz altını da getirecektim. Aslında bu kefilliğin de dayanağı yine benim vermiş olduğum "söz"den öte bir şey değildi.

Bütün bunları yedi gün içinde yapmak zorundaydım. Anlaşmamıza göre, yedi günün sonunda paralarla birlikte Segedin'de olacaktım. Fisher, anlaşmamızın şartlarını ve ayrıntılarını içeren Latince ve Beç[20] dilinde yazılmış bir belge düzenledi ve mühürleyerek elime tutuşturdu.

Aynı yerde benim gibi dört Müslüman esir daha vardı. Onlar da kurtuluş akçeleri için şartlı ve kefil karşılığı serbest bırakılmıştı. Anlaştığımız şekilde Segedin'e gelmek üzere beş arkadaş 1688 yılı Haziran ayının 28'inci günü[21] Avusturya alayından ayrıldık; Muris Nehri kıyısından yukarı Arad'a doğru yola düştük. İki saat kadar yürüdükten sonra tam Arad'ın karşısından sağ tarafa, güneye doğru yöneldik. Yol, iz yoktu. Yönümüzü tahmini olarak tayin ediyorduk. Altı saat kadar yürüdük. O gün akşam olduğunda Temeşvar'a üç saat kadar yaklaşmıştık.

Eve yaklaşmanın heyecanı içindeydik. Bir an önce yuvalarımıza ve yakınlarımıza kavuşmak için can atıyorduk. Ancak bugünlerde buralarda gece yolculuğunun çok tehli-

20 Avusturya.

21 1099 senesi Şaban-ı şerifin 28. günü.

keli olduğunu biliyorduk. Çevre köyler tamamıyla boşalmış, köylüler dağılmışlardı. Yol güvenliği yoktu. Geceyi Temeşvar yakınındaki ormanda geçirdik.

Ertesi sabah hava aydınlanmaya başlarken kalktık, tekrar yola düştük. Adımlarımızı daha bir heyecanla atıyorduk artık; hem dinlenmiş hem de şehre iyice yaklaşmıştık.

Temeşvar'a ulaştığımızda kuşluk vaktiydi. Arkadaşlarımın her biri evlerine dağıldı. Ben de heyecanla evimin yolunu tuttum. Sabah beni karşılarında gören kardeşlerim sevinçten uçtular. Birbirimize sarıldık özlemle. Mutluluk gözyaşlarımız birbirine karıştı.

Sonra uzun uzun sohbet ettik; başımdan geçenleri anlattım. Kurtuluş fidyesi için Avusturyalı subaya söz verdiğim altmış altından ve bana kefil olan askerin dokuz altınından söz ettim. Hiç itiraz etmediler; sağ ve esen görüştürmeyi nasip ettiği için Allah'a dualar ve şükürler ettikten sonra "Para işi kolaydır" diyerek karşılık verdiler. Onlar da verilen sözün tutulmasının önemine inanıyorlardı. "Parayı en kısa zamanda toplayacaklarını" söylediler.

Biz daha bunları konuşurken hareketlilik başlamıştı. Döndüğümü haber alan komşular ve akrabalar, kimi gülerek kimi sevinçten ağlayarak eve doluşmaktaydı.

Dört gün Temeşvar'da dinlendim. Dost ve yakınlarımızla karşılıklı özlem giderdik. Bu arada fidye paralarını da denkleştirdik.

Paradan gayrı birtakım kıymetli hediyeler de aldım. Dördüncü günün sonunda arkadaşlarımla haberleştik ve yine birlikte yola çıktık. Ramazanın üçüncü günüydü (2 Temmuz 1688). Çanad tarafına doğru yürüdük; yola çıkışımızın üçüncü günü, yani tam söz verdiğimiz gibi Avusturya birliğinden ayrılışımızın yedinci gününde Segedin'e ulaştık.

Şehrin girişinde, Tisa Nehri[22] üzerindeki köprünün başında bir karakol vardı. Karakolda askerlere durumumuzu anlattık, elimizdeki kâğıtları gösterdik. Askerler ve subaylar için pek alışık olmadıkları önemli bir konu gibiydi bizim durumumuz. Bizi alıp doğruca ordu komutanı generalin huzuruna çıkardılar. General inceden inceye sorguya çekti. Ellerimizdeki evraklara tekrar tekrar baktı. Başka subaylarla konuştu. Birbirlerinin yüzlerine baktılar ve sonunda bizi kale komutanı olan yarbay payesine sahip Baron de Nehem'in yanına gönderdiler. İçimizde ümitle birlikte korku ve endişe duygusunu hissediyorduk. Nitekim kale komutanının yanında duyduklarımız hiç hoşumuza gitmemişti: "Bizim aradığımız birlik, Segedin'den kalkıp Tuna Nehri tarafına, Erdöt ve Ösek bölgesine gitmiş." Bunu duymak moralimizi bozmuştu ama komutan bize "Fidye paralarınız yanınızdaysa biz alır onlara göndeririz, merak etmeyin" diyerek yüreğimizi ferahlatmıştı. Yeniden ümitlendik.

O gün, kale içindeki karakolun hapishanesine gecelemek için girdik ama buradan çıkmamız yedi gün sürdü. Endişe ediyorduk: "Biz sözümüzü tutmuş, paraları alıp gelmiştik. Onlar sözlerinden vaz mı geçmişlerdi?"

Yedinci gün, komutanın yanına götüreceklerini söyleyerek bizi hapisten çıkardıklarında ümit ve korkuyu birlikte yaşıyorduk. Kurtulacağımızı ümit etmek istiyorduk ama ümidimiz çabucak tükendi; komutanın anlattıklarını dinleyince fazla sevinmememiz gerektiğini anladık. Komutan ellerimize yol kâğıtları tutuşturuyor ve "Sizin sahipleriniz Ösek tarafına gitmiştir; varın, bulup paraları kendi elinizle teslim edin." diyordu. Oysa yedi gün önce böyle söylemiyordu; fidye paralarımızı kendisi teslim alıp bizleri serbest bırakacaktı. Bizim gidip vermemiz gerekiyorsa yedi gündür niçin bekletilmiştik? Onca zamanı boşuna kaybetmiş-

22 Tisa (Tisza), Orta Avrupa'daki en önemli nehirlerden birisi.

tik. Bu arada da birlik oldukça uzaklaşmış olmalıydı. İşin içinde iyi niyet görünmüyordu ama çaresiz söyleneni yapmak zorundaydık.

Kaledeki çarşıdan dört beş günlük ekmek ve katık temin ettik; zaman geçirmeden Segedin'den Başka kırlarına doğru yola çıktık. Avusturya ordusunun izini takip etmemiz pek de zor olmuyordu. Yakılıp yıkılmış, harabeye döndürülmüş köy ve kasabaları izleyerek ilerliyorduk.

Üzerinde yürüdüğümüz ova tıpkı ucu bucağı olmayan çöl gibiydi, en küçük bir gölgelik yoktu. Hararet insanın beynine işliyordu. Allah'tan ki su sıkıntısı çekmiyorduk; önümüzden gitmiş olan Avusturya askerleri, konak yerlerinde çok sayıda kuyu bırakmıştı. Kuyuların bir kısmı oldukça derin, bir kısmı kolay ulaşılacak hâldeydiler. Kuşaklarımızı uç uca bağlıyor, testimizi aşağı salarak suya ulaşıyorduk.

Gündüzleri dayanılmaz derecelere çıkan hararetten, geceleri de sivrisineklerden yolculuk tam bir işkenceydi. En büyük sıkıntımız uyuyamamaktı. Gündüzleri güneş, geceleri de sivrisinekler uyutmuyordu. Öyle ki geceleri birimiz eline tepsi gibi bir şey alıyor, sürekli sallayarak diğerlerini sineklerin saldırısından korumaya çalışıyordu; ama işin doğrusu bu da pek faydalı olmuyordu. Ayrıca, canavarlara, haydutlara ve kadanalara yakalanma korkusu yaşıyorduk. Şükür ki Segedin'den yola çıktığımız üç dört gün zarfında ancak iki yerde Sırp haydutlarına rastladık. Bizi sorguladılar; ordunun ardınca gittiğimizi öğrenince dokunmadılar.

Beşinci gündü, Sombar kasabasına yakın bir yerde Tuna Nehri göründü. Çevrede küme küme ormanlık ve ağaçlıklar göze çarpıyordu. Tuna'nın taştığı günlerdi. Sular nehir yatağından aşmış, bütün o ormanlık yerleri ve sazlıkları kaplamıştı. Tahminimize göre Sombar kasabası da boştu. Kasaba bir buçuk yahut iki saatlik bir uzaklıkta görünüyordu. Avusturya ordusunun o tarafa doğru gittiği izlerden belliydi. Biz de aynı yönde yürümeye devam ettik.

Oldukça yorgun düşmüştük, kasabaya da epeyce mesafe vardı. Küçük ormanlardan birisinin kıyısına gelince dayanamadık; "Gölgede biraz uyuyup dinlenelim" diye düşündük. Ama uyumak ne mümkün? Yiyeceğimiz bir gün öncesinden bitmişti; açlık uyutmuyordu. "Acaba ne yapsak?" diye düşünürken nehirdeki küçük bir gemi gözümüze ilişti; kıyıya yanaşmış bağlı duruyordu. Fazla uzakta değildi. Kendi kendimize müzakere etmeye başladık. "Acaba gemiden para karşılığında yiyecek bir şeyler bulamaz mıydık?" Sonunda kararımızı verdik. İçimizden birisi gidip soracaktı. Gitme görevi de bana kaldı...

Arkadaşlarım ağaçların altında beklemeye başladılar. Ben kalkıp geminin yanına gittim. Çekine çekine yakınına kadar yürüdüm. Yaklaşınca onlar da beni fark etti. Görünümleri hiç hoşuma gitmemişti ama artık geri dönemezdim. Sekiz on Macar haydudu gemilerini bağlamışlar, bazıları da karaya çıkmışlardı. İçlerinden birisi de kadındı.

Macarların kimisi dinleniyor, kimisi ateşin başında balık pişiriyor, kimisi de elbiselerini çıkarmış bitlerini ayıklıyordu. Doğruca yanlarına vardım. Sırpça selam verdim ve "Para ile satacağınız ekmeğiniz yok mu?" diye sordum. Korktuğumu hissettirmemeye çalışıyordum. İçlerinden biri Sırpça biliyormuş, "Sen kimsin?" diye karşılık verdi. Ben de "Esiriz." diye cevapladım. Aynı adam kuşkuyla konuşmasını sürdürdü:

"Burada Müslüman esiri ne gezer, nerede esir oldunuz?"

"Lipova Kalesi'ndeniz. Avusturya askeri gelip kaleyi aldı, bizi esir etti. On beş gün oluyor. Sahiplerimiz bizi fidye parası için Temeşvar'a göndermişlerdi; şimdi yine onlarla buluşacağız. Kendileri orduyla Erdüd ve Ösek taraflarına gitmişler. Biz de verdiğimiz sözü yerine getirmek üzere arkalarından gidiyoruz."

Aralarında Macarca konuşmaya başladılar. Konuşmaları az da olsa anlayabiliyordum. Birbirlerine "Şimdi bunu ne yapalım?" diye soruyorlar, tartışıyorlardı.

"Soyup öldürelim. Kırın bayırın başı; şahidi yok ispatı yok..."

"Hem doğru söylediğini nereden bilelim? Kim bilir belki de casustur, elimize girmişken salıvermek olur mu?"

Aralarında tartışırlarken içlerinden birkaçı kalkıp yanıma doğru gelmişti. Aniden hücum edip üzerime atıldılar. Kaçmaya yeltendim ama artık mümkün değildi. Adamlar sıkı sıkı sarılmışlar, bırakmıyorlardı. Diğerleri de koştular. Birisi boğazıma yapışırken diğerleri de ellerimi arkama büküp bağlamaya çalışıyorlardı. Nefesimin kesildiğini hissettim.

* * *

Biraz sonra ellerim arkamdan sıkıca bağlanmış bir hâlde, tekmeler arasında gemiye doğru sürüklenip itekleniyordum. Gemiciler beni tekneye bindirdikten sonra karadaki malzemelerini aceleyle topladılar. Ateşi söndürüp hepsi de koşturup gemiye doluştular. Gemi nehirden aşağı doğru kaymaya başladığında elimin iplerini çözdüler.

Adamların bir kısmı gemiyle ilgilenirken bir kısmı da benimle ilgileniyordu. Üzerimi aramaya başladılar. Elbiselerimi tek tek çıkarttılar. Çırılçıplak kaldım. Öncelikle kılıç kesemin içindeki hediyelik üç dört sırmalı mendili, dört beş kuruşluk gümüş akçeyi ve Avusturyalıların verdiği resmî kâğıtları aldılar. Kâğıtlarımı parçalayıp nehre attılar. Üzerimdeki yetmiş üç altını, çakşır uçkurluğuna dikmiştim. Bunlar kendimin ve kefilimin kurtuluş parasıydı. Bulmaları uzun sürmedi; hepsini aldılar. Bir don bir gömlek kalacak şekilde bütün elbiselerime el koydular. Arama ve soygun işi bittikten sonra beni yine ellerim bağlı olarak bir kenara bıraktılar; kendi aralarında konuşmaya başladılar. Konu anla-

dığım kadarıyla benim ne olacağım üzerineydi. Öldürmeye niyetlenmişlerdi ama bir problemleri vardı: "Bunu gemide öldürürsek gemiye kan bulaşır" diye bazıları itiraz ediyordu.

İtiraz edenler etkili olmuştu; gemiyi Tuna Nehri'nin Budin yakasında, ıssız bir yere yanaştırdılar. Beni karaya çıkardılar. Kenarda diz üstü çökerttiler. İri yarı birisi yalın kılıç yanıma geldi. Celladım olacak adam buydu anlaşılan. Artık hayattan tamamıyla ümidimi kesmiştim. İçimden dua etmeye başladım:

"Ey yerlerin göklerin yaratıcısı olan şanı yüce Allah, hikmetinden sual olunmaz. Ben henüz genç ömrüme doymayan bir kulunum, hiç kimsenin bilemeyeceği bir yerde ölmek neden başıma geliyor? Bari kendi lütf u kereminle günahlarımı affedip iman ile ömrümü sona erdir."

Öleceğimden emindim; artık kelimeişahadet getiriyor, metanetle bekliyordum. Bir taraftan da Macar kâfirinin elindeki düz uzun kılıca bakıyor, "Acaba kılıç keskin mi? Boynumu birden keser mi?" diye düşünmeden de edemiyordum. Korkuyordum: "Keskin değilse çok acı verir miydi acaba?"

Gemide kalanların hepsi güverteye dizilmişler, bize bakıyorlardı. Eğlenceli bir oyun seyrediyormuşçasına neşe içindeydiler. Elinde kılıçla başımda bekleyen adamı teşvik için hep bir ağızdan bağırıyorlardı:

"Öldür!.. Öldür!.."

Ben diz çökmüş bir hâlde ölümümü beklerken celladım da başımda yalın kılıç, gemiden kendisine çığlıklarla alkış tutan seyircilerine gösteri yapıyordu. Zaman zaman çevremde dönüyor, elindeki kılıcı havada daireler çizdirecek şekilde sallıyordu. Havada dönen kılıçtan yayılan yankılar, teknedekileri âdeta coşturuyor, tezahüratlarının daha da artmasına neden oluyordu.

Ancak, bu şamataya katılmayan birisi vardı: bana tercümanlık eden Macar... Yanımda ayakta suskun suskun

duruyordu. Düşünceli bir hâli vardı, sanki hasta gibiydi. Bu durum eli kılıçlı adamın dikkatini çekti.

"Niçin böyle susuyor, somurtuyorsun?" diye sordu. "Yoksa bir çekincen mi var?"

"Evet, endişe ediyorum," diye cevap verdi diğer adam. "Diyelim ki şimdi bunu burada kestik gitti; fakat bunun birkaç arkadaşı daha vardı unuttun mu? Şimdi onların gidip Avusturya askerine durumu bildireceklerinden hiç şüphen olmasın. Bizim de varacağımız yer Avusturya ordusudur. Bunların esir oldukları ortaya çıkarsa sonra nasıl cevap veririz?"

Bu sözler, kılıçlı adamın da kafasını karıştırmıştı.

"Ya ne yapalım?" diye sordu.

"Bundan başka, geride kalan arkadaşlarını da ele geçirmek mümkün olursa hepsini bir yerde öldürüp mallarını alalım. Böylesine ıssız bir yerde bunların başlarına ne geldiğini kim nereden bilecek?"

Adamın fikrini arkadaşları da beğenmişlerdi. Hemen tepeme biriktiler, soruları sıralamaya başladılar:

"Arkadaşların şimdi nerededir? Gittiler mi yoksa seni mi bekliyorlar?" Sonra, arkadaşlarımın yanlarında para olup olmadığını, kaç kişi olduklarını ve yanlarında at olup olmadığını sordular.

"Arkadaşlarım beni bırakıp gitmezler," diye karşılık verdim. "Beni ekmek almaya gönderdiler. Kendileri bu ormanın kenarında oturmuş uyuyorlardır; çünkü dört gün, dört gecedir uykusuzuz. Karnımız da çok aç; muhakkak ekmek gelecek diye bekliyorlardır." diye sürdürdüm sözlerimi.

İçimde kurtuluş ümidi yeniden canlanmaya başlamıştı. Susmadan konuşmaya devam ettim. Dört kişi olduklarını, her birinin yanında fidye parası olduğunu, bir tane at olduğunu, onun da fidye için yanlarında bulunduğunu,

bir bir anlattım. Ayrıca, adamların kendilerine iyice güvenmeleri için arkadaşlarımın yanlarında silah olmadığını da eklemeyi unutmadım.

Aslında arkadaşlarımın benim yakalandığımı görür görmez kaçıp gittiklerinden emindim. Amacım sadece zaman kazanmaktı. "Böylece bu fani dünyada birkaç nefes daha almış olurum," diye düşünüyordum içimden. "Allah'tan ümit kesilmez, belki bir fırsat doğabilirdi bu esnada."

Sözlerimi tamamlamadan önce:

"Eğer varırsanız onları kolay bulursunuz," demeyi de unutmamıştım.

Sözlerimi tercüme eden tercümanı dikkatle dinleyen adamlar, "Bu çok güzel" diye, her biri silahlarını aldılar, tüfeklerini doldurdular. Gemiyi yanaştığımız yerde bıraktılar. Kayıklara bindiler. Beni de çıplak hâlimle ve ellerim bağlı olarak yanlarına almışlardı. Irmak boyunca giderek yakalandığım yere geldikten sonra kıyıya çıktılar. Macarların birisi benimle birlikte kayıkta kalmıştı. Diğerleri, tarif ettiğim ormanlığa gittiler. Gittiler ama çok geçmeden boş ellerle döneceklerinden emindim. Öyle de oldu, çok geçmeden adamlar döndüler. Oldukça sinirli görünüyorlardı; daha uzaktan bağırıyorlardı:

"Arkadaşların yok!.. Gitmişler!.."

Bense öfkeden çılgına dönmüş, küfürler savurarak yanıma gelen adamlara cevap verirken elimden geldiğince kendimden emin görünmeye çalışıyordum:

"Onlar sizden korkup orman içine gizlenmişlerdir. Beni öldürdünüz diye dışarı çıkmaya korkuyorlardır. Beni dışarı çıkarın, onları çağırayım; görürsünüz hemen geleceklerdir."

Kayıktan beni dışarı çıkardılar. Ormana doğru yürüdüm, bir taraftan da arkadaşlarıma isimleriyle sesleniyordum. Aslında Türkçe olarak "Bre durman kaçın, iş yamandır!" diye, gücüm yettiğince bağırıyordum.

Bağırıp çağırmalarım boşunaydı; ne bir ses ne bir karşılık duyuluyordu. Yarım saatten fazla, bazen ben, bazen de haydutlar bağıra çağıra arkadaşlarımı aradık. Artık ümitleri kalmamış gibiydi. "Yoklar... Hemen şunu öldürelim." diye tekrar söylenmeye başlamışlardı. Ben ise aramalarının sürmesini sağlamak ve zaman kazanmak için elimden geldiğince bir şeyler yapmaya çalışıyordum:

"Onlar uyumuşlar yahut gizlenmişlerdir. Ormanı iyice ararsanız muhakkak bulursunuz."

Adamlar son bir kez daha aramaya niyetlendiler.

Dakikalarımın sayılı olduğundan hiç kuşkum yoktu artık. "Bundan sonra bana kurtuluş yoktur" diye düşünüyordum. "Nasılsa beni öldürecekler... Öyleyse, bir kez kaçmayı deneyeyim" diye kararımı verdim. "Eğer beni tutan Macar'ın elinden kurtulabilirsem geniş kırlarda gidebildiğim kadar kaçabilirdim. Kurtulursam şanslıydım, çünkü nasıl olsa, öyle de böyle de ölecektim.

Haydutlar ormanı tekrar aramaya gittiler. Ben yanımdan ayrılmayan adamdan kaçabilmek için uygun zamanı ve fırsatı kollamaya başlamıştım. Macar'ın bir anlık dalgınlığı bana aradığım fırsatı verdi; aniden silkindim, adamın elinden kurtuldum, fırlayıp koşmaya başladım. Bütün gücümle koşuyordum. Geriye dönüp bakmıyordum ama Macar'ın arkamdan koştuğunu hissediyordum. Adam bir taraftan da yırtınırcasına bağırıp çağırıyordu. Adamın böğürtülerini ve çığlıklarını ormandaki Macarlar da işitmekte gecikmedi. Kovalamacaya onlar da katıldı. Ben Sombar tarafına, Avusturya askerlerinin bulunduğu yöne doğru koşuyordum; onlar da sağ tarafımdan önümü kesmeye çalışıyorlardı. Yaygaraları göğü tutmuştu:

"Kaçma, kurtulamazsın!"

Sanki bir grup av köpeği kırda tavşan kovalıyordu. Birkaç el ateş de ettiler ama isabet ettiremediler.

Duraksamadan kaçmaya devam ettim. Yarım saat kadar peşimden geldiler. Bazıları bir ara beş on adım kadar yaklaşmıştı; bir taraftan da "Kaçma!" diye bağırıyorlardı. Bense aldırmadan bütün gücümü kullanarak kaçmaya devam ediyordum. Ama artık gücüm tükenmek üzereydi. Ellerim bağlı olduğundan canım burnuma gelmişti ki ansızın önüme bir dere çıktı. Avusturya askerleri oradan aşıp geçmiş. Derenin sağ yanı sazlıktı. Hiç tereddüt etmeden sazlıkların arasından suya daldım. Ama derinmiş, birden kendimi boyumu aşan suyun içinde buldum. Ellerim de bağlı olduğu için yüzemiyordum; "Ömrüm buraya kadarmış" diye düşündüm. Boğuluyordum artık.

* * *

Derede bir batıyor bir çıkıyordum. Sazların arasında dalıp çıktığımı, sularla boğuştuğumu arkamdan gelen Macarlar da görmüşlerdi. Suyun derin olması yüzünden takipten vazgeçen adamlar, kıyıda bana bakıyorlardı. Ben dalıp çıktıkça onları görebiliyordum. Artık sonumun geldiği duygusuna kapılmıştım ki birden parmaklarımın ucu yere değdi. Son bir gayretle kendimi ileriye doğru ittirdim. Ayağım bu kez çamurlu zemini hissetti; yere basıyordum, kurtulmuştum. Bir kez daha Allah'ın yardımını ta yüreğimde duydum. Burnumun ucunu sudan çıkardım, derin bir nefes aldım. Haydutlar sık sazlar nedeniyle beni göremiyorlardı. Boğulduğumu sanmış olmalıydılar ki biraz sonra çekip gittiler.

Haydutlar görünmez olmuşlardı ama ben korku ve yorgunluktan yerimden kımıldayamıyordum. Bir müddet daha bulunduğum yerde öylece bekledim. Adamların gittiklerinden iyice emin olduktan sonra yavaş yavaş ve zemini yoklaya yoklaya kıyıya yanaştım. Şimdi yapmam gereken iş ellerimin bağından kurtulmaktı. Yokladım; gevşemişlerdi; suda ıslanmak iplerin bağını gevşetmişti demek

ki... Kısa bir çabadan sonra onlardan da kurtuldum. Artık koşup kaçmak benim için çok kolaydı. Sudan çıktım.

Sudan çıkar çıkmaz arkama bakmadan ve duraksamadan bir saat boyunca koştum. Sombar kasabasına iyice yaklaşmıştım. Önümde bir tepe vardı; üzerine çıktım. Oturup dinlenirken bir taraftan da çevremi kolaçan ediyordum. Arkamdan takip eden yoktu. Çevre tamamen ıssız görünüyordu. Güneşin batması da yaklaşmıştı. Bir iki saat ya var ya yok... Gökyüzünü hafif bir kızıllık kaplamaya başlamıştı. Birkaç saat önce, ümitsizce ölümü bekliyordum; şimdi ise gördüğüm manzarayla yeniden içime yaşama sevinci dolmuştu.

Ama bu sevinç çok fazla sürmedi, kulaklarımın dibinde gittikçe artmaya başlayan sivrisinek vızıltılarıyla uçup gitti. Sivrisineğin vızıltısı yeniden gerçeklerle yüz yüze gelmeme neden olmuştu. Üzerime çöken korkuyla düşünmeye başladım:

"Şimdi durumum ne olacak?"

Çevrede ne bir insan vardı ne de bir barınak... Sanki hayvanlar bile terk etmişlerdi bu uğursuz yeri. Aç ve çıplak ne yapacaktım? Açlık bir yana bu açık sahrada çırılçıplak, sivrisineklerden nasıl korunacaktım. Gece olmamasına rağmen şimdiden varlıklarını hissettirmeye başlamışlardı. Geceyi düşündükçe içimi korku ve bezginlik sarmaktaydı. Sinirlerim iyice bozulmuştu galiba. Öyle ki Macarların elinden kaçtığıma bile pişmanlık duymaya başlamıştım. "Düşmandan paçayı kurtardım ama sivrilerin eline düştüm" diye düşünüyordum.

"Haydutlar öldürselerdi kılıçla bir anda canımı alırlar, şehit olurdum. Dünyanın bunca sıkıntısından da kurtulurdum. Şimdi ise sivrisinek iğneleriyle, binlerce elem içinde cefa çeke çeke öleceğim."

Bunları düşünürken kendimi tutamaz olmuştum; ağlıyordum. Bir taraftan da kendi kendime söyleniyordum: "Ya Rabbi, ben senin ne asi kulunmuşum ki bu genç yaşımda bunca belalara düştüm. Bunda senin hikmetin nedir?"

Ümitsizlik içinde ağlayıp dururken aniden güneşin battığı yönde, hareket eden bazı karaltılar gözüme çarptı. İleride, eskiden Sombar kasabasının bağları ve bahçeliklerinin olduğu anlaşılan yerlerdeki bir ağacın altında kıpırdanmalar vardı. "Hayal mi görüyordum acaba?" Çünkü kıpırtılar bir görülüyor, bir kayboluyordu. Heyecanlandım birden. "Hayale benzemiyorlar." diye düşündüm içimden.

"Eğer hayal değilse ne olabilirdi ki?"

İnsana benzetmiştim ama yanılmış olabilirdim; belki de bir hayvandı. İnsan olsa bile dost olamayacağını düşünüyordum.

"Eğer insansa böyle bir yerde nasıl dost bulacaktım?"

"Ama" diye düşünmekteydim bir taraftan da "düşman olsa da problem değil, kaybedecek neyim var?"

Benim için en kötü sonuç ölüm olacaktı. Oysa ölümü artık göze almış durumdaydım, hiç olmazsa şu sivrisinek işkencesinden ve açlıktan kurtulmuş olacaktım.

Kararımı vermiştim, kalktım ağaca doğru yürümeye başladım.

Otlar ve dikenler arasından, yalın ayak ve çıplak, çukurlara düşe kalka binbir zorlukla ilerliyordum. Bir taraftan çalı çırpı ve dikenler, bir taraftan taş ve toprak yüzünden ellerim ve ayaklarım kan revan içinde kalmıştı. Boyuma kadar ulaşan otları ellerimle aça aça sonunda ağacın yakınına kadar ulaşabildim. Neyle karşılaşacağımın merakı içindeydim. Biraz daha yaklaştım, gizlenerek otların arasından dikkatlice baktım. Gördüklerime inanamadım önce. Birkaç kişi ağaçların altında oturmuş dinleniyorlardı. Çok sevinmiştim. Hemen gizlendiğim yerden kalkarak onlara doğru yürüme-

ye başladım. Fakat hesaplamadığım bir durumla karşılaşmıştım. Birdenbire beni karşılarında gören adamlar korkmuşlardı; kaçışmaya başladılar. Kaçanların ardından biraz daha dikkatli bakınca hepten heyecana kapıldım. "Bunlar ormanda bıraktığım arkadaşlarımdan başkası değildi."

Ben onları tanımıştım ama onlar arkalarına bile bakmadan kaçtıklarından beni tanımaları olanaksızdı. Arkalarından isimleriyle çağırmaya başladım. Duraksadılar, dönüp baktılar ama o kıyafetler içinde beni yine tanıyamamışlardı; yeniden koşmaya devam ettiler. Bağırdım:

"Korkmayın ben Osman'ım! Benden başka kimse yok!"

Çabalarım nihayet sonuç verdi; sesimi tanıdılar ve durdular. İkna etmek için çok çaba harcadım ama sonunda başardım.

Sevinçten uçacak gibiydim. Ümitsizlik ve üzerimdeki bezginlik şimdi tekrar uçup gitmişti. Açlığı ve sivrisinek korkusunu bile unutmuştum. Yanıma gelen arkadaşlarımsa mezardan çıkmışım gibi bana şaşkınlık ve merak içinde bakıyorlardı. Öldüğüme iyice inanmışlardı anladığım kadarıyla. İlk sözleri, başımdan neler geçtiğini sormak oldu. Ama ben konuşarak oyalanmayı düşünmüyordum; tehlike hâlâ geçmiş sayılmazdı; "Şimdi soru sorma zamanı değil" diye cevap verdim sorularına; "Haydi oyalanmayalım, vaziyet kötü, kaçabildiğimiz kadar kaçmalıyız, yolda anlatırım."

Yolda giderken başıma gelenleri sonuna kadar anlattım. Benim için çok üzülmüş olduklarını ve suçluluk duygusu yaşadıklarını hissediyordum. Kurtulmama çok sevinmişlerdi gerçekten.

Şu kısacık ömrüm süresince hayattan büyük dersler almıştım. Kendi kendime "Bunda da yaratıcının nasıl bir hikmeti olduğunu kimse bilemez, bakalım felek bize daha neler gösterecek?" diye söylene söylene yanlarında yürüyordum. Arkadaşlarım beni sürekli teselli ediyor; sık sık "Üzülme, cana gelecek mala gelsin." sözünü tekrar edip duruyorlardı.

Gün batıyordu; iyice karanlık bastırana kadar yürüdük. Avusturyalı askerlerin konaklamış olduğu yerlerden birine daha rastladık. Orada gecelemeye karar verdik. Askerlerin buradan ancak bir iki gün önce geçtiği anlaşılıyordu. Atları bağladıkları kazıklar ve yanlarındaki otlar henüz tamamen kurumamış hâlde duruyordu.

O kadar yorgunduk ki... Fakat açlığımız uykuya baskın çıkıyordu. Hiç yiyeceğimiz yoktu ama suyumuz çoktu. İki üç gündür normal yiyecek bulamıyorduk; yediğimiz sadece askerlerin geride bıraktıkları küflü profond ekmeği parçalarıydı. Şimdi de ilk iş olarak askerlerin ekmeklerinden bıçakla kesip attıkları, sarı - mavi küflü parçaları aramak olmuştu. Bu parçaların kimi ekşi, kimi acı, kimi de zehir gibiydi.

Bu berbat parçalardan biraz yiyip bol su içerek açlığımızı yatıştırmaya çabaladıktan sonra kendimize uyuyabileceğimiz bir mekân oluşturduk. Çevredeki yarı yaş otlardan toplayarak geniş bir daire yaptık. Sonra da bu daire hâlinde çevremize yığdığımız otları tutuşturduk. Otlar yoğun dumanlar çıkartarak yanıyordu. Sivrisineklerden kurtulmak için en uygun yer bu dairenin ortasıydı.

Geceleyin aniden yanımızda beliren şey heyecanlanmamıza neden oldu. Birbirimizi dürterek uyandırdık heyecanla. "Baskına mı uğramıştık?" Sadece eyerli bir doru beygirdi bu. İyice araştırdık bakındık, ne sahibi ne de daha başka birisi vardı. Hayvanı tutup kazığa bağladık. Üzerinde bir çift piştov, mavi çuha yağmurluk ve bir siyah heybe bağlıydı. Yağmurluğu ben aldım, giydim. Heybeyi yiyecek bir şeyler bulabilmek ümidiyle acele acele karıştırdık ama yoktu. Hepsi çamaşır, pabuç ve benzeri şeylerdi. Hiç birisine dokunmadık. Çünkü çekiniyorduk. Büyük bir olasılıkla sahibi atını aramak için arkasından takip ederek buraya gelecekti. O zaman yanımızda kendisine ait hiçbir şeyin olmasını istemiyorduk.

Ertesi sabah erkenden yeniden yürümeye başladık. İki saat sonra nihayet Erdüd ile Başka yakası yakınlarında Avusturya ordusunun süvari karakollarına rastladık. Karakol subayı "Kimsiniz?" diye bizi sorguya çekti. Arkadaşlarım kâğıtlarını gösterdi. Kâğıtlarda her birinin kim oldukları yazılıydı.

Avusturya birliklerinin büyük çoğunluğu nehrin üzerindeki köprüden karşı kıyıya geçmişlerdi. Bir kısmı da hâlâ geçmekteydi. Nöbet değişiminden sonra subay bizi aldı, köprüye doğru götürdü. Biz de karşıya geçecektik. Ama Tuna Nehri genellikle olduğu gibi bu kiraz mevsiminde de taşmıştı. Buralar zaten nehir yüzeyinden fazla yüksek olmayan yerler olduğundan bütün arazi ve yollar suların altındaydı.

Yaklaşık bir saatlik mesafedeki köprüye ulaşabilmek için, insanın yarı beline kadar çıkan sularla boğuşması gerekiyordu. Avusturya ordusunun ağırlıklarını taşıyan arabalar, tekerlerinin büyük kısmını aşan suların içinde ilerliyorlardı. Su, kimi yerde çok akıntılıydı. İnsanlar ve hayvanlar akıntıya kapılmamak için olağanüstü çaba harcıyorlardı. Devrilen, birbirine giren araba ve huysuzlaşan atlar yüzünden tam bir kargaşa yaşanıyordu. Bu arada arkadaşlarımdan koptum. Kimsenin başkasını görecek hâli yoktu. Herkes bir an önce suyu geçebilmek ve canını kurtarmak derdindeydi.

Ben, akıntının yoğun olduğu yerde arabalardan birisine tutunmayı başarmıştım; böylece sularda sürüklenip gitmekten, hayvanların ayakları veya tekerler altında kalıp ezilmekten kurtulmuştum. Ama arkadaşlarımı o günden sonra artık bir daha göremedim. Gömleğimi, yolda bulduğum siyah kepeneğimi ve tepesi kuzu derisinden külahımı arabaya bıraktım. Kendim çıplak bir hâlde, arabanın yanında bazen yürüyerek, bazen yüzerek, bata çıka köprüye ulaşmayı başardım. Telaş ve yoğunluktan dolayı, köprüden karşıya geçerken hiç kimse "Kimsin?" diye sormamıştı.

Köprünün karşı tarafındaki ordugâhta da tam bir kargaşa yaşanıyordu. Askerler koşuşturuyor; kimi gidiyor, kimisi de konaklama için eşyalarını indiriyor, hazırlık yapıyorlardı.

Burada biraz dinlendikten sonra ilk işim Fisher'i aramak oldu. Ama ne dil biliyor ne de derdimi anlatacak kimseyi tanıyordum. Üniformalı askerlerin çoğu birbirine benziyordu. Herkes bir koşturmaca içindeydi. Benim gibi yarı çıplak, kir ve çamur içindeki birine dönüp bakmıyorlardı bile.

Yeniden büyük bir üzüntüye kapılmıştım. Yine çaresiz, yine bir başıma, ne yapacağını bilemez hâldeydim. Artık iyice ümitsizliğe kapılmıştım; üzüntüyle, nehir kıyısında geziniyor, amaçsızca aşağı taraftaki gemilere bakınıyordum. Köprünün alt tarafı oldukça yüksek bir yardı; ama yukarısı gemilerin gelip yanaşabilmelerine oldukça uygundu. Nitekim çok sayıda gemi gelip kıyıya yanaşmıştı. Kimi resmî gemi, kimi de kantinci yani tüccar gemileriydi. Sıra sıra duruyorlardı. Gemilere bakarken birden yeni yanaşmakta olan bir tanesi gözüme ilişti. Biraz dikkatli bakınca kanım beynime sıçrayacak gibi oldu. İçimden bir küfür salladım; tanıyordum bunu: Beni soyan Macarların gemisiydi bu. İyice dikkat ettim; evet oydu, emindim artık. Geminin yerini hafızama kaydettim: Köprüden yukarıya doğru yedinci sıradaki gemiydi.

Hırslanmıştım; içimde yeniden bir şevk doğdu. Koştum ordugâhı bir bir dolaşmaya başladım. "Ya Fisher'i yahut yoldaşlarımı bir bulsam..." diye içimden dualar ediyordum. İşlerimin yolunda gideceğini hissetmeye başlamıştım ama akşama kadar dönüp dolaşmama rağmen kimseye rastlayamadım. Hangi çadıra girsem beni dilenci sanarak uzaklaştırıyorlardı. Dillerini bilmediğimden derdimi de anlatamıyordum. Sürekli kovulup azarlanıyordum. Fakat yılmadan çadırları dolaşmaya devam ettim. Bizimkilerin çadırını yakından görünce tanıyacağıma inanıyordum. Benzer bir

çadır görünce sokulup kontrol ediyordum. Ama yok... Bir türlü bulamıyordum. Açlığa da iyice dayanamaz hâle gelmiştim. Akşam olmak üzereydi; içimdeki ümit yeniden sönmeye yüz tutmuştu; yorgunluk ve açlıktan adım atamaz olmuştum artık. Ösek tarafına giden yol üzerinde bir kenara oturup kaldım.

Yol kenarına oturmuş çaresizlik içinde geleni geçeni seyrediyor, başıma gelen felaketlerin anlamını ve sebebini düşünüyordum ki birden süratle ilerleyen iki atlı ve bir yedek gözüme ilişti. Atlar ve üzerindekiler tanıdık geliyordu. Hemen koştum. Yaklaşınca artık iyice emin oldum, bu benim efendiydi. Eteğine sıkıca yapıştım; "Pane, pane!" diye bağırmaya başladım. Pane, Slavca "efendi" demekti. Ama adam beni tanıyamamıştı. Çünkü çıplak, kir pas içindeydim. Ben eteğinden tutmuş "Pane!" diye bağırdıkça o kafama kamçıyla vuruyor, beni yanından uzaklaştırmaya çalışıyordu. Sonunda sesimden beni tanıdı. "Osman!" diye bağırdı. El kol işaretleri yapıyordu; "Bu ne hâl?" demek istediğini anlıyordum. Bir taraftan da yine işaretlerle "Hani paralar?" diyordu. Dil bilmiyorum. Dilsizler gibi el kol hareketiyle derdimi anlatmaya çalışıyor ama başaramıyordum.

Söylemek istediklerimi bir türlü anlayamayan Fisher, sonunda anlaşmaya çalışmaktan vazgeçti. Beni boş atlardan birisine bindirdi; kendisiyle birlikte gelmemi istedi. Ben de artık derdimi anlatmaya çalışmanın boşa çaba olduğunu anlamıştım. Sustum, onlarla birlikte gittim.

İki üç saatlik bir yolculuktan sonra Fisher'in ordugâhına ulaştık. Fisher ordugâha varır varmaz hemen Türkçe bilen bir tercüman arattı. Çok zaman geçmeden tercüman geldi, artık dünyalar benim olmuştu. Bütün olan biteni bir çırpıda anlattım. Beni merakla dinleyen Fisher'in yüz hatları, söylediklerim kendisine tercüme edildiğinde allak bullak oluyordu. Konuşmam bitince öfkeli bir tavırla yerinden fırladı.

"Sen o Macarları ve gemilerini tanıyabilir misin?"

"Hiç kuşkunuz olmasın, gemilerinin şimdi nerede olduğunu biliyorum ve her birini de çok iyi hatırlıyorum."

Fisher sinirli hareketlerle çıktı, gitti. Prens Louis'ye gitmiş. Kısa bir zaman sonra yanında on kadar süvari ve bir tercümanla geri döndü. Zaman gece yarısına yaklaşmıştı; atlarımıza bindik, geldiğimiz yoldan gerisin geriye döndük. Sabaha kadar yol teptikten sonra gemilerin bulunduğu köprübaşına geldik. Güneş henüz doğmamıştı ama hava yavaş yavaş aydınlanıyordu. Eşyalar seçilebilmekteydi artık. Askerleri doğruca geminin yanına götürdüm, gösterdim:

"İşte, beni soyanların gemisi..."

Geminin üzerinde hareket yoktu; adamlar uykudaydılar. Askerlerin yarısı karada kaldılar, yarısı benimle gemiye yöneldi. Tekneye önce ben çıktım. Herkes bir köşeye kıvrılmış yatıyordu. Yatanlara şöyle bir baktım; beni öldürmek isteyen kâfiri arıyordum. Bulmakta gecikmedim, hemen gözüme ilişti. Doğruca yanına gittim. Dünyadan habersiz uyuyordu hâlâ. Adamın kafasına bir tekme attım. Bir taraftan da bağırıyordum:

"Kalj fel ördög lelki!"

Macarca bir küfürdü, "Kalk şeytanın soyu!" demekti bu söz.

Yerinden fırlayan adam şeytan çarpmışa dönmüştü. Ayağa kalkmaya çalışsa da tökezleyerek yere düştü. Kocaman olmuş gözlerle afallamış bir hâlde bana bakıyordu. Tanımakta gecikmedi; ama şaşkınlık içindeydi. Başına gelenleri kavramaya başladığında yüzünün rengi korkudan bembeyaz oldu. Kekeleyerek konuşmaya başladı:

"Kedves baratom."

Yani, "Benim sevgili biraderim" diyordu.

"Bizim sana karşı kötü bir niyetimiz yoktu. Sen korkudan bizi yanlış anladın ve kaçtın. Biz seni gemi ile buraya getirmek istiyorduk."

Bu esnada tercüman da üç dört askerle gemiye çıkmıştı, yanıma geldi ve bana:

"Paralarını kim aldı ve ne yaptılar?" diye sordu.

Ben de yattığı yerden şaşkın gözlerle bakmakta olan melunu gösterdim:

"İşte bu aldı ve şu kadına verdi."

Adamın yanındaki, gürültüler yüzünden uyanarak yarı doğrulmuş hâldeki kadını gösterdim; mavi gözleri yuvasından fırlayacakmış gibi korkuyla bakıyordu.

Askerler Macar'ın üzerine üşüştüler. Ellerindeki karabel tüfeklerin namlusuyla başına, yüzüne vurmaya başladılar. Neresi rast gelirse acımasızca vuruyorlardı. Bir anda adamın başından, yüzünden kanlar fışkırmaya başladı. Dipçik ve tekmeler altında yuvarlanırken bir taraftan da telaşlı hareketlerle çakşırına bağlı meşin keseyi çıkarmaya çalışıyordu. Darbelerin biri iniyor, biri kalkıyordu. Adam titreyen elleriyle keseyi açmaya uğraşırken darbelerle dengesi bozulup yere yuvarlanıyor, ama bir türlü keseyi açmayı beceremiyordu. Askerin birisi uzandı, keseyle birlikte paraları çekip aldı.

Kesenin içine bakınca adamların paraları aralarında pay etmiş olduklarını anlamakta gecikmedim; bunlar benim paralarımın sadece bir kısmıydı.

Askerlerin ellerindeki silahların dipçikleri ve namluları bu kez diğerlerinin üzerinde inip kalkmaya başladı. Dipçik ve tekmelerle yerde yuvarlanan hemen çıkartıp paraları teslim ediyordu. Dayak faslından kadın da kurtulamamıştı; onu da acımadan yere yıkmışlardı. Çığlıklar içinde güvertede yuvarlanıyor, dizlerinin üzerinde sürünerek kaçmaya çalışıyordu.

Kadın, yediği tekmeyle sırtüstü yuvarlanırken bilinçsizce elleriyle tuttuğu fistanın eteğini başına geçirmişti.

Başını korumaya çalışıyordu ama çıplak vücudu bütünüyle ortaya serilmişti. İçine düştüğü telaş yüzünden bir türlü elbiselerini düzeltip parasının yerini bulamayan kadının hâli, askerler için eğlence olmuştu. Acınası bir durumdaydı ama ben de acımasızlaşmıştım. Öyle ki aldıkları paranın miktarını olduğundan fazla söyledim.

Haydutlar, yedikleri kötek yüzünden bütün paralarını verdikleri hâlde benden aldıklarını söylediğim parayı denkleştiremiyorlardı. Bu nedenle askerlerin acımasız dipçikleri ve darbeleri hiç durmuyor, inip kalkıyordu. Dipçik darbeleri ve tekmeler altındaki yalvarmalar da bir netice vermiyordu.

Koca koca adamların böğürtüyü andıran seslerle yalvarmaları, kadının yırtınırcasına yardım ve merhamet dilenen çığlıkları, gemiler ve çadırlardan çok sayıda insanı çevremize toplamıştı. Bu karmaşa esnasında yatıp yuvarlanan, köşelere kaçmaya çalışan adamlardan birisi aniden yerinden fırladı; göz açıp kapayıncaya kadar askerlerin arasından sıyrılıp nehre atladı. Sulara dalarak gözden kaybolan adam, az sonra su yüzünde göründü. Dalıp çıkarak yüzüyor, gemilerin ve kayıkların arasına girerek kaybolmaya çalışıyordu.

Adamın atladığını gören Fisher, koşarak kıyıya yaklaşmıştı. Elinde tabanca, dalıp çıkan adama nişan aldı. Askerler de çevredeki herkes gibi bu sahneyi izlemek için durdular. Çığlıklar atan kadın da susmuştu. Birçoğu nefesini tutmuştu. Adamın dalış çıkışlarını dikkatle takip eden Fisher, sabırla bekledi ve tam su yüzüne çıktığı bir anda silahını ateşledi. Suyun yüzü birden kızıllaştı. Adamın saçsız başından kan fışkırıyordu. Tepesi üstü dönen adamın ayakları yukarıda çırpınmaya başladı. Koşuşturan askerler, kancalar uzattılar, suyun dibine batmadan uçkurundan yakalayıp adamı gemiye çektiler. Üşüşüp üzerini aradılar, para kesesinin yerini buldular.

Keseyi çekip kopardıklarında artık adam ölmüştü. Cesedini kaldırıp nehre attılar.

Sabahın erken saati olmasına rağmen, çevreye çok sayıda insan toplanmıştı; meraklı gözlerle bizleri seyrediyorlardı. Fisher, askerlerden birisini köprübaşındaki karakola gönderdi; diğer Macarların tutuklanmasını istiyordu. Çok geçmedi, karakoldan bir subay, arkasındaki birkaç askerle geldi, zincirlerle bağlayarak hepsini tutukladı. Kanlar içindeki kadın da yarı baygındı; onu da sürükleye sürükleye götürdüler.

Biz de arkalarından yürüyorduk. Manzarayı seyreden insanların aralarından geçerken konuşmalarını ve homurdanmalarını duyabiliyordum. Her kafadan bir ses çıkıyor çeşit çeşit yorumlar yapıyorlardı. Söylenenlerin bir kısmını tercüman bana anlattı.

Kimisi, "Bela, hak edenin başına gelir. Niçin şu zavallı esire kötülük etmişler?" diyordu.

Kimisinin ise düşüncesi çok farklıydı:

"Belayı hak etmişler gerçekten. Ellerine hazır bir av geçmişken niçin zamanında öldürüp kurtulmadılar. Öldürmüş olsalardı onları bu zamanda kim arayıp soracaktı..."

Soyguncu Macarların hepsi köprübaşı karakoluna teslim edildi. Paralarım ve elbiselerimin tamamı geri alınmıştı. Elbiselerimi giydim. Yeniden adam kılığına büründüm.

Fisher, karakoldaki subaylarla kahvaltıya kaldı. Bana da teklif ettiler ama ben o sıralarda onların yemeklerinden çekiniyordum. Kabul etmedim. Sadece ekmek ve biraz peynirden aldım. Fakat o gün verdikleri bir bardak tarçın suyunun tadını uzun zaman unutamadım.

Yemekten sonra fazla beklemedik, atlarımıza bindik, tekrar sekiz saat uzaklıktaki Ösek'e döndük.

Ösek'te, büyük bir ordu toplanmıştı. Bavyera prensi ve diğer birçok general de oradaydı. Belgrad'a hücum için

hazırlanıyormuş. İkinci gün, Fisher'e el kol işaretiyle meramımı anlatmaya çalıştım. Fidye paramı aldığını, artık elime azat belgesini vererek beni özgür bırakmasını istiyordum. Ama adamın hiç niyeti yok gibiydi. Daha iyi anlaşmak için bir tercüman getirtti. Onun aracılığıyla düşüncesini anlattı:

"Gerçi bu esirim olan Osman, bana söz verdiği parayı eksiksiz teslim etmiş oldu. Kendisine azat belgesi verip Temeşvar tarafına göndermek istiyorum fakat yapamam. Çünkü şimdi ben onu yalnız başına Erdud tarafına ve oradan Segedin tarafına gönderirsem kendisi için tehlikeli olur. Erdud'da o Macarlara neler yaptığımızı bütün hepsi gördü. Oradan geçerek o ıssız sahralara gidecek olursa bin canı ve başı da olsa birini kurtaramaz. Kesinlikle arkasına düşerler ve öldürürler."

Söyledikleri aslında pek yanlış değildi. Yalnız başıma oraları geçmek oldukça tehlikeliydi. Ben de farklı bir teklifte bulundum:

"Öyleyse beni Belgrad yönüne gönder."

Ona da razı olmadı.

"Askerlerimiz Belgrad'a hücum için hazırlanmaktalar; generalimiz seni o tarafa göndermeme razı olmaz. Fakat benim bağlı olduğum General Prens Louis, bir miktar askerle Bosna bölgesine görevlendirildi. Kısa süre sonra, biz de o tarafa hareket edeceğiz. Oralara vardığımızda istediğin belgeleri verir seni serbest bırakırım, merak etme."

Fisher, bunları söyledikten sonra gözümü korkutmayı ve beni tehdit etmeyi de unutmamıştı:

"Sakın kaçmaya heveslenme. Hazır fidyeni vermiş kurtulmuşsun. Kaçarsan belki başkaları tutup seni yeniden esir ederler veya öldürürler. Kendine yazık edersin."

Bu sözler karşısında boyun eğmekten başka çarem yoktu. Zaten bana yol boyunca arkadaşlık edecek kimse de gö-

zükmüyordu. Yalnız başıma o kadar yolu gitmem çok tehlikeliydi. Sabırdan başka elimden bir şey gelmezdi. Kendi kendimi avutmaya çalıştım:

"Bosna da İslâm vilayetidir, orada serbest kalırsam daha iyi olur."

* * *

Bosna'ya ulaşınca serbest kalacağımı düşünerek heyecanla günleri saymaya başlamıştım. Birkaç gün içinde Fisher'in söylediği gibi Prens Louis, sekiz alay piyade ve süvariden oluşan birliğini alarak Ösek'ten hareket etti. Biz de onlarla birlikte yola düştük. Sava Nehri ve Hırvat vilayetine doğru gidiyorduk. Üç dört konak yürüdükten sonra Sava Nehri kenarında bulunan Brod adlı yere geldik.

Birden top ve tüfek sesleri duyulmaya başladı. Nehrin karşı yakasında Osmanlı askerleri kıyılara yaklaşan Avusturya askerlerine ateş ediyorlardı. Bu taraftan da uzaktan uzağa karşılık veriliyordu.

Avusturya askerleri o gece orada konakladı; karşıya geçemedi. Türk askerlerini görünce yeniden heyecanlanmıştım; kafamdan kaçma fikirleri geçmeye başladı. Ama Avusturyalılar, saldırıya karşı önlem olarak nehir kıyısına çok sayıda asker yerleştirmişlerdi. Bütün buna rağmen kaçmayı denesem belki başarabilirdim; ama Fisher denilen yalancı adam, beni serbest bırakacağını söyleyerek ve daha başka bir sürü yalanlarla oyalamıştı.

Avusturya birlikleri karşıya ertesi gün geçtiler; biz de onlarla birlikte geçtik. Sırasıyla Pozega, Sirac ve Pakrac'a gittik. Sonra Garyevica denilen büyük ormanın yakınlarında birkaç gün konakladık. Bu orman, Bosna ile Hırvat vilayetini birbirinden ayırıyordu. Tıpkı yeşil bir ağaç denizi gibiydi burası.

Ormana önce Hırvat rehberler gönderildi. Bunlar öncüydüler. Ordu daha sonra girdi. Ağaçlar o kadar yüksekti

ki araba yolundan ilerlememize rağmen iki gün boyunca güneşi göremedik.

Hırvat vilayetine ulaşınca önce Bazyakovina denilen bir palangaya[23] geldik. Sonra beş on gün daha ilerleyip İvaniç Kalesi'nin yanından geçerek Siska Kalesi'ne vardık. Burası Sava Nehri ile Kulpa Nehri'nin birleştiği yerdir. Burada Sava Nehri üzerine bir köprü yapıldı. Bir hafta veya on gün kadar orada konakladık. Ordunun malzeme ihtiyaçları tamamlanıyordu. Hırvat Banı[24] askeriyle gelip orduya katıldı. Ayrıca Zagrep yahut Agram piskoposu ile diğer Hırvat kalelerinin generalleri gelip toplandılar. Her birinin kalabalık askerleri vardı. Yirmi binden fazla asker toplanmıştı. Sava'yı aşıp Zırin Ovası'na geçtik. Oradan Una Nehri üzerindeki Kostayniçe Kalesi'ne ulaştık.

Göç sırasında ordu ilerlerken bir sabah ileri karakollardan birkaç adam geldi. Esirleri topladı. Lipovalı, Yanovalı toplam on üç esirdik. Bizleri, geride kalan hastalar ve ağırlıkların korunmasıyla görevlendirilen bir bölük askerin eline teslim ettiler.

Ordu ilerleyip gittiği hâlde bizi teslim alan birlik, olduğu yerde bekliyordu. Bizleri de bir samanlığa kapamışlardı. Günlerimiz bu köhne samanlığın içinde beklemekle geçiyordu. Başımıza da bir onbaşı ile tüfekli on asker dikmişlerdi. Hapiste yiyecek olarak günlük birer parça fodla[25] yahut profond denilen ekmek ile su veriliyordu.

On gün olmuştu; bütün gün bu yerde hareketsiz ve kapalı kalmaktan artık iyice sıkılmıştık. Bütün esirler ve mahpuslar gibi kendi aramızdaki konuşmaların konusunu hep kaçmak ve kurtuluş yolları aramak oluşturmaktaydı. Sa-

23 palanga: Küçük kale.

24 ban: Slovak dilinde bey demektir. Vaktiyle Slovanya, Hırvat ve Sırp hükümdarlarına "ban" deniyordu.

25 Yassı pide şeklinde ekmek.

manlık oldukça eskiydi ve tahtadan inşa edilmişti. Sonunda kendi aramızda anlaştık. Bu tahtaları kırıp delerek kendimize yol açabilirdik. Gündüz ve gece, sessizce çalışmaya başladık; tavanda gözümüze kestirdiğimiz bir yeri delmeye çalışıyorduk. Damın yüksekliği bir adam boyundan biraz fazlaydı ama çatıya çıkınca oradan aşağı atlamak zor olmayacaktı. Binanın çevresi de boştu. Bu nedenle kaçmak bizim hesabımıza göre daha kolay olacaktı.

Bir gece yarısı, kapımızdaki nöbetçiden başka bütün askerlerin uyuduğunu tahmin ettiğimiz bir saatte harekete geçtik. Yavaş ve sessizce birbirimizin sırtına basarak tavana çıkmaya başladık. İçimizde, yaşı biraz ilerlemiş bir iki adam vardı. Onlar, önce kendilerinin çıkartılmalarını rica ettiler. En sona kalırlarsa kendilerini bırakıp gideceğimizden korkuyorlardı. Hatta öylesine inanmışlardı ki buna, "Eğer bizi önce çıkarmazsanız, Avusturyalılara haber veririz." diye bizi tehdit bile ettiler.

Zorunlu olarak önce o yaşlı adamları çıkarttık. Delikten çıkanlar gidiyor, damın arkasında diğerlerini bekliyorlardı. Henüz üç kişi çıkmıştı ki birden bütün planımızı altüst edecek bir ses duyduk. İlk yukarıya gönderdiğimiz o yaşlı adamlardan birisinin hırıltılı öksürük sesiydi bu. Hiç hesaplamamıştık bunu doğrusu. Nefeslerimizi tuttuk beklemeye başladık. İçimizden "İnşallah askerler duymaz" diye dua ediyorduk. Ama öyle olmadı; çok geçmeden nöbetçi askerin sesini duyduk:

"Kimdir o!.."

Kimsede ses yoktu. Yüreklerimiz ağzımızda, nefeslerimizi tutmuştuk. Sesin geldiği yöne doğru yaklaşmakta olan askerin ayak sesleri içeriden duyuluyordu.

"Kimdir! Kim var orada?"

Ben tahtaların arasında küçük bir delik bulmuş, dışarıyı gözlüyordum. Askerin kendilerine doğru yaklaşmakta

olduğunu fark eden arkadaşlarımızdan ikisi fırlayarak koşmaya başladı; ama birisi kaçamadı, saklandığı yerde öylece kalakaldı. Ve kolaylıkla yakalanmış oldu.

Çok geçmeden ortalığı bir velvele kapladı. Asker yakaladığı adamın esirlerden birisi olduğunu hemen anlamıştı. Yaygarasıyla diğer bütün askerleri uyandırdı. Biraz sonra ellerinde mumlarla askerler içeriye doluştular. Sayım yaptılar. Üç esir eksikti. Daha fazla şamataya, küfürlere ve hakaretlere başladılar; çok öfkelenmişlerdi.

Bütün askerler o gece sabaha kadar başımızda nöbet tuttular. On bir esir kalmıştık. Ertesi gün durumu subaylarına bildirmişlerdi; sabah erkenden bir de gelip bizi o teftiş etti.

Bundan sonra başımıza pek iyi şeyler gelmeyeceğini tahmin etmek hiç de zor değildi. Ama neyle karşılaşacağımızı bilemiyorduk. Nitekim kuşluk vaktinde tanımadığımız başka askerler gelince kötü şeyler olacağını hissetmiştik.

Askerlerle birlikte nehir kıyısına doğru gitmeye başladık. Biraz sonra bizi bekleyen büyük bir kayığa binip karşıya doğru açıldık. Nehrin karşı yakasında Siska Kalesi vardı. Oraya doğru gidiyorduk.

Tekne nehrin üzerinde kayıp giderken ben de dalgın dalgın karşımızdaki kale ve manastır arası küçük taş binayı seyrediyordum. Kafamın içi meşguldü, "Başımıza bundan sonra daha neler gelecek?" diye düşünüyordum. Bina gözüme öylesine kasvetli ve korku verici görünmüştü ki yüreğim sıkılmaya başlamıştı. Sanki bugüne kadar yaşadığım kötü günleri bile arayacağım gibi bir his vardı içimde.

***

Yaklaştıkça o kasvetli yapı daha da iyi seçiliyordu. Manastıra benzeyen son derece korunaklı bir yer gibi görünüyordu. Bunu içerdeyken çok daha yakından tanıyacaktık.

Kapılar sürekli kapalı tutuluyordu. Aslında buraya kale veya manastır demek yerine zindan demek daha doğru olurdu. Dışarıdan merdivenlerle ulaşılan bir çekme kapıdan içeri giriliyordu. Başka herhangi bir girişi ve çıkışı yoktu.

Kalenin içine girip kapılar arkamızdan kapanınca Hırvat'ın birisi elinde demirlerle geldi. Bu demirleri önce her birimizin ayaklarına bir bir geçirdi, sonra da güzelce bağladı. Demirin soğukluğu karşısında ürpermiştim ama biraz sonra göreceklerim ve burada yaşayacaklarım yanında bu bir başlangıçmış aslında. Bizleri demirlerle bir güzel kontrol altına alan zindancı sonra hepimizi topluca zindana götürdü. Zindanın kapısı yukarıdan açılıyordu; içeriye sanki yerin altına girer gibi iniliyordu. İçerde iki esirle daha karşılaştık, Kostayniçeli imişler. Onlarla birlikte sayımız yeniden on üç olmuştu.

Çok geçmeden kale ve özellikleri hakkında bir şeyler öğrenme imkânımız oldu. Kalenin yönetimi Hırvat papazların elindeydi. Fakat kalenin koruması Piskoposluğa bağlı askerlerce yapılıyordu. Askerler görevlerini nöbetleşe yerine getiriyorlardı. Nöbetçiler haftada bir değişiyordu. Her hafta kaledeki askerler gidiyor, onların yerine yenileri geliyordu. Kale nöbetçileri arasından sekiz on asker zindanı beklemek için ayrılıyordu.

Burada yaşadıklarım, insanoğlu denen şu zavallı varlığın dünyada başına ne kadar da kötü şeyler gelebildiğine dair bütün insanlığa örnek olacak türdendi.

Zindan, büyük ağaç kalaslardan yapılmıştı. Üzerine de oda gibi bir şey eklenmişti. Burada nöbetçiler kalıyorlardı. Zindanın kapısı, daha doğrusu deliği, üstteydi. Küçük kalın kapağı ancak iki kişi tarafından halkalarından tutup kaldırılarak açılıyordu. Tavanın yüksekliği, içindekileri iki büklüm olmaya zorlayacak şekilde alçaktı. İnsanlar ancak eğilerek yürüyebiliyorlardı.

Zindan uzunca inşa edilmişti. İçeriye binanın boylu boyunca iki sıra hâlinde kalın tomruklar yerleştirilmişti. Bunlardan birisi esirlerin ayaklarının bağlanması için, diğeri de başları içindi. Başların konacağı tomruklar üzerinde, adam başı sığacak kadar oyuklar açılmıştı. Sırtüstü yatırılıp başı bu tomruktaki oyuklara konduğu zaman insanın ancak yüzü görülebiliyordu.

Zindancı başımı bu oyuklardan birisine yerleştirdiğinde, içimi bir ümitsizlik ve hayattan bezginlik duygusu kapladı; "Buradan sağ çıkabilecek miyim?" diye düşünmeye başlamıştım. Daha şimdiden bütün vücudum kaşınıyordu. Kaslarım gerilmiş, her tarafım ağrımaya başlamıştı.

Başımı oyuğa yerleştiren zindancı, boğazımın üzerinden kelepçeyi geçirdi ve beline iple bağlı anahtara uzandı. İşini son derece ciddiye aldığı yüz hatlarından belli olan bu tıknaz adam, bu daracık ve sıkıcı yerde ter içinde kalmış, nefes nefeseydi. Boğazımdaki kelepçeyi kilitlerken nefesinin pis kokusu midemi bulandırdı. Dayanmaya çalıştım. Alnından damlayan birkaç damla ter gözlerimi yaktığında duyduğum his, mide bulantımı unutturdu. "Dünyada bundan daha ağır işkence var mıydı acaba?"

Mahkûmların boyun kelepçelerini tek tek kilitleyen zindancı, yine aynı ciddiyetle işine devam etti; sırayla ayaklarımızı tomruklardaki deliklere yerleştirdi. Sonra ayaklarımıza bağlı demirleri de birer birer alıp tomruğun öbür tarafına aktardı ve tomruğun üst kısmını kapattı. Ardından da iki baştan, menteşelerin yanındaki kilitlerinden, tekrar tekrar kontrol ederek tomruğu bir güzel kilitledi. Ama bütün bunlar yeterli değildi. Şimdi de sıra ayak demirlerindeki halkalardan geçirilecek zincirlere gelmişti. Zindancı yine söylene söylene ve nefes nefese mahkûmları tek tek dolaşıyor, kalın bir zinciri ayaklarındaki demirlerin halkalarına takıp uçla-

rını tavandaki özel deliklerinden geçiriyordu. En sonunda da yukarıdaki büyük kilitlerle bu zincirleri de sabitliyordu.

Sırtüstü yatmış hâlde ayaklarından ve boyunlarından sıkı sıkı tutturulmuş olan mahkûmların elleri de kelepçelerle tutturuluyordu. Öylesine bağlanıyordu ki insan mezarda bile bundan daha rahat olabilirdi.

Bu işlem her gün tekrarlanıyordu. Esirler zindanlara ikindi vakti kapatılıyor, ertesi gün kuşluk vaktine kadar bu şekilde tutuluyordu. Zindancı, her gün bu yorucu ve sıkıcı işi oflaya puflaya fakat ciddiyetle üşenmeden tek tek yapıyordu.

Esirlerin bağlanması bitince askerler tarafından sayımları yapılıyor; sonra kapılar kapatılıyordu. Kapısı kapatılıp kilitlenen zindanın anahtarı, kaledeki başpapaza teslim ediliyordu. Açılacağı zaman da ondan alınarak açılıyordu.

Bu korkunç zindanda altı ay geçirdim. Günlerimizin çoğu aç susuz geçiyordu. Günlük yiyeceğimiz ancak yüz dirhem[26] kepek ekmeği ile bir tas acı su idi. Bundan başka bir şey bulmamız mümkün değildi. Çünkü kale diye tanımladığım bu yer, aslında kapısı sürekli kapalı tutulan bir manastırdı. Dışarıdan kim gelirse gelsin papazların izni olmadan içeri giremiyordu. Bu nedenle esirlere birinin ulaşması veya onlara yardımcı olması imkânsızdı.

* * *

Bu hiç bitmeyecekmiş gibi geçen günlerin ardından, bir gün kaleye Venedikli esir tüccarlarının geldiğini gördük. Acımasızlıkları yüzlerinden okunan bu mendeburlar bizler için gelmişlerdi. Yanlarında izin mektuplarından başka her birimizin kendilerine satıldığına dair evraklar vardı. Esiri olduğumuz Avusturyalı subaylar, Bosna tarafında bizleri bu esir tüccarlarına satmışlar.

26 1 dirhem = 3, 086 gram.

Adamların ellerindeki kâğıtlar geçerli evraklardı. Görmeye bile gerek duymadan her birimiz için yirmişer altın ödemişler; bizi götüreceklerdi. Diğerleri gibi ben de kesin olarak biliyordum ki artık dönüşü olmayan bir yola girmek üzereydik. Bu adamlar tarafından gemilere teslim edildikten sonra, artık ölmeden kurtulmak imkânsızdı oradan. Ama bu esnada hiç ummadığım bir olay gerçekleşti.

O gün, hastalar ve geride kalan diğer ağırlıkların korumasıyla görevli birliğin subayı da kaledeydi. Brod tarafına gitmek üzere emir almış; ayrılmadan önce papazlara veda ziyareti için gelmiş. Papazlar da subayın onuruna ziyafet tertip etmişler...

Ben ve diğer esir arkadaşlarım Frenkler tarafından götürülmek üzere kapının önüne sıralanmıştık. Adamlar bizleri bir kez daha sayıyorlar, kontrollerimizi yapıyorlardı. İşte tam bu sıradaydı; sözünü ettiğim subay, papazların arasında yanımıza doğru geldi. Yiyip içmiş, son derece neşeli görünüyordu. Yanımızdan geçerken berbat görünüşümüz dolayısıyla yüzünü buruşturmak zorunda kalan subayı gördüğümde kafamda şimşek gibi bir fikir çaktı. Yerimden fırladım; koşup adamın eteğine yapıştım ve konuşmaya başladım:

"Sizde âdet böyle midir?"

Herkes durmuş merakla beni izliyordu; bütün cesaretimi toplamıştım artık. Konuşmamı biraz da yüksek sesle sürdürdüm:

"Bir esirin fidyesi alındıktan sonra, işkenceler altında zindanlara kapatıp ardından tekrar Frenk gemilerine satmak... Yüce Allah buna razı olur mu?"

Hırvatça konuşuyordum. Adam söylediklerimi anlayamamıştı. Dönüp papazlara sordu. Biraz da çakırkeyifti. Papazlar söylediklerimi tercüme ettiler. Hatta sözlerimi tasdik ederek bana şahitlik yaptılar:

"Gerçekten bu esir, borcunu ve fidye parasını eksiksiz teslim etmiştir. Efendisi insafsızlık yapmaktadır. Serbest bırakması gerekirken şimdi de Frenklere satmış. Bu hakka ve dine aykırıdır."

Uğradığım haksızlık papazları bile isyan ettiriyordu. Bu nedenle başpapaz, benim söylediklerimi tercüme ettikten sonra kendi düşüncesini de ekledi:

"Eğer yardım etme imkânınız varsa bu zavallı için yardımınızı esirgemeyin!"

Diğer papazlar da benzeri sözlerle mırıldandılar. Subay etkilenmişti; gayrete geldi. Biraz da içkinin tesirindeydi galiba. Frenklere döndü ve sert bir sesle:

"Ben bu Müslüman'ı vermem" dedi.

Frenk tüccarları homurdanarak birbirlerine bakıştılar. Aralarında konuşuyorlardı. Birisi subaya karşı sesini yükseltti:

"Bu konuyla senin ne ilgin var?"

Sonra da gelip benim kolumu tuttu ve subaya karşı dikleşmesini sürdürdü:

"Sahibi esirini bana kendisi sattı. Ben parasını ödeyip elinden senet aldım. Elimdeki bu belgeye göre alır giderim, sen karışamazsın!.."

Subayın da yüz hatları gerilmeye başlamıştı; sinirleniyordu belli ki. O da sesini yükseltti:

"O, esirin sahibi dediğiniz adamın hem senedi hem de kendisi yasal değildir. Eğer generalimiz olan Prens Louis bunu duyarsa muhakkak cezalandırır. Sözün kısası, ben bu esiri sana vermiyorum."

Subay sözünü tamamladıktan sonra elimden tutarak kendine doğru çekti; ama Frenk de diğer elimden sıkı sıkı yapışmış bırakmıyordu. Ortada kalmıştım. Bir taraftan subay, bir taraftan açgözlü tüccar çekiyordu. Subay birden asabileşti. Elindeki uzun değneği kaldırıp tüccarın üzerine

yürüdü. İşin ciddiyetini kavrayan tüccar, kolumu bıraktı; ani bir hareketle kaçarak tepesine doğru inmekte olan değnekten kendini zorlukla kurtardı. İçimden Allah'a sayısız dualar ediyordum. Venedik gemilerine forsa olarak satılmaktan kurtuluyordum.

Subay beni kaleden aldı, birliğin olduğu karşı kıyıya götürdü; karakol subayına teslim etti. Burada sadece göz hapsindeydim.

İçimde büyük bir sevinç vardı; hem Frenklerden hem de o korkunç zindandan kurtulmuştum.

Beni kurtaran subayın sorumluluğunda yüz elli kadar hasta vardı. Generalden aldığı emir nedeniyle, en kısa zamanda hastaları buradan alıp Brod'a götürmesi gerekiyordu. Hazırlıklar yapılmış, çevreden yetmiş kadar araba toplanmıştı. Hastalar bunlara yüklendi. Bir sabah erkenden kalkıp yola düştük. Ben de onlarla birlikte gidiyordum ama karakol erlerinin arasında bir mahpustum.

Çok yavaş ilerliyorduk. Bütün gün boyunca ancak üç dört saatlik yol gidiyorduk ve hemen konaklıyorduk. Çünkü masraflar, bulunduğumuz beldelerin yerli görevlilerince karşılanıyordu. Üstelik de çatışma alanlarının dışındaydık. Acelemiz yoktu yani... Konaklama esnasında bölge insanları tarafından bol bol yiyecekler ve içecekler geliyordu.

Bu gelen yiyecekler, askerler için en önemli konaklama sebebiydi; fakat, zavallı hasta soldat denilen askerlere bu yiyecek ve içeceklerden hiçbir şey verilmiyordu. Onların tayınları sade ekmek ve sudan ibaretti. Hasta askerlerin çoğu ishaldi. Öylesine bitkinlerdi ki yerlerinden kımıldayacak hâlleri yoktu.

Hasta askerlerin bir tek adım bile atmaya güçleri yoktu ama sık sık arabalarından inip yürümek zorunda kalıyorlardı. İkide bir arabaların yanında giden görevli askerlere "Aveye şayis" diye sesleniyorlardı. Yani "İşeme ihtiyacım

var." demek istiyorlardı. Görevli askerlerse arabayı durdurmadan bu zavallıları çekip indiriyorlardı. Askerlerin bu derece acımasız davranmaları bir bakıma zorunluluktan kaynaklanıyordu; çünkü her isteyen için arabaları durdursalar ve ihtiyacını görene kadar bekleseler günde yarım saatlik bile yol almak mümkün olamayacaktı.

Askerleri çekip indirdikten sonra hasta askerin yanında bir asker kalıyordu. Fakat bu arada hasta asker ihtiyacını görünceye kadar arabalar ilerliyordu. Görevli asker, hastayı rahat bırakmıyordu; kaba söz ve küfürlerle "Acele et, hadi!" diye sıkıştırmaktaydı. Fakat bu hastaların değil yürümeye, yerlerinden kalkmaya mecalleri yoktu. Ancak, değnek darbeleri altında son güçlerini harcayarak (eğer şansı varsa) arabasına yetişiyordu. Acımasız nöbetçiler, bu yarı ölü hastaları ellerindeki değneklerle veya bellerindeki palalarla döve döve arabalara yetiştiriyorlardı. Birçoğu ise yollarda ölüp gidiyordu. Ölen için hemen yol kenarında iki karışlık bir çukur kazılıyor, resmî elbise ve şapkası alındıktan sonra üzerinde kalan çamaşırlarıyla gömülüyordu.

Hasta askerlerden çok az da olsa bazıları iyileşiyordu. Buna karşılık da sağlam askerlerden hastalananlar oluyordu. İyileşenler, hastalanan askerin yerini alıyordu. Bu kez iyileşen asker, hastalanandan intikam almaya başlıyordu. Hasta iken kendisine yapılanların hıncını yeni hasta olanlardan çıkartıyordu. Bu garip ve anlaşılmaz durum böylece sürüp gidiyordu.

Hırvat vadisini geçerken şaşılacak bir olay yaşamıştık. Hasta askerlerden birisi o kadar bitkindi ki konak yerine gelindiğinde arabadan inememişti. Görevli askerler ayaklarından tutup çektiler. Yere düşerken zavallının başı, oldukça sert bir şekilde kuru bir keseğe çarpmıştı. Zaten bitkin, yarı ölü olan asker, hemen kendinden geçti, gözlerini yumdu. Üzerine eğilip inceleyen askerler "Öldü..." dediler. Her zaman olduğu gibi hemen kenarda bir çukur kazıldı;

asker içine atıldı ve biraz toprakla örtüldü. Az sonra da kafile hareket etti.

İleriden elindeki değneğe dayana dayana bize doğru gelmekte olan birisini gördüğümüzde Garyevica diye anılan Hırvat vilayetinin sonunda bir büyük ormanlık kenarında konaklamış hâldeydik. Sırtında kirli gömleği, elinde kocaman bir ekmek, yalın ayak başı kabak perişan görünümlü bu kimse, öldü diye gömülen askerin ta kendisiydi. Karakoldaki soldatlar subaylarına koştular, "Gömülen filan kimse dirilmiş, kalkıp işte geldi, ne buyurursunuz?" diye haber verdiler. Subay, tutuklanıp hapsedilmesini emretti. Askerler de tutup adamı benim yanıma getirdiler. Uzun süre birlikte yolculuk ettik. Nasıl kurtulduğunu anlattı.

Kafilemizi bir grup Hırvat takip etmekteydi. Bunlar, konak yerlerinde askerlerin bıraktıkları işe yarar şeyleri topluyorlardı. Hırvatlar az önce öldü diye gömülen askerin bulunduğu yere geldiklerinde topraktan dışarı çıkmış, çırpınmakta olan ayaklarını görmüşler. "Bu nedir" diye hemen toprağı eşeleyen adamlar, askeri kurtarmışlar. Son derece zayıf ve bitkin olan askere sıcak çorba yapıp yedirmişler. Bir miktar şarap ve yiyecek vererek askeri yeniden hayata döndürmüşler. Hasta asker çok geçmeden ayağa kalkıp yürümeye başlamış. Artık iyileştiğinden iyice emin olan Hırvatlar, eline bir büyük ekmekle bir kap şarap vererek askeri ordunun ardından göndermişler.

Hırvat vilayetindeki bu Garyevica ormanlığını iki günde geçtik, Bodborya adlı nahiyeye geldik. Oradan kalktık, Sirac adlı palanka yanından Pozega Kalesi'ne vardık. Bu kalede on beş gün kadar konakladık.

Pozega Kalesi'nde konaklarken askerin ekmeği tükenmişti. Askerlere birer miktar un dağıtıldı. Bana da pay verilmişti. İki günden beri hiçbir şey yememiş, açlık çekmekteydik. Unu alan askerler ne yapacaklarını bilememenin şaşkınlığı içindeydiler. Bocalayıp duruyorlardı. Galiba undan

nasıl ekmek yapılacağını bilen bir ben vardım. Başımdan o kadar çok macera geçmişti ki hayatta kalmak için ne lazımsa öğrenmiştim. Ekmek yapmayı da biliyordum. Hemen çevreyi araştırdım. Konduğumuz evin bir Müslüman'dan kaldığı anlaşılıyordu. Ben nöbetçi askerlerle birlikte ahırda kalıyordum. Biraz odun topladım, ateş yaktım. Sonra da yassıca bir tahta buldum. Üstüne un koyup su ile yoğurdum. Tuzsuz bir hamur olmuştu; daha sonra hamuru poğaça gibi yapıp ateşe gömdüm. Yavaş yavaş pişen ekmeğimi yemeye başladığım zaman askerler birer tadımlık istemeye başladılar. Birer parça verdim.

Tuzsuz ekmeğim fevkalade beğeni kazanmıştı. Zira aç adam ne bulsa şeker gibi gelir. Sonunda kolluktaki bir korporal (onbaşı) ile on asker ve beş altı tutuklu, unlarını bana verdiler ve "Bana da kendininki gibi ekmek pişir." demeye başladılar. O gece sabaha kadar uyumadım, çalıştım. Poğaçacı olmuştum artık. Fakat pişirdiğim ekmeklerden "el hakkı" diye birer parça pay alıyordum. Böylece çok sayıda ekmeğim oldu. Birkaç günlük yiyeceğimi biriktirmiştim; biraz rahat ettim.

Bu arada yaz günleri geride kalmıştı. Kış kendini her gün biraz daha hissettiriyordu. On beş gün geçtikten sonra oradan da kalktık, Brod adlı yere doğru hareket ettik. Burada Bosna tarafındaki Zvornik'ten kışlalarına gidecek olan Avusturya askerlerinin gelmesini bekliyorduk. Ne kadar bekleyeceğimiz belli değildi. Hastalar ve askerler, buldukları dam altlarına sokulmuştu. Başımızdaki komutansa büyük bir eve yerleşmişti. Ben kolluk askerleriyle birlikte merdiven başında açıkta kalmaktaydım. Havalar iyice soğumuştu artık. Sırtımızdaki elbiseler kış için çok yetersizdi. Askerler birbiri ardından hastalanıyordu. Ama ağırlaşan askerleri tedavi etmek bir yana, daha ölmeden götürüp dışarı atıyorlardı.

Sonunda günün birinde soğuk beni de pençesine aldı; çok kötü bir şekilde hastalandım. Üç dört gün şiddetli ateş

içinde merdiven başında yattım. Hastalığım oldukça ağır seyrediyordu; ciddi bakım gerektirmekteydi. Fakat tedavi ve bakım bir tarafa, öyle kendimden geçmiş yatarken benim bu kötü hâlimi gören askerler; "Bu Türk hastalanıp ölmek ister, bunu bir tarafa atmak gerekir" diye, komutandan izin almışlar. Beni alıp evden on beş yirmi adım ötedeki çöplüğe götürüp attıklarının farkındaydım ama o kadar ağır hastaydım ki ne konuşacak ne de kolumu kıpırdatacak gücüm vardı. Sonrasını pek hatırlamıyorum. Hastalığın şiddetinden bayılmışım.

* * *

Gözlerimi açtığımda kendimi hayvan gübrelerinin ve çöplerin içinde buldum. Öldüğümü sanarak üzerime çöpleri döküp öylece terk etmişler. Terden sırılsıklamdım. Gübrelerin sıcaklığı beni korumuştu. Nerede olduğumu ve başımdan geçenleri hatırlamaya çalıştım uzunca bir zaman. Başımı gübrelerin arasından zor bela çıkartıp bakındım. Karşımdaki evi tanıyordum. Şimdi olanları daha iyi hatırlamaya başlamıştım. Hastalanıp bu izbeliğe getirilmiştim. Demek ki uzun zamandır buradaydım; tam olarak kaç gün olduğunu bilemiyordum ama üzerimdeki ve çevremdeki gübre yığınlarından en aşağı bir on gün geçmiş olduğunu anlayabiliyordum. Günlerdir aç ve susuzdum. Tekrar eve doğru baktım. Aslında çok uzakta değildi; ama o kadar zayıf ve bitkindim ki yerimden kalkamıyordum. Diğer taraftan başımı birazcık kaldırır kaldırmaz ev ve meydan hareketleniyor, çevremde dönmeye başlıyordu. Bütün gücümü toplayıp oturmaya çalıştım. Fakat hiç gücüm yoktu; onu da başaramadım.

Susuzluktan dudaklarımın derileri tümüyle kavrulup dökülmüştü. Su getirmek için Sava Nehri'ne gidip gelen kadınlar yanımdan geçiyorlardı. Sonunda bütün gücümü topladım, kadınlardan birisine seslenerek su istedim. Öbür

dünyadan gelmiş biriyle karşılaşmış gibi şaşıran kadın, ürkek ve korku dolu bakışlarla yanıma yaklaşarak biraz su içirdi ve hemen yanımdan uzaklaştı. Suyu içince daha da gözlerim açıldı. Şimdi de aç olduğum aklıma gelmişti, canım yemek istiyordu. Artık sağlığıma kavuşuyordum galiba. Ama yemeği nasıl bulacaktım; burada böylesine yatarken kim gelip de bana yiyecek verecekti?

Yattığım yerden kalkmaya çabaladım yeniden; eğer eve ulaşmayı başarırsam kurtulabilirdim. Evdeki Sırplı kadınlar belki bir parça ekmek verebilirlerdi. Son bir gayretle ayağa kalkmaya çabaladım ama nafile... Pes etmedim. Yerde sürünerek ilerlemeyi denedim. Emekleye emekleye sonunda merdiven başına kadar ulaşmayı başardım. Merdivenden inip çıkan, yanımdan geçen Sırp kadınlarına yalvarıyor, onlardan bir parça ekmek istiyordum.

Kadınlardan biri hâlime acımıştı. Bir parça kuru darı ekmeği verdi. O kadar iştahla yedim ki o kuru darı ekmeği bana sanki gül reçeli gibi lezzetli gelmişti. Ama doymamıştım, çünkü verdiği küçük bir parçadan ibaretti. Bunca gün açlık çeken insana bir lokma nasıl yeter?

O gün emekleyerek merdivenleri tırmandım. Sonunda yavaş yavaş da olsa yukarı çıkmayı başardım. Burası kocaman bir evdi. Merdivenin başındaki kapıdan büyük bir salona giriliyordu. Salon sanki meydan yeri gibiydi. Bir kenarda büyükçe bir ocak vardı. Salona açılan dört beş de oda kapısı görünüyordu. Odaların her birinde Sırp aileleri yaşıyormuş. Kalabalık gruplar hâlinde ve birçok ailenin birlikte yaşadığı bu evin, her aile için odaları ayrı olmakla birlikte ocakları ortaktı. Yemek pişirmek için aynı ocağı kullanıyorlardı.

Sırpları daha önce yakından tanıdığım için biliyorum, bunların perhiz günleri oldukça çoktur. Çoğu zaman yedikleri, mercimek, börülce ve kepekten yapılma ekşi bir aştır. Ocağın üstünde belki ondan fazla sıralanmış çömleğin için-

de pişen yemekler de sanırım yine bunlardan birisiydi. Ama kokuları bana enfes geliyordu.

Yemeklerin pişmesini sabırla bekledim. Ev halkı da benim gibi bekliyordu; sonra kimin yemeği piştiyse tabaklarına alıp gitmeye başlamışlardı. Ben de kırık bir çömlek tabanı bulmuştum. Çömleğiyle gidenlere "Bize de bir kaşık vermez misiniz?" diye seslenmeye başladım. Sonunda kırık çanağıma birer ikişer kaşık yemek koymaya başladılar.

Üç gün boyunca mutfaktan ayrılmadım. Artık iyice kendime gelmiştim. Oturup kalkabiliyordum. Ama çok geçmedi, komutana yakalandım. Beni gören komutan, hiddetlendi, aşağıya, kolluk askerlerinin yanına gönderdi. Yeniden asker tayını olan ve profond adı verilen ekmeğe talim etmeye başladım.

Dört beş gün geçmişti ki komutana yeni bir emir geldi. Adamlarıyla birlikte yine Pozega denilen yere varıp beklemesi isteniyordu. Yola çıktık. Askerler yürüyor, kendisi arabayla gidiyordu. Kışın şiddetli zamanıydı. Sürekli kar ve yağmur yağıyordu. Buna rağmen yol boyunca geceleri açıkta yatıyorduk. Bense zaten hastalıktan yeni kalkmış, yalın ayak ve elbisesizdim. Kar ve çamur içinde arabaya tutunarak yürüyor, düşüp kalmamaya uğraşıyordum. Meşhur bir atasözü vardır; "İnsan taştan ağaçtan sağlamdır" diye... Buna gerçekten inanıyorum; hastalıktan yeni kalkmış, yürümeye bile dermanım yokken onca zorluğa nasıl dayanabildiğime kendim bile şaşıyordum.

Böylece, bütün gün boyu kar ve yağmur altında, aç ve dermansız, şiddetli soğukta yürüyordum. Akşamları orman kenarında bulduğumuz kuytu bir köşede konaklıyorduk. Konak yerinde hemen komutan için bir çadır kuruluyor, döşek seriliyordu. Komutan, benim efendim olan Fisher tarafından ona emanet bırakılan hizmetçi kızı koynuna alıp yatıyordu. Doğal olarak soğuktan hiç etkilenmiyordu. Diğer askerler,

ormandan odun sürüyüp getiriyorlar, yaktıkları ateşin çevresine halka oluyorlardı. Herkes çantasındaki yiyeceğini çıkarıyor, yiyip içtikten sonra ateş kenarına kıvrılıp uyuyordu. Bense ormandan odun getirecek gücüm olmadığı için ateşten nasiplenemiyordum. Aslında "Bir tarafa kaçıp gitmesin" diye odun için ormana gitmeme de izin vermiyorlardı; fakat ateşe yaklaşınca da "Sen odun getirmedin" diye kovuyorlar, uzaklaştırıyorlardı. Hem hava soğuk hem de altımdaki toprak yaş... Bir yandan da kar yağıyor; altıma serecek veya üstüme örtecek en küçük bir şey bile yok...

Kış gecelerinin ne kadar uzun olduğunu o zaman yaşayarak çok iyi öğrendim.

Zaman zaman ateşin karşısında uyuyan Avusturyalı bir askerin önüne geçip ısınmaya çalıştığım oluyordu. Ama bu çok sürmüyordu; biraz sonra önüne geçtiğim asker üşüyerek uyanıyordu. Beni ateşinin önünde otururken görünce tekmelerle kovalıyordu. Oradan kovulunca ben de uyumakta olan bir başkasının ateşinin önüne geçiyordum. Tabii çok geçmeden o da uyanıyor ve aynı neticeye maruz kalıyordum. Böylece yarı çıplak, titreye titreye sabahı etmeye çalışıyordum. Sabah tekrar erkenden, uykusuz ve yorgun yola koyuluyordum. Yollar dağlık taşlık. Bense yalın ayak... Ayağım sivri sivri taşlardan kan revan içinde... Soğuk ise dayanılır gibi değildi. Soğuk mu daha çok acı veriyordu, yoksa yaralar mı bilemiyordum.

Binbir zorlukla süren yolculuğun ardından nihayet Pozega Kalesi'ne ulaştık. Bir hana sığındık. Burada birkaç gün kalmıştık ki Bosna'nın Zvornik Kalesi tarafından General Prens Louis'nin piyade alayı ile Teğmen Fisher çıkıp geldi. Fisher'in başımızdaki komutanla karşılaşması hiç de hoş olmadı. Aralarında büyük bir tartışma başladı. Fisher, emanet olarak bıraktığı mallar ve kıza yapılandan çok, benim esir tüccarı Frenklere teslim edilmemiş olmama çok kızdı. Aralarındaki tartışma kısa zaman sonra düelloya

dönüştü. Ellerinde şişlerle meydana çıktılar, vuruşmaya başladılar.

Benim sahibim olan Fisher melunu, bu kavgada yaralandı; rakibinin şişi bir karıştan fazla karnına saplanmıştı. Yere yıkıldı. Çevredekiler koştular, kaldırıp karargâha götürdüler. Alayın cerrahlarını çağırdılar. Yara tam göbeğinin yanındaydı. Hiç kan akmıyordu. Cerrahlar çömlek vurdular; kanı dışarı akıttılar. Merhem ve ilaçlar sürdüler. Ölü gibi yatıyor, hiç konuşmuyordu.

Beni tekrar Fisher'e teslim ettiler. Birkaç gün sonra hareket eden orduyla birlikte biz de yola düştük. Hırvat tarafına gidiyorduk. Oradan Siska Kalesi'ne, sonra Sava Nehri'ni aşıp Una Nehri'nin Sava'ya döküldüğü yer olan Yasenova'ya yöneldik. Birkaç gün de Hırvat vilayetinde İvaniç denen kalenin yakınında konakladık. Fisher burada tedavi için bir cerrahın evine yerleşti. Beni de yanına aldı. Askerler ertesi gün yollarına devam etti. Ben iki baş beygiriyle birlikte onun yanında kaldım. Adam dinlenip tedavi oluyor, ben de hayvanlara bakıyordum.

Bir müddet sonra Fisher kendisini iyice toparladı; artık dışarı çıkıp gezmeye başlamıştı. Burada kaldığım süre içinde günlük tayınımız, bir fund[27] öküz eti, ekmek ve bir okka[28] şaraptı. Bu sayede ben de bir ay içinde toparlanmış, iyice güçlenmiştim. Yeniden içimde kaçıp kurtulma arzusu canlandı. Hele o Hacı Ahmed adlı esirle karşılaştıktan sonra gece ve gündüzümü, artık iyiden iyiye Fisher'in elinden kaçıp kurtulma fikri kaplar olmuştu.

* * *

Fisher'in dışarıda gezide olduğu bir gündü, kapının önünde yalnız başıma oturmaktaydım. Aniden karşıdan bir adam çıkageldi, selam verdi. Laubali birtakım sözlerle

27 1 fund: Yaklaşık 350 gram.
28 1 okka: 1,28 kg.

karşılık vermeye çalıştım. Adam "Allah kurtarsın" diye dua etti. Şaşırmıştım. Ben de "Allah seni de korusun" diye karşılık verdim. Adam benim şaşkın bakışlarım altında son derece düzgün bir Türkçe ile konuşmaya başladı ve dedi ki:

"Benim kardeşim, öyle şaşırma. Biz de Muhammed ümmetindeniz, din kardeşiyiz, esiriz. Burada olduğunuzu duyduğum için ziyaretinize geldim."

Şaşkınlığım bir kat daha artmıştı; özürler diledim.

"Kusuruma bakma... Kılığınızın yarısı Müslüman'a benzer, yarısı Nemçe'ye; bu yüzden bilemedim. Gereği gibi karşılayamadım."

Yer gösterdim, oturduk; tanıştık. Macerasını anlattı. Adı Ahmed'miş. Viyana Seferi'nde esir olmuş. Viyana'da, imparatorun başkâtibi olan Kont Strattmann adlı kimsenin esiriymiş. Kurtuluş bahası olarak, Osmanlılar tarafında esir bulunan bir Avusturyalının serbest bırakılması ve bir baş at vermek karşılığında efendisiyle anlaşmış. Efendisi de bu fidyeyi temin etmek üzere kendisini Osmanlı sınırına kadar götürmesi için İvaniç kumandanı olan Otto de Stubenberg[29] adlı generale emanet etmiş. Bu nedenle hareket zamanına kadar buraya yakın bir yerde beklemekteymiş. Sipahi takımından ve hacca gitmiş bir kimseymiş.

Ben de kendi hikâyemi anlattım. Sahibim olan adamın, fidye bedelini eksiksiz olarak aldıktan sonra, bunca zamandır serbest bırakmadığını, zindanlar ve yollarda eziyetler çekip zulümler gördüğümü teferruatıyla anlattım. Anlattıklarımdan çok etkilenmişti.

"Bunun çaresi vardır," diye karşılık verdi. "Ben," dedi, "her istediğim zaman general ile konuşabilmekteyim. Bu arada senin uğradığın haksızlığı kendisine anlatırım. Uğraşıp seni bu zalim adamın elinden alır. İnşallah yakın zamanda ben Bosna tarafına İslam ülkesine giderken seni de beraberimde götürürüm."

29 İştunberg olarak yazılmıştır.

Duyduklarım karşısında heyecanlanmış, sevinmiştim. Biraz daha konuştuktan sonra ayrıldık. O kaleye döndü. Benim kaldığım ev ise kalenin dışında varoştaydı.

Aradan bir saat ancak geçmişti ki Hacı Ahmed tekrar geldi ama bu kez yalnız değildi. Yanında bir Françiskan papazı vardı. Eve geldiler ve bana hiç dönüp bakmadan doğruca Fisher'in odasına girdiler. Bir saate yakın kendi aralarında konuştular. Neler konuştuklarını duyamıyordum. Fakat benimle ilgili söyleştiklerini tahmin ediyordum. Bir saat sonra tekrar dışarı çıktılar, yine bana bakmadan ve bir kelime bile söylemeden gittiler. Çok şaşırmıştım.

"Ne olmuştu acaba?"

Ben böyle düşünceler içinde boğuşurken Fisher'in kaleye davet edildiğini öğrendim. Atını hazırladım ve bindirdim, kendisi yalnız gitti; ben evde kaldım.

Fisher gittikten sonra dönüşünü beklerken merakımdan ölüyordum. "Kurtulacak mıydım acaba?"

Öğleden sonra nihayet adam davetten döndü. Sarhoştu. Ben atını alıp ahıra çektim; kendisi odasına çekildi. Ama bakışlarında bir gariplik sezmiştim. Az sonra da üç dört Hırvat azmanı kefere daha geldi; onlar da doğruca onun odasına girdiler. Çok geçmedi ev sahibinin karısı kadın dışarı çıktı, beni yanına çağırdı. Kendisini sever ve güvenirdim, aklı başında birisiydi. Kulağıma eğilerek Hırvatça fısıldadı:

"Osman, dikkatli ol. Galiba efendin seni dövecek."

Aklım başımdan gitmişti. "Bu da nereden çıktı?" diye düşünmeye başlamıştım ki Fisher kapıda göründü. Yüksek sesle beni çağırıyordu:

"Osman, gel çabuk!"

Merdivenlerden çıkıp odasına girdim, ayakta beklemeye başladım. Ben odaya girer girmez Fisher arkamdan kapıyı kilitledi. Odanın içinde ayakta bekleyen Hırvatlar da üzerime

atıldılar, kollarımdan sıkıca yakaladılar. Fisher yanıma geldi, üzerimi baştan ayağa aradı. Bıçak gibi kesici bir şey olup olmadığına bakıyordu. Kuşağıma bağlı olan, ekmek kesmek için kullandığım bir eski püskü çakım vardı, onu buldu. Hemen ipini kesip kopardı. Odanın bir tarafına bıraktı. İpleri önceden hazırlatmış. Ellerimi ve ayaklarımı sıkıca bağladı. O iri yarı Hırvatlar beni yere yatırdılar. Kımıldayamaz bir hâldeydim; ellerimden ve ayaklarımdan tutuyorlardı. Fisher eline kocaman bir değnek almıştı.

Birazdan adamın elindeki koca sopa vücuduma acımasızca inip kalkmaya başladı. Duyduğum acının tesiriyle kıvranıyor; "Beni niçin dövüyorsun?" diye bağırıyordum. Ben bağırdıkça o değneği daha da şiddetle indiriyor ve "Dur sana Temeşvar'ı ve Müslüman vilayetine gitmeyi öğreteyim." diye söyleniyordu. Hırsından kudurmuş gibiydi. Adamın kızıl yüzü daha da kızarmış, domuzu andırır kalın boynunun damarları şişmiş, gözleri yuvalarından fırlamış, korkunç bir görünüm almıştı. Elindeki değneği başım ayağım, kolum budum ayırmadan rastgele indiriyordu. Değneklerin sayısını ancak yüze kadar sayabildim. Sonunda bayılmışım. Bunun üzerine o da dövmeyi bırakmış.

Gözlerimi açtığımda Fisher kenara oturmuş tütün içiyordu. Burun delikleri açılıp açılıp kapanıyor, hâlâ derin derin soluyordu; öfkesi geçmişe benzemiyordu. Benim ayıldığımı görünce elindeki tütün çubuğunu bıraktı, değneğini kaptı. Değnek yeniden başıma yüzüme inmeye başladı. O kadar dövüyordu ki gürültü ve çığlıklara artık dışarıdaki cerrah ve hanımı bile dayanamaz olmuşlardı, kapıya dayandılar. Yüksek sesle bağrışıyorlardı:

"Allah rızası ve İsa aşkına, şu garibi dövmeyi bırak artık, kapıyı aç!"

Onlar dışarıdan "kapıyı aç!" diye bağrışıp ağlaşıyorlardı ama zalim adam merhamet etmiyordu. Kapıyı açmadı. Hır-

sı geçinceye kadar beni dövdü. Yorulmuştu aslında; sonra kapıyı açtı. Hırvatları demirciye gönderdi. Ayağıma bir çift pranga yaptırdı. Sonra da beni kale içindeki zindana yolladı.

Burada beş Müslüman esir daha vardı. Zindan düzayaktı. Penceresi yoktu. Ağaçlardan yapılmıştı. Burası da daha önce kaldığım manastırın zindanına benziyordu. Esirlerin elleri ve ayakları yerdeki tomruklara bağlanıyordu.

Akşam olunca içeriyi bir mumla aydınlatan zindancı, bütün esirlerin hepsini yan yana dizerek sırtüstü yatırıyor, baş ve ayaklarını sabitledikten sonra boyunlarına halka ile bir zincir takıyordu.

Zindandaki esir arkadaşlarımdan birisinin adı Hasan'dı, Bosna'ya bağlı Pakrac Kalesi'nde esir olmuş. On altı seneyi geçmiş. Biri Peçuy Kalesi'ndendi; müezzinmiş. Adı Mustafa Çelebi'ydi. Bir başkası Valpovalı Mustafa idi. Diğeri Miholyaclı Ahmed. Beşincisinin adı da Mahmud'du. Yirmi gün kadar onlarla birlikte bu zindanda kaldım.

Bir gün Fisher ziyaretime geldi. Yanına çağırttı. Adama karşı öylesine bir nefret duyuyordum ki konuşmak hatta yüzüne bakmak bile içimden gelmiyordu. Benim ne düşündüğüm onun hiç umurunda değil gibiydi; söze başladı:

"Osman, Temeşvar'a gider misin?"

Başımı kaldırdım yüzüne baktım; alaycı bir gülümseme vardı.

"Eğer bir daha Temeşvar'ı aklına getirmezsen seni zindandan kurtarırım; yoksa kendin bilirsin..."

Ne cevap verebilirdim ki? Çaresizdim. Biraz düşündüm, kelimeler dilimden yuvarlanarak döküldü:

"Elindeyim, istersen öldür, dilersen kurtar..."

Fisher daha başka söz etmedi; yanımdan ayrıldı. On beş dakika sonra zindancıyla birlikte tekrar döndü. Zindandan çıkıyor, onunla birlikte eve dönüyordum. Önce

doğruca demirciye yolladı. Ayağımdaki demirleri kestiler. Sonra Fisher'in ikametgâh olarak kullandığı cerrahın konağına geldik. Fisher beni zindandan çıkarmıştı ama bana güvenmiyordu, ilk fırsatta kurtuluş için bir yol arayacağımdan emindi. Bu nedenle de çevremizdeki herkese, bana göz kulak olmaları için tembihlerde bulunmaktaydı. Zindandan niçin kurtulduğumu da zaten birkaç gün içinde anlayacaktım.

***

Birkaç gün sonra yolculuk hazırlıklarına başladık. Fisher'in beni niçin zindandan aldığı şimdi daha iyi anlaşılıyordu; yola çıkıyorduk. Yolculukta bir esire her zaman ihtiyaç olur. Ayrıca adam, ordudaki görevinden tamamen ayrılarak Viyana'ya dönmeyi planlıyormuş; beni de yanında götürmek istiyordu. Söylediğine göre; Sava Nehri'ni geçip Yasanofça adlı yerde alayı ile buluşacak ve maaşlarını alıp hesaplarını kestikten sonra Viyana'ya gidecektik.

Fisher'in bir gök beygiri vardı, onu eyerleyip hazırladım. Bana da alçak boylu bir kara beygir düşmüştü.

Yolculuğa sabah erkenden çıkmıştık. Kara beygirin üzerine hem ben binmiştim hem de büyük bir bavul dolusu eşyayı yüklemiştik. Yanımızda da iki Hırvat yaya yürüyor, bize kılavuzluk ediyordu.

İvaniç Kalesi'nden Sava'ya doğru bir gün yol gittik. Kış olduğundan hava çok soğuktu; yağmur ve kar yağıyordu. Yollar batak ve çamur içindeydi. Altımdaki beygir, üstündeki ağır yükle bu çetin yolların zorluğuna dayanamıyordu. Birkaç saat yürüyünce duruyor, ilerlemiyordu. Hayvanın zaten iki ön ayağı tutuktu.

Üstelik benim de ayağımda mahmuzsuz çarıklar... Elimde bir kamçı bile yok... Fisher'in altındaki hayvansa çok güçlü. Ben geride kaldıkça dönüp geliyor, "Türk, sür!" diye bağırıyor, bir kere altımdaki beygire vuruyorsa iki üç kez de bana vuruyordu.

Bu adamla yolculuk daha ilk günden bir işkence olmuştu benim için. Daha fazla dayanamayacağımı düşünüyordum ki imdadıma nehir yetişti. Sava Nehri taşmıştı. At ile aşağıya doğru, Sıska Kalesi'ne gitmek imkânsız hâle gelmişti. Sava üzerinden ancak gemiyle gidilebilirdi. İkinci konakta, bir Hırvat köyünde Fisher beni ve atları bıraktı. Burada, alayın kantinci denilen seyyar tüccarlarından birisi kışlamaktaydı, beni bu adama emanet etti; dönüşte alacağını söyleyerek gitti. Kendisi de gemiyle Yasenofça tarafına doğru yola devam etti.

Fisher beni bir Hırvat köylüsünün evine yerleştirmişti. Burada günlerim çok rahat geçiyordu. Günde birkaç saat beygirlerle uğraşınca işim bitiyordu. Ondan sonra da köylülerle oturup kalkıyordum. Benden çok hoşlanmışlardı. Köylerine bir "Türk gelmiş" diye gururlanıyorlar, erkeği ve karısı beni konuk etmek, sohbet etmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. Beni düğünlerine, ziyafetlerine götürüyorlardı. Rahatım yerindeydi açıkçası. Çektiğim bunca çileden sonra burası bir cennet gibiydi benim için.

Köyde, Hırvatlar kendi aralarında sıraya koymuşlar, her gün bir başkası yemeğimi getiriyordu. Nöbet kimdeyse önce geliyor, "Ne yersin?" diye soruyordu. Benim isteğim belliydi: "Domuz eti ve yağı olmasın da ne olursa olsun..." Yemeğin yanında bir okka şarap getirmeyi de ihmal etmiyorlardı.

On beş yirmi gün kadar kaldığım bu köyde esir olduğumu unutmuştum. Günlerim, öylesine eğlenceli ve güzel geçiyordu ki... Her gün genç Hırvat kızlarının arasındaydım. Bir elimden biri diğerinden öbürü tutuyor, beni alıp tenha yerlere götürüyorlardı. Saatlerce benimle sohbet etmekten çok hoşlanıyorlardı. Benim de gençlik yıllarım... Henüz on sekiz yirmisindeyim. Aslında çok yakışıklı sayılmazdım ama kızların alakasını fazlasıyla çekiyordum. Baş başa kaldığımız zaman kızlar benden sürekli Türkçe şarkı söylememi istiyorlardı. İkide bir "Hadi bize Müslümanca

ve Boşnakça ırla." diyorlardı. Fettan Hırvat kızlarının işveleri ve fingirdemeleri başımı döndürse de her defasında kaçıyor, ellerinden kurtuluyordum.

O yaşlarda insanın kendini kontrol etmesi aslında çok zordur, belki de çok büyük bir hünerdir. Cenab-ı Allah'ın hikmetiyle bende biraz utangaçlık vardı. Kızların bunca sıkıştırmalarına, işvelerine rağmen utanır kaçardım. Elime geçen fırsatları değerlendiremezdim. Fakat geceleri kendimle baş başa kaldığım zamanlar, pişmanlık duyuyordum. Şeytan beynimin içinde fink atıyor, fısıldıyordu:

"İşte, fırsat elinde, yanındakiler de sana meyilli, hazırlar. Birinin işini görsen ne olacak ki?"

Sarışın Hırvat kızlarının mavi, yeşil gözleriyle başımı döndüren bakışlarını hatırladıkça kendi kendime "Sen bir aptalsın" diyordum. Ellerimden tutup yanıma sokuluşları, sonra da sağımı solumu çekiştirmeye başladıklarında ellerinden uzaklaşıp kaçışım gözümün önüne geldikçe içimde yükselen pişmanlık duygusu bütün bedenimi kaplıyordu. "Aptal," diyordum kendime "şurada beş on günlük misafirsin, ne sorun olur?"

Fakat hemen ardından yine toparlanıyordum. Akıl terazisini elime alıyordum. Kim olduğumu ve hangi konumda bulunduğumu yeniden kendime hatırlatıyordum:

"Sen zavallı bir esirsin..."

İşin sonunu düşününce bu kez titriyordum. Eğer içimden geçen suçu işlersem bunun pek fazla gizli kalmayacağını biliyordum. Böyle bir durumda ne ceza vereceklerini kestiremiyordum ama başıma hiç de hoş olmayan şeyler geleceğinden emindim.

"Ya işlediğim suç ortaya çıkarsa?.."

Bu kez kalbimdeki pişmanlık duygusu yerini korkuya bırakıyordu. Aklım duygularıma hâkim oluyordu:

"Sefası kısa süren bir şey için büyük tehlikelere atılmak hiç de akıllıca değil? Ya bir de çocuk olursa..."

Sözün kısası, bu düşünceler arasında gide gele birçok fırsatı öldürdüm. Aslında doğru yaptığımı çok geçmeden anlama fırsatım oldu. Kendimi ne kadar kontrol etsem de aslında eğlenceye ve tembelliğe fazlasıyla kaptırmıştım. Hayvanların bakımı kalmıştı doğal olarak.

Bir gün, Fisher'in beni emanet ettiği o kantinci, kaldığım eve geldi, hayvanları kontrol etti. Durumu anlamakta gecikmedi. Meğer Fisher, sıkı sıkı adama tembih etmiş, "Eğer benim esir, hayvanlarıma iyi bakmazsa, sen de onu döverek cezalandır." demiş.

Kantinci, "Sana bir diyeceğim var." diye beni kendi bulunduğu eve çağırdığında olacaklardan habersizdim. Adamın evine gittim; yukarı çıkıp hayat adı verilen merdiven başında beklemeye başladım. Adam elinde kalın bir iple kiler odasına girip çıkıyor, birtakım hazırlıklar yapıyordu. Ama bu arada ilginç bir durum gözümden kaçmadı. Bu adamın Lipovalı İmamzâde Mahmud isminde küçük yaşlarda bir esiri vardı. Mahmud, adamın küçük çocuğunu elinden tutmuş dışarı çıkartıyordu; ama gözlerinden akan yaşlar kafamı karıştırmıştı. Türkçe; "Neden ağlıyorsun?" diye sordum yavaş bir sesle.

"Benim kardeşim, galiba benim efendi seni dövecek, onun için ağlıyorum..."

Mahmud sözlerini daha tamamlamamıştı ki ben manzarayı çaktım. Fırlayıp evden çıktım. Bir solukta dört beş basamağı birden aştım; kalmakta olduğum Hırvat'ın evine vardım; bahçenin arkasındaki samanlığa gizlendim.

***

Kantinci, kilerden çıkıp "Türk nerede?" diye aranmaya başladığında ben çoktan gözden kaybolmuştum. Kaçtığımı

anlar anlamaz arkamdan koşturmuş. Doğal olarak onun da aklına gelen ikamet ettiğim Hırvat köylüsünün eviydi. Köylünün evine gelen kantinci, karşısına çıkan herkese "Türk nereye saklandı?" diye sormuştu ama cevap hep aynıydı:

"Görmedik, nereden bileceğiz?"

Köylülerden beklediği yardımı göremeyen, üstelik de terslenen adam, iyice öfkeye kapılmıştı. Evin içini dışını didik didik etmiş, beni bulamayınca adamdaki öfke, yerini korkuya terk etmişti. Sebebi de belliydi: "Ya köyden kaçtıysa bu Türk?"

Gayet iyi biliyordu ki eğer kaçacak olursam efendim olan açgözlü adam, bunun bedelini ona pahalıya ödetirdi.

Bense bütün bu gelişmeleri saklandığım yerden dakikası dakikasına öğrenebiliyordum. Ev sahibinin kızları sürekli yanıma geliyorlardı. Yiyecek içeceklerle birlikte, dışarıdaki gelişmelerin taze haberlerini getiriyorlardı. Bunları duydukça keyifleniyordum. İki gün iki gece samanlıkta saklandım. Geceleri uyuyor, gündüzleri de Hırvat köylüsünün altın saçlı kızları tarafından avutuluyordum; hiç sıkılmıyordum.

İkinci günün sonunda kızlar artık çıkabileceğimi söylediler; "Kantincinin öfkesi geçmiş, pes etmişti."

Kantincinin evine gittim; karşısında beni gören adam derin bir nefes aldı. Ben de hayvanlarla daha yakından alakadar olmaya başladım artık.

Olayın üzerinden yaklaşık bir hafta geçmişti ki Yasenofça tarafından bir Fransız aşçı geldi. Fisher'in talimatını getirmişti: Aşçıyla birlikte hayvanları alıp önceki konakladığımız İvaniç Kalesi'ne gidecektim. Kendisi de başka bir yoldan oraya gelecekmiş.

Ertesi gün hayvanları eyerledim, yanıma bir de kılavuz alarak aşçıyla birlikte yola çıktım. İki gün sonra İvaniç'e ulaştığımda Fisher'i orada bekliyor buldum. Yine cerra-

hın konağına yerleşmişti. Birkaç gün dinlendikten sonra tekrar yolculuk hazırlıklarına başladık. Fisher, Viyana'ya gitmek istiyordu; beni yanına çağırdı ve hakkımdaki düşüncesini anlattı:

"Osman, ben Viyana'ya gideceğim. Seni de oraya götüreceğim. Ben orada bir makam alınca seni de iyi bir konuma getiririm."

Gönül alıcı sözlerle beni yumuşatmaya ve ikna etmeye çalışıyordu. Hatta, kendinin bir boz çuha dolaması vardı, onu bana hediye etti. Ayağıma çakşırlar, çizme, bir mavi çuha, tilki bacağıyla kaplı bir kürk verdi; don, gömlek yaptırıp bir güzel giydirdi.

Artık iyice anladım ki bu adam beni bırakmayacak. Viyana'ya götürünce belki beni zorla dinine de döndürecekti. Özellikle bu son ihtimal aklıma geldikçe öfkeden kontrolümü kaybediyordum. Sonunda kendi kendime kararımı verdim: "Yolda giderken bu adamı ilk fırsatta vuracağım; hem de kendi silahıyla." Ne cezaya uğratırlarsa uğratsınlar, gözümde yoktu.

Yola çıkmadan önce atları nallatmamız gerekiyordu. Yolculuktan bir gün önceydi hayvanları aldım demirciye gittim. Demirci, aynı zamanda kalenin maaşlı askerlerinden, onbaşı yahut korporal kadrosunda birisiydi. Demircinin yetişkin bir oğlu vardı, atları o nallıyordu.

Delikanlı atları nallarken benimle sohbet etmeye başladı. Hırvatça konuşuyorduk.

"Efendinin seni dövdüğünü duyduk, sebebi neydi?"

Olayın içyüzünü anlattım.

"Mademki bu adam sana böylesine haksızlık ve zulüm yapıyor, niçin kaçmıyorsun?"

"Ama Türk sınırı buradan çok uzak... Yol iz bilmiyorum. Ne elimde bir belge ne de yanımda bir yoldaş var. Bunlar ol-

madan nereye kadar gidebilirim ki? Yakalanıp yeniden esir olmaktan korkuyorum."

"Bosna diyarı Müslümanların elindedir bilmiyor musun? Buraya da çok uzak değil. Buradan Sava Nehri'ne üç konak. Sava Nehri'nin karşısına geçince Türk ülkesi..."

Delikanlı sözlerinin bu noktasında konuşmasını kesmişti, sağını solunu kontrol ettikten sonra yanıma biraz daha sokuldu ve kısık bir sesle içimi hoplatan cümlesini söyledi:

"Eğer istersen senin için firar etmek çok kolaydır."

Heyecanlanmıştım, daha da dikkatle dinlemeye başladım anlattıklarını.

"Fakat tabii bu kıyafetle hiçbir yere gitmen mümkün değil. Öncelikle kıyafetini değiştirmeli, sonra da iyi bir kılavuz bulmalısın. Üç güne değin Türklere ulaşırsın."

Duyduklarım, yüreğimdeki kaçma arzusunu yeniden kamçılamıştı. Fisher'in beni Viyana'ya götürecek olması zaten içimde büyük bir dertti. Artık bir daha Müslüman illerini göremeyeceğim, diye korkuyordum. Ayrıca kafamda tasarladığım Fisher'i öldürme planı da oldukça tehlikeliydi. Ama bu genç adama ne kadar güvenebilirdim ki...

Demircinin oğluyla ümitsizce konuşmayı sürdürdüm:

"Benim verecek param yok; bana kim yardım eder?"

Elindeki çekici bırakıp doğruldu ve beni baştan aşağı bir kez daha süzdü. Üzerimdeki mavi kürk ile çuha dolamaya gözleri takılıp kalmıştı.

"Üzerindeki şu kıyafetlerin tamamını verirsen sana bir kat çoban elbisesi verirler, seni de buradan kaçırırlar. Sınıra kadar sana bir yardımcı bulunursa oradan sonra kendin gider, Osmanlı'ya ulaşırsın."

"Peki bunun için benim ne yapmam gerekir?"

Delikanlı benim bu soruyu sormamı bekliyormuş; hemen cevapladı:

"Bu gece gizlice bize gel. Seni bir iki gün evimizde saklarız. Efendin seni arayıp bulamayınca çeker gider. O zaman seni alır götürürüz."

Bu teklif aklıma yatmıştı. Atların nallanması bitince eve döndüm. İçim içime sığmıyor, ne yapacağını bilememenin sıkıntısını yaşıyordum. Fisher ise yarın yolculuk olduğundan erken yatmamı tembihliyor, neler yapacağımızı sıralıyordu: İki beygiri kızağa koşacaktık. Kendisi sandık ve eşyalarıyla birlikte kızakta olacaktı. Bana da kızağı sürmek kalıyordu. Buradan Varazdin Kalesi'ne kadar da iki Hırvat kılavuz bizimle olacaktı.

Benim ise gözlerime uyku girmiyordu. İçimde engel olamadığım bir heyecan vardı. Kafamın içinde çeşitli fikirler birbirleriyle çarpışıp duruyordu.

"Ya yakalanırsam? Veya bu adamlar bana yalan söylüyorlarsa..."

Karar vermekte zorlanıyordum.

Gece yarısı olmuş, herkes derin bir uykuya dalmıştı. Artık tereddüt etmeye gerek yoktu; elbiselerimi alarak yavaşça kapıdan çıktım. Ses çıkarmamaya dikkat ediyor, nefesimi tutuyordum.

* * *

Kimseye görünmeden evden çıkmayı başarmıştım. Sokaklar da boştu. Korka korka ilerliyordum ama yolları şaşırmadan evin yakınlarına kadar gelebilmiştim. Delikanlı çok iyi tarif etmişti ve ben de gün boyunca sürekli zihnimden tekrarlamıştım tarifini.

Yolda giderken kafamın içinde kötü düşünceler cirit atıp durmuştu. Aklıma takılan bir ihtimal içimi titretiyordu:

"Ya geri dönmek zorunda kalırsam?"

Delikanlının tarif ettiği evin önüne geldiğimde heyecanım bir kat daha arttı. Yanlış gelmemiştim. Kapı açıktı ve içeride ışık vardı. Yanmakta olan mumun zayıf titrek

ışığı dışarıya yansıyordu. Ben kapının önüne gelince onların da beni fark ettiklerini anladım; zira mum ışığı hareketlenen gölgeleri dışarı yansıtmıştı. Uyumamışlar, onlar da beni bekliyorlarmış...

Kapıya çıkan delikanlı beni hemen içeri aldı. Bütün aile bir aradaydı.

Demirci koca Korporal, "Hoş geldin" diyerek bana yer gösterdi. Karısı ve iki yetişkin kızı da yanında oturuyordu. Benimle biraz sohbet etti. Moral vermeye çalışıyordu:

"Biz esirlere acırız. Seni dindaşlarına ulaştırırız merak etme."

Güvenmekten ve inanmaktan başka çarem yoktu. Yiyecek içecek bir şeyler getirdiler; birlikte yedik ve konuştuk. Bir iki saat sonra herkes yataklarına dağıldı. Ben de bir kenara uzandım, biraz uyudum.

Ertesi sabah demircinin karısı beni erkenden uyandırdı; kendisini takip etmemi söyleyerek kilere götürdü. Kilerde büyük bir buğday fıçısı vardı; beni onun içine soktu. İçi buğday doluydu. Altıma serecek, üstüme de örtecek bir iki şey bıraktı.

Biraz ekmek ile bir okka da şarap veren kadın, "Bugün bununla kanaat et, yarın bakalım neler olur..." dedikten sonra kilerin kapısını kilitleyip gitti.

Ertesi sabah Fisher seher vakti kalktığında hadisenin farkına varmakta gecikmeyecekti tabiatıyla. Kapılar açıktı ve ben ortada yoktum. Sonradan öğrendiğime göre kayıp olduğumu fark eden bütün ev halkı, kuşluk zamanına kadar beni aramışlar.

Kalenin varoşunun çevresi bataklıklarla kaplıydı. Birçok asma köprü ve karakol vardı. Varoşun nüfusu yaklaşık üç dört yüz haneye yakındı. Mevsim kış, mart ayının soğuk ve yağışlı günleri... Sular buz tutmuştu. Kaybolmuş veya

bir su birikintisine düşmüş olmamdan endişelenmişlerse de sonunda firar ettiğime kanaat getirmişler.

Fisher, beni bulamayınca kaleye gitmiş ve General Stubenberg'e yardım için başvurmuş. Esirinin firar ettiğini bildirmiş; "Şehirden fazla uzaklaşmış olamaz" diyerek evlerin ve çevrelerin aranmasını istemiş.

Generalin emriyle adamlar tayin edilerek beni aramaya koyulmuşlar. Aramaya öncelikle kale dışındaki su ve hendek kenarlarından başlamışlar. Allah'ın yardımı o gün benden yana olmuştu. Çevre köylerden birileri, o gece varoşa gelip meyhanelerde içtikten sonra, bu hendeklerden birisinin buzunu kırarak karşıya geçmişler. Beni arayanlar sabah o izleri görünce akıllarına ilk ben gelmişim. "İşte buradan geçmiş!" diye düşünmüşler. Onların fikirlerine göre ben, Sava Nehri kenarlarındaki köylerde edindiğim dostlarımın yanına veya o taraflara doğru kaçıp gitmiştim.

Bu nedenle varoşu aramayı bırakan adamlar köylere doğru gitmişler. Oysa ben demircinin evinde fıçının içinde kapalıydım. Dünyada neler olduğundan habersiz, bir türlü geçmek bilmeyen dakikaları ve saatleri sayarak akşamı bekliyordum. Ev sahibi gelip beni fıçıdan çıkardığında akşam olduğunu anlayabildim. Birlikte oturup yemek yedik. Dışarıda yaşananları bir bir anlattı. Korkacak bir şeyin kalmadığını söyleyerek kalbime ferahlık verdi. Ertesi gün ben yine o fıçının içine girdim. Böylece üç gün geçti. Dışarıdaki bütün aramalarının neticesiz kalması üzerine Fisher ümidini keserek daha fazla beklememiş ve kalkıp Viyana'ya gitmiş.

* * *

Fisher'in gitmesinden sonra artık gündüzleri fıçıya gizlenmiyordum. Ancak eve yabancı biri geldiği zaman odadaki fırına saklanıyordum. Komşu kızları ve çocukları ise beni görüyorlardı. Bundan başka, demirci ile sözleştiğimiz gibi

üzerimdeki bütün elbiselerimi almışlardı; basit bir çoban kıyafeti giyiniyordum. Fakat bu kez de sanki bu evde hapistim.

Ne kadar olmuştu hatırlamıyorum ama artık bu evde beklemekten de sıkılmaya başlamıştım. Bu arada tek yaptığımız iş dağa kömür yapmaya gitmek oldu. İki üç gün dağda kaldık. Fakat benim sürekli olarak merak ettiğim konu hep aynıydı: "Ne zaman sınıra gidecektik?"

Ben sordukça onlar da hep aynı cevabı veriyorlardı:

"Bir iki gün sabret. Sava Nehri tarafında akrabalarımızdan bu işe has adamımız var; haber gönderdik, gelecek. Biz seni onunla göndereceğiz. Endişelenme; yakında muradına erersin."

Söylenenler karşısında çaresiz susuyor, sabrediyordum.

Kömürden eve geldiğimiz gün, sözünü ettikleri adam nihayet geldi. O gece, evde adama ziyafet verdiler. Beni de kendisine gösterdiler, tanıştırdılar. Bana: "İşte bu adamla gideceksin. Seni Müslüman hududuna kadar götürecek" diyorlardı.

Oysa iş başka türlüymüş... Sonradan öğrenecektim. Bu gelen Hırvat, Frenk sınırına yakın Karlofça Kalesi sakinlerindenmiş. Bu adamla anlaşmışlar: Beni Venedik iskelelerinden birisine götürüp küreğe satacaklarmış. Allah'ın hikmeti! Kulunun planını Yüce Allah bozar, başka türlü yapar. Ben hakkımdaki aldatmacadan habersiz, kurtulacağım ümidiyle yola çıkacağımız günü iple çekerken kararlaştırdığımız günden bir gün önce akşama yakın ansızın kapı açıldı. Gelen bir Avusturyalı görevliydi. Biz ise evdekilerle sofra başındaydık. Ben adamı görür görmez hemen fırladım, fırına saklandım. Gelen adam beni görememişti. Hırvatça konuşuyordu:

"Birkaç gün önce kaybolan esirin sizde olduğu kumandan efendimizin kulağına ulaşmış. Efendimiz onu istiyor. Bize teslim edin."

Telaşa kapılan demirci, yeminlerle inkâr ediyordu.

"Hâşâ, bizde yoktur. Eğer olsa niçin saklayayım. Kumandan efendimize yanlış aktarmışlar."

Ev sahibinin yeminleri etkili olmuş gibiydi, adam inanmış görünüyordu ve ev sahibinin ikram ettiği bir iki kadeh şarabı içerek çıkıp gitti.

Kurtulduk diye sevinmeye başlamıştık, ama bir saat geçmemişti ki yanıldığımızı anladık. Henüz hava yeni kararıyordu. Sokak tarafından on nefer soldat ile bir korporal, elinde kılıcıyla kapıdan içeri girdi. Ev sahibinin karısı hemen beni fırına gizledi. Üzerime on beş yirmi boş bez çuval koydu, "Sakın hareket etme!" diye tembihledi.

Biz Fisher gitti diye rahatlamış, serbest hareket etmeye başlamıştık ama general işin peşini bırakmaya hiç de niyetli değilmiş. Bunun nedenini de çok geçmeden öğrenecektim. Ficher gitmeden önce kale komutanına "Firar eden esirim ortaya çıkarsa yakaladığınızda sizin olsun." diye feragatte bulunmuş. Yani ben artık kale komutanının esiri idim bu andan itibaren.

Ben fırının dibinde saklanmaya çalışırken kapıdaki zabit, birkaç askerle odaya girmişti. Diğerleri dışarıda evin çevresini kuşatmışlar. Yattığım yerden içeri giren zabitin, sofra başındaki ev sahibine arama yapacağını söylediğini duyuyordum:

"Birader, bizim general burada bir esir olduğunu duymuş, gizliyormuşsun, evi aramak üzere emir aldık."

Ev sahibinin aklı başından gitmişti ama yine de bozuntuya vermemeye çalışarak ayağa kalktı, güler yüzle konuşarak karşılık verdi:

"Hâşâ biraderim, o tür kimsenin bizde bulunmak ihtimali yoktur."

Askerlerle gelen zabitin de kendisi gibi korporal rütbesinde olmasına güvenerek demirci, elindeki şarap dolu kâseyi ona uzattı. Ama adam kabul etmedi:

"Generalimin fermanı yerine gelmeyince içkiyi kabul edemem."

Zabit odanın içinde sağı solu aramaya başlamıştı. Evdekilerse henüz sofradan kalkamamışlardı; korkuyla bekleşiyorlardı. Askerlerin bir kısmı kapıda, bir kısmı da dışarıda duruyordu.

Odanın içini dikkatle araştıran subay, sonunda fırının yanına geldi. Bir sürü boş çuval üst üste yığılmış duruyordu. Çuvalları birer birer çekip atmaya başladı. En son çuvalı da atınca zabitle göz göze geldik. Fırının dibinde büzüşmüş oturuyorum. Elini uzattı, Hırvatça "Pojdi se ne poj se!" dedi. Yani, "Gel beri oğlum, korkma!" diyordu. Elimden tutup yukarı çıkardı.

Ben askerlerle dışarı çıkarken ev sahibinin oğlu ardıma düştü; "Aman, n'olursun" diye yalvarıyordu. "Bizi ele verme, seni teşvik ettiğimizi inkâr et. Merak etme yakında biz seni yine buradan kurtarırız." Evden kale kapısına kadar peşimden geldi. Bin çeşit özürlerle yalvarıp durdu.

Kaleye varınca askerler beni doğruca generalin sarayına götürdüler. Odasına girdiğimde general, daha önce karşılaştığımız Franceskan papazı ve evinde kaldığımız cerrahla birlikteydi. Oldukça büyük bir salondu burası. Hep birlikte odanın ortasında ayaküstü konuşuyorlardı. Bizi görünce general, onlara beni işaret ederek sordu:

"Firar eden esir bu mudur?"

İlk görüşte adamlar beni tanıyamadılar; elbiselerim değişmişti. Cerrah "Bu o kaçan esir değildir." dedi ama konuşması tereddütlüydü. Bir taraftan da daha yakından tetkik için yanıma gelmişti. Papaz ise biraz yaklaşıp iyice baktıktan sonra generale döndü ve kesin bir edayla konuştu:

"Kaçan esir budur."

General bana doğru birkaç adım yaklaştı:

"Doğru söyle, nasıl kaçtın?"

Artık tanınmıştım, inkâr edemeyecek durumdaydım.

Ben Hırvatça konuşmaya başladım ve hikâyeyi ta başından anlattım. Fisher'e kurtuluş parasını fazlasıyla verdiğim hâlde serbest bırakmadığından, birçok eziyetten sonra zindanlarda geçirdiğim korkunç işkenceler dolu günlerden bahsettim. Burada da haksız yere dövdüğünü, zindanlara koyduğunu söyledim. Şimdi de beni alıp Viyana'ya götürmek istiyordu. "Orada beni tekrar başkalarına satmasından korktum kaçtım." dedim.

General ise başka bir konuyu merak ediyordu:

"Seni kim yanılttı; onu söyle. Bu giysileri nereden buldun, kim verdi sana?"

Bir an demircinin oğlunun peşimden yalvarışları gözümün önüne geldi. Henüz bana ihanet ettiklerini bilmiyordum. Yandaşlarına hainlik etmemek ve sözünde durmak Türklüğün şanındandır. Onları ele vermemek için gerçekleri çarpıttım:

"Ormanda yalnız başıma yürürken bir çobana rastladım, giysilerimi onunla değiştim. Sonra, yine ormanda giderken yolumu kaybettim, bu demircilerin yakınlarına gelmişim. Yanlarına gittim ekmek istedim. Onlar da kimliğimi sorguladılar ama onları da yanılttım.

"Onlara Hristiyan Sırp olduğumu, Avusturya ordusuyla bu tarafa geldiğimi, hastalandığım için geride kalmış, yalnız başıma yolumu bulamadığımı, söyledim. Onlar da bana acıdılar, biraz ekmek vererek yanlarına alıp evlerine getirdiler."

Ama general sözlerime pek inanmış gibi görünmüyordu.

"Yalan söylüyorsun!" diye çıkıştı ama pek ısrar da etmedi.

"Peki, öyle olsun" dedi, "ama unutma, Fisher giderken seni bana hibe ederek gitti."

Böylece generalin beni yakalatmak konusundaki ısrarını da öğrenmiş oldum.

General beni getiren subaya döndü, "Alın bunu zindana götürün." diye emretti.

Yanımda beklemekte olan korporal, kolumdan çekti, dışarı çıkardı. Sanki kaçabilecekmişim gibi sıkı sıkı tutuyordu. Zindana götürdü.

Daha beş altı gün önce kurtulduğum zindana yeniden dönmüştüm. Esir arkadaşlarım, hava kararmış olduğundan tomruklara bağlı hâldeydiler. Yerlerinden kımıldayamadıkları için sadece uzaktan seslenerek "Hoş geldin" diyebildiler.

Ertesi gün, nöbetçi askerler arasında yine demirci dükkânına gittim. Ayağıma esir prangası yapılacaktı. Pranganın demirlerini ayağıma demircinin oğlu mıhlıyordu. Kısa bir an da olsa askerlere çaktırmadan karşılıklı konuşma fırsatı yakalayabildik. Serzenişte bulundum kendisine:

"Bak durum nereye vardı; böyle mi olacaktı?"

"Hiç endişelenme" diye karşılık verdi fısıltıyla, "aradan birkaç gün geçince biz seni kurtarırız."

Yeniden ümitle beklemeye başladım.

Gündüzleri ağır ve pis işlerde çalışıyor, akşamları zindana kapatılıyorduk. Yaptığımız işlerin ağırlığı çok mühim değildi; ama geceleri zindanın soğuğuna katlanmak çok acı veriyordu. Hem soğuk hem de hareketsiz ve bağlı olmak, dayanılmaz bir işkenceydi esirler için. Soğuk gecelerde uyumak zordu; uyuyamayınca da geceler bitmek bilmiyordu. Bu sebeple uzun geceleri, rastgele konular üzerinde konuşarak geçiriyorduk. Bugünlerin ana konusu da ben ve demircinin bana yaptıklarıydı. Uzun uzun tartışıyorduk aramızda. Çoğunluğun fikri, demircinin yalancı olduğu noktasındaydı. Diğer esirlerin çoğu, benim yaşadıklarımın benzerini yaşamış tecrübeli kimselerdi.

Nitekim demircinin yalanını gün geçtikçe daha iyi anlamaktaydım. Ben zindanda çürüyordum ama kendisi hiç oralı değildi. Demirci aynı zamanda kale görevlilerinden küçük rütbeli bir zabit olduğundan zaman zaman zindana nöbete geliyordu. Ama karşılaştığımızda yüzüme bile bakmıyordu. Bu davranışı çok gücüme gitmeye başlamıştı. Beni aldatmış, birkaç boş sözle kandırarak hem elbiselerime el koymuş hem de yeniden esarete düşürmüştü. Bütün bunların yanında küçük de olsa bir yardımda bulunmuyor, alaka bile göstermiyordu.

Zindan arkadaşlarımla uzun uzun müzakere edip kararımı verdim: İşin aslını generale anlatacaktım.

Tercümanın zindana geldiği bir gün konuyu ona anlattım ve generale arz etmesini rica ettim.

Çok geçmedi general beni yanına çağırttı. Tekrar sorguladı. Bu kez ben doğruları anlattım. General öfkelenmişti; sertçe çıkıştı:

"Daha önce niçin doğruyu söylemeyip inkâr ettin?"

"Rica ettiler ve beni tekrar kurtaracaklarına söz verdiler."

General derhâl adam gönderdi, demirci korporalı getirtti. Korporal korkuyla yalanlar söylemeye, inkâr etmeye kalkıştı; ama generalin azarlamasıyla sesini kesti, boynunu büktü; daha fazla sürdüremedi yalanlarını. Generalin işaretiyle askerler adamı götürdüler.

Ben de elbiselerime tekrar kavuştum. Dolandırıcı adam ise beş on gün hapis yattıktan sonra yüklü bir para cezasıyla serbest bırakıldı.

Artık İvaniç Kalesi'nde General Stubenberg'in esiri olmuştum. Günlerim çalışmakla geçiyordu. Gece gündüz diğer esirlerle bir arada bulunuyor, birlikte çalışıyorduk. Kalenin bütün pis ve ağır işleri bize yaptırılıyordu. Sokakların pisliklerinin atılması bizim işimizdi. Mesela, sokaklarda

ölmüş kedi ve köpek cesetlerinin sürüklenip atılması da işlerimiz arasındaydı. Eğer ölen at ve sığır cinsinden bir hayvansa sadece sürükleyip atmak yetmiyordu, aynı zamanda onları yüzmemiz de gerekiyordu. Sokakların pisliklerinin temizliği yanında tarlalarda çayır yolmaya, ekin ve harman işlerine de götürülüyorduk. Bütün bu pis ve ağır işlerde çalışmamıza karşın yiyeceğimiz sadece iki günde bir verdikleri profond ekmeğiydi.

Generalin tercümanı olan Fayt, aynı zamanda yakın danışmanıydı. Zaman zaman generalle birlik olur, onunla oturup yemek bile yerdi. İşte bu adam, benim kürküme göz koymuştu. Bir gün yanıma geldi ve kürkü kendisine satmamı istedi. "Sen esirsin. Sana çuha kürk yakışmaz, bana sat. Parasını bir derdine çare edebilirsin." dedi. Adamı reddedemedim. Kürk on iki forintten[30] aşağı etmezdi. Ama tamahkâr adam altı forintten fazla vermedi ve ikisini peşin geri kalanını da birkaç gün sonra vermek üzere kürkümü alıp gitti. Paranın geri kalanı ise değil birkaç gün, aylar geçtiği hâlde bir türlü gelmedi. Zaman zaman hatırlattığımda "Ben senin için generalin yanında aracılık ederim. Dert etme bu sana daha faydalıdır." türünde boş laflarla beni susturuyordu. Hâlâ getirecek... Ama neyse ki dolamayı kaptırmamıştım. Dört beş forinte satabildim ve parasını alıp harcadım.

Aradan bir müddet geçtikten sonra esir Hacı Ahmed yanımıza geldi. Kendisiyle ilk karşılaşmamdan iyi bir sonuç çıkmamıştı. Cerrahın evinde, onun yüzünden Fisher'den kötü bir sopa yemiştim. Bosna'ya gidebilmek için generale başvurmuş. General de zindandaki esirlerden birisinin kefil olması şartıyla razı olmuş. Hacı Ahmed, zindandaki beş esirin her birine teker teker rica ediyor, çeşitli vaatlerde

30 Altın para.

bulunuyordu. "Bosna'ya ulaşınca Vali Topal Hüseyin Paşa hazretlerine müracaat ederek hepinizi kurtaracağım" diye sözler veriyordu. "Elimden geldiğince uğraşacağım."

Aramızda istişare ettik. Sonunda kararımızı verdik: "Böyle, düşman içinde yıllarca esir kalıp ölsek kimsenin haberinin olacağı yok. Hiç olmazsa bu giderse belki ilgilenir." diye düşündük, kefil olduk. Ahmed'e dört ay süre tanındı. Bu süre içinde kurtuluş bahası olan Avusturyalı bir esir ile bir at getirecek veya gönderecekti.

Ahmed'le birkaç gün sonra tenhada karşılaştık. Yolculuk için hazırlıklar yapıyordu. Aslında sık sık karşılaşıyorduk fakat hususi konuşacak fırsatı bulamıyordum. Bu kez her ikimiz de yalnızdık; Ahmed'e eski sözünü hatırlattım:

"Hani giderken beni de götürecektin? İşte zamanı geldi, niçin beni de kurtarmak için bir çare aramıyorsun?"

Kaçma teşebbüsümü, başımdan geçenleri gerekçe gösterdi.

"General bedava bir esir sahibi oldu. Kafanı çalıştır; hiç karşılık almaksızın seni bırakır mı? Fisher sana haksızlık yapmış, paranı aldığı hâlde serbest bırakmamış olsa bile bu generalin meselesi değil ki..."

Anlaşılıyordu, Ahmed'in tek derdi vardı: Kendisini kurtarmak...

Hacı Ahmed, bir gün, elinde generalin yol kâğıdıyla yola çıktı. Sınır kapısına kadar yanına kaleden bir adamı koşmuşlardı. Aradan zaman geçti, verilen vade gelip çattı. Zindandaki esirlerle birlikte, bugün gelir yarın gelir, ferahlatıcı bir haber getirir, diye boş yere bekleyip durduk. Ama aradan bir o kadar daha süre geçti, ne gelen var ne bir haber getiren... Artık beklentimiz Ahmed'in gelmesi olmaktan çıkmıştı; kefilliğimizden dolayı generalin bizleri cezalandırmasından endişe ediyorduk.

Fakat generalden de bir haber çıkmıyordu. Aramızda yeniden istişare ettik. Varıp generalle görüşmeye karar verdik.

Generale düşüncemizi arz ettik, taleplerimizi bildirdik:

"Kefaletle içimizden bir başkasını daha gönder, Ahmed'in durumunu araştırsın. Bulduğu yerde şer'an ve kanunen yakalatıp hapsettirsin ve söz verdiği bedeli gönderttirsin. Olmazsa kendisini yollatsın. Bu iş bir sonuca bağlansın."

Önce bizi ciddi ciddi dinleyen general, çok hiddetlenmişti; oldukça sert, ağır konuştu:

"Birer birer arkadaşlarınızı kurtarıyorsunuz. Giden gitti, artık gelmez. Böyle olunca bu gidecek kimse de gelmeyecek. Sonra içinizden bir başkasını mı onun arkasından göndereceğim?"

Ama biz farklı düşünüyorduk; "Ahmed'in başına kötü bir şey gelmiş olabilirdi. Onun için bir başkasıyla araştırmak yerinde olacaktı."

Bütün kızgınlığına rağmen general aramızdan birisini daha göndermeye razı oldu. Peçuy'lu Mustafa Çelebi adlı birisi vardı; onu seçtik ve gönderdik. Üç ay vade vermiştik; gidip parasını temin ettikten sonra dönecekti. Bu arada yetkililer nezdinde bizlerin de kurtarılması için girişimde bulunacaktı. Ama bu da olmadı; onun da vadesi dolduğu hatta fazladan da iki ay da geçmesine rağmen dönmedi. Maalesef bu kez de general haklı çıkmıştı. Geri kalan dört esir, endişe ve utançla beklemeye başladık: "Ne yapalım? Generale bir şey söylemeye yüzümüz yok. Hele bakalım, general o iki esirden ötürü bize ne yapar?" diye günlerimiz korkuyla geçiyordu.

Birkaç kere generalin tercümanı geldi; generalin "Esirlerden haber yok, bu iş ne olacak?" diye sorduğunu söyledi. Biz ise cevabımızda endişelerimizi ve görüşlerimizi dile getirdik:

"Bu iki esir birbiri ardınca varıp kurtulmuş olsalardı bunca zamanda geri gelmemeleri veya bir haber ulaşma-

ması mümkün olmazdı. Çünkü, Türk sınırındaki yetkililer ve subaylar, böylesi esirlerin gelip gitmelerine çok dikkat ederler. Özellikle son giden Mustafa Çelebi ile Bosna Valisi Hüseyin Paşa hazretlerine kanlı arzuhâl yazıp gönderdik. Ayrıca diğer serhat zabitlerine ve din kardeşlerimize çeşitli mektuplar yazmıştık. Bizi kefalet sebebiyle sorumluluk altında bırakmamalarını rica ettik. Bu ana kadar elbette birisinden bir haber çıkıp gelmeliydi. Ama öyle sanıyoruz ki ikisi de yolda ihanete uğradı veya öldürüldü. Zira herkes bilir ki esirler kefilsiz ve karşılıksız kurtulamazlar."

Sonra da tercümana generale iletmesi için son sözümüzü bildirdik:

"Bundan sonra artık ne diyelim. İşte biz burada generalin elindeyiz. Hakkımızda ne dilerse yapabilir."

Bu konuşmanın üzerinden tam bir sene geçti ama ne bir cevap geldi ne de başka bir şey oldu.

***

Zindanda kalmadığımız zamanlar generalin ahırına çok yakın bir kulübede kalıyorduk. Her sabah, tezkerelerle ahırın fışkılarını çıkarır, fıçılarla su getirip atları sulardık. Generalin Odom adında bir yedekçisi vardı. Odom biraz ehlikeyf bir adamdı. Genellikle her akşam içerdi. Bir akşam şarabı çok kaçırmış; ertesi gün atları tımar edememişti. Benden bir miktar ekmek ve et karşılığında atları tımar etmemi istedi. General ahıra gelecek olursa atları tımarsız görmesin istiyordu.

Belki de Odom o gün generalin geleceğini biliyordu; nitekim ben ayağımda pranga ile atları tımar ederken ansızın general çıkageldi. Beni çalışırken gördü. Hırvatça "Tako, tako moye sinko"; yani "Aferin, aferin delikanlı" diye iltifat etti. Biraz atları, biraz da benim çalışmamı seyrettikten sonra tercümana döndü:

"Söyle şu esire, eğer kaçmazsa kendini demirden kurtarırım; bu ahırda atların tımarına yardım etsin. Yiyecek, içecek ve giyeceğini veririz." dedi.

Tercüman generalin sözlerini bana tercüme ettiğinde ben de kendi cevabımı verdim:

"Kaçıp nereye gidebilirim. Eğer kaçmak mümkün olsaydı kendisine gelmezden önce kaçıp giderdim."

Cevabımın tercümesini tercümandan dinleyen general sözlerimi yeterli bulmamıştı. Kaçmayacağıma yemin etmemi istiyordu. Ben de yemin ettim:

"Vallahi kaçmam."

Hemen beni demirciye gönderdi. Ayaklarımdaki prangaları çıkardılar. Artık ahırda işçi gibi olmuştum.

Generalin ahırında dokuz binek atı ile on iki araba beygiri vardı. Bunlara ait birçok hizmetçi vardı ama ben orada çalışmaya başladıktan sonra hizmetçilerin her biri, işlerinin hepsini bana yıkmaya başlamışlardı. İşlerim gittikçe çoğalıyordu. Özellikle atların otlarını getirmek güç bir işti. Otlar, kalenin dışındaki bahçe ve otluklardan sırtta taşınarak getiriliyordu. Bu ağır iş de tabii ki bana yüklenmişti. Bir iki bin adım yerden, sırtımda bunca otu taşımak çok yorucu oluyordu. Ama bunlarla kurtulmam da mümkün olmuyordu; biraz boş kaldığımı gören aşçıbaşı "Gel kebap çevir" diye emrediyor, sofracıbaşı, "Var, kovayla buzhaneden yirmi otuz okka buz getir." diye iş buyuruyordu. Sürekli olarak kimi onu, kimi bunu getir, deyip duruyordu. İşim o kadar artmıştı ki yetiştiremez olmuştum. Artık işler eziyet olmaya başlamıştı. İşini yetiştiremediğim kimseler, "Senden şunu yapmanı istemiştim, niçin yapmadın?" diye, sövüp dövüyordu. Öyle ki prangadan kurtulduğuma pişman olmaya başlamıştım.

General, kışları kaleden ayrılıyor, İştirya[31] taraflarındaki Graz adlı şehre ve oradan kendi mülkleri olan Kapfenberg

31 Steiermark.

kasabasına gidiyordu. Bu sene yine kış geldiğinde kışlağa gitmek için hazırlıklara başlandı. Kethüda bana da bir görev vermişti; Varazdin'e varıncaya kadar arabaların yanında gidecektim. Ben oradan daha içerilere gitmekten korkuyordum. Çünkü daha içerilere gidersem artık bir daha Müslüman topraklarına dönemem, belki de zorla Hristiyan bile yaparlar, diye düşünüyordum. Bu nedenle gitmemek için ne kadar direndimse de fayda etmedi. Kethüda "Korkma seni Varazdin'den öteye Avusturya topraklarına götürmeyiz" diye söz verdi. Zaten ne yapabilirdim ki? Salahiyet bende mi?

Kendi kendimi teselli ediyordum. "El-sabru miftâhi'l-cenne."[32] deyip başımı salladım. Artık takdir Allah'ındı, benim elimden ne gelirdi ki...

32 Sabır cennetin anahtarıdır.

Avusturya'da Geçen Günler

Generalin hareket zamanı gelmişti; yolculuk başladı. Ben de arabaların yanında gidiyordum. Üç konak sonra Varazdin'e vardık. General buradan arabayla Graz tarafına doğru yola koyuldu. Kethüdası ve diğer adamları ağırlıklarıyla geride kalmışlardı. Ben tekrar İvaniç'e dönmeyi beklerken kethüda, generalin ardınca yola devam edeceğimi söyledi. Ben itiraz ettim; "Sözleşmemiz böyle değildi" dedim; ama kethüda beni azarlayarak karşılık verdi:

"Sen generalin esirisin. Seni her nereye isterse oraya götürür ve ne isterse onu yapar. Hiçbir söz söylemeye hakkın yok."

İster istemez kabul etmek zorundaydım.

Graz'a doğru yola devam ettik. Birçok köy ve kasabadan geçtikten sonra Graz'a ulaştık. Büyük bir şehirdi burası. O ana kadar böylesine büyük bir şehir görmemiştim; çok hayran kaldım.

Şehrin ortasında büyük ve gösterişli bir saray vardı. Buranın yarısı bizim generalin, yarısı da kardeşi Georg von Stubenberg adlı kimseninmiş. O sıralarda bu adam vilayetin kaymakamıydı. Burada on beş-yirmi gün kadar konakladık. Sonra kalktık, sözünü ettiğimiz Kapfenberg'e doğru yola devam ettik.

Sonunda Kapfenberg'e ulaştık. Kapfenberg'i görünce generalin niçin burada kışlamak istediğini daha iyi anladım. Çok hoş ve sevimli bir kasabaydı. Mürz Nehri'nin ke-

narına kurulmuştu. Kalesi ise yüksek bir dağ üzerindeydi. Evler ve bahçeler çok bakımlı görünüyordu.

Daha sonra yakından tanıma fırsatı bulduğum için öğrenmiştim; kasabada yerli esnafları ve şehirbaşıları vardı. Viyana yolu üzerinde olduğundan sarayda bir de vamcı denilen tahsildar bulunuyordu. Gelen geçen arabalardan ve sair eşyalardan geçit vergisi almak bunun göreviydi. Kasabanın çevresindeki köylerde de yaklaşık iki bin insan yaşıyordu. Bu köylüler belirli günlerde kasabaya gelip vergilerini verirlerdi. O zamanlar küçük kasaba kalabalıklaşır ve canlanırdı.

Kapfenberg sarayında hizmetçilerin çokluğu dikkatimi çekmişti. Esir olarak benden başka birisi daha vardı. Ayrıca dört-beş tane de cariye bulunuyordu. Hizmetli sayısının fazlalığından ilk birkaç gün bana yatacak yer bulunamadı. Hanımefendi vamcının küçük kulübesinde kalmamı emretmişti. Birkaç günlüğüne orada kalacaktım.

Ama ben kulübeye gittiğimde hiç hoşnut olmadım. Burası küçük, daracık bir yerdi; ancak bir yatak sığabilirdi. İçeride de zaten tek kişilik bir yatak ile sağa sola tıkıştırılmış birtakım eşyalar görünüyordu.

Vamcı dedikleri ise henüz on beş yaşlarında tombul ve oldukça toy bir çocuktu. Benim yanında kalmamdan sıkılmamıştı; içtenlikle kabul etti. Ama ben onun kadar memnun değildim. Hele akşam olup da aynı yatakta yatmak zorunda kalmaktan hiç hoşlanmamıştım doğrusu. Çünkü bu arsız oğlan soyunup tumansız yatağa girmişti. Ben şaşkın ve çekinerek kendisine bakarken o hiç çekinmeden "Gel, soyun döşeğe gir!" diye çağırmaktaydı. Mecburen soyundum, don gömlek döşeğe girdim.

Döşek bir kişilikti; iki kişi sıkışarak yatabiliyorduk. Açıkçası benim alışık olmadığım bir durumdu. O kadar

zindanlarda, soğuk ve yaş toprak taş üzerinde yatmıştım ama bu kadar rahatsız olduğumu hatırlamıyordum. Eğer benim yerimde lutî bir kimse olsaydı isteği hâsıl olurdu. Çünkü bu çocuk her şeye razı gibiydi. Türlü türlü sohbet konuları açıyor, özellikle Türklerin ayıp işlerini sorup duruyordu. "O gün işler nasıl olur?" diye döşekte benimle mükâleme etmeye çalışıyordu. Ama her zaman olduğu gibi burada da kendimi kötülüklerden korumayı bildim. Hayatımın hiçbir döneminde, hatta hafif sarhoş olduğum zamanlarda bile bir yanlışım olmadı.

General bir müddet sonra tekrar Graz şehrine döndü. Ardından da hanımımız Grafin von Lamberg, hizmetçileriyle hareket etmişti. Biz de onlarla birlikte Graz'a gittik. Generalin nikris hastalığı[33] varmış. Bir gün eğlencedeyken yine hastalığı tuttu. Bu kez durumu oldukça kötüydü. Birkaç gün sonra kurtulamadı; öldü.

Generalin ölümünün ardından büyük bir matem töreni yapıldı. Ceset mumyalandı ve bir sandukaya konularak arabayla Kapfenberg'e götürüldü. Kasabanın eşraf ve ileri gelenleri, kalabalık hâlinde cenazeyi karşıladılar. Cenaze arabası doğruca şatoya gitti. Ceset bir gün, bir gece burada bekledi. Sonra bazı papazlar geldi. Cenazeyi oradan alarak törenle kasabanın kilisesine naklettiler. Bu ailenin bütün nesilleri ölünce kilisenin mahzenine konurmuş; generalin cesedini de oraya koydular.

Üç gün süreyle papazlara ve halka ziyafetler tertip olundu. Bol bol yiyip içen papazlar bahşişlerini de alıp gittikten sonra cenaze töreni de sona ermiş oldu.

33 Halk arasında gut veya damla hastalığı, tıp dilinde ise podagra denir. Özellikle fazla içki içen ve fazla kırmızı et yiyenlerde görülür. Daha fazla erkeklerde rastlanır. El, ayak başparmağı, diz ve dirseklerde şişkinlik meydana gelir. Ağrı da vardır. Buraları dokunulmayacak kadar hassaslaşır. Ateş 39,4 dereceye kadar yükselir.

Generalin ölümünden sonra hanımımız, yetim kalan iki çocuğuyla birlikte iki ay kadar Graz'da kaldı. Sonra yanında iki çuhadar ve iki arabacıyla Kapfenberg'e geldi. Üzerinde yas ve matem kıyafetleri vardı. Diğer hizmetçilere izin vermiş, her biri bir başka yere dağılmıştı. Hanım geldikten sonra, ben de kara çuhadan Macar elbisesi yaptırıp giydim. Kadın Kapfenberg sarayındaki görevlileri de azalttı. Hizmetçilerden kimini Graz'a, kimini başka taraflara gönderdi.

Fakat esirlerden benimle birlikte bir genç kız ve bir kadını alıkoymuştu. Ben hanımefendiye ait iki binek atının bakımı ve hazırlanmasıyla görevliydim. Burası oldukça dağlık ve taşlık olduğundan kibar kadınları bile arabaya binmezler, bir yerden bir yere çoğu kez atla gider gelirlerdi. Bizim hanım da bir yere gideceği zaman; "At hazır olsun" diye bana haber gönderirdi. Güzel bir doru atı vardı. Hemen onu kadın eyeriyle eyerlerdim. Atı güzelce donattıktan sonra binek taşına yanaştırırdım. Hanım ata bindikten sonra kendim de başka bir ata binerek önlerine düşerdim. Gideceği yere vardıktan sonra önce ben iner, daha sonra hanımı kucaklayarak attan indirirdim.

Ayrıca ihtiyaç oldukça çeşitli işlerde çuhadarlara yardım ediyordum.

Bu şekilde kadına altı ay hizmet ettim. Aslında iş zor değildi. Yeme ve içme de boldu. Fakat burası oldukça sapa bir yerdi. Viyana'dan Graz'a ve Graz'dan Viyana'ya gidenlerden başka pek kimse gelip gitmezdi. Hanım da zamanının çoğunu burada çocuklarıyla geçiriyordu. Durum bu merkezde olunca aklımdan hep "Bütün ömrümü bu İştirya vilayetinde mi tüketeceğim?" diye geçiriyordum. Buradan kurtulma fikri aklımdan hiç çıkmıyordu.

Bir gün, cesaretimi topladım, şehir kethüdasının[34] yanına vardım; benim için aracı olup hanımdan beni serbest bı-

34 Belediye başkanı.

rakmasını istemesini rica ettim. Ne söyleyeceğini de adama bir bir tembihlemiştim:

"Osman kulunuzun durumunu biliyorsunuz; daha önce diyetini ödediği hâlde serbest bırakılmamıştır. Tam dört yıldır esarette, onca zorluklar ve meşakkatler çekmiştir. Artık burada kalmak istemiyor. Kendisini de diğer esirler gibi serbest bıraksanız, eline bir azat kâğıdı vererek gönderseniz..."

Kethüdanın aklına yatmıştı. Sık sık gelir hanımla birlikte yemek yerdi. Bir gün, fırsatını bularak istediğim hususları hanıma söylemişti ama hanım kabul etmeyerek "Ben onu başka bir yere göndermeyi ve yanımdan ayırmayı hiç istemiyorum." diye cevaplamıştı. Birkaç gün sonra görüştüğümüz zaman kethüda durumu bana aktardı. Ama ben ısrarlıydım. "Bizi bir hâl eylesinler." diye tekrar rica ettim. "Eğer olmazsa firar ederim; çünkü esirim, her nerede olursam esir gibi olurum." diyerek bir kez daha söylettim.

Gitme konusunda ısrarlı olduğumu anlayan kadın huzursuz olmuştu ki şehir kethüdasından bu sözleri duyar duymaz beni hemen yanına çağırttı. Yumuşak sözlerle gönlümü almaya çalıştı:

"Niçin benden hoşnut değilsin; ben seni severim, onun için yanımda alıkoydum, bırakmadım. Bir şeyin mi eksik? Yemek içmekte, giyim kuşamda bir eksiğin mi var? Yoksa seni rencide mi ediyorlar? Bana söyle. İşin hafif, çok değil. Neden hoşlanmıyorsun?"

Hanımın içten ve duygulu konuşmasından etkilenmiştim ister istemez. Gözleri yaşarmıştı, ağlıyordu. Konuşamadım. Ne giderim diyebildim ne de gitmem... Dönüp aşağı indim. Şatodaki diğer çalışanlar ve kızlar da duymuşlardı bu durumu; arkamdan koşup geldiler, çevremi kuşattılar. Beni engellemeye çalışıyorlardı. Her birisi aynı soruyu soruyor, gönlümü çelmeye çalışıyordu: "Niçin gitmek istiyorsun?"

Israrlar karşısında pes ettim, razı olmuş gibi göründüm. Ama içimden geçenler farklıydı, buradan kurtulamayacağımı düşünerek üzülüyordum. Kızlara ve çevremdekilere gülümsemeye çalışarak, gitmekten vazgeçtiğimi söylesem de içimdeki üzüntünün yüzüme yansıdığı kesindi. Kederli hâlimin başkalarının gözünden kaçmadığına inanıyordum ki çok geçmedi bunu da yakından öğrendim.

* * *

Hanımefendiden ayrıca başka birisinin daha benim kalmam için ne kadar arzulu olduğunu çok ilginç bir şekilde öğrenecektim. Bunu öğrendiğimde sıcak yaz günlerinden birisinin seher vaktiydi. Sabahın o ilk saatlerinde uyandırıldığımda gözlerime inanamamıştım. "Hayal mi yoksa düş mü görüyorum?" diye düşünmüştüm ilk anda.

Şatonun içinde küçük bir ahır vardı. Kemerli, oda gibi bir yer. İçinde iki binek atı ve bir de benim yatağım... Genellikle de kapının arkasındaki sürgüyü açık bırakarak yatardım.

Mevsim yazdı; ama hanımla konuştuktan sonra aldığım olumsuz cevap beni karamsarlığa itmiş, yüreğimi kaplayan hüzün yüzünden insanlardan uzaklaşarak iyice içime kapanmıştım.

Hanımımızın yanında Margarita isminde genç bir kaftancı[35] kız vardı. Uzun kumral saçları ve endamlı yürüyüşüyle görenin aklı kalırdı. Margarita'nın kara gözleriyle bana bakışı hep dikkatimi çekerdi. O sabah karanlıkta gözümü açtığımda vücuduma sıkı sıkı dolanmış olan kolların sahibinin Margarita olduğunu hemen seçebilmiştim. O tanıdık simsiyah gözlerle karşı karşıyaydım. Dudakları yüzümde ve gözlerimde geziniyordu. Kısa bir şaşkınlık yaşadım; "Rüya mı görüyorum?" diye düşünüyordum ama yine de fısıldamıştım:

35 Kıyafet, kürk, hilat vs.nin temini, bakımı ve korunmasından sorumlu görevli.

"Kız burada ne işin var?"

Margarita daha da sıkı sarıldığında artık kesin olarak anlamıştım: Rüya değildi bu kesinlikle.

"Margarita," diye fısıldadım tekrar, kekeleyerek. "Böyle bir yere gelerek benim gibi fakir bir esire tenezzül ettiniz... Bana ilgi gösterip fakirhanemi şereflendirdiniz..."

"Benim canım... Konuşma, sus..."

Susmuştum; devam etti:

"Gönül bir beladır, dilediği yere düşer. Ben sana çoktan âşığım. Fakat içimde saklamaktaydım. Şimdi senin bizi terk edip gitmek arzusunda olduğunu öğrenince dayanamadım. Eğer sen gidersen bil ki ben bu dertten mahvolurum. Lütfen beni bırakıp gitme."

İçini çeke çeke konuşuyordu. Gözlerinden dökülen damlalar yüzümü ıslatıyordu. Islak dudaklarıyla hem öpüyor hem de yalvarırcasına mırıldanıyor, fısıltıyla konuşuyordu:

"Ben seninim. Ne dilersen onu yap; sana teslimim."

Bense şaşkınlık içindeydim hâlâ. Kararsızlık içinde, aklım ve arzularım arasında gidip geliyordum.

Aklım karışmıştı; "Ya Rabbi, bu ne hâldir! Bu kızın söyledikleri gerçek midir, yoksa bir düzmece tuzak mıdır?" diye düşünüyordum ama bir taraftan da nefsim dürtüklüyordu:

"Böyle fırsat ele girmişken çekinceye ne gerek var?"

O zamanlar yirmi bir yaşındaydım. Ateşli zamanlarımdı. Kollarımın kızın beline dolanmasına engel olamadım. Dudaklarına da karşılık veriyordum. Ellerim vücudunda dolaşmaya başlamıştı.

Fakat bir taraftan da kafamın içinde farklı düşünceler ve korkular geçiyordu: "Ya bu benim burada kalmamı sağlamak için kurulmuş bir tuzaksa?" diye düşünüyordum. Kendimi tutamaz da ileri gidersem bu işin sonunun nereye varacağı belliydi. Ateşle barut, yan yana gelince elbette tutuşup yanardı; ama o zaman da bir anlık zevk için iki aya-

ğını bela kapanına kendim yakalatmış olacaktım. Esirlik belasından daha kötü olan başka bir tutsaklığa düşecektim.

Aniden kendimi toparladım; elimi kızın ağzına götürerek kapattım. Daha fazla konuşmasını önledim. Zira o konuştukça aklım düşünemez oluyordu. Ben konuşmaya başladım; hoşuna gidecek bazı sözlerle gönlünü almaya çalıştım.

O günden sonra birkaç kez daha buluştuk, aynı şekilde birlikte olduk. Her seferinde beni yoldan çıkarmak için çok çaba harcadı ama ben izin vermedim. Daha sonraki günler, kapıyı iç taraftan sürgüleyerek yatmaya başladım. Kız gelip kapıyı vuruyor, bense hiç oralı olmuyordum.

Kafama iyice yerleştirmiştim; benim tek amacım vardı: Buradan en kısa zamanda kurtulmak...

Artık hanımı da her gün sıkıştırmaya başlamıştım. Her gördüğüm yerde, her fırsatta beni buradan göndermesini istiyordum. Kadın sonunda ısrarlarımdan bıktı; çaresiz kaldı. Bir gün beni çağırdı ve nazikçe nereye gitmek istediğimi sordu:

"Anladım, bizimle kalmak istemiyorsun. Seni Graz'a Georg von Stubenberg'e[36] mi göndereyim, yoksa Görz beyi olan Sigmund von Stubenberg'e mi göndereyim. Kendisi şu an Viyana'dadır."

Ben Viyana'ya göndermesini istedim. Hanım da mektuplar yazdı. Yanıma da bir adam verdi. Land Koçu denilen arabaya bindirdi. Elime on beş yirmi zolta[37] verdi. Doğrusunu söylemek gerekirse bütün saray halkı, kadın erkek, gidişime ağladılar. Çoğu kasabanın çıkışına kadar benimle geldiler, alkışlarla yolcu ettiler.

Koçu ile kona göçe Schottwien(?) Dağı'nı geçtik, Avusturya'nın Neustadt şehrine vardım. Oradan ılıcayı aşıp Viyana'ya ulaştım. Yanıma katılan adamla yeni efendime teslim oldum.

36 İştunberg.
37 Gümüş para.

Birkaç gün burada kaldıktan sonra evin kethüdası yanıma geldi ve "Gel seni bir yere götüreceğim; efendimiz emretti," dedi. "Neyin varsa yanına al zira orada kalacaksın."

Ne diyebilirdim; adamın ardına düştüm. Wolzeile adlı sokakta bir saraya gittik. Burası Kont Schallenberg diye tanınmış bekâr birisinin eviymiş. Kısa bir zaman önce Avusturya imparatoru tarafından Saks Herseklerine elçilik göreviyle gönderilmiş. Kendisinin babası ve annesi, Linz adlı şehirde oturuyorlardı. Viyana eyaletinde bir iki malikâneleri vardı. Aynı zamanda imparatorun kapıcıbaşılarından yahut has odalılarından idi. Savaş dîvânına katılır, general unvanı ve maaşı vardı.

* * *

Kethüdayla birlikte, Christoph tiedmeir de Schallenberg'in evine vardığımızda doğruca onun huzuruna çıkarıldık. Beni karşısına alan Schallenberg, önce baştan ayağa süzdü. Sonra da çuhadarların odasına gönderdi.

Benimle birlikte gelen kethüdaya da biraz bahşiş verip geriye yollamıştı.

Kaftancı hazineden bir kat kırmızı çuha hayduk[38] elbisesi çıkarıp bana uzattı; "Bunları giy!" diye emretti. Ben de eski elbiselerimi çıkartıp kaftancının verdiği yeni urbaları giydim.

Evde benden başka bir esir daha vardı. Benim yaşlarımda genç birisiydi. Aslen Temeşvar nahiyesinden bir Sırp imiş. Rac[39] diye hitap ediliyordu. Yeni efendimizin kardeşi olan Leopold von yahut Ernest Reich Schallenberg, Belgrad çarpışması sırasında yakalayarak getirmiş ve bizim efendiye hediye etmiş. O da benim gibi aynı elbiseden giymişti.

38 Macaristan'daki milis kuvvetlerine eskiden verilen isim. Uşak, yardımcı anlamı da var.

39 Slav ve Macar olmayan veya Rum kilisesine bağlı Sırplara Macarlarca verilen isim.

Sırplı ile kaderimiz gibi işlerimiz de aynıydı. Efendimiz ne zaman arabasına binip bir tarafa gidecek olsa biz yanında şatır, yani koruma görevlisi olarak yürüyorduk. Bu nedenle de sık sık kral sarayına gittiğimiz oluyordu.

Günler böyle geçmeye başlamıştı. Yeme içme yönünden evde çuhadarlar gibiydik. Onlara ne verilirse bize de aynısı veriliyordu.

Rahatımız yerinde görünüyordu ama günün birinde esire rahatlığın haram olduğunu anladım. Bizim efendi Tersane sokağında oturan Falkenheim adlı kimsenin sarayına gitmişti. Oraya varınca arabayı ve çuhadarları bekletmedi, eve geri gönderdi. Sonra da "Gece saat dokuzda iskemle gelsin" diye buyurdu. Rac diye isimlendirdiğimiz o Sırp esirle birlikte iskemleyi almak için eve gittik. Ben iskemlenin nasıl bir şey olduğunu bilmiyordum. Daha kıdemli olduğu için Sırp biliyordu; biraz anlattı. Anlattıkları ürkütücüydü fakat pek inanasım gelmedi, abartıyor diye düşündüm.

Benim inanmaz tavırlarımı fark eden Sırplı; "Benim biraderim, buraya geldin ama korkarım ki bugün pişman olacaksın." demişti. Sonra da eklemişti:

"Çünkü bizim efendiyi bu iskemleyle taşımanın nasıl bir şey olduğunu birazdan görürsün..."

Evet, çok geçmedi iskemle[40] ile tanıştım. Kayışlarını boynuma taktım, birimiz önde, diğerimiz arkada yaşadığımız saraydan, yani Stoben tor (Stummtor?)'dan Tersane'ye götürdük. İskemle boştu; ne var ki bu hâlde bile ağırlığı omuzlarımı koparmıştı. Sırplının anlattığından daha kötüydü; şimdiden kara kara düşünmeye başlamıştım: "Boşken böyle, ya içinde adam olunca nasıl olacak?" Üstelik Schallenberg denilen adam hem şişman hem de iri yarı birisiydi. En az yüz okka gelirdi.

40 Bir çeşit tahtırevan.

Bu korkularla beklerken gecenin bir vaktinde efendimiz dışarı çıktı. İskemleyi merdiven başına yanaştırdık, oturdu. Çuhadarlar bal mumlarını yaktılar. Biz de iskemleyi omuzlayıp kaldırdık; ancak benim bütün kemiklerim çatırdamıştı. Daha kapıdan çıkarken ayaklarım satranç oynuyordu. Gerçi ortağım benden daha kuvvetliydi ama o arkadan geliyordu. Ben öndeydim. On beş adım ya gittik ya gitmedik, ayağım sürçtü; az kalsın düşüyordum. Bunu gören efendi:

"Dur! Dur!" diye bağırıp çağırmaya başladı. "Kapıyı açın, çıkacağım."

İskemleden inip yürümeye başlayan adam, hem yürüyor hem de bize sövüp sayıyordu. Bir taraftan da kendi kendine söyleniyordu:

"Yarın sizi bağlayıp bin değnek vuracağım."

Bizse boş iskemleyi bile zorlukla taşıyarak eve getirdik ve yerine koyduk. Sonra da korkuyla ertesi günkü yiyeceğimiz sopanın hesabını yapmaya başladık. Ama korktuğumuz olmadı; efendimiz insafa gelmişti, dayaktan kurtulduk. İki gün sonra, bu lanet şeyi bize tekrar yükledi, kral sarayına gönderdi. Sarayda Kontes Breunerin isimli hanıma götürüyorduk ama niçin götürdüğümüzü bilmiyorduk.

"Acaba kadını alıp bununla mı taşıyacaktık?"

Bu ihtimalin korkusunu yaşaya yaşaya saraya gittik. Fakat korkularımızın boş olduğunu öğrendik. Bizim efendi iskemleyi bu kadına hediye etmiş... Kurtulmuştuk. Üstelik bununla kalmamış, bir de bahşiş kazanmıştık. Kadının yanımıza gelen hazinedar kızı, elimize dört zoltayı sıkıştırırken, hanımının selam ve şükranlarını efendimize iletmemizi istemişti.

Ne kadar sevindiğimizi anlatamam. İki sevinci bir arada yaşamıştık, hem iskemle gitmiş hem para gelmişti.

Christoph tiedmeir de Schallenberg'in yanında iki seneye yakın kaldım, ona hizmet ettim. Sonra onun evlenme işi çıktı. Yakın dostlarından Joseph Kral'ın kethüdaları olan Prens Salm adlı kimsenin yardımıyla ve İmparator Leopold'un yanındaki itibarı nedeniyle, saray kızlarından, yani nedimelerden Stryum adlı generalin kardeşiyle nişanlandı.

Nişan dolayısıyla birkaç gün sonra sarayda ikisinin şerefine muhteşem bir davet verildi. Konuklar en yeni ve süslü elbiselerini giymişlerdi. Nişanlıların ikisinin kıyafetlerinin de aynı renk olması dikkat çekiyordu. Bu onların eski bir geleneğiymiş. Nişanlıların elbiselerinin renkleri aynı olurmuş hep böyle. Ayrıca nişanlılar, birbirlerine resimlerini armağan ederlerdi. Erkek, bunu mücevherli altın bir levha üzerinde pazısına bağlar, kız da göğsünde taşırdı.

Çok geçmeden düğün hazırlıkları da başladı.

Düğün töreni görülmeye değerdi doğrusu. Kadın için dört çuhadar, iki hizmetçi ve bir içağası tahsis olunmuştu. İçağası gerektiği anlarda kadının elbisesinin kuyruğunu taşımakla görevliydi. Subaylardan birisi ise hanımın yanından ayrılmaz, bir yere gideceği zaman elinden tutarak arabaya veya iskemleye kadar eşlik ederdi. Arabaya bindirdikten sonra kendisi atla yanlarında giderdi.

Düğün günü gelin, altı siyah Danimarka atının çektiği son derece süslü, üstü kapalı bir arabaya binmişti. Arabacı ve öne binen adam, kırmızı çuha yelek üzerine beyaz ve siyah şeritleri olan elbiseler giymişti. İçağaların üzerinde de son derece süslü kıyafet vardı. Bütün hizmetlilere beyaz ve siyah deve kuşu tüyleri verilmişti. Mevsim bahar, aylardan mayıstı.

İmparator Leopold, o günlerde Lusenburg'daydı. Bu nedenle düğün de orada yapıldı.

İmparatorun sarayındaki kızlardan biri evleneceği zaman sarayda büyük bir ziyafet vermek Avusturyalıların âdetlerindendi. Bizim düğün için de Lusenburg sarayında büyük bir ziyafet tertip edildi.

Ziyafet sırasında, imparator ve karısı yemek yerken diğer davetlilerin ayakta onları beklemeleri dikkatimi çeken hususlardan birisi olmuştu. Diğer devlet erkânı, imparator kalktıktan sonra sofraya oturuyordu. Yemek yiyenler kalktıkça sırayla başkaları onların yerini alıyordu.

Sofrada tatlı ve şekerlemeler hepsinden çok göze çarpıyordu. Tepsiler bir buçuk zira[41] yüksekliğinde şekerlemelerle süslenmişti. Ayrıca tatlı ve dondurmalar...

Davetliler yiyip içtikten sonra subayın birisi, bize ve hizmetlilere yemeklerden, bütün o sülün ve sair kuş kebaplarından verdi. Herkes şekerlemelerden etek etek paylaştı.

Ayrıca imparatoriçenin ne kadar, mücevheri ve takısı varsa o gece hepsi gelinin üzerine bezenmişti. Öyle ki, gelin âdeta mücevherlerin içinde kaybolmuştu. Başı, kulakları, omuzları dirseklerine kadar, göğüsleri, önünden ve sırtından kuşağına kadar mücevherlerle kaplanmıştı. Elbiseleri de buna uygun son derece kıymetli kumaşlardan seçilmişti.

Ertesi gün, birçok devlet adamı ve asilzadelerin olduğu bir alayla gelin Viyana'ya, efendimizin konağına getirildi. O günlerde imparatorun sefer başkomiseri olan Falkenheim ölmüştü. Onun görevini bizim efendiye verdiler. Çünkü imparator sarayından kız alıp evlenenlere bunun gibi birer mansıp verirlermiş. Bu mansıptan her sene on sekiz bin zolta akar gelirdi. Generallikten de altı bin zolta alıyordu. Aslında devletten bizim efendinin geliri otuz bin zoltaya ulaşıyordu.

Bizim efendi sert bir adamdı. Ona hizmet etmek zordu. Kaftancıbaşı ve yakınında bulunan diğer hizmetçiler çok sıkıntı çekiyorlardı. Ama benden hoşnuttu. Bu neden-

41 1 zira: 65 cm.

le görevim olmayan işlere de gönderdiği oluyordu. Bir iki defa, sefere giderken beni de yanında götürdü. Hatta bunlardan bir defasında hastalanarak yatağa düşmüştü. Ben gece ve gündüz yanından ayrılmadım, çok yardımcı oldum. Sefer süresince de pek iyileşmemişti, sürekli benim yardımıma muhtaç kalmıştı. Seferden dönüp Viyana'ya gelince gıyabımda hanımefendiye beni çok övmüş şükranlarını dile getirmiş. Bu yüzden o günden sonra hanım da bana hep iyi gözle bakıp korumaya başladı.

Hanımefendi bir gün beni yanına çağırdı. Yanında kimse yoktu; özel bir konuda görüşmek istediği anlaşılıyordu. "Efendin senden çok hoşnut" diye sözlerine başladı. Benim meraklı bakışlarım altında asıl maksadını söyledi:

"Eğer bizim dinimize girersen efendin seni kaftancıbaşı, yani kammerdiener yapar. Seni çerağ eylemek istiyoruz."

Korktuğum başıma gelmekteydi sanki. Karşılık vermeden önce saygıyla temenna ettim.

"Ben o mansıpların adamı değilim." dedim. "Efendilerimizin kulları üzerinden iyi niyetlerini eksik buyurmamaları benim için yeterli."

Aslında içimden bir türlü atmadığım asıl arzum, esirlikten kurtulmak ve ülkeme dönmekti. Ama ona bunu şimdi söylemedim.

Hanım bana bir iyilik yapmak için çabalıyordu. Başka bir gün bana şekercilik sanatını öğretmeyi teklif etti. Kabul ettim. O zamanlar Prens Mansfeld dedikleri kimse, Starhemberg'in ölümünden sonra, imparatorun sefer dîvânı başvekili olmuştu. Onun bir Fransız şekercibaşısı vardı. Bu adam Viyana'da çok ünlüydü. Hanım, mesleği öğrenmem için beni bu adamın yanına gönderdi. Her gün adamın yaşadığı eve gidiyor, işlerine yardım ediyordum. Bu arada da mesleği öğreniyordum. Bazen birlikte başvekilin masasını donatıyorduk.

Bir sene bu adamdan mesleğin inceliklerini öğrendim. Uygulayarak öğreniyordum. Ayrıca saray yakınlarında, Polhaus karşısında dükkânı olan Hahnbeiss adlı birisinden de dondurma işlerini öğrendim. Bana yaptıkları yardımlardan dolayı her ikisi de efendimin bol bol iyiliklerini gördüler.

Çabalarım sonuç verdi, sonunda artık konağın sofrasında şekerci hizmetini görmeye başladım. Birkaç defa, benim efendiyle birlikte validesi ve kardeşine, yani Linz ve Regensburg ve Augsburg şehirlerine gittik.

O tarihlerde Avusturya Cumhuru kralları ve imparatorluk askerleri, birlikte, Fransızların üzerine sefer etmişlerdi. Sonra da barış yapılmıştı. Gerçi bu barış üç yıl bile sürmemişti ama barış esnasında efendimiz Christoph tiedmeir de Schallenberg, imparator tarafından Frengistan'daki askerin muhasebesini çıkarmak üzere Milano'ya gönderildi. Efendimiz bu göreve giderken beni de yanında götürdü. Tirol vilayetlerinden yüksek ve dağlık bölgeleri aşarak Breşa şehrine ve Milano'ya ulaşılıyordu. Yolculuğum sırasında çok çeşitli ve ilginç şeyler görme imkânı buldum. Beş aya yakın orada kaldık. Sonra yine aynı yoldan Viyana'ya döndük.

* * *

Esir düşeli yedi seneye yakın olmuştu. Bu dönem içinde başımdan birçok macera geçti. Bunlardan bazılarının hayatımın akışında unutulmaz etkileri olmuştu.

Sarayda olmadığım bir gün Müslüman bir esir gelmiş ve beni sormuş. Üstelik de benim kardeşim olduğunu söylemiş. Eve döndüğümde hizmetçiler koşup bana haber verdiler. Heyecanla bir muştu verir gibiydiler:

"Senin esir bir kardeşin varmış, buraya geldi, seni aradı."

Ben de heyecanlandım; oldukça şaşırmıştım aslında. Hizmetçilere yaşını, görünümünü tarif ettirdim. Tarifler kardeşlerime uymuyordu; "Bu adam benim kardeşim olamaz"

dedim ama hizmetçiler ısrar ediyorlardı. Üstelik "Sana çok benziyordu" diyorlardı. Şaşırtıcıydı gerçekten.

"Acaba kim olabilir?"

Esir olduğum günden beri ne Temeşvar ne de yakınlarımdan bir haber almıştım. Gelen kimsenin Temeşvarlı olma ihtimali yüksekti. Çünkü verdiği bilgilerden bizi çok iyi tanıdığı anlaşılıyordu. Daha sonra tekrar geleceğini söylemiş. Beklemeye başladım merakla.

Gerçekten de bir müddet sonra aniden çıkıp geldi. Beni buldu. Önce tanıyamadım ama biraz konuşunca kim olduğunu hatırladım. Kardeşimin karısının akrabalarından birisiydi bu. Adı Ali'ydi. Ben yaşlardaydı. Temeşvar'da görüşürdüm. Bize sık sık gelip giderdi. Esir olduğumda o Temeşvar'daydı, sonra o da esir düşmüş. Anlattığına göre başından çok felaketler geçmiş. İki kez esir olmuş. İkinci esirliği Gyula Kalesi'nin dışında meydana gelmiş. Tokay kumandanı General Heissler'e vermişler. Bu general de getirip Viyana'daki İsveç elçisi Kont Horn'a vermiş. Viyana'ya geleli henüz birkaç gün olmuş. Esirlerle konuşurken benden bahsetmişler. O da gelip beni bulmuş.

Sözün kısası tanıştıktan sonra memleketten konuştuk. Ben esir olduktan sonra neler olduğunu hiç bilmiyordum. Bildiği kadarıyla anlattı. Çok sevinmiştim. Bir iki saat yanımda kaldı. Ayrılacağı zaman benden tuhaf bir ricada bulundu:

"Seni ararken kendimi kardeşin olarak tanıtmıştım. Sen de beni kardeşliğe kabul et; soran olursa kardeşim olduğunu söyle. Hem bu yabancı yerde iki hemşeri, yabancı da değiliz, gerçekten de kardeş sayılırız."

Ben de reddetmeye utandım, "olsun" diye cevap verdim.

Onun isteğini kabul etmiş, çevreme "kardeşim" olarak tanıtmaya razı olmuştum ama aslında bunu hiç hoşlanarak yapmamıştım. Çünkü tanıdığım kadarıyla biraz serkeş

tabiatlı, maceraperest birisiydi. Eskiden de pek iyi anlaştığımız söylenemezdi. Fakat, esirlikte belki değişmiş, olgunlaşmıştır, diye düşünmüştüm. Soranlara "Kardeşimdir" diyordum; ama buna çok geçmeden bin pişman olacaktım.

Sahte kardeşimle tanıştıktan sonra kısa zamanda bir sürü arkadaşıyla da tanışıp görüşmek zorunda kaldım. Çünkü kardeşim o kadar hızlıydı ki kısa zamanda Viyana'da erkek, kadın, bir sürü arkadaş edinmişti. Bir kısmını tanıdıkça tereddütlü davranarak uzak durmaya çalışıyordum.

İmparatorun avcıbaşısı olan kontun, Budinli güzel bir cariyesi vardı. Bizim Ali ona âşık olmuş. Her gece kızın penceresinin altından geçiyor, şamatalar ediyormuş. Öyle ki yaptıklarından artık çevre de rahatsız olmaya başlamış. Sonunda bir gün Neumarkt, yani Yenipazar adlı meydandaki askerlerle başı belaya girmiş. Askerler yakalamaya çalışmışlar; o da karşı koymuş. Çarpışma esnasında Ali, yüzünden ciddi bir mızrak yarası almış. Fakat yarasına rağmen askerlerin elinden kurtularak, kan içinde konağına ulaşmayı başarmış. Haber verdiler; gidip kendisini görmemi istiyormuş. Kalkıp gittim. Ama ne göreyim! Yüzünde bir karış yara, açılmış hâlde duruyor.

İçim burkuldu, dayanamadım:

"Ne oldu?" diye sordum.

Tabii ki o kadının yüzündendi. Sitemle karışık çıkıştım:

"Şu yaban ellerde, hem esir olmak hem de sevda sürmek, olacak iş mi bu?"

Tedavi oldu; kısa zaman içinde yarası iyileşmeye başladı.

Ali bir gün yine bana geldi; artık iyileşmişti ama oldukça sıkıntılı ve dertliydi. Söylediğine göre İsveç elçisi ülkesine dönme hazırlıkları yapmaktaymış. Çünkü buradaki görev süresi dolmuş, yerine başkası gelecekmiş. Ali'nin derdi de

buydu. Bana yalvarıyor, diller döküyordu: "Kardeş, efendim beni İsveç diyarına götürecek. Bir daha görüşemeyebiliriz. Ne olur kerem et, efendine söylesen de beni elçiden istese. Sakınmaz beni senin efendine hibe eder."

Kendisine olan bütün kızgınlığıma rağmen dayanamadım. Efendimize durumu anlattım. Hatta hanımefendiye giderek ricalar ettim:

"Benim sultanım, kardeşim olan Ali bendelerini İsveç elçisi Kont Horn, ülkesine götürmek üzeredir. Eğer giderse bir daha göremem. Lütuf ve kerem buyurun, kardeşimden ayrılmayalım. Bir kullarını gönderip elçiden kardeşimi istesinler. Ola ki sultanıma hibe buyururlar."

Beni kırmadılar, kethüdayı göndererek elçiden Ali'yi istediler. Ali'yi isterken beni gerekçe göstermişlerdi:

"Kardeşi burada yanımızdadır; ayrılacağı için ağlayıp feryat ediyor. Kerem edin. Eğer hibe buyurmazsanız değeri ne kadarsa verelim."

Fakat elçi inat bir adammış; "Benim ne para ile ne de başka bir şekilde satılık esirim yoktur." diye kethüdayı geri göndermişti. Kethüda elçinin cevabını getirince benim efendi ile hanım gayrete geldiler, gurur meselesi yapmışlardı bu konuyu. İyice tahrik oldular.

General ve hanım artık işin peşini bırakmadılar. Ali'yi almak için bir yol aramaya başladılar. Kardinal Kollonitcsh ve diğer devlet erkânıyla görüştüler. Diğer taraftan elçi, Ali'yi çağırtarak: "Seni kardeşinin efendisi istiyor, gitmek ister misin?" diyerek sorgulamış. O da "Evet isterim" diye cevaplayınca adam çok sinirlenmiş ve ayağına pranga vurdurarak Leopoldstadt zindanına göndermiş. Ülkesine gidinceye kadar kalmak üzere buraya kapattırmış.

Elçinin yola çıkmasına yaklaşık on beş gün vardı. Ben iki günde bir hapishaneye gidiyor Ali'yi ziyaret ediyordum.

Efendimiz ve hanım da her gün bana Ali'yi soruyorlardı. Hatta benden daha çok ilgileniyorlardı. Sonunda Kardinal Kollonitcsh ve hanım bir çare düşündüler: İsveç elçisinin, Ali'yi hapisten çıkartıp götüreceği gün önüne geçip ellerinden alacak ve yol üzerinde bulunan Büyük Karmelitler Kilisesi'ne yahut manastırına kaçıracaktık.

Kaçırma görevi kardeşi olarak bana düşüyordu tabii ki. Hanım bunu söyleyince hemen hazırlığımı yaptım. Kardinal de manastırın papazına söylemiş ve bilgilendirmişti. Bense artık her gün nöbet tutuyor, Ali'nin hapisten çıkartılacağı günü heyecanla bekliyordum. "Acaba yüz akıyla başarabilecek miyim bu işi?"

Bir gün öğleden sonra, elçinin dört adamı konaklarından çıkarak hapishaneye doğru yöneldiklerinde artık beklenen zamanın geldiğini anladım. Tam tahmin ettiğim gibi çok geçmeden adamlar tekrar göründüler; geri dönmüş geliyorlardı. Ali de aralarındaydı. Manastırın yanında, gizlendiğim köşe başında, belimdeki kılıcı ve elimdeki topuzu yeniden kontrol ettim.

Adamlar tam önümden geçecekleri sırada ansızın karşılarına çıktım; naralar atarak üzerlerine hücum ettim.

Avazım çıktığı kadar "Bırakın onu!" diye bağırıyordum.

Adamlar neye uğradıklarını bilemediler; şaşırıp korkmuşlardı. Bu kısa şaşkınlıklarından yararlandım; Ali'yi kolundan kaptığım gibi çekip manastırdan içeri soktum. Kendim girmedim. Kılıcımı belime soktum ve adamların şaşkın bakışları önünde ağır ağır yürüyerek kaleye doğru gittim. Onlarsa arkamdan köprübaşına kadar biraz yürüdükten sonra vazgeçip döndüler, konaklarına doğru gittiler. Elçinin konağı köprübaşındaki üçüncü konaktı.

Elçinin olayı öğrendikten sonra öfkeye kapılıp küplere binmiş olacağını düşünmek için kâhin olmaya gerek yok.

Sonradan öğrendiğime göre hiddetten deliye dönen elçi, adamlarına hakaret edip bağırıp çağırmış:

"Siz dört kişi olacaksınız, her birinizin yanında silahı olacak, buna rağmen bir Türk'e elinizdeki esiri kaptıracaksınız, nasıl bir iş bu böyle?"

Elçi hemen arabasını hazırlatıp başvekile koşmuştu:

"Bu esir benim değil, kralımın esiridir. İmparatorun başkentinde kralın esirini zorla almak olur mu?"

Adam, şikâyetle yetinmemiş, olayı daha da büyütmüştü; "Esiri geri almayınca buradan gitmem" diye ayak direyip duruyordu. Bu konu hakkında bizzat imparatorla görüşmek için müsaade istemişti. Çok geçmeden olay imparatorun kulağına ulaştı. Başvekille görüşen imparatorun cevabı, hoşuna gitmese de elçiyi biraz sakinleştirmişti:

"Ülkemizde eskiden beri süre gelen âdet ve kanun gereğince manastırların ve bazı yerlerin muafiyetleri vardır. Birtakım suçlu kimseler, o tür muafiyetli yerlere sığınınca üç gün üç gece onlara hiç kimse müdahale edemez. Üç günden sonra da zaten orada kalamazlar. Şimdi biz elçinin hatırı için oraya asker gönderelim. Manastırı kuşatsınlar. Kaçmaya kalktığında yakalayıp hapsedelim."

Bunları duyan elçi, biraz sakinleşmiş hâlde sarayına dönmüş ve manastırı gözaltında tutmak için askerlerin yanında kendi adamlarını da göndermişti.

Üçüncü gün sabahleyin Kardinal Koloniç, kalabalık maiyetiyle Viyana'dan on mil uzaklıktaki malikânesine gitmek üzere hareket etmişti. Ama önce Mes[42] okumak için manastırın kilisesine uğramıştı. Kısa ayinden sonra yola çıkan kardinalin arabası, manastırın kapısının önüne gelince bir an için durdu. Askerler ile elçinin adamları tarafından gözetim altında tutulan manastırın kapısının önünde, kardinale

42 Die Messe: Katoliklerin kutsal ayini.

selam ve saygı sunan üç beş rahip ve keşişten başka kimse görünmüyordu. Zaten pencereleri perdeli araba da fazla beklememiş, hemen hareket etmişti.

Nal ve tekerlek tıkırtıları arasında ilerleyen arabanın içinde kardinalin dualar mırıldanan dudakları, rahip kıyafetlerine bürünmüş karşısındaki gence bakarken anlamlı bir şekilde gülümsüyordu... Bu bizim çapkın Ali'den başkası değildi. Manastırın kapısındaki küçük kargaşa esnasında, kimse arabadaki yolcu sayısının değiştiğini fark edememişti.

O gün öğleden sonra üç günlük süre doluyordu. Sürenin sonunda dışarıda bekleyen askerler ve elçinin adamları, esiri istemek için manastırın kapısına dayandılar. Fakat kapı önünde kendilerini karşılayan papazın cevabından şaşkınlığa düştüler:

"Esir kaçtı, eğer inanmıyorsanız gelin bütün manastırı arayın."

İçeri girenler elleri boş olarak çıktılar.

Elçi durumu öğrenince yeniden büyük bir hiddete kapılmıştı. Feryatları sarayının dışından duyuluyordu:

"Bana her gün bir başka hile yapılıyor!"

Elçi gidişini iki ay kadar uzattı. Çalmadığı yetkili kapı bırakmadı. Ama esir çok emin ellerdeydi. Kardinal kendi malikânesine götürmüş, orada saklıyordu.

Kardinal birkaç gün sonra şehre yalnız olarak döndü. Ali orada kalmıştı.

İçine düştüğü küçültücü durumdan çılgına dönen elçi ise intikamını benden almaya kalktı. Adamlarına; "Kim bu esirin kardeşi olan Türk'ü öldürürse çok büyük bahşişler vereceğim" diye vaatlerde bulunmuş. Haberim oldu. Zaten sürekli tetikteydim; daha da dikkatli olmaya başladım.

Bir gece, Saman Sokağı'na yakın Palatinnus sarayları önünde elçiyle karşı karşıya geldik. Elçi mumlarla aydınla-

tılmış arabasıyla konağına gidiyordu. Araba yanımdan geçerken benim onları gördüğüm gibi onlardan bazıları da beni görüp tanımış olmalıydılar ki araba durdu. Arabadan inen iki üç çuhadar, arkamdan gelmeye başladı. Ben küçük sokağı geçmiştim. Land Hause sarayının yakınlarındaydım. Hiç telaş etmiyordum. Yanımdaki kılıcı hazırlamıştım sadece. Eğer yaklaşırlarsa vuruşmaya niyetliydim. Ama bana on adımdan fazla yaklaşmadılar. Ben de aheste aheste yürüyerek konağa geldim.

Birkaç gün geçmişti ki bir gece Ali ansızın çıkıp geldi. Oysa elçi henüz Viyana'dan gitmemişti. Çılgın çocuk aşk belası yüzünden elçinin gitmesini bekleyecek kadar sabredememişti anlaşılan. İmparatorun avcıbaşısının cariyesine gerçekten tutkundu. Öyle ki yemeden içmeden kesilmiş, uyku uyuyamaz olmuştu.

Zorunlu olarak generale ve hanıma durumu bildirdim. Önce her ikisi de biraz söylendiler:

"Elçi gitmeden niçin gelmiş, eğer duyulursa tekrar dedikoduya neden olur, sorun çıkar."

Nedenini öğrenince onlar da yumuşadılar; kalmasına izin verdiler. Hanımefendi haber göndererek, "Elçi gidinceye kadar evden dışarı çıkmasın, burada kalsın" diye tembih etti sadece.

Biz de öyle yaptık. Elçi gidene kadar Ali bizim sarayda gizlendi. Elçi gittikten sonra bizim yanımızda hizmete memur oldu. Gerekli elbiseler ve malzemeler verildi, işe başladı. Fakat Ali'nin işteki istikrarı ancak birkaç gün sürdü; yine eski çapkınlıklarına, kadın peşinde koşturmaya, onlarla düşüp kalkmaya başladı. Bu yüzden de kavgası ve başından belası hiç eksik olmuyordu. Çoğu zaman arada ben kalıyor, sıkıntıyı ben çekiyordum. Nasihatlerinin hiç etkisi olmuyordu. Sonunda efendinin ve hanımın gözün-

den iyice düştü. Hatta bir iki defa bana söz dokundurdular. Hanımefendimiz, "Bu senin kardeşinin huyları ve karakteri niçin sana hiç benzer değildir?" diye sormuştu. Ben de artık dayanamadım, işin aslını anlattım. Çok şaşırdılar, hemen kendisine yol verdiler.

Ali elçinin birisiyle Regensburg tarafına gitti. Artık ondan hiç haber alamadım. Bilmiyorum sonu ne oldu.

Başımdan bu türlü olaylar hiç eksik olmuyordu. Hepsini anlatmam mümkün değil; ancak bir defasında ölüm ile yüz yüze geldim ki bu da hiç unutamadıklarımdan birisidir.

Efendimiz Christoph tiedmeir de Schallenberg Macaristan'a yönelik bir sefer için görevlendirilmişti. Acil sefer hazırlıkları yapıldı. General yakın birkaç adamıyla atla karadan gitti; benim de aralarında bulunduğum bazı hizmetçi ve görevliler geride kaldı. Mühimmat ve eşyaların çoğu Tuna yoluyla gönderilecekti. Bizler malzemeyi gemilere yükleyecek ve gemilerle gidecektik.

Bütün malzeme ve eşyaları büyükçe bir gemiye yükledik. Ben, birkaç çuhadar ve anahtarcı denilen bir kadınla birlikte gemiye bindim. Kilerin anahtarlarının sorumlusu olduğu için "anahtarcı" diye anılan bu kadın, ilginç birisiydi. Aslen Lüteryanmış[43]. Birkaç sene Dragon Alayı'nda görev yapmış. Erkek gibi savaşlara girmiş. Çarpışmanın birinde yaralanınca kadın olduğu ortaya çıkmış ve alaydan ihraç edilmiş. Pek güzel sayılmazdı ama tam bir fahişeydi. Ondan başka gemide bir iki kadın daha vardı.

Gemimiz, Tuna Nehri üzerinde aşağıya doğru hızla yol almaya başlamıştı. Polon, Yanık ve Komoran'dan geçtik, bir müddet sonra Mohaç'a ulaştık. Yolculuk esnasında,

43 Luter mezhebinden.

bizim çuhadarların birisiyle anahtarcı kadın arasında başlayan yakınlık çok ilerlemişti. Diğer çuhadarlar da öbür kadınlarla birlikteydiler. Gemideki şarap ve tatlıların iyisinden yiyip içiyorlardı. Yolculuğu eğlenceye çevirmişlerdi. Doğrusunu söylemek gerekirse ara sıra bize de bu yiyecek ve içeceklerden pay düşüyordu.

Mohaç'ta kıyıya yanaştık; askerleri bekleyecektik. Askerlerin gelmesinin yirmi gün kadar süreceği söylenmekteydi. Biz burada beklerken General Hopkirchen'in çuhadarlığından çıkma tanınmış bir zabit gemimize geldi. Bu adamın bizim anahtarcı kadınla eskiden ilişkisi varmış. Kadınla aynı alayda bulunmuş ve aralarında birtakım maceralar da yaşanmış. Adam gemiye gelince kadınla yeniden samimi olmaya başladı. Bu durum bizim çuhadarla adam arasında kıskançlığın doğmasına neden oldu. Ve tabii bu kıskançlığın doğal sonucu olan kavganın patlak vermesi de gecikmedi. Birbirlerini düelloya davet ettiler.

Düelloya ben de katıldım. Grup hâlinde ve sırayla vuruşuyorduk. Şükür ki bizden kimse yaralanmadı. Ama o zabit, alnından tehlikeli bir yara aldı ve kavga bitmiş oldu. Beş gün sonra da öldü.

Bu olaydan sonra aramızdaki samimiyet daha da artmıştı; bir gece gemiden çıkıp hep birlikte şehirde eğlenmek istedik. Gemimiz profondhane yakınında, diğer resmî gemilerin yanında duruyordu. Şehrin varoşundaki meyhanelerden birisiydi gittiğimiz yer. Arkadaşlarla yedik içtik. Ama hepimiz de içkiyi biraz fazla kaçırmıştık; tekrar gemiye dönmek için yürümeye başladığımızda bu durum kendini daha iyi belli ediyordu.

Gemiye Tuna kenarından yürüyerek dönüyorduk. Nehir kıyısında yürürken bir evin yanında kıyıya çekilmiş bir kayık gördük. Arkadaşlardan bazıları kayığı almayı önerdiler:

"Gelin, bunu alıp gemiye bağlayalım; ihtiyaç hâlinde kullanırız." diyorlardı.

Kayığı iterek Tuna'ya bıraktık. Ben kayığa bindim. Böylece ben nehirden, arkadaşlarım da kıyıdan, gemiye doğru gidiyorduk.

Kayıkta kürek olmadığından ellerimi kullanıyordum. Çoğunlukla gemiden gemiye, saldan sala ittirerek ilerliyordum. Ama bir defasında biraz fazlaca ittirmişim; kayık altımdan kayıp gitti. Sarhoştum; dengemi kaybettim. Birden kendimi nehrin dibine doğru dalıyor buldum. Nehir çok derinmiş. Düşer düşmez iki üç mızrak boyu dibe daldım ama dibi bulamadım. Elim ve ayaklarımla çırpınarak suyun yüzüne çıktım. Ancak çok az nefes alabildim. Üzerimdeki elbiseler zaten ağırdı; şimdi bir de suyu yiyince iyice ağırlaşmışlardı. Üzerimde hayduk dolaması ve palto, belimde kılıç, ayağımda da Leh çizmesi... Özellikle belimdeki kılıçla ayağımdaki çizmeler, beni suyun altına çekiyordu. Ağzımdan burnumdan sular hücum ediyordu. Yuttuğum sular birkaç okka vardı tahminimce. Suyun akıntısı da kuvvetliydi, aşağıya doğru sürükleniyordum.

Gece yarısı herkes uykuda... Karanlıkta kimsenin beni görmesi mümkün değil. Boğulmak üzereyken can korkusuyla aklım biraz başıma gelmişti; öleceğimi düşündüm. İçimden "Eyvah, gör şimdi! Ölüm nedenim bu yüzden olacakmış." diye geçirdim.

Gittikçe gücüm tükeniyordu. Kendimi sulara bıraktım.

Allah'ın hikmetini gör ki bir kulunu dünyada eceli gelmeden öldürmez. Ne kadar başından belalar geçse de bir sebeple bu kazadan kurtulur.

Ben artık tamamen ümidimi kesmiştim. Su beni sürükleyerek bir değirmen altına götürmüş. Suda sürükle-

nirken elimin birisi dışarıdaymış. İnanılır gibi değil ama gerçek. O gece değirmencinin diş ağrısı tutmuş, uyuyamamış. Değirmen kayığında oturmuş sızlanıp durmaktayken suyun içinde çırpınmakta olan bir nesne gözüne çarpmış. Tam yanından geçerken suyun dışında olan bu şeyi yani elimi yakalayarak yukarı çekmiş. Ama ben baygındım, karnım su ile dolmuş. Adam beni hemen baş aşağı sarkıtarak, ağzımdan burnumdan suları boşaltmış. Sonra yavaş yavaş kendime gelmişim.

Kendime geldiğimde tanımadığım bir yerde olduğumu fark ettim. Sağa sola bakındım, burası bir değirmendi. Olayları yavaş yavaş hatırlamaya başladım. "Ölmemişim demek." diye düşündüm. Başucumda oturan değirmenci Avusturya lisanıyla konuşmaya başladı:

"Kimsin, gece ne yüzden suya düştün?"

Olanları anlattım. Adam beni bir kayığa bindirerek gemimizin olduğu yere götürdü. Arkadaşlarım da beni arıyorlardı. "Boğulmuş olmalı" diye üzüntü içindeydiler. Beni görünce çok sevindiler. Yaş ve perişan hâldeydim. Hemen kuru elbiseler getirdiler. Onları giyip dinlendim. Biraz kendime gelmiştim artık; bu esnada yaşadıklarımı düşünmeye başladım. Yaptığım hata ve günahlardan tövbe ettim. Artık kendime biraz çekidüzen verip daha muntazam bir hayat sürmeye yaşamaya karar verdim. Kişinin başına gelen belalar, hep yanlış ve yaramaz arkadaşlar yüzündendir. Meşhur bir atasözü vardır "İnsan insanın şeytanıdır" diye. İnsan dünya gözüyle şeytanı göremez ama yaramaz kimse insanı saptırır, yanlış yollara düşürür. Ayrıca gençlik de etkilidir tabiatıyla... İnsan koyun gibidir, birisi ne yaparsa onu gören diğerleri de peşinden gider. Ama Allah'a çok şükür ki o hâllerden fazla bir zarar görmeden kurtuldum.

Bunun gibi bir olayı da Viyana'da yaşamıştım:

Schotten kapısına yakın olan Kont Hoyos sarayının ardındaki soldat[44] odaları yakınında meşhur bir meyhane vardı. Adı Hühnerloch'tu. Genellikle çalgıcılar, erkek ve kız dansçılar eksik olmazdı.

Bir gün, çuhadarın birisiyle birlikte Sırplı genç beni ikna ederek oraya götürdü. Biraz yiyip içtikten sonra kafaları bulduk. Çok geçmeden de kalkıp kızlarla dans etmeye, oynamaya başlamıştık. Vaktin nasıl geçtiğinden haberimiz olmamıştı. Gece yarısına yakın bir vakitte bizim çuhadar, kız yüzünden meyhanedekilerden birisiyle kavgaya tutuştu. Karşılıklı şişler çekildi. Bu esnada bizim çuhadarın kılıcı orta yerinden kırıldı; yarım şiş ile kaldı. Ayrıca oradaki askerler hasmına arka çıkıyorlar, yardım ediyorlardı. Bizim de kavgaya karışmamız mecburi olmuştu artık.

Sırp ile birlikte kılıçlarımızı çektik, çuhadarın yardımına koştuk. Meyhanenin kapısı önündeki koğuşların yanında askerlerle kavgaya tutuştuk. Biri zabit dört beş kişi üzerimize çullandılar. Zabitin elinde harbe[45], diğerlerinin ellerinde şiş vardı.

Biz çuhadara yardım için kavgaya girmiştik fakat o şişi kırılır kırılmaz fırsatını bulunca kaçıp gitmiş. Kalabalık hasımlarımızın karşısında sadece iki kişi kalmıştık. Bir ikisini çalıp alınlarından yaraladım. Harbeli olan zabit ile iki asker, odanın birisine girerek kapıyı arkadan kapadılar. Diğer ikisi de dışarıya kaçtı. Ortada kimse kalmamıştı. Biz ise daha da hırslanmış ve saldırganlaşmıştık. Askerlerin gizlendiği kapıya hücum ettik. Kapıyı açmaya çalışıyor, tekmeliyorduk. Kapıdaki bir karış çapında yuvarlak bir delik gözüme çarpmıştı bu esnada. Kılıçla elimi o delikten içeri soktum, kılıcı

44 soldat: (Alm.) asker.
45 Kısa piyade mızrağı.

o yana bu yana sallamaya başladım. İçerdekilere vurmak istiyordum ama başaramadım. Ben elimi çekince o ahmak Sırp eğilip delikten içeri bakmaya kalkıştı. Ama eğilmesiyle birlikte "Vuruldum!" diye hırıldaması bir oldu. Kapı deliğinden hızla çıkan harbenin demir ucu, Sırplının boğazının tam orta yerine saplanmıştı.

Elini yaranın üstüne kapayan Sırplı korku dolu gözlerle bana bakıyordu; şaşkınlık içindeydi. "Çabuk eve koş" diye bağırdım. "Ben bunlarla başa çıkarım."

Ben onu göndermiştim ama orta yerde yalnız kalmıştım. Önünü tuttuğum kapıdan ayrılır ayrılmaz içerdekiler de dışarı çıktılar. Benim yalnız kaldığımı anlamışlardı. Hepsi birden üzerime hücum ettiler. Öldürmek istiyorlardı. Ben ise canımı dişime takmış, çarpışa çarpışa geri çekiliyordum. Kont Jörger'in sarayı önüne gelinceye kadar takip ettiler. Burada bir defa daha topluca üzerime yürüdüler; ben de karşılık verip hücum edince köşedeki sokağa kaçtılar. Artık peşimi bırakmışlardı.

Canımı kurtarıp eve ulaştım ama buradaki manzara çok daha kötüydü. Çuhadarın odası kadın ve çocuklarla dolmuştu. Hanımımız da oradaydı. Sırp, eve kadar koşmuş, eve varınca odanın orta yerine bayılıp düşmüş... Hemen papaz ve cerrahlara haber göndermişler.

Ben durumu görünce merdivenden aşağıya kaçtım. Tenha bir yere gizlenmek istemiştim. Ama hanım hem yaralı esirine acıyor hem de beni soruyormuş. "Ne oldu, yoksa yaralandı mı, öldü mü?" diye merak ediyormuş. Çuhadarlarına tembih etmiş, beni bulup getirmelerini istemiş. Onlar beni aramaya giderlerken karşı karşıya geldik birden. "Gel, seni hanım istiyor." dediler. Fakat ben hem korkuyor hem de utanıyordum. Gitmek istemedim. "Hanım gitmeyince varmam." diye cevap verdim. Neyse ki birileri varıp kadına

durumumu haber vermiş, sağ olduğumu söylemiş. Kadın biraz teselli bulmuş. Ancak, hanımefendinin "Yarın bunun sonucunda ne çıkar, efendimizin öfkesinden nasıl kurtarırız?" diye sürekli düşündüğünü bana yanından gelenler söylediler.

Yukarı çıkıp odaya girdiğim zaman beni gören yaralı Raç, "Brate oprosti mi mogu da umirem." diye konuştu. Yani, "Kardeş hakkını helal et, öleceğim galiba" diyordu. Kendisini teselliye çalıştım:

"Ne oldun, bu kadar yaradan insan ölür mü?" diye cesaretlendirmeye çalıştım.

O kavgada olduğum için o kadar utanıyordum ki içimden "Keşke ben yaralanmış olsaydım." diye söylenip duruyordum. Çünkü hanım ile efendinin bana olan güvenini sarsmıştım. Onlar, sürekli olarak beni aklı başında birisi olarak görürler, ona göre değerlendirirlerdi. Durum böyleyken benim böyle bir yanlışlığın içinde bulunmam olacak şey değildi. Ama her zaman olduğu gibi son pişmanlık fayda etmiyordu.

Ertesi gün General Starhemberg ve Kont Georger tarafından adamlar geldiler; ellerinde şikâyet yazıları vardı: "Adamlarınızdan bazıları gelip, filan meyhanede yiyip içip kavga çıkarmışlar. Oradaki askerlerimizle de çarpışıp üçünü yaralamışlardır. Ortalıkta böylesine suç işlemenin uygun olmadığınızı bilgilerinize sunarız. Gerek, imparator hazretleri gerekse devlet erkânından kimsenin buna rızası yoktur. Suçluların cezalandırılmaları gerekir."

Şikâyetçilerin efendimize getirdikleri yazı bu kadarla kalmamıştı. Şöyle devam ediyordu:

"Eğer bu suçu işleyenleri yine de hizmetinizde tutmak istiyorsanız bir daha böyle bir suç işlememeleri için gerekli cezaları verip haklarından geliniz. Eğer kabul etmezseniz bize teslim edin, biz haklarından gelelim."

Efendimiz, gelen adamlara "Ben onların haklarından gelirim; her birine bin değnek vurup demire korum. Islah oluncaya kadar salıvermem." diye cevap verip göndermişti. Sonra da kavgada bulunanların kim olduğunu araştırmaya başlamıştı. Kethüdamız da beni korumuş; "Bu işin sorumlusu, Sırp haydudu ve terzi çuhadardır. Osman'ı onlar alıp götürmüşler; onun âdeti değildir, o bu tür yerlere gitmez." diye efendimizi ikna etmiş. Çünkü hanım, kethüdaya beni koruması için tembih etmiş. Ayrıca gidip eşiyle lehimde konuşmuş. Böylece kötekten kurtuldum.

Ben bu şekilde yardımlarla, Sırp aldığı yara ile kurtulmuştu. Ama terzi çuhadar şiddetle cezalandırıldı. Efendi beni görünce birkaç ağır sözle azarladı ve seni şöyle ederim, böyle ederim diye bağırıp çağırdı. Ben de böylece bu işi savuşturmuş oldum.

Yedi yıla yakın Viyana'da kaldığım süre içinde bunun gibi birçok olayla karşılaştım. Dört beş sene şekercilik ve sofracılık yaptım. Pek çok iyi ve kötü durumlar gördüm. Elimden çok para da geçti. Zira kiler defterleri elimdeydi. Günlük gerekli malzemeyi kendim alırdım. Her ay sonu elimde çok miktarda para kalırdı. Maaşım yoktu ama bahşiş verilirdi. Fakat parayı tutamıyordum. Çoğu zaman hemşerilerimle görüşüyor, birlikte yiyip içerek harcıyordum.

Konakta her sene birkaç defa eğlence ve toplantı tertip edilirdi. O günlerde çeşitli dondurmalar, şerbetler ve çikolatalar hazırlardım. Yirmi otuz yerde oyun oynanırdı. Bu gecelerdeki oyun paralarından çok miktarda altın toplanırdı. Toplamı yüzü geçerdi. Hanımımız kızlara kâğıt akçesi ve bahşiş verirdi. Bana da, on-on beş, hatta bazen yirmi altın verdiği oluyordu.

Evdeki herkesle çok iyi anlaşıyor, uzlaşıyordum. Sarayımızda üç de Müslüman hanım vardı. Bunlardan iki kızı,

bizim hanımefendi henüz daha evlenmeden önce, sarayda yaşarken kızlar manastırında eğittirmişti. Sonra evlenerek bizim saraya geldiğinde onları da yanında getirdi.

Bu kızlardan birisi aslen Arad adlı yerdendi. Budin'in düştüğü 1686 senesinde[46], General Heissler'in on iki bin askerle oralara gelip Szilnok Kalesi'yle Szarvas palankasını ve Arad'ı yakıp yıktığı esnada alınan esirlerden birisiydi. Müteveffa Hazinedar Ali Ağa'nın kızı idi. Esir düştüğünde henüz yedi yaşındaymış. Hanımla bizim konağa geldiğinde on dört yaşlarındaydı. Çok güzel ve son derece terbiyeli asil birisiydi. Kethüdamız Seyfired von Eyrsberg bu kıza âşıktı. Kızlardan diğeri ise Budin Kalesi düştüğünde küçük yaşta annesiyle birlikte esir olmuş. Annesinden alınarak on yaşına kadar manastırda yetiştirilmiş. On bir yaşında bizim konağa geldi. Bu da çok güzel bir kızdı; ama biraz hafifmeşrep idi. Bu nedenle hanımefendi bunu ara sıra döverek cezalandırıyordu.

Esir Müslüman kadınların üçüncüsü, Belgrad Kalesi'nin, Avusturya askeri tarafından alınması esnasında (1688) esir olmuş. Temeşvarlı bir hacının kızıymış. Belgrad çorbacılarından yahut hasekilerinden birinin eşiymiş. Avusturyalı bir süvari tarafından yakalanmış. Süvarinin bağlı olduğu alayın başkethüdası Kont Merzi, süvarinin elindeki giyimli kuşamlı güzel kadını görünce gözü kalmış; satın almak istemiş. Ama adam satmaya yanaşmamış. Avusturya âdetlerine göre esirlerin tümü subayların sayılıyordu. Para vermelerine bile gerek yoktur. Nitekim buna dayanarak Kont Merzi de esire el koymaya kalkmış. Fakat süvari inat birisiymiş; kadını başkasına yâr etmek istememiş. Kuşağındaki iki piştovunu çıkartarak birisini kadının başına sıkmış. Silahtan çıkan kurşun kafasının bir tarafını yaralayarak geçmiş. Kadın yere

46 2. 9.1686.

düşmüş. Diğerini de ayaklarına sıkmış. Kurşun baldırlarının ikisini birden yaralamıştı.

Kont Merzi, kadını yaralı hâliyle almış. Çadırına götürerek tedavi ettirmiş. İki ay içinde kadın düzelmiş. Sonra kendi memleketi olan Lothrin vilayetindeki Metz şehrine, annesinin yanına göndermiş. Kadın burada birkaç sene kaldıktan sonra kaçarak Viyana'ya gelmişti. Buradaki kaçkın esirler Kardinal Koloniç'in kontrolüne veriliyordu. Bu kadın da kardinalin elindeyken bizim hanım isteyip almıştı. Üç dört sene aynı konakta birlikte kaldık.

Kurtuluşa Doğru

Kurtuluştan iyice ümit kesmeye başladığım sırada yaşadığım bir olay, artık talihimin döndüğünü hissettirdi bana. Bu kethüdamız olan Ayrişberg'in bir hatasıydı.

Hanım ve efendimizin konak dışında olduğu bir gündü. Henüz sabahın erken bir saatinde Budinli esir kız yanıma geldi. Konuşmak istediğini söyledi. Daha görür görmez kızın hareketlerinde bir tuhaflık sezmiştim. Ne diyeceğini, söze nereden başlayacağını bilemez bir hâldeydi.

"Benim canım hemşerim" diye kekeledi, "Bu gece başıma bir hâl geldi."

Meraklanmıştım. Yüzüne bakarak "Ne oldu?" diye sordum.

Anlatmaya başladı:

"Korkarım ki hamile kaldım..."

Şaşırmıştım. Kendimi tutamadım, kahkahalarla gülmeye başladım.

Kızın yaşı büyük değildi ama ufak tefek yapılı olduğundan oldukça küçük göstermekteydi. Küçük bir çocuktan bunları dinlemek gayriihtiyari güldürmüştü beni.

Kendimi toparlayarak sordum:

"Şaka mı yapıyorsun, nedir şimdi bu?"

"Kethüdamız, bu gece ben uyurken yatağıma geldi. Şeytan gibi kandırdı. Kimi minnet, kimi zorla yanaşıp bakireliğimi aldı? Yatağım kanlar içinde kaldı."

Anlattıkları şaka değildi. İş ciddileşiyordu. Her şeyi ayrıntılı olarak anlatmasını söyledim.

Kethüda, gece sarhoş bir hâlde gizlice kızların odasına dalmış, uykudaki esir Budinli kızın koynuna girmiş. Kızı güzel sözlerle kandırmış ve karşı koymasına fırsat vermeden tecavüz etmiş. Ama sonrasında büyük bir telaş yaşamışlar; hatta meydana gelen kanamayı mendiliyle durdurmak için kethüda çok uğraşmış.

Kız çok korkmuştu; hâlâ sorup duruyordu:

"Benim hâlim ne olacak? Hanımefendi durumu öğrenirse beni öldürür. En çok korktuğum da hamile kalmaktır. Ya hamile kaldıysam ben ne yaparım?"

Kızı hemen bir köşeye çektim; yavaş konuşmasını işaret ettim; "Bunu başka kimseye anlattın mı?" diye sordum.

"Hayır, anlatmadım."

Rahatlamıştım; kafamdan şeytanca bir fikir geçmeye başlamıştı.

"Sakın kimseye söyleme" diye tembihledim. "Eğer duyulursa ve hanımefendinin kulağına giderse seni kesinlikle öldürür, hiç şüphen olmasın."

Sözlerimin daha etkili olması için sesimi daha da kısarak konuşuyordum:

"Ben sana ne dersem onu yap, sakın yanlış bir hareket yapma..."

Kızı gönderdikten sonra hemen kethüdanın yanına gittim. Bu adam, kadın düşkünü ve sık sık içen birisiydi. Aslen Viyana'ya on iki mil uzaklıktaki Yenişehir diye bilinen yerdendi. Babası orada bürgermeister yani şehir kethüdası[47] imiş. Meşhur Novigrad beyi Conka Bey, ailesiyle birlikte bunların şehrinde kaldığından onlardan Türkçe öğrenmiş. Dilimizi rahatlıkla konuşurdu.

47 Belediye başkanı.

Kethüdayı bulduğumda dalgın dalgın pencerenin önünde sarayın meydanını seyrediyordu. Düşünceli görünüyordu; bir sıkıntısının olduğu hemen anlaşılıyordu. Selam verip konuşmaya başladım:

"Çok düşüncelisiniz; keyfiniz yok gibi, bir problem mi var?"

Adamın bembeyaz olan yüzü birden kırmızılaştı.

"Yok bir şey" diyerek kekeledi. Ama soruyu soruş tarzımdan kuşkulanmıştı; "Bu sorunun aslı nedir?" diye şüpheli şüpheli bana baktı.

"Bilmem; öylesine sordum."

Ama benim yüz ifademden bir şeyler bildiğimi anlamıştı; ısrar etti. Anlattım.

"Küçük kız bu sabah ağlayarak bana geldi ve geceyi etraflıca anlattı. Çok korkuyor. Eğer hanımefendi duyarsa çok kötü olur."

Kethüdanın benzi daha da kızardı.

"Yaa! Ne olmuş?"

"Ne olacak; kızı kandırıp tecavüz etmişsin; zavallı şimdi ya hamile kaldıysam diye korku içinde..."

Kethüda şaşkın ve çaresiz görünüyordu; yutkundu sadece. Devam ettim:

"Bu iş basit bir şey değil, duyulursa ne olacağı belli. Siz bütün dairenin sorumlususunuz; başkalarını bu gibi işlerden engellemek görevinizken sizin böyle bir şey yapmanız nasıl kabul edilebilir?"

Yine birkaç kez yutkunduktan sonra yüzünü pencereye döndürdü; susuyordu. Ne yapacağını bilemez bir durumda kıvrandığını anlamıştım.

"Ama endişe etme" dedim. "Bu olayı ben kimseye duyurmadan hallederim."

Nasıl olacak der gibi yüzüme baktı. Gözleriyle yardım istiyordu.

"Ben kıza tembihledim. Hiç kimseye anlatmayacak. Benim sözümden de çıkmaz. Böylece unutulur gider."

Adam biraz kendine gelmişti. Gözleri açıldı.

"Eğer elinden geleni yapar ve bu olayı örtmeyi başarırsan benim de sana çok yardımım olur."

Adam haklıydı, istediği takdirde bana çok yardımı dokunabilirdi; zira sarayın efendi ve hanımdan sonraki en yetkili kişisi oydu. Olayı bir ben, bir de o kız biliyordu. Onu da kimseye söylememesi konusunda ikna etmiştim. Bu olayın duyulması aynı zamanda kızın da hayatının kararmasına neden olabilirdi.

O günden sonra kethüda benimle farklı ilgilenmeye başladı. Artık ben sarayda sanki esir değildim. Adam bana borçluydu ve her istediğimi yerine getiriyordu. Çünkü biliyordu ki olay efendi veya hanımın kulağına gidecek olursa onu bir dakika bile yanlarında tutmazlar, kapı dışarı ederlerdi. Belki de daha büyük ceza alırdı.

Bu günlerde barış için Osmanlı ile Avusturya temsilcileri Karlofça adlı yerde bir araya gelmişlerdi. Pek çok görüşme ve tartışmalardan sonra barışın imzalandığını duyduk (Karlofça Antlaşması'nın tarihi: 1699). Varadin tarafından gelen bir ulak, boru çalarak şehre muştuyu vermişti. Haber, kısa zamanda kulaktan kulağa, dilden dile yayıldı. Çevredeki bütün Müslüman esirlerin çoğu, ister din değiştirmiş isterse değiştirmemiş olsun, kendi ülkesine gitmek istiyordu. Kimi Kardinal Kollonitcsh aracılığıyla, kimi kılık değiştirmiş olarak çevreden Viyana'ya geliyorlardı. Viyana'da toplanan Müslüman esirlerden serbest kalanlar grup grup vilayetlerinin yolunu tutmaya başlamışlardı.

Ben de gitmek istiyordum ama bunu efendilerimize söylemekten çekiniyordum. Çekinmemin nedeni, bana karşı göstermiş oldukları aşırı yakınlık ve güvendi. Biliyordum, benim gitmemi kesinlikle kabul etmeyeceklerdi.

Ama gizli gizli araştırmaktan, hazırlık yapmaktan vazgeçmemiştim; günlerim sürekli arayış içinde geçiyordu. Viyana'daki bazı esirlerle irtibat hâlindeydim. Planlar yapıyordum. Benim gibi kaçmak isteyen esirlerin kimileriyle temas kurmuştum. Bunlardan birisi Rumeli sipahilerinden, Usturumca Sancağı'ndan Muhammed idi.

Muhammed, General Dünewald'ın esiriydi. Hristiyan olmuştu ama bu sadece görünüşteydi. Müslüman kadın esirlerden "Küçük Kadın" diye tanınan güzel bir hanımla evliydi. Kadın, esir olmadan önce Estergon alaybeyinin karısıymış. Arkadaş olarak Muhammed'i seçmemde başka nedenler de vardı. Oldukça akıllı bir gençti; Fransızcayı anlayabiliyor, Frenkçe ve Avusturya dilini konuşuyordu. Gizlice anlaştık...

Bir taraftan yolculuk için gerekli malzemeleri gizliden gizliye hazırlıyordum ama sınırı nasıl geçeceğimi henüz bilmiyordum. Sadece kara kara düşünüyordum.

Benim böyle düşünceli hâlim kethüdanın gözünden kaçmamıştı. "Bir derdin mi var?" diye sormaktaydı sık sık. Açılmaya karar verdim sonunda. Sırrımı saklayacağına yemin ettirdikten sonra anlattım:

"Benim bir tek derdim var. Fidye paramı verdiğim hâlde bunca yıldır esirlikten kurtulamamış olmak... Eziyetler çektim. Akrabam ve kardeşlerim var yolumu gözleyen. Bir an önce bu esirlikten kurtularak vatanıma kavuşmak istiyorum."

Kethüda da bana hak veriyordu.

"Efendimizden izin istesem verir mi?" diye sordum.

Biraz düşündükten sonra "Hayır vermez." diye cevapladı. Ben de aynısını düşünmekteydim. "Çünkü her ikisi de seni fazlasıyla severler. Hizmetinden memnunlar. Ayrıca seni evlendirmek ve buraya yerleştirmek istiyorlar." Kethüda haklıydı; gerçekten de onların isteği buydu. Ama benim onların dinlerine geçme mecburiyetim vardı engel

olan. Kethüda bunu yapmayacağını bildiği için de yardımcı olacağını söyleyerek konuşmasını sürdürdü: "Ama muradın kesin olarak gitmekse bak, ne yapmak gerekiyorsa ayarla, ben elimden gelen ne ise yaparım." Bir iki gün nasıl bir yol takip edebileceğimi düşündüm. Kafamda çeşitli planlar kurdum. Esirler, kardinal vasıtasıyla sınır boyuna götürülüyor, orada Avusturyalı esirlerle değiştiriliyorlardı. Ama ben kardinale gidemezdim. Çünkü kardinal, bizim efendi ve hanımın yakın dostuydu. Onlardan habersiz böyle bir şey yapmazdım. Dolayısıyla ben de yapmış olduğum saygısızlıkla baş başa kalmış olurdum. Böyle düşünüp dururken aklıma bir fikir geldi. Bazı Hristiyanlığa dönmüş olan kadın ve erkek esirler vardı. Kimisi Budin'e gitmek gerekçesiyle, kimisi başka gerekçelerle sınıra yakın yerlere gidiyorlar, sonra oradan bir fırsatını bularak kaçıyorlardı. Hatta birçok esir, Saks toprakları tarafından aşağıya doğru giderek kurtulmaktaydılar.

Avusturyalıların dilini çok iyi konuşuyordum. Kıyafetimi de epeyce onlara benzetmiştim. Kendi kendime düşündüm ve kararımı verdim:

"En iyi yol kılık değiştirip kaçmaktı."

Fikrimi kethüdaya açtım. O da uygun gördü. Kaçma hazırlıklarına başladım yavaş yavaş.

Her şeyden önce general tarafından verilecek izin belgelerine ihtiyaç vardı. Belgelerde onun mührü ve imzası olmalıydı. Kethüda bu konuyu üstlendi. Generalin odasının anahtarları sürekli kilerde dururdu. Kendisi evde olmadığı zaman hizmetçi kızları götürür, odasını temizletir, yataklarını ben toplatırdım. İş bitince odayı ben kapatır ve anahtarı yemek odasındaki dolaba koyardım. Ve anahtarlar sürekli olarak burada dururdu. Bu nedenle mühür elimin altında sayılırdı. Mührün bir diğeri de kethüdanın kendisinde du-

rurdu. Çoğu kez gönderilen yazılar bununla mühürlenirdi. Yani mühür işi kolaydı. Geriye imza meselesi kalmaktaydı.

Efendinin imzası tek kalemden olacak şekilde "Tiedmeir Graf von Schallenberg " şeklinde yazılıyordu.

"Bunu nasıl yaparız?" diye düşündüm ve bir çare aradım. Efendinin imzası olan çok sayıda kâğıt ve belge elimdeydi. Ona baka baka bir müddet alıştırma yaptım. İmzalı kâğıtlardan birisinin üzerine beyaz bir kâğıt koydum. Onu da bir sırça cam üzerine koyunca alttaki imza açıkça görünür olmuştu. Böylece kalemle resim yapar gibi imzayı kopyaladım.

Kethüda, istediğim izin kâğıtlarını hazırlarken çok istekli ve aceleci davranmaktaydı. Çünkü benim gitmem, kethüdanın özellikle işine gelecekti. Küçük kıza karşı işlediği suçtan dolayı utanç içindeydi. Aynı zamanda bana karşı da kendisini borçlu hissediyordu. Ben gidersem yine eskisi gibi kimseden korkusu kalmayacak ve istediği gibi atıp tutabilecekti.

Belki de bundan dolayı özene bezene güzel bir belge düzenledi benim için. Belgede aslen Müslüman iken sonradan Hristiyan olduğum yazıyordu: Bundan dolayı da serbest bırakılarak özgür kalmışım. Budin ve Varadin taraflarına gidip yerleşmeme izin verilmiş. Bu nedenle, yollarda kimse bana engel olmamalıydı ve kimse tarafından rencide edilmemeliydim.

Kâğıdı bizim efendinin mührü ile mühürledikten sonra yukarıda söylediğim yöntemle imzaladım. İmza da çok güzel olmuştu. Artık yola çıkış için gerekli kâğıtlarımız hazırdı. Sadece uygun zaman ve fırsatı bekleyecektim.

Mayıs ayının başlarında Viyana'nın kibarları, eşleriyle birlikte çoğu zaman şehir dışına çıkarlardı. Bazıları da Teplitç adlı ılıcaya giderlerdi. Bu sene mayıs başlarında general ve

eşinin şehirden altı mil kadar uzaklıktaki ılıcaya gitmek istediklerini duyunca çok sevindim. Çünkü bir aydan önce dönmezlerdi. Tam aradığım fırsat, ayağıma kadar gelmiş gibiydi.

Ben de hemen yolculuk hazırlıkları yürüttüm gizliden gizliye. Onlar, yanlarına hizmetçilerin bir kısmını da alarak gittikten sonra kethüdayla oturup konuştuk; planlarımızı tartıştık. Öncelikle sorumluluğum altındaki gümüş sofra takımlarını teslim etmem gerekiyordu. Kilerdeki bütün eşyaların yerlerini de ayrı ayrı gösterip teslimlerini yaptım. Sonunda anahtarı da eline verdim.

Benim nereye gittiğim ve anahtarı neden teslim aldığı ona sorulduğunda kethüdanın nasıl cevap vermesi gerektiğini de hazırlamıştık:

"Bilmiyorum" diyecekti. "Her seferinde kendisi bir yere gittiği zaman anahtarlarını getirip bize bırakırdı. Bu defa da öyle yaptı. Bir iki gün eğlenip geleceğini söylemişti. Ama gelmeyince özellikle üzerine kayıtlı olan eşyalara baktım; eksik olmayınca aramayı da gerekli görmedim."

Bu günlerde Viyana'dan bir tüccar gemisi, Budin ve Varadin taraflarına gitmek üzere hazırlanıyordu. Geminin sahibini bulup görüştüm. Kupferschmied adlı bir tüccardı. Askerî malzeme naklediyormuş. Beni de Budin'e kadar götürmesi için anlaştım. İki altın peşin verdim. Kardinalin bize getirdiği Müslüman kadın da benim gideceğimi duymuş. Yola çıkmaya hazırlanırken yanıma geldi; ağlıyordu.

"Beni bırakma, kendinle birlikte götür, kurtar." diye yalvarıyordu.

Kadın yakamı bırakmadı. Benim de hem din gayreti, hem de hemşerilik var diye terk etmeye gönlüm razı olmadı. Kabul ettim. Ama bize yük olacağı aşikârdı. Çünkü yol arkadaşım Muhammed'in karısı ve üç dört yaşında küçük bir kızı vardı. Bu yeni gelişme karşısında onlarla da müzake-

re ettik. Sonunda kabul ederek kararımızı verdik; bu kadını benim karım olarak tanıtacaktım. Muhammed sipahi ve yanındaki karısı da hizmetçilerim olacaktı. Hatta gemi sahibine de böyle söyledim. Bu nedenle adam geminin orta yerinde bize en uygun yeri gösterdi. Yol azıklarımızı tamamladık; bu arada dört büyük şişe Tokay şarabı ile Tirol[48] şarabı almayı unutmamıştık. Yolda bize bazı kolaylıklar sağlayacağı muhakkaktı.

Döşek, örtü, yorgan ve çeşitli malzemenin yanında silahlarımı da almıştım: bir çift piştov ve bir filinta ile karabina...

O zaman uzun siyah saçlarım vardı. Ceneviz bezi üzerine beyaz tire ile işlenmiş entari, çakşır ve ince çoraplar; ona göre de pabuç ve kırmızı ince çuha dolama ile mavi yağmurluk giyinmiştim. Ayrıca sandık ve bavullarımızı eksiksiz hazırlamıştık. Eşyalarımız ve kıyafetimle rütbeli bir subaya benziyordum. Gören hiç kimse Müslüman esir olduğumuzu anlayamazdı. Yanımdaki kadının da üzerinde oldukça değerli, pahalı güzel elbiseler vardı. Üst rütbeden bir subay karısına benziyordu. Diğer arkadaşların elbiseleri de rollerine uygun Avusturyalı kıyafetlerinden seçilmişti.

Gemiye binmeden aramızda sıkı sıkı sözleştik; kesinlikle Türkçe konuşmayacaktık, sürekli Avusturyalıların diliyle konuşacaktık. Ayrıca her türlü ihtimali göz önüne alarak kethüdayla anlaşmıştım. Zorda kaldığım zaman kendisine mektup yazabilirdim. Böyle durumlarda mektubu iyi saklayıp sırrımızı duyurmamalıydı.

Paskalya orucunu otuz beş gün geçtikten sonra Kızılkule Kapısı yakınında, Leopoldus Stadt adlı yerden gemiye bindik. Gemi, nehirden aşağıya doğru Pojon tarafına doğru gidiyordu. Yolculuğumuz iyi geçmeye başlamıştı ilk günler-

48 Tokay (Tokaier, Tokajer), Macaristan'da şaraplarıyla tanınmış bir şehir. Tirol, Güney Avusturya'da bir bölge.

de. Ara sıra ters rüzgâr çıkıyordu. O zaman da durup beklemek zorunda kalıyorduk. Gemide birkaç yolcu daha vardı. Çoğu zaman gemi sahibini yemeğe çağırıyorduk. Yanımızdaki Tokay şarabından içirince adamın bize olan tavrı çok daha farklı oluyordu. Yaltaklanıp ikramlarda bulunuyordu.

Estergon'dan Budin'e giderken Wissegrad'dan[49] aşağı, Budin'e yakın bir yerde, şiddetli bir gün doğusu rüzgârına yakalandık. Gemi hareket edemiyordu artık. Rüzgârın durmasını bekleyecekti. Ama ben sabırsızlanıyordum; bir an önce karaya çıkıp kalacak bir yerler bulmak istiyordum. Sonunda yanımdaki kadını da alıp bir balıkçı kayığına atladım. Fakat bunu yaptığıma bin pişman oldum. Rüzgâr nehri açık deniz gibi dalgalandırmıştı. Kayığı dört kürekçi götürüyordu; dalgalarla boğuşmaktan Budin'e varıncaya kadar yüz kere ölüp dirildik.

Bütün zorluğa rağmen gemiden önce Budin'e varmayı başardık. Varoşta, gözden uzak kalacak bir yer aramaya başladım. Burada beni tanıyan birilerinin olduğu kesindi; onlara rastlamaktan korkmaktaydım.

Kısa bir aramadan sonra nihayet şehrin Viyana yönündeki varoşlarından birisinde küçük bir Avusturya hanı buldum. Yanımdaki kadınla birlikte orada geceledik. Ertesi gün de gemi geldi. Geminin burada beş on gün kalması gerekiyormuş. Biz ise bir gün önce buralardan uzaklaşıp aşağılara gitmenin sabırsızlığını yaşıyorduk. Fakat başka gemi yoktu; bekleyecektik nihayet...

Kaldığımız yer dul bir kadına ait bir meyhaneydi. İki gün sonra Kızıl Yumurta Paskalyası'ydı. Bütün Hristiyanlar kiliselere gittiler. Biz ise oturmuş, konakladığımız yerde beklemekteydik. Meyhaneci dul kadın bizden şüphelendi. Yanımıza gelerek niçin kiliseye gitmediğimizi sordu. Âdeta azarlıyordu:

49 Wissegrad.

"Büyük küçük herkes kiliseye giderken siz buradasınız, nasıl Hristiyanlarsınız?"

"Biz, Lüteran mezhebindeniz, sizin kilisenize gitmeyiz. Biz böyle, yolda, kendi başımıza ibadetlerimizi yaparız."

Sözlerim kadının kafasını karıştırmıştı; ikna olmuş gibi başını sallasa da hareketleri ve bakışlarından şüphesinin tam olarak ortadan kalkmadığı anlaşılıyordu.

Şehirde kaldığımız birkaç gün süresince zamanımızı dinlenerek ve güzel kaplıcalara giderek geçirdik.

Paskalya'dan sonra, Baya adlı mahallede pazar kurulurmuş. Budin'den de birçok büyük tüccar gemisi oraya gidiyordu. Biz de bunlardan birisinin sahibiyle anlaştık. Baya'ya gitmek üzere peşinatını vererek eşyalarımızı yükledik; kendimiz de girip yerleştik. Geminin hareketini bekliyorduk ki hiç ummadığımız bir olay gerçekleşti. Yukarı kaleden on beş asker ve bir zabit, yanlarında bir tercümanla gelip gemiyi kuşattılar. Gemiciyi tutuklayıp sorgulamak üzere kaleye götürdüler. Gemide yirmi kadar tüccar vardı; yerlerine oturmuş, sabırsızlıkla geminin hareket etmesini bekliyorlardı. Askerler daha sonra çıktılar, soruşturmaya başladılar. "Burada kıyafet değiştirmiş, Viyana'dan kaçan Müslüman esirler varmış. Kimlerse hemen ortaya çıksınlar." diyorlardı. Herkes birbirlerine bakınıyordu. Biz ise hiç oralı olmuyor; soğukkanlılığımızı bozmadan oturuyorduk.

Gemiye giren subaylar, insanları bir bir sorguya çekip kontrol ettiler. Sıra bize geldiğinde karşımıza dikilen subay, biraz da kendinden emin bir ifadeyle konuşmaya başlamıştı:

"Sizden başka yok... Aradıklarımız sizsiniz..."

"Bize kaçak diyen kim peki?"

"Bu soruyu yukarıda, kalede generale sorarsınız."

İtiraz etmeye kalkışmamızın bir yararı olmadı. Emir almışlardı. Çaresiz onlarla birlikte kaleye çıktık.

Kaleye varır varmaz bizi doğruca nezarete attılar. Paskalya'nın üçüncü günüydü ve General Pfeffershoven (?) bütün subaylarını almış kiliseye, ayine gitmişti. Onların kiliseden dönmesini bekleyecektik. Bu esnada yanımıza birtakım insanlar geliyor, kapıdan meraklı gözlerle bize bakıyorlardı. Kendi aralarında "Bu kılıkta bunların Müslüman olduğunu kim bilebilir?" diye konuşuyorlardı. Biz ise hiç konuşmuyor, susuyorduk. Bizi nasıl haber aldıklarını, bu kadar ciddi önlemler almalarının sebebini merak ediyorduk. Anlaşılıyordu ki birisi bir ihbarda bulunmuştu.

Çok geçmeden işin içyüzünü öğrendik. Birkaç gün önce, iki gemiyle otuz kırk kadar kadınlı erkekli esir Viyana'dan kaçmışlar. Arkalarından yakalanmaları için adamlar çıkartılmış; aranıyorlarmış. Biz de tam üstlerine gelmişiz buraya. Üstelik bu kaçaklardan bazılarını şehirde biz de görmüştük; birkaçı da yanımıza gelerek konuşmuştu bizimle. Onlarla birlikteyken görenler olmuş ve şüphelenerek gecikmeden ihbar etmişler.

General, kendisine yapılan bu ihbarlar nedeniyle adamlarını göndererek bizi aldırmıştı.

Kiliseden dönünce generalin huzuruna götürüldük. Yanına vardığımızda subaylarıyla birlikte orta salonda ayaktaydı. Ben hemen ileri çıktım, protokol gereğince temenna ettim. General de oldukça nazik karşılık verdi:

"Hoş geldiniz, uğurlar ola. Yolunuz Belgrad'a mıdır?"

"Hayır ekselansları, niyetimiz Belgrad değil. Önce Baya'ya, sonra da Varadin'e gideceğiz."

General biraz duraksadıktan sonra sorularına devam etti. Bizi konuşturarak iyice tanımak istiyordu anlaşılan.

"Ayıp olmazsa doğum yerinizi sorabilir miyim?"

"Aslımızı inkâr etmemiz mümkün değildir. Ana babamız Müslüman, biz de Lipovalıyız. General Caraffa, Lipova'yı al-

dığında biz de esir düştük. Sonra Avusturya'ya götürüldük ve orada efendilerimiz tarafından Hristiyan eğitimi verildi. Hristiyan olduktan sonra da efendilerimiz bizi serbest bıraktılar."

General sözlerimi ilgiyle dinliyor görünüyordu ama pek de inanmışa benzemiyordu.

"Şimdi tamamen özgürüz. Bu sebeple kendi hayatımızı kazanmak için Varadin yahut oralarda uygun bir yere yerleşmek amacıyla gidiyoruz."

"Peki, elinizde belgeleriniz ve izin kâğıtlarınız var mı?"

"Vardır."

Hemen çıkartıp kethüda ile birlikte düzenlediğimiz ve kendi elimle mühürleyip imzaladığım kâğıtları uzattım.

Kâğıtları eline alan general, belgelere tek tek baktı ve baştan aşağı okumaya başladı. Okudukça başını sallıyordu. Sonra kâğıtları yine eskisi gibi katlayarak bana uzattı:

"Çok güzel. Senin belgelerini kabul ettim; sana söz yok. Ya bu kadınlar kimdir?"

İçimden sevindim; problemin en önemli kısmını atlatmıştık.

"Bu benim nikâhlı karımdır."

"Ya öbürü kimdir?"

"O da kocasıyla birlikte hizmetkârımdır."

"Onlar da Hristiyan mıdır?"

"Evet."

Muhammed'in de aslında kardinalden alınmış elinde bir azat kâğıdı vardı; onu çıkartıp sundu. General onu da inceledi. Yüzünde hafif bir gülümseme belirdi. Sorguya devam etti:

"Ya diğerleri kimdir, onların da senetleri var mı?"

Kastettiği yanımıza sonradan katılmış olan kaçak esirlerdi. Onların belgeleri yoktu. Cevap veremedim. Onlarla burada karşılaşmış olduğumu söyledim sadece.

General onları tutuklatıp nezarete attırdı. Sonra da bize döndü. Yüz hatlarından ikna olduğu hissediliyordu.

"Özür dileriz. Bize yanlış bilgi vermişler. Ama yine suç kendinizde... Çünkü eminim ki bizim burada hâkim olduğumuzu biliyordunuz. Doğru olan, hemen buraya gelip kendinizi tanıtmanızdı. Belki bir yardımımız olurdu."

General benim özür kelimelerimi dinlemeden sır kâtibini çağırdı. Emirlerini verdi:

"Bu namuslu kimseye bizim tarafımızdan da bir yol emri verin. Varadin'e varıncaya kadar geçerli olsun. Mühürleyin, getirin de hemen imzalayayım."

General, bizden tekrar tekrar özürler dileyerek yazılarımızı imzaladı ve bizi serbest bıraktı.

Generalin yanından ayrılıp dışarı çıktığımızda kalabalık bir grupla karşılaştık. Bunlar bizi generale gammazlayan bazı mürtetler ile Ermeni ve Rum münafıklarıydı. Kadın erkek, koşa koşa yukarıya gelmişler ve bize verilecek cezayı seyretmek için beklemekteydiler. Kapının önünde kalabalık oluşturmuşlardı. Fakat bekledikleri gibi gitmemişti hadiseler; generalin kapısından ellerimizi ve kollarımızı sallayarak çıkıyorduk. Askerlerin korumasında, belimde ince uzun kılıcım, elimde uzun bir asa, ağır ağır yürüyordum.

Kapının önünde toplanmış olan kalabalık, askerleri ve bizi görünce hemen ikiye ayrıldılar, yol verdiler. Biraz önceki konuşmalar ve uğultu kesilmişti. Sadece laf atıp homurdanmalar duyuluyordu tek tük.

"Bak, gördün mü; bu yalancı adam General Pfeffershoven gibi akıllı ve bilgili bir adamı aldattı. Kim bilir nasıl bir tezgâh kurdu, yalanlar uydurdu?"

Adamların kıskançlık ve şaşkınlık dolu bakışları arasında yürüyüp uzaklaştık. Ardımıza bile bakmamıştık. Gammazcılar ise hasetlerinden çılgına dönmüşlerdi, ardımızdan söylenip duruyorlardı sadece.

Geminin yanında da büyük bir kalabalıkla karşılaştık. Eşyalarımız da yerlerdeydi. Görür görmez, eşyaların başındakilere bağırdım:

"Eşyalarımızı kim dışarı bıraktı?"

"Gemi sahibi" dediler.

Bizden ümidini kesen gemici eşyalarımızı boşalttırmıştı. Sonucun kendisine bildirilmesini bekliyordu. Bu arada birçok meraklı da seyir için toplanmıştı.

Ama artık haklı olduğum ispatlanmıştı ya fırsatı değerlendirdim. Gemiciye de bağırıp çağırmaya başladım; hakaretler ettim. Eşyaları tekrar gemiye yüklettim. Doğruca gidip eski yerimizi aldık yeniden. Artık daha bir güven içindeydik; bu yeni duruma göre tavırlarımız da değişmişti.

O gün hareket zamanına kadar şehri dolaştık. Ama korkusuz ve rahatça... Yolda yemek için bütün bir kuzu doldurttum; fırına verdim.

İki üç gün sonra Baya'ya ulaştık. Gemiden çıkıp konaklayacak bir yer buldum. Burada da birkaç gün dinlendik. Fakat, burada imparatorun komiseri göreviyle bulunan subay, Helm adlı birisiydi. İşin kötüsü bu adam beni çok iyi tanırdı. Tekrar korkuya kapıldım. Şehre yeni birilerinin geldiğini duyunca da hiç vakit kaybetmeden yanına çağırtmıştı. Ama ben Muhammed'i ve kadınları gönderdim, kendim gitmedim. Hasta olduğumu öne sürdüm.

Allah'tan ki Muhammed yanına varınca "Kimsin?" diye sormuş; o da Budin generalinin verdiği yeni yol kâğıtlarını uzatmış. Onlara bakan komiser, daha başka bir şey sormadan kâğıtları iade edip göndermişti.

Buraya kadar yolculuğumuz iyi geçmişti; fakat bundan sonra sınırı geçip Türk topraklarına nasıl ulaşacaktık? Daha Viyana ve Budin'de iken burada bazı esir kaçıran Rum ve Ermenilerin olduğunu duymuştum. Hatta burada Müslüman iken Hristiyan olan esir bir kadınla evlenmiş bir

Ermeni'nin varlığını duymuştuk. Adamın adı Patariç'miş. Araştırdım, evini buldum; tanışıp konuştum.

Adamla samimiyet kurduktan sonra sırrımı açtım. Yeminlerle güvence aldıktan sonra asıl amacımızı da söyledim.

* * *

Baya'da günlerce bekledik; Belgrad'a nasıl gideceğimizi tartışıp duruyorduk kendi aramızda. Ama Varadin Kalesi'ni geçmenin çaresini bir türlü bulamıyorduk. En doğrusu, Varadin'e uğramadan Tuna'yı karşıya geçip Sirem (Srijem) tarafına gitmekti. Araştırmalarımızı ve planlarımızı bu yönde yoğunlaştırdık.

Baya'da pazar kurulmasının günleri de gelmişti artık. Değişik yerlerden çeşit çeşit insanlar, pazarcılar ve tüccarlar arabalarla buraya akın edip geliyorlardı. Bu arada öğrendik ki gelen pazarcıların çoğu, işlerini tamamlayınca Tuna yoluyla dönerlermiş. Patariç, arabacılardan birisiyle görüşerek anlaşmıştı. Arabacı Varadin'e yakın Futog adlı yerdenmiş. Bu adam bizi on sekiz mil içeriye kadar götüreceğini taahhüt etti. Karşılığında otuz kuruş verecektik. Fakat bir şartımız vardı: Futog'a vardıktan sonra tekrar oradan bizi, kendisi veya bir başkası, para karşılığında geceleyin arabayla Sirem'e ulaştıracaktı.

Bu hizmetinin karşılığı Patariç'e birkaç altın ile bazı kaba eşyalarımızı verdim. Planlandığı gibi arabaya bindik, Baç ve Sombar tarafına doğru yola çıktık. Arabacının bizi sözleştiğimiz gibi götürdüğünü sanırken Futog'a yaklaşınca yanıldığımızı anladık. Adam bizi gündüz ikindi vaktinde Futog'un varoşunda bırakacağını söylüyordu. İtiraz ettim. Anladığı dilde doğru yapmadığını söyledim:

"Niçin böyle edersin; bizim kavlimiz böyle değildi."

Ama arabacının bize kulak astığı yoktu; itiraz ediyordu:

"Ben Varadin komutanından korkarım. Dediğinizi yaparsam ve komutan da beni duyarsa kazıktan kurtulamam."

Adam bir taraftan bizle bunları konuşurken, bir taraftan da atlarını kamçılıyordu. Gündüz vakti, herkesin gözleri önünde doğruca adamın evinin önüne vardık.

Adam arabadan indikten sonra son sözünü söyledi:

"Eğer General Nehem'den izin kâğıtlarınızı alırsanız sizi Belgrad'a kadar götürürüm."

Varadin'in hemen yanında Futog'un varoşunda bir yerdi burası. Ne yapacağımızı bilemez hâlde orta yerde kalmıştık. İçimden sadece "Allah sabredenlerle beraberdir..." diye düşünüyor, kendime teselli veriyordum. Çaresiz indik arabadan. Ardımıza bile bakmadan şehrin içine doğru yavaş yavaş yürüdük. Bir Avusturya meyhanesi bularak birkaç gün konaklamak için anlaştık.

Yaşlı bir kadına ait olan meyhane, gözlerden uzak, kuytu bir yerdeydi. Yaşlı kadının yanında üç hizmetçisi vardı. Pek işlek bir yere benzemiyordu. Bu sebeple bizim için münasip olduğunu düşünmüştük. Fazla dikkat çekmezdik.

Meyhaneci yaşlı kadın "Kimsiniz, neyle uğraşırsınız?" diye sorduğunda "Tüccarım" diye cevap verdim: Ticaret için gelmiştim ve eşyalarımız geriden gemiyle, kantinci Kupferschmied ile gelmekteydi.

Gözlerden ırak diye burayı tercih etmiştik; ancak sadece bir gün, bir gece kalabildik. Ertesi gün dört atlı zabit çıkıp geldi. Adamların doğruca yanımıza gelerek bizimle konuşmaya başlamalarından meyhanecinin bizi ihbar ettiğini anladım. Kadın zaman geçirmeden birisini Varadin'e göndererek generale haber göndermişti anlaşılan. Kim olduğumuzu ve niçin buralarda bulunduğumuzu sorarak

işe başlayan zabite, ben meyhaneci kadına ve daha başka meraklılara anlattığımı tekrarladım. Amaçları kimliğimizi araştırmaktı. Bunun için de gittikçe ayrıntılara giriyorlardı:

"Ne tür mallarınız var; neler satıyorsunuz?"

Ben hiç açık vermeden sakince birtakım askerî malzemelerin adını saydım. Zabit ise bu kez, "Peki gemi ne zaman buraya gelecek, nerede bıraktınız?" diye sürdürdü sorgusunu.

"Gemi Budin'de kaldı. Çünkü Baya'da pazar vardı. Oradan bazı şeyler almak ve elimizdeki mallara müşteri bulmak için gemiyi geride bıraktık, arabayla bu tarafa geldik. Tahminimize göre yedi sekiz gün içinde gemimiz de gelecek."

Zabit biraz inanır gibi oldu.

Ben ise yedi sekiz gün içinde kaçabileceğimizi düşünerek söylemiştim bu tarihi. Askerler cevabımızı generale iletmek üzere gittiler. General ne düşünür ve neye karar verir bilemiyordum, ama çekinmediğimizi göstermek için o gün Futog varoşunda dolaşmaya çıktım.

Varoşta dolaşırken ansızın Budinli Arabacı Hüseyin ve Papazoğlu adlı şahsa rastladım. Bunlar, gemiyle getirmiş oldukları yirmi otuz kadar Müslüman esiri kaçırmaya uğraşıyorlarmış. Esirleri Futog karşısındaki bir bataklığa, sazlıkların içine gizlemişler. Arkadaşlarından birisini araba bulması için Sirem tarafına göndermişler; onu bekliyorlarmış.

Heyecanlanmıştım, "Acaba biz de bunların yardımıyla kaçamaz mıydık?"

Adamları kaldığımız meyhaneye davet ettim. Yemek arasında bizim için de bir şey yapıp yapamayacaklarını öğrenmeye çalıştım. Adamlar, işlerinin ehli gibi görünüyorlardı. Olumlu cevap verdiler.

"Siz burada üç dört gün daha kalın. Biz diğerlerini Zemun tarafına nakledince sizin için de bir araba ayarlarız. Sonra gelir sizi alır götürürüz."

Çok sevinmiştik. Papazoğlu gitti ama Hüseyin'i bırakmadık.

O gece kendimize bir güzel ziyafet çekip eğlendik. Vakit oldukça ilerlemiş, sabah yaklaşmıştı. Biz bu arada Hüseyin ile, neler yaparız, başarabilir miyiz, gibisinden konulara girmiştik. Başkaları ne konuştuğumuzu anlamasınlar diye gizlemeye çalıştığımız konuları Türkçe konuşuyorduk. Ama ne kadar yanlış yaptığımızı daha sonra anladık.

Hancının hizmetçi çocuklarından birisi vardı; gelip yanımızdaki fırının dibindeki tahtanın üzerinde yatıyordu. Biz ise hiçbir şeyden şüphelenmeden çocuğu uyuyor sanmaktaydık. Oysa çocuk Türkçe biliyormuş ve bütün konuşmalarımızı dinlemekteymiş. Hepsini gidip yaşlı kadına anlatmış.

Gerçek kimliğimizi artık iyice öğrenen yaşlı kadın, gece kapıları dışarıdan kapattırmış. Biz olan bitenden habersizdik. Artık uykumuz gelmişti. Uyumadan önce ihtiyaç için dışarı çıkmak istedim; lakin kapı kilitliydi.

"Bu iyiye alamet değildi."

Sabaha kadar gözlerimizi kırpmadık. Sabah olunca ne yapacağımızı planladık. Kapıları kapattıklarına göre konuşmalarımızı dinlemişlerdi muhakkak. Kapılar açılır açılmaz erkenden doğruca Varadin Kalesi komutanına gitmeye karar verdik. Onların bizi tutuklamasından önce, elimizdeki belgeleri göstererek adamı ikna etmek en iyisiydi.

Sabah olunca Arabacı Hüseyin kaçıp bir tarafa gizlendi.

Gör hikmeti! O gece, başka bir talihsiz olay daha olmuştu. Bataklıkta gizlenmiş olan esirlerin bulundukları Varadin varoşunda oturan bir Ermeni kalleşi vardı. Adına "Domuzlu" derlerdi. Bunun dönme bir karısı vardı. Oldukça güzel bir kadındı. Belgradlı bir hacının kızı olduğundan adına Belgradlı Fatma diyorlardı. Esir olunca dönerek Hristiyan olmuştu. Ama artık tam bir fahişeydi. Hatta

Viyana'da iki defa cinsel hastalığa yakalandı. Bu hastalık nedeniyle sokaklarda perişan hâldeyken bizler aramızda para toplayarak tedavi ettirmiştik. İşte bu iyilikbilmez fahişe, kocasıyla birlikte esirlere şantaj yapmak istemiş.

Kocası gelip gemiden pay istemiş. Onlar da vermemişler ve kovmuşlar. Bunun üzerine karı koca birlikte Varadin varoşuna giderek Sava adlı Sırp yüzbaşıya olayı haber vermişler. O da durumu generale bildirmiş. General, karaya çıktıkları sırada esirleri yakalaması için yüzbaşıyı görevlendirmiş.

Geminin çıkması muhtemel yere adamlarıyla önceden gelen yüzbaşı burada pusuya yatmıştı. Ama durumdan yararlanmak isteyen bir başka Sırp, "Sava Desetnik" diye anılan onbaşı, gizlice küçük bir kayıkla esirlerin teknesine yanaşmış, pusuyu haber vermiş. Bu yardımının karşılığında da esirlerden çokça para sızdırmış.

Sırp onbaşı, ayrıca esirlere kılavuzluk yaparak daha tehlikesiz olan Varadin'in yukarı kısmına götürmüş. Bu arada hazırlanmış olan arabalar da buraya yanaştırılarak esirlerin hepsi, Belgrad tarafına kaçırılmış.

Esirler, onbaşıya verdikleri paradan başka tekneyi de ona terk etmişlerdi. Onbaşı, esirlerden aldığı bu tekneyi nehirden yukarıya doğru götürürken karakola yakalanmış. Askerler, tekneyi tanımışlar ama onbaşı her şeyi inkâr etmişti; tekneyi tesadüfen bulduğunu söylemiş.

"Ben bunu aşağıda böyle boş buldum; kimin olduğunu bilmiyorum. Sahibi çıkarsa vermek için götürmekteydim."

Askerler bu yalana inanmasalar da yapabilecekleri pek bir şey yoktu; zira bütün aramalara rağmen kaçakları bulamıyorlardı.

Aramaların neticesiz kalmasına general çok bozulmuştu. Herkese özellikle de yüzbaşıya ağır hakaretler yağdırmış:

"Gördün mü, ciddiye almadığın için onca esiri avucumuzun içinden kaçırdık. Bu bizim için utanç değil mi?"

Ama artık iş işten geçmişti; takibe gönderilen kadana ve potralar elleri boş olarak bir bir dönüyorlardı.

* * *

Ertesi gün sabah erkenden Muhammed'le birlikte, ellerimizdeki izin kâğıtları, Varadin Kalesi'ne doğru handan ayrıldığımızda general esirlerin kaçması olayının kızgınlığı ve öfkesi içindeymiş. Futog'da bir kayık kiraladık. Varadin'e varınca doğruca yukarı kaleye çıktık. Kale kapılarında olan karakolcuya durumumuzu anlattım. Karakoldan generale haber gönderildi.

"Viyana tarafından Futog'a gelen iki kişi, generalle görüşmek istiyorlar."

Az sonra içeri alındık. Generalin karşısına çıktık. Hemen bizi sorgulamaya başlayan general oldukça canı sıkkın görünüyordu. Soruları arka arkaya sıralamaya başlamıştı:

"Nereden geliyorsunuz; elinizde belgeleriniz var mı, hangi milletten ve nerelisiniz?"

Elimdeki kâğıtları uzatırken Budin'de söylediklerimin aynısını burada da tekrar ettim.

"Amacımız bu taraflara yerleşmektir."

General Nehem, bir kâğıtlara, bir bize bakıyordu. Tekrar tekrar sorular sordu şüpheyle. Bizimle konuşması yaklaşık yarım saat sürdü. İkna olmamış gibiydi fakat elindeki belgeler sağlamdı. Sonunda bezgin bir ifadeyle kararını bildirdi:

"Varın Futog'a gidin, konakladığınız yerden ayrılmayın. Ben de yarın oraya geleceğim. Geldiğim zaman bana geliniz, daha başka söyleyeceklerim olacak."

General bize çıkın demişti ama kâğıtlarımızı iade etmemişti. Çekmecesinin üzerine bırakmıştı.

Biz de vedalaşıp ayrıldık.

Futog'a gelince geride bıraktığımız kadınları yerlerinde bulamadık. Yüzbaşı götürmüş ve tutuklamış. Sabah erkenden kimseye bilgi vermeden aceleyle çıkıp gitmemizden dolayı şüphelenmişler, kaçtığımızı sanmışlar.

Ayağımızın tozuyla doğruca yüzbaşıya gittik. Bizi karşısında görünce afallayan adama, biraz da sert bir tavırla kadınları niçin tutukladığını sordum. "Sizin firar ettiğiniz ihbar edildi" diye cevap verdi ve nereye gittiğimizi sordu.

Varadin'e generalin yanına gittiğimizi söyledim.

"Generalle buluştuk ve işte şimdi de geldik."

Generalin adını duyan yüzbaşı biraz ürkmüştü; oturduğu yerden doğruldu, generalle ne konuştuğumuzu sordu. Meraklanmıştı iyice.

"General yarın buraya gelecek. Geldiği zaman bizle görüşmek istiyor."

Bunları duyan yüzbaşı daha da çekinceli davranmaya başladı. Özürler dileyerek kadınları serbest bıraktı.

Tekrar kaldığımız yere döndük.

Ertesi gün, general söylediği gibi geldi. Yanına gittik. Güzel bir bahçede bizi kabul etti. İnceden inceye sorularla sorgusuna kaldığı yerden devam etti. Cevaplarımızda bir çelişki yakalamak için çok çaba sarf ediyordu. Amacımızla ilgili hâlâ kafasında şüpheler olduğu anlaşılıyordu. Ama kesin bir şey elde edemediğinden karar veremiyor gibiydi; kaldığımız yere dönmemize izin verdi şimdilik. İkamet ettiğimiz yerden fazla uzaklaşmamamızı tembihledi.

Konakladığımız yere serbest olarak dönmüştük ama korkularımızdan bütünüyle kurtulmuş değildik. Generalin hakkımızdaki kanaatini henüz tam olarak anlayamamıştık.

Bu arada Papazoğlu ile Arabacı Hüseyin de ortadan yok olmuşlardı. Başka da güvenebileceğimiz ne bir adam ne de bir kılavuz vardı. Tam bir çıkmaza düşmüştük.

"Bu işin sonu ne olacak?" diye çaresizce beklemekteyken ertesi sabah endişelenmekte haklı olduğumuzu gördük. Sabah erkenden hanın önünde yine askerler belirdi. Dikkatlice baktım, adamlar kapıyı ve çevreyi kuşatmaktaydılar. Yedi sekiz kişi, başlarında da bir yüzbaşı vardı.

"Bunlar bizim için mi geldiler acaba?" diye düşünürken elinde silahla içeri giren yüzbaşı doğruca bize yöneldi. Artık şüphemiz kalmamıştı; adamlar bizim için gelmişti. Demek ki general ikna olmamıştı; endişelenmekte haklıydık.

Yanımıza gelen yüzbaşı, General Nehem'in emrini tebliğ etti: Hepimiz askerlerle birlikte Varadin'e gidecektik.

Korkularımız gerçek oluyordu sanki. Aceleyle eşyalarımızı topladık, askerlerin arasında iskeleye indik.

* * *

İskelede küçük bir nehir teknesi bizi bekliyordu. Askerlerle birlikte ona bindik. Yaklaşık bir saat gittikten sonra Varadin Kalesi göründü. Yolculuk esnasında askerler kendi aralarında konuşuyorlar, biz ise sürekli susuyorduk. Benim gibi arkadaşlarımın da başımıza gelecekleri düşündüklerinden emindim. "Buraya kadar geldikten sonra yakalanıp geri mi döndürülecektik acaba?" Fakat ben hiçbir zaman ümidimi kesmemiştim. Şimdi de kafamda, karşılaşınca generale neler söyleyeceğimi kurguluyordum.

İskelede tekneden inip yukarı, kaleye doğru tırmanırken aklım hep planlar ve tasarılarla meşguldü. Kalede de yeterince düşünme fırsatı buldum. Çünkü kaleye varınca bizi hemen generalin yanına çıkarmadılar, bir odaya kapadılar. Generalin daha sonra bizle görüşeceğini söylemişlerdi.

Çözülmesi en zor problem, generalin ne diyeceği ve nasıl bir tavır içinde olacağıydı. Önceden kestirmek zordu bunu. Bir türlü geçmek bilmeyen dakikaları sayarak endişeli ve sıkıntılı bir bekleyiş başlamıştı.

Ne kadar olduğunu tahmin edemediğim bir zaman geçtikten sonra, odanın ağır demir kapısının anahtarlarının mekanik sesleri duyuldu. Kapı ağır ağır, gıcırtılar çıkartarak açıldıkça son haddine varan heyecanımı bastırma çabası içindeydim. Sakinleşmeye, serinkanlı olmaya çalışarak kafamdan geçenleri hatırlamaya çalışıyordum: Generalin karşısında nasıl duracağım, neler söyleyeceğim...

Ama kapıdan girenleri görünce şaşkınlığım daha da artmıştı. Gelenlerin arasında general yoktu. İçeri asık suratlı iki Cizvit papazı girmişti. Oldukça da ciddi görünüyorlardı. Selam bile vermeden bizi azarlarcasına konuşmaya başladılar hemen:

"Bu tarafa niçin geldiniz? Gerçek amacınızı söyleyin!"

Ben generale söylemeyi tasarladıklarımı bunlara da anlatmaya başlamıştım ama pederlerden birisi müdahale etti, sözümü tamamlamama engel oldu.

"Yok, dediğiniz gibi değil. Sizin muhakkak bir başka amacınız var."

Ben söylediklerimde ısrar ediyordum; adamlar da çok kararlı görünüyorlardı.

"Buradan geri dönün, aksi hâlde general, Viyana'ya yazar ve cevap gelene kadar da sizi zindana kor. Oradan gelecek cevabı burada beklemek zorunda kalırsınız.

Şiddetle itiraz ettim.

"Hâşâ, biz kaçkın değiliz. Bize zulüm yapmayın. Eğer öyle kimseler olsaydık elimizde bu belgeler ve kâğıtlar olmazdı. Niçin bize böyle söylüyorsunuz, bize yazık değil mi?"

"Yok, general o senetlere itibar etmez; sahte olmaları mümkün. Çünkü bunun gibi çok olay yaşadık. Sizden önce bazıları benzeri kâğıtlarla gelip generali kandırdılar, Belgrad'a kaçtılar..."

İyice anlamıştım ki işler gittikçe sarpa sarıyordu. Belki generali ikna etmek mümkündü ama bu papazlara laf

anlatmak zor görünüyordu. Söylediğim her söze, karşılık veriyorlardı:

"Buna benzer çok olay yaşandığından sefer dîvânı tarafından general çok sıkı talimatlar aldı. Sizin gibi kimselerin, ellerinde belgeler de olsa gönderilmemesi emredildi. Ancak Viyana'ya yazıp sorduktan sonra mümkün olabilir; başka yolu yok. Bu nedenle ya geri döneceksiniz ya da hapis..."

Adamlar kesin kararlarını vermişler gibi görünüyordu. Bizi bu hapisten bırakmayacaklardı anlaşılan. Ama ben kendime ve kurtulacağıma olan inancımı henüz yitirmemiştim. Kontrolü elime almalıydım. Papazlara yöneldim ve kendinden emin bir tavırla konuşmaya başladım: "Allah'ın dediği olur... Anladığım kadarıyla kesin olarak bizi hapsedeceksiniz; fakat bize izin verin, Viyana'ya, efendilerime bir mektup yazayım, durumumu onlara bildireyim. Olmaz mı?"

Bu isteğimi generale de sordular; cevap olumluydu. Kâğıt ve kalem getirdiler. Bir köşeye oturdum, yazmaya başladım.

Mektubu Viyana'daki kethüdaya hitaben yazıyordum. İyi ki yolculuğa çıkmadan önce böyle bir durumla karşılaşma ihtimalini düşünerek aramızda anlaşmıştık. Ağır ağır ve düşünerek yazmaya başladım:

Benim izzetli, değerli efendim kethüda hazretleri...

Bildiğiniz gibi devletli efendimiz ve hanımefendimiz, vedalaşma anında bize yolda bir problemle karşılaştığımızda yazarak bildirmemi istemişlerdi. Her türlü yardımı yapacaklarına söz vermişlerdi. Efendimizin verdiği yol izinleri, Viyana'dan Varadin'e kadar olan yerlerdeki kalelerin kumandanları tarafından itimat ve itibarla karşılandı. Hiçbir engel olmaksızın Varadin'e kadar geldik. Fakat şimdi burada, bazı yalancıların şikâyetleri yüzünden, general bizi gerisin geriye göndermek istemektedir. Bizi kaçak esirlerden sanmaktadır. Elimizdeki belgelere de itimat edilmediğinden şu an tutuk-

luyuz. Viyana'ya yazılacak yazının cevabı gelene kadar hapis yatma durumuyla karşı karşıyayız.

Mektubumuz elinize ulaştığında efendilerimize bildirir ve daha önce kendilerinin tembih buyurdukları üzere, ahvalimizi kendilerine ifade ederseniz bu kullarına büyük yardım etmiş olursunuz. Efendimiz tarafından bizim için Varadin komutanına hitaben bir mektup gönderterek bizlere kaçaklar gibi muamele yapılmasından kurtarınız.

Mektubun üzerine adres ve tarih yazdım. Ama kapatıp mühürlemeden götürdüm, generalin Kirchner adlı sır kâtibine verdim. Mektupta yazdıklarımı özellikle okumasını istiyordum. Nitekim adam, yazdıklarıma baktı ve önce bilgiç bir edayla anlamlı anlamlı başını salladı. Sonra yerinden doğruldu, mektupla birlikte generalin odasına girdi.

Ben kapı önünde beklemekteydim. Çok geçmedi kâtip elinde mektupla döndü. Yüzünde gülümseme vardı. Nazik bir edayla generalin selamını bildirdi.

"Özür dileriz. Size zahmet verdik. Ama endişe etmeyin, serbestsiniz. Ancak hemen mektubunuzu mühürleyerek bize verin, Viyana'ya gidecek mektuplarla birlikte gönderelim. Üç haftaya kadar cevapları gelir; o zaman istediğiniz yere gidebilirsiniz."

Mektupta yazdıklarımın etkili olduğunu düşünerek sevinmiştim; fakat işin aslını daha sonra öğrendim. General Nehem bizim hanımefendinin hemşerisiymiş. Hanımdan dolayı da bizim efendiyle dostlukları varmış. Mektubu okuyunca bizim onların esiri olduğumuza iyice inanmış.

Bizim hanım Besfol vilayetindendi. Oranın meşhur asillerinden Kont Stryum'un soyundan geliyordu ve uzun yıllar imparatorluk sarayında kalmıştı. Ayrıca kardeşi İştirum da imparatorun meşhur generalleri arasındaydı.

General, bizi kalede hapsetmekten vazgeçti. Mektupların cevapları gelinceye kadar aşağı kalede bir ev bularak beklememizi istedi.

Bu ferahlatıcı haber yüreğime su serpmişti. Mektubun cevabının olumlu geleceğinden pek emin değildim ama üç haftaya kadar Allah kerim, diye kendi kendimi avutuyordum. Bu zaman içinde bir yolunu bulur Belgrad'a kaçabilirdik.

Arkadaşlarımın yanına döndüğümde endişelerimden biraz kurtulmuştum. Olanları anlattığım zaman benden daha çok sevindiler. Hapisten kurtulduğumuza göre umut vardı. Şimdi generalin istediği gibi aşağı kalede kendimize kalacak bir ev bulmalıydık. Yalnız, yanımıza bir adam görevlendirmişlerdi; bir ev bulup yerleşene kadar bu adam bize eşlik edecekti. Ben adamla ev aramaya çıktım.

Avusturya ile Osmanlı arasında süren uzun savaş yılları yeni sona ermiş, barış imzalanmıştı. Buralar savaşın yoğun olarak yaşandığı yerlerdi. Yıllar süren savaş nedeniyle harap olmuştu. Şehir şimdi yeniden inşa ediliyordu âdeta. Evlerin çoğunluğu ya inşa hâlinde veya yeni bitirilmiş hâldeydi. Bu yüzden uygun bir yer beğenemedim. Aslında biraz da kasıtlı yapmıştım; amacım kaleden dışarıda bir yer bulmaktı. Araya araya kale dışına çıktım. Tuna'nın karşı yakasında bir şanca[50] vardı. İçinde de sadece asker koğuşları bulunuyordu. Ama onun da dışında, açıklıkta beş on tane meyhane gibi yer gözüme çarpmıştı. Bir tanesi bir marangozun eviymiş. Kiraladım. Yanımdaki adama evi gösterdim ve gidip generale haber vermesi için kaleye yolladım.

General bunu duyunca sevinmiş ve itimadı daha da artmış. Çünkü Tuna'nın karşı yakası Avusturya tarafıydı. Bunu öne sürerek adamlarına; "Onların içlerinde bir kötü niyet olsaydı o taraftan ev tutmazlardı." demiş.

50 Karakol amaçlı yapılmış küçük istihkâm.

Günler geçiyordu. Çok iyi biliyordum ki mektup kethüdanın eline geçerse efendimiz ile hanıma göstermez, istediğimiz cevapları yazardı. Ama eğer General Nehem, bizim hanıma ve efendiye ayrıca yazmışsa işte bu sonumuz olurdu. Böyle bir ihtimal de çok yüksekti. Bu korkuyla yatıp kalkıyordum. Bir taraftan da kaçış için araştırmalarımı sürdürmekteydim. Tek ümidim, beş on gün içinde bizi kaçıracak bir kılavuz bulabilmekti.

Birkaç gün daha böyle araştırmakla zamanımız boşa geçti. Her gün iki defa Sırpların oturduğu varoşun çarşısına gidiyor, alışveriş yapıyordum. Bu sırada da dikkat çekmemeye özen göstererek güvenilir bir kılavuz arıyordum. Fakat gidip gelirken o dönme fahişe sürekli önüme çıkıyor, ortalığı ayağa kaldırıyordu:

"Bakın, bu adam, General Nehem gibi akıllı bir adamı aldattı. Şimdi istediği gibi gezip tozuyor; firar etmek için fırsat kolluyor."

Kadının bu şamatasından rahatsız olsam da bir taraftan da memnun oluyordum aslında. Çünkü beni tanıtmış oluyordu çevreye. Böylece kılavuzluk yapmak isteyenlerin dikkatini çekmiş oluyordu. Ama bu arada gerçek kılavuzlar yerine sahtekâr, paragöz Sırp, Rum ve Ermeni kefereleri gelip bulmaya başlamıştı. Sık sık tenha yerlerde veya yolda yürürken yanımıza birisi yaklaşarak kulağıma fısıldıyordu:

"Eğer amacınız Belgrad'a kaçmaksa bana güvenin. Ben sizi kaçırırım."

Çoğuna cevap bile vermiyordum; suratımı ekşiterek yanımdan uzaklaştırıyordum. Ancak bir iki tanesiyle konuştum. Adamın birisi esirlikten yeni kurtulduğundan bahsediyordu. Yanıma gelip "Seni kaçırayım" diye teklifte bulunduğunda çekinmiştim önce. Çünkü buradaki insanlara olan güvenim artık iyice azalmıştı.

"Seni tanımıyorum." diye karşılık verdim.

Adam oldukça emin görünüyordu. Kendisini tanıttı. Belgrad'da on dokuz cemaatin[51] yoldaşı Uzun Ahmed Beşe diye tanınan birisinin esiriyken bedelini ödeyerek serbest kalmış. Ama yine onların yanına gider gelirmiş.

Adamın söyledikleri doğruya benziyordu ama yine de iyice emin olmak istedim.

"Mademki sık sık gidip geliyorsun; sana güvenebilmem için bana Belgrad'dan, Müslüman efendinden bir işaret getir."

Teklifimi kabul eden adam, Belgrad'daki efendisine verilmek üzere benden bir mektup istedi. Ben de yazdım; mühürleyip verdim.

Mektupta "Eğer bu mektubu getiren kimse güvenilir biriyse işaret olmak üzere eline üç tane hurma çekirdeği verip bana gönderiniz." diye yazmıştım.

Adam mektubu aldı ve gelene kadar kendisini beklememizi söyleyerek gitti. Çok ümitlenmiştim; ancak günler geçtiği hâlde bir daha da haber alamadım bu adamdan.

Bu arada o dönek fahişe, başımızın belası olmaya devam ediyordu. Askerlerden çok bizi o denetim altında tutuyordu. Onun göz hapsindeyken aslında kaçmamız biraz zordu. Kadın her sabah su almak için bizim kaldığımız evin yakınına geliyordu. Geldiği zaman da evin penceresinden içeriyi kontrol etmeden gitmiyordu. Ama onun bu hırsı bir gün ayağına dolandı.

Ev sahibinin dışarıda olduğu bir gündü; uykuyu fazla kaçırmışız. Pencereler de kapalı... O melun fahişe her sabah yaptığı gibi yine evi denetlemeye gelmiş. Kapı ve pencereleri tamamen kapalı, ortalıkta da kimseyi göremeyince kaçtığımızı düşünmüş. Doğruca gidip kocasına bildirmiş. Birlikte Sırp yüzbaşıya gitmişler. O da acilen generale koşturmuş.

51 Yeniçeri birliği.

General teftiş için hemen beş on asker göndermiş. Askerler evin önünde bizim ev sahiplerine rastlamışlar. Onlar gittikleri yerden henüz dönüyorlarmış; eve dahi girmemişler. Askerler önlerini çevirip sorgulamaya başlamışlar:

"Nerede misafirleriniz. Niçin sahip olmadınız, haber vermediniz?"

Zavallıların hiçbir şeyden haberleri yok; cevap verememişler. Askerler "Generalin emri var, sizi ona götüreceğiz" diyerek tutuklamışlar, eve gelmelerine bile izin vermemişler.

Aslında yatarken bazı sesler duymuştuk. Kızgın birtakım insanların küfürleri ve bağrışmaları bize kadar ulaşıyordu ama aldırmamıştık, yatmaya devam etmiştik.

Lakin iki saat sonra ev sahibi kadının ortalığı yıkan şamatasına dayanamadım. Kadın bağırıp çağırıyor, beddualar ediyordu:

"Allah belalarını versin! Kaçacaklarını nereden bilelim? Şimdi başımızı belaya soktular."

Merak etmiştim gerçekten. "Kimden bahsediyordu bu?" Diğer arkadaşlarım da benim gibi uyanmışlar, bana soruyorlardı. "Kim kaçmış olabilir?"

Yattığım yerden kadına bağırdım:

"Hanım! Ne oldu?"

Kadının sesi birden kesildi. Şimdi daha da merak etmiştim; kapıyı açtım. Kadın karşımda hortlak görmüş gibi bana bakıyordu. Tekrar sordum:

"Kim kaçmış, niçin başınız belada, neler oldu?"

Kadın ilk şaşkınlığı üzerinden atınca yeniden bağırmaya başladı:

"Allah'tan bulsun her kim sizin için yalan söylediyse. Sizin için generale kaçtılar diye ihbarda bulunmuşlar. O da bizi yakalayarak hapsetti. Kocam hâlâ hapiste, beni şimdi bıraktılar."

Beni bir gülme tuttu. Arkadaşlarım da gülüşüyorlardı. Kim olduğunu hemen anlamıştık:

"Yine bu o dönme fahişenin işidir..."

Kadın o kadar sevindi ki kaleye doğru koşarak gitti. Çok geçmeden eşiyle birlikte döndü. Generale olanları anlatmış.

Ev sahibi, geldiğinde hâlâ titriyordu. Askerler, adama yeterince korku yaşatmışlardı anlaşılan. Şaşkın şaşkın yüzümüze bakıyor, sürekli olarak ihbarcı kadına küfürler yağdırıyordu kendi kendine.

General adamı serbest bırakmıştı fakat içinden şüpheyi atamamıştı; bir kez de gelip yakından kendi görmeyi istemiş. Ev sahibimize sıkı sıkı tembihte bulunmuş; "Misafirlere söyle ayrılmasınlar, birazdan oraya gelip kendileriyle konuşacağım." demiş.

Yaklaşık bir saat sonraydı. General Nehem, hintosuyla geldi. Yanında bir kadın vardı. Adına Yarbay Fesi denilen bayrak kethüdasının karısıydı bu. General Nehem, sürekli bu kadınla birlikteydi zaten. Kocasını sık sık uzak görevlere gönderen general, kadını hiç yalnız bırakmıyordu.

Araba evin önünde durunca askerler beni çağırdılar. General ve kadın arabadan inmemişlerdi. Ben arabanın yanına gittim, âdetleri üzere temenna ettim. Kadını bu arada yakından görme imkânı buldum. Oldukça çekici birisiydi gerçekten.

General; "Sizin hakkınızda bugün bana yanlış bir haber verdiler; ben de inandım. Kusura bakmayın..." diye konuşmaya başladığında gözlerimi kadından aldım irkilerek. "Endişe etmeyin rahatınıza bakın" diyordu, "Mektupların cevapları da tahmin ediyorum bir haftaya kadar gelir."

Dualarla karşılık verdim:

"Ömr-i devletiniz artsın. Kötü kimse kötülükten geri kalmaz. Ama asıl üzüntümüz, gereksiz yere cenaplarınızı rahatsız etmeleridir."

Bu sözüm generali biraz tahrik etmişti.

"Bunu kim yaptıysa araştırtıyorum ve cezasını vereceğim, siz merak etmeyin."

Daha fazla konuşmayan general, veda etti ve Futog tarafına doğru gitti.

O günden sonra kasıtlı olarak Sırp mahallesine daha çok gitmeye başlamıştım. Korkusuz ve tereddütsüz geziyor, âdeta hava atıyordum. Düşmanlık etmeye çalışanlar artık iyice kuyruklarını kısmışlardı.

Belli etmemeye çalışsam da aslında içimdeki korku her gün biraz daha büyüyordu. "Mektupların bir haftaya kadar geleceğini" söylerken general bize muştu vermek istemişti. Oysa bu bizim için gam kaynağıydı. Bu nedenle araştırmalarımı daha da yoğunlaştırmaya başladım. Gözlerim dört dönüyor, bir kılavuz arıyordum.

Sava Desetnik denen adam yanıma yaklaşıp kulağıma fısıldadığında işte tam bu ruh hâli içindeydim.

* * *

Sırp mahallesinde yanıma yaklaşan ve adının sonradan Sava Desetnik olduğunu öğrendiğim adam, çevreyi kolaçan ederek gizlice kulağıma fısıldamıştı:

"Eğer arzunuz Belgrad'a, Müslüman vilayetine gitmek ise bana güvenip sırrınızı açın."

Bugünlerde kendimi kapana sıkışmış gibi hissediyordum. Kimseye açılamıyordum; bir kılavuz bulmak için de her şeyimi vermeye razıydım. Adam, konuşmasını sürdürmüştü:

"Ben sizi Allah'ın emriyle amacınıza ulaştırırım. Yukarı kalede bile olsanız sizi alıp Belgrad'a götürmek benim için zor değildir."

Adamla tenha bir yerde buluşup oturduk, konuştuk. O kadar çaresizdim ki bu adama güvenmek zorundaydım; aramızda anlaştık. Dördümüzün kaçırılması karşılığında kırk altın verecektik. Yirmisini peşin istiyordu. Çünkü kendisinin de

para verilecek adamları ve kılavuzları vardı. Söylediğine göre, bu iş için gemiyle ta Karlofça'dan adamlar getirecekmiş.

İnanmaktan başka çarem yoktu. Adamı yemeğe davet ettim. Bir kuzu kebap yaptırarak ziyafet çektim. Yedirip içirdim, sonra da eline kırmızı yirmi altını saydım. "İnşallah kurtulduğumuzda geri kalanını da teslim ederiz." dedim.

Ayrılırken acele etmesini de söylemeyi unutmamıştım. Yeminler edip sözler vererek gitti. Ama ertesi gün, bütün beklememize rağmen bir haber çıkmadı. Daha sonraki sabah artık beklemekten usandım, Sırp mahallesine gittim adamı aramaya başladım. Nerede yaşadığını tam bilmiyordum; belki tesadüf ederim diye rastgele dolaşıyordum. Nitekim düşüncemde yanılmamışım. Birden yanımda belirdi. Ama çevrede çok insan olduğu için konuşmadık. Onun tarif ettiği yoldan yürüyerek nehir kıyısına gittik.

Konuşmaya başladık. Adam ortaya çıkan bir aksilikten söz ediyordu:

"Gemi ve adam getirmesi için, Karlofça'ya birini gönderdim; ama aradığım kimse yerinde yokmuş."

Kendisine pek inanmaz gözlerle baktığımı anlamış olmalıydı; konuşmasını sürdürdü:

"Ama merak etmeyin" dedi.

Bir taraftan da eliyle işaret ederek kıyıya çekilmiş hâldeki bir çam kayığı gösteriyordu.

"Karlofça'daki adamı bulamasak da endişelenmeyin. Bakın şu kayık bir arkadaşımındır. Bugün onunla konuştum, anlaştım. Kayık için iki altın istiyor. İki altın daha verin, sahibine teslim edeyim. Siz de hazırlanın. Bu gece uygun olursa sizi bu kayığa bindirir Tuna'dan aşağıya doğru göndeririz."

Tereddüt bile etmedim, düşünmeden çıkarttım, iki altını uzattım. Adam altını alıp gitti. Ben de eve döndüm; gece için hazırlıklarımızı yapmaya başladık. Bir türlü geçmek

bilmeyen dakikalarla adamı beklemeye başladık. Ne var ki gece olmuş, hatta sabah yaklaşmıştı; ama yine adamdan ne bir iz ne bir işaret vardı.

Sabaha kadar endişeler ve korkular yaşadık. Merak ediyorduk: "Ne olmuştu acaba?"

Kuşluk vakti kalktım yine Sırp varoşuna gittim. Dolaşarak adamı aramaya başladım. Sonunda buldum yine. Meyhanenin birisinde oturmuş, bazı Sırp kefereleriyle içip eğleniyordu. Üç dört defa önlerinden gidip geldim. Aşağı yukarı döndüm dolaştım, ama adam hiç aldırmıyordu. Dönüp bakmıyordu bile. Kendi âleminde eğleniyordu.

Şüphelenmeye başlamıştım iyice. Bu adamda hiç ciddi bir iş peşinde olan tavır yoktu.

Ertesi gün adamı yeniden aradım. Yine aynı yerde oturmuş domuz gibi içiyordu. Benden tarafa dönüp baktığı yok... Parasını aldığı kayık da olduğu yerde öylece duruyordu. Artık hiç şüphem kalmamıştı; dolandırılmıştık. Bu alçak elimizden hileyle aldığı paralarımızı şimdi zevkle yiyip içiyordu. Yakasına yapışamaz, dava edemezdim. Sabretmekten başka çare yoktu. "Paradan vazgeçtim; bari bizi ele vermese" diye düşünüyordum. "Bizi ele vermesin de zehir zıkkımla yesin içsin."

Bir iki gün daha geçti. Üzüntü ve korkumuz gittikçe artmaktaydı tabiatıyla. Bu arada yanıma yaklaşan bazı Sırplar, Sava gibi gizli gizli kılavuzluk teklifleri yapıyorlardı. Ama artık hiçbirisine yüz vermiyordum. Avusturya lisanıyla hakaret ve küfürler ediyor, yanımdan kovuyordum. Sırpların esirlere yaptıkları hakkında duyduklarımız da etkili oluyordu bu davranışlarımda.

Bu günlerde Prens Liechtenstein adlı generalin esirlerinden bazıları Viyana'dan kaçıp buralara gelmişlerdi. Esirler, bu Sırplardan bazılarıyla kılavuzluk etmeleri karşılığı anlaşmışlar. Esirleri ve kılavuzlarını görüp ben de ko-

nuşmuştum bir akşam. Bunları Belgrad'a götürmek üzere bindirdikleri gemide öldürmüşler, karınlarını deşip nehre atmışlar. Ertesi gün duyuldu; alçak soyguncular, bütün para ve eşyalarını da almışlar.

Özellikle o melun fahişe bizim için çok kötü bir yalan yaymıştı. Bütün Varadin ve Sırp varoşundaki herkes, bizim yanımızda torbayla altın olduğuna inanıyordu. Nitekim bizi dolandıran o Sava benimle pazarlık yaparken "Niçin bu kadar pintilik ediyorsunuz; ben biliyorum ki yanınızda torbayla altın varmış, bilenler söylediler." demişti. Bense "Bu sözler sahtekâr yalancıların sözleridir" diye cevap vermiştim. "Hiç Avusturya'da bir esirin elinde torbayla altın olması mümkün mü?"

O alçak, dolandırıcı olduğundan şüphelenmememiz için daha fazla ısrar etmemişti. "İsterse olsun. Bana kendi mürüvvetinizden ne verirseniz, ona razıyım" diye geçiştirmişti.

Artık Viyana'dan cevapların gelmesine iki üç gün kalmıştı. Fakat biz henüz kaçış yolu bulamamıştık. Gece ve gündüzlerimiz endişe ve korkuyla geçiyordu. Bu düşüncelerimden dolayı mı bilemiyorum bir gece tuhaf bir rüya gördüm. Rüyamda bir gemiye binmiştik. Belgrad'a doğru kaçıyorduk. Ama geminin ne kürekleri ne de dümeni vardı. Ayrıca gemici de görünmüyordu. Nehrin üzeri de ta Slankamen'e kadar kütüklerle doluydu. Dümensiz ve küreksiz gemi, kütükten kütüğe çarpa çarpa ilerliyordu. Bense gemi şimdi ha parçalandı ha parçalanacak diye yüreğim ağzımda, korku yaşıyordum. Ama parçalanmadı, Slankamen'e ulaştık; üstelik buradan aşağıya doğru nehir tertemiz ve geniş görünüyordu. Artık gemi suyun üzerinde rahatça kayıp gitmeye başlamıştı.

Heyecan ve ter içinde uyandım. Gördüğüm rüyayı yorumlamaya çalıştım. Yorumuma göre; yolda çok zahmetler çeksek de Allah'ın izniyle sonunda kurtulacaktık. Rüyamı arkadaşlarıma da anlattım. Onlar da yorumuma katıldı; gönlümüz biraz ferahladı.

Tuhaftır, ikinci gece de yine böyle bir rüya gördüm. Bu kez de Varadin Kalesi tarafından, kara yoluyla Karlofça dağlarına doğru kaçıp gidiyormuşuz. Sağımızdan ve solumuzdan ala renkli, koca koca köpekler saldırıyorlardı. Önümüzü kesmeye çalışıyorlardı. Biz de korunmak için o dağın tepesine tırmanmıştık. Dağ tepesinde bir de ne görelim; bu ıssız dağ başında taştan büyük bir saray var. Koşup sarayın içine girerek o köpeklerin saldırısından kurtulduk. Sarayın içinde köpeklerden kurtulmuş olmanın ferahlığını yaşayacakken bu kez de karşıma başka bir sürpriz çıkmıştı. Viyana'daki generalin karısı, sarayın içinde yalnız başına gezinip duruyor. Ama beni görünce gülümsedi "Korkma..." dedi. Sevinçle uykudan uyandım.

Geceleri bu gönül rahatlatıcı rüyalarla avunuyordum ama gündüzleri gerçekler bir başkaydı. Bizi dolandıran Sava adlı Sırp'ın bir arkadaşı vardı. Adına Petra diyorlardı. Oldukça fakir görünümlü bir kimseydi. Sava'nın bizi dolandırdığı günün üçüncü günüydü bu Petra yanıma geldi, "Benim izzetli ağalarım, eğer dinlerseniz size söyleyeceklerim var" diye konuşmaya başladı.

"Söyle bakalım ne dersin."

"O sizden akçe alan kimseden bir fayda yok. Bir ümit üzere olmayınız. Lakin ben bir fakir kimseyim; ancak, sözüm doğrudur. Bana güvenin. Eğer sizin amacınız Müslüman vilayeti tarafına gitmekse sizi götürmek elimden gelir. O sahtekâr, benim zabitimdir. Ondan korkarım; fakat size bir iyilik edebilirim: Karlofça'da tanıdıklarım ve kardeşlerim var. Varıp onlar ile görüşeyim. Yapabilirlerse sizi alıp götürsünler."

Artık amacımızı fazla da gizlemiyordum. Son günlerimiz gelmiş çatmıştı. Bir şeyler yapmak zorundaydık; yoksa yakalanmamız kesindi.

"Pek güzel" dedim, "Ama nasıl olacak bu?"

Petra'nın kesin bir fikri yoktu; karşıma oturttum ve konuştum:

"Benim fikrime uygun hareket edecekseniz anlaşabiliriz."

Adam oturduğu yerden biraz daha yanıma yaklaşarak "Buyurun, dinliyorum" dedi.

"Sen şimdi doğruca Karlofça'ya gideceksin, bir güvenilir adam bulacaksın. Adam, kayıkla geceleyin Tuna kıyısına gelsin, bizi alıp karşı kıyıya geçirsin. Biz karşıya geçtiğimizde orada üç beygirli bir koçu veya Sirem arabası hazır beklesin. Biz tekneden çıkınca hemen arabaya binip sabaha kadar en azından Slankamen'e ulaşabilelim.

"Pek güzel" diye onayladı Petra, "Dediğiniz gibi yapmak mümkündür."

Adam fikrimi beğenmişti ama becerir mi bilemiyordum. Şimdi öncelikli çözülmesi gereken bir başka mesele vardı. Adam gitmiyor, bekleyip duruyordu. Aklıma hemen bir atasözü geldi:

"Boş torbaya at gelmez."

Çıkarıp üç altın verdim.

"Eğer dediklerimi yapabilirsen bu kadar daha veririm."

Adam "Tamam şimdi Karlofça'ya gidiyorum" diye kalktı.

Adamın gitmesinin ardından oturduğum yerde öylece kalakaldım; geriye yaslanarak düşündüm. Bu son şansımızdı.

Akşam olunca erkenden yataklarımıza girip uyuduk; adam sözünde durursa gece yarısı gelmesi gerekiyordu. Arkadaşlarımla konuştum, onlar da aynı görüşteydiler: "Eğer bu da bizi aldatırsa artık kurtulmamız mümkün değil; işimiz yaman olur."

Dışardan pencerenin vurulduğunu duyduğumda galiba gecenin üçte biri geçmişti. Uykunun en tatlı yerinden uyandım. Yavaşça "Kim o?" diye seslendim ve bekledim. Ses Petra'nındı. Kısık bir sesle konuşuyordu:

"Pencereyi aç; sana ne demiştim?"

Koşup pencereyi açtım. Tekrar "Petra sen misin?" diye sordum.

"Benim."

Mayıs ayının son geceleriydi. Gökte ay yoktu ve ortalık zifiri karanlıktı. Geceler de oldukça kısalmıştı. Daha şimdiden gecenin en az dört saati geçmişti.

"Ne haberlerle geldin?" diye sordum heyecanla.

"İşte sipariş buyurduğunuz üzere kılavuz ve kayık getirdim. Karlofça'da araba da hazır durur. Eğer gitmek istiyorsanız hadi kalkın."

Pek inanamamıştım açıkçası "Kılavuz kimdir, beri gelsin." dedim. Karanlıkta, bir saçlı Sırp keferesini pencerenin yanına getirdi. Adama elimi dudaklarıma götürerek sessiz olmasını işaret ettim. Kısık sesle "Ev sahibini uyandırmamasını" söyledim.

"Gidecekseniz işte kayık" diye konuştu kılavuz, "Karlofça'da araba da hazır."

Artık bu fırsatı değerlendirmekten başka çaremiz yoktu. İçimden "Allah'ım sana sığınıyor, sana güveniyorum" dedim. Arkadaşları uyandırdım. Acele acele, fakat gürültü yapmadan giyinip hazırlandık. Silahlarımızı kuşandık.

Hepimiz giyinip hazırlanmıştık ama önümüzde mühim bir başka mesele daha vardı halledilmesi gereken: Kimseyi uyandırmadan ve yakalanmadan evden çıkmak. Çünkü yattığımız odanın kapısı doğrudan ev sahibinin yattığı odaya açılıyordu. Orada da çok sayıda misafir vardı ve sanki üst üsteymiş gibi yatıyorlardı. Aralarından geçmek zorundaydık. Bunu başarsak bile dışarıda, bahçede bizi bir başka bela bekliyordu. Evin yavuz köpeği, kapının önünden ayrılmazdı. En çok ondan korkuyordum. Havlayıp şamata ederek insanları uyandırabilirdi.

Allah'a sığınıp yoldaşlarımı tek tek gönderdim. Ben en sona kalmıştım. Hepsi gittikten sonra ben de çıktım. Oda

kapısını da kapatmayı unutmadım sessizce. Herkes uyuyordu. Yerde yatanların üzerlerinden aşarak dışarı çıktım. Şükür ki köpek de uslu uslu uyuyordu; hiç ses etmedi.

Kılavuzlar önde, biz arkada nehre doğru gitmeye başladık. İş kolay olacak diye düşünmeye başlamıştım ki ilk aksiliğimizi yaşadık; bir su çukuruna düştüm. Evden henüz on adım ancak ayrılmıştık. Neyse ki çukur derin değilmiş. Belime kadar ıslandım sadece. Islak elbiselerimle nehir kıyısına teknenin yanına ulaştık. Bu aksiliğe kızmıştım biraz ama tekneye bakınca canım daha da sıkıldı. Çok küçük bir kayıktı bu. Tuna'da bunlara piyade kayıkları denir ve ancak iki kişi oturabilirdi. Oysa biz kılavuzdan başka dört kişiydik.

Birbirimizin üstüne istif olurcasına kayığa doluştuk. Kayık ağır yükten dolayı suya iyice battı. Suyun içeri dolmasına sadece bir parmaklık bir mesafe kalmıştı. Azıcık rüzgâr olsa veya biraz sallansak batıp gidebilirdik. Ama ne çare!..

Kayığa girince Petra keferesi alacağını hatırlattı. O sıkışıklık içinde çıkardım, üç dört altın daha verdim.

Her an batacağız korkusu yaşayarak karşı kıyıya doğru nehirde yol almaya başladık. Kayığın karşıda yanaştığı yer şancadaki[52] karakolun ancak otuz adım ötesindeydi. Tuna Nehri'ndeki şanca karakolları, nehrin iki tarafından giden bütün gemileri görebilirlerdi. Ama bizimki küçük bir balıkçı kayığıydı.

Nitekim her bir karakolun yakınından geçerken duyduğumuz "Kimdir o?" sorusuna kayıkçımız bağırarak "Ribar" diye karşılık veriyordu. "Ribar" balıkçı demekti.

Üst üste sıkışmış ve birbirimizin üzerine yatmış bir hâlde şancaları geçtik. Anlatılmaz bir heyecan ve korku yaşıyorduk. Duyulan her "Kimdir o?" sesine kayıkçımız tarafından "Ribar" diye karşılık veriliyordu. Bu arada rastladığımız bir iki

52 Karakol görevi yapan küçük kule veya istihkâm.

balıkçı teknesinin yakınlarından bir sıkıntı çıkmadan geçtik. Bütün tehlikeleri atlatmış gibiydik ama kıyıya yaklaştığımız anda rüzgâr çıktı. Bir ara az kalsın batıyorduk. Henüz ecelimiz gelmemiş olmalıydı ki kurtulduk.

İki saat süren korkulu bir yolculuğun ardından nihayet Karlofça kıyısına çıktık. Karaya ayak basınca derin bir nefes aldık. Hep birlikte oturup biraz dinlendik. Sonra kılavuza seslendim:

"Tez var, gör; araba neredeyse binip gidelim."

Kılavuz kalktı evlere doğru gitti. Yarım saat sonra, üzerlerinde sadece gömlekleri olan üç Sırp keferesiyle geri döndü. Adamlar âdetlerince selam verip yanımızda durdular. Bakışlarından bir aksilik olduğu seziliyordu. Endişe içinde "Hani araba?" diye sordum.

"Atları çayıra saldık" diye karşılık verdiler. "Arabamız, beygirleri ile hazır olarak, gece yarısına kadar sizi bekledik. Sabah yaklaşınca artık gelmeyeceksiniz diye düşündük. Hayvanlar da iyice acıkmışlardı. Sabah da oldukça yaklaşmış durumda; yarım saate kadar gün doğar. Biz bu dağın yarısına bile ulaşmadan ortalık aydınlanır. Bu durumda sizi götüremeyiz."

Aklım başımdan gitmişti:

"Ya ne yapacağız? Sabah olunca bizim firar ettiğimizi öğrendiklerinde dört yana potralar[53] gönderirler. Karadan ve nehirden izimize düşüp bizi bulurlar. Niçin böyle yaptınız, sözünüz böyle değildi." diye çıkıştım.

"Ne yapabiliriz? Sizi götürüp karşıdaki kamışlık içinde bugünlük gizleyelim. Gece olunca çıkarır, arabayla akşamdan sonra yola düşeriz. Sabah olmadan Sirem tarafına varabiliriz."

53 Atlı takipçi.

Onların teklifini beğenmemiştim. Çünkü bu adamlara fazla güvenilmezdi. Sırplar eskiden beri bizim din düşmanlarımızdır. Ayrıca bunlar cahil bir kavimdir. Biraz dünyalık ve küçük çıkarları için gözlerini kırpmadan herkese kıyabilen insanlardır. Böylesine kamışlık ve ıssız yerde, isterlerse bizleri rahatça öldürebilirlerdi. Kalabalık olurlarsa karşı koyamazdık. Bunlar ihanet etmeseler bile öyle bir yerde güvende olamazdık. Çünkü arkamızdan çıkacak takipçilerin de ilk akıllarına gelecek yerlerden birisi bu kamışlıklardı. Geçenlerde Varadin zindanını delerek kaçan yirmi kadar esir, kamışlıklar içinden tek tek toplanmıştı.

Adamların tekliflerini kabul etmedim. Onlar bu kez bizi karşı dağdaki ormanlıkta gizlemeyi önerdiler. Ona da razı olmadım. Orası da aynıydı. Sonunda çaresiz kaldılar ve "Ya nasıl yapalım?" diye sordular. Ben düşüncemi kısa ve net olarak söyledim:

"Bizi koruyup kurtarmak istiyorsanız kendi evlerinizde gizlersiniz. Yarın akşam olunca da arabalarla Sirem'e götürürsünüz."

Önce aralarında biraz tartıştılar ama sonunda önerimi kabul ettiler.

Sırplar buraya yeni yerleşiyorlardı. Evlerinin çoğu da inşaat hâlindeydi. Sırp evleri, yere dikilen kazıkların çit ile örülüp üstlerinin kamış ile örtülmesinden oluşuyordu. Sonra da çitleri çamurla sıvayacaklardı.

Adamların bizi götürdükleri evler henüz tamamlanmamıştı. Çitle örmüşler, ama çamurla sıvanmamıştı. Çitlerin deliklerinden dışarısı rahatlıkla görülüyordu. Bizleri ikişer ikişer birbirine yakın iki kulübeye yerleştirdiler. Ranzaların altına girip saklandık. Yattığımız yerden birbirimizi görebiliyorduk. Kulübeler birbiriyle öylesine yakındı ki çitlerin arasından birbirimizle konuşmamız mümkündü.

Sabah olunca dışarıda dolaşan askerler gördük; korkmaya başladık. Bizim kulübeyi de ararlarsa, diye korku yaşarken Avusturya askerlerinden birisi gerçekten de kulübeye doğru yöneldi. İçeriye geliyordu. Fakat ev sahibinin babası olan yaşlı Sırp kapının önünde oturmaktaydı. Avusturyalı askeri geri çevirdi; içeri sokmadı. O zaman anladık ki bu askerler bizi aramak için burada değiller.

Sonunda akşam oldu. Hava kararınca Sırplar yanımıza geldiler. Konuşmaya başladık. Bize ne kadar para verebileceğimizi soruyorlardı.

Ben kendilerine otuz altın verebileceğimi söyledim. Ayrıca üzerimizdeki elbiseleri ve daha başka yanımızda bulunan eşyaların tamamını verecektim. Ancak bir şartım vardı: Bir gece daha aynı yerde bizi saklamaları gerekiyordu. Yola ertesi gün çıkacaktık.

Çünkü arkamızdan kara yoluyla bizi takip edecek olan kadanalar, bu yolu ancak iki gün iki gecede alıp geri dönebilirlerdi. Böylece yollar boşalmış olurdu. Onlar da bu düşünceme katıldılar; razı oldular. Yine ranzaların altına girdik, korkulu ve sıkıntılı bekleyişimize devam ettik.

***

Üçüncü gece, arabalar hazırlanmıştı. Ben de vermeyi vaat ettiklerimi bir bir sayarak teslim ettim. Önce arabaya binmedik. Karlofça'nın dışına kadar yavaş yavaş yaya yürüdük. Şehri çıktıktan sonra arabaya binecektik. Fakat tam binmek üzereyken arabacının engeliyle karşılaştık. Arabacı anlaşmamızdan fazla olarak yine para istiyordu. Hem de adam başına ikişer altın... İstediği parayı vermezsek arabaya bizi bindirmeyecekti. Çaresiz kabul ettim. Ama ben de uyanmıştım artık; parayı vermeden önce kendi şartımı söyledim:

"Arabaya binmedikçe paraları vermem."

Bütün paramı nerdeyse kurtuluş yolunda harcamıştım. Fakat yine de birazcık yedek param vardı. Bulunması zor yerlere gizlemiştim. Binbir güçlükle gizlediğim yerleri söktüm, paraları çıkardım.

Elimdeki paraları şıngırdatarak arabacıya gösterdim.

"Arabaya bindikten sonra veririm."

Altınların pırıltısını gören arabacının gözleri karanlıkta belli olacak şekilde ışıldamıştı. Binmemize izin verdi. Önce arkadaşlarımı bindirdim; arkalarından da ben binecektim. Altınları ağzıma aldım ve iki elimle arabaya tutunarak kendimi yukarıya çektim.

Arabaya çıktıktan sonra daha oturmadan arabacıya "Sür, gidelim." demek istedim. Çünkü oldukça zaman kaybetmiştik ve asabım çok bozulmuştu. Fakat, konuşamadım. Heyecandan ağzımdaki altınları unutmuştum; ağzımı açar açmaz altınlar döküldü. Kimisi arabanın altına düştü, ince toz hâline dönüşmüş toprak arasına karıştı. Benim bindiğimi gören arabacı, altınların döküldüğünden habersiz hareket etmişti. "Dur!" diye bağırdım.

"Dur, altınlar döküldü."

Arabacıyla birlikte aşağı indik, toz toprak içinde bulmaya çalıştık. Arabacı buldu mu bilmiyorum; ben bulamamıştım. Adam da "bulamadım" diyordu. Bunun üzerine yeniden kıyıda köşede sakladığım paralardan çıkarmam gerekti. Onları da bulup çıkartıncaya kadar dakikalar kaybettik. Yarım saat geçmiş, biz hâlâ Karlofça'nın dışında arabaya binmeyi bekliyorduk.

Neyse ki parayı bulup verdim de araba hareket etti.

Fakat aksilikler son bulmuyordu. Bu kez de otuz adım ancak gidebildik. Önümüze çıkan küçük bir derecik yüzünden atlardan birinin hamutu kırıldı. İnsan ne kadar acele

ederse o kadar aksilikle karşılaşır, derler ya biz işte onu yaşıyorduk şimdi.

Çalışıp çabalayarak arızayı giderdik. Yokuşta biz de arabadan inip yavaş yavaş yürüyorduk. Gecenin bir vaktinde Slankamen karşısında bir köye ulaştık. Köyün yakınındaki yeni sınır işaretlerini gördük. Meğer o günlerde iki devletin hudutçuları, sınırların düzenlenmesini burada yeni yeni yapıyorlarmış. Sirem Ovası ve Bosut Suyu'na doğru sınırı belirleyerek gitmişler.

Sınır işaretlerini geçince arabacımız bize dönerek neşeli bir ifadeyle konuştu:

"İşte şimdi Osmanlı sınırındasınız. Bundan sonra sizin için korku yoktur."

Biz de şükürler ve dualar ettik. Kurtuluş sevincine kapılmıştık.

Sevinç içinde gidiyorduk. Belgrad karşısındaki Zemun adlı yere dört saat uzaklıktaki Banovci köyüne yaklaşmıştık. Arabacı arabayı durdurdu. Neden durduğunu anlamak için merakla bakan bizlere dönerek sebebini açıkladı:

"Atlarım yoruldu, biraz otlatalım; sonra Zemun'a kadar bir daha durmadan gideriz."

Arabacı atları çimenlere saldı. Biz de arabadan inmiş, yol kenarında uzanarak sohbet ediyor, gökte beliren sabahın görkemli kızıllığını seyrediyorduk. Arabayı durduralı yaklaşık bir saat olmuştu; artık gökyüzü yavaş yavaş aydınlanıyordu. Birden Banovci tarafından beş altı arabanın Varadin yolu ile bize doğru gelmekte olduğunu fark ettik. Ben telaşlanmıştım. Yerimden kalktım arabacıyı uyardım.

"Bu gelenler kim ola?"

Arabacı gayet rahat ve kendinden emindi.

"Kim olursa olsun. Burada artık bizim için tehlike yoktur."

Ama benim kalbimde bir huzursuzluk vardı. Arabacıyı uyararak atları koşmasını istedim:

"Gel beygirleri koş. Binip Sirem'e doğru gidelim. Bizim için en iyisi bu."

Adam, yavaş hareketlerle yerinden kalktı ve atları koştu. Arabaya binip yürüdüğümüzde karşıdan gelen arabalar da bize yaklaşmıştı. Bu sebeple arabaların üzerindekilerin sarıklı insanlar olduklarını görebilmiştik. Korkumuz ortadan kalktı. Kanaatimize göre bunlar Müslümanlardı.

Arabacıya verdiğim talimattan vazgeçtim; Sirem yoluna sapmayı bırakarak ana yola; gelenlere karşı gitmeye devam ettik.

Karşıdan gelenler yedi arabaydı. Yanımızdan geçerken daha yakından görme imkânı bulmuştuk. Arabanın üzerindekiler, tahmin ettiğimiz gibi Müslümanlardı. Tüccara benziyorlardı. Ama arabaların sürücüleri ve yedekleri Sırplıydı. Müslümanları ve sürücüleri tanımıyorduk. Selam vererek geçtik, yolumuza devam ettik.

Ben arabanın arkasında oturuyordum. Üzerimde mavi çuha Nemçe yağmurluğu, belimde bir çift tabanca ve elimde de şişim vardı. Yoldaşım Muhammed sipahi de elinde bir garabin tüfekle arabanın ön kısmındaydı. Arabalar geçip gittikten sonra, arkama dönmemiştim bile. Önümüzde uzanan yola bakıyor, bir an evvel Belgrad'a ulaşmanın heyecanını yaşıyordum ki ensemde aniden bir el hissettim. Elbisemin ense kısmından yakalayan el beni aşağı doğru çekti. Hareket hâlinde olan araba dengemi bozmuştu; tepe üstü yere yuvarlandım. Neler olduğunu anlayamadan üç-dört adam üzerime çullandı. Kıskıvrak yakalanmıştım, elimdeki şişi ve kuşağımdan piştovları çekip aldılar.

İki kişi de Muhammed sipahinin üzerine hücum etmişlerdi. O da oldukça geç kalmıştı. Ancak elindeki tüfeği bıra-

kıp kendini arabadan atmaya fırsat buldu. Banovci köyüne doğru koşmaya başladı. Haydutlar, arabadaki beygirleri çıkardılar, arkasından yetiştiler. Bağlayıp getirdiler. Beni de bağlamışlardı. Arabacıyı ise sille tokat dövüyorlardı.

Sonradan iyice öğrenecektik ki arabanın üzerindeki sarıklı adamlar gerçekten Müslüman tüccarlarmış. Barıştan yararlanarak ticaret için Varadin'e gidiyorlarmış. Ama arabacılar Varadin'in haydutlarıymış. Onlar da bazı Varadin tüccarlarını ticaret için Belgrad'a götürmüşler, dönerlerken bu Müslüman tüccarlarca kiralanmışlar.

Arabalar yanımızdan geçerken haydutların bazıları bizi tanımış. Hemen kendi aralarında anlaşarak arabalarını durdurmuşlar; sessizce arkamızdan sokulmuşlar.

Arabadaki Müslüman tüccarlar ise bu arada öylece bakıp seyrediyorlardı. Haydutlar sekiz kişi, onlar ise yedi kişiydiler. Ayrıca her birinde silah ve savaş aletleri vardı. Ben, aşağıdan onlara bağırıp duruyordum.

"Kardeşler, Müslüman değil misiniz? Biz esir idik, kaçıp gelirdik. Buralar bizim sınırlarımızın içinde ve sizin gözünüzün önünde bunların bizi tutup kâfirlere götürmelerine izin mi vereceksiniz? Sizde hiç din gayreti yok mudur?"

Bu sözlerim üzerine tüccarlardan birisi ileri çıktı; haydutların yanına gelerek "Gelin bu fakirleri rencide etmeyin" diye rica etti. Konuşmalarımızdan gayrete gelmişti biraz. Haydutlar ise adamı iterek terslediler:

"Var sen bu işe karışma."

Diğer tüccarlarsa yerlerinden bile kımıldamadılar. Benim yardım çağrıma "Burası kırsaldır, biz tüccarız böyle işlere karışmayız." diye yüzlerini çevirmekle karşılık vermişlerdi.

Tam kurtulduk diye sevinecekken yeniden esir olmuştuk. Arabamızın yönü tekrar Varadin'e döndü. Çok kötü dayak yemiş olan arabacımız, bir taraftan atları kamçılarken bir taraftan da sızlanıyordu. Muhammed ise kadınlarla birlikte ağlıyordu. Ben susuyordum; gözümden bir damla

bile yaş gelmemişti. Hepsi de bana şaşıyorlardı; "Sen nasıl böyle sakin durabiliyorsun?" diye soruyorlardı. "Durumun farkında değilsin galiba?"

Hayır, belki de herkesten daha çok farkındaydım. Ama sakin olup aklımızı kullanmamız gerekiyordu. Onları teselli etmeye çalıştım. Heyecan, öfke ve korkunun hiçbir faydası yoktu.

"Allah'ın takdiri ve isteğinden öte bir şey olmaz. Eğer takdiriilahî buysa elimizden ne gelir? İster ağla ister kendini parala; sonuç değişmez."

Düşünmek ve sonuna kadar ümidi kaybetmemek gerekliydi.

"Unutmayın" dedim; "Allah'ın birliğine inanan birisiysek sabretmeliyiz. Eğer bir yardım gelecekse yine ondan gelecektir; başkası olmaz."

Aradan yaklaşık üç dört saat geçmişti. Bu arada sürekli düşünüyordum; yolda aklıma bir fikir geldi. Kendi kendime "Bir deneyeyim" dedim, "Şu melunları bazı müessir sözler ile etkilemek mümkün değil miydi acaba?"

Haydutlardan birisini yanıma çağırdım, konuşmaya başladım:

"Şimdi bizi nereye götürüyorsunuz?"

"Varadin'e, generale götürüyoruz. General, 'kaçak esirlerin başları bana, malları yakalayanlara ait' diye ilan etti. Şimdi biz sizin üzerinizi arayacağız; üzerinizde ne bulursak alacağız, sizleri de generale teslim edeceğiz."

Bu konuşmanın ardından çok geçmedi arabalar durdu. Haydutlar arabalarından inerek çevremizi sardı. Üzerimizi ve arabayı didik didik aradılar, buldukları ve beğendikleri her şeyi aldılar. Yanımda biraz gümüş akçe daha kalmıştı. Harçlık olarak gizlemiştim onları; gümüş kaşıklar, yüzükler, gümüş kutular ve buna benzer bazı eşyalardan gayrı, silahım ve giysilerimin hepsini aldılar. Muhammed sipahi-

de de bir şeyler buldular. Ama benimle gelen kadında çok şeyler buldular; hepsine el koydular. Dördümüzü de soyup çırılçıplak bıraktılar. Gömleğimize kadar soyarak üzerimizi aradılar. Avusturyalı gömleğimin iç tarafına, yakama altmış kadar altın para dikmiştim, üzerine de bir siyah poşa bağlayarak iyice gizlemiştim. Adamlar burada para olacağını akıl edemediklerinden onlar elimde kaldı.

Arama bittikten sonra bizleri tekrar arabaya bindirdiler. Kendileri de arabalarına bindikten sonra Varadin'e doğru hareket ettik.

İşte bu arada, tuhaf maceralarla dolu geçen hayatımın en tuhaf hadiselerinden birisini daha yaşadım. Haydutların arasındaki bir yüzü hatırladım hemen. İlk anlarda öne çıkmamış, kendisini saklamıştı. On gün kadar önce Varadin'de karşılaştığımız ve bizi kurtarmak istediğini söyleyen adamdı bu. Belgradlı bir Türk'ün esiriymiş. Bizi kurtarabileceğini söyleyerek yanıma geldiğinde pek inanmamıştım. Bu nedenle de tanıdığını söylediği Belgrad'daki eski efendisinden beni inandıracak bir belge getirmesini istemiştim. Belgrad'a götürmesi için bir mektup yazarak teslim etmiştim. Mektupta Belgrad'daki efendisinden, adamın güvenilirliğini teyit için geri dönüşünde eline üç hurma çekirdeği vermesini istemiştim. Adam mektubu alıp gitmişti, fakat aradan bir haftaya yakın zaman geçmesine rağmen ondan bir daha hiç haber çıkmamıştı. Fakat şimdi burada yeniden karşıma çıkmıştı. Üstelik anladığım kadarıyla benimle konuşmak istiyordu.

Sonunda adamla konuşmak için bir fırsat yakaladık. Buldukları bütün malları elimizden alan haydutların paylaşım için birbirleriyle uğraşmaktan dikkatleri dağılmıştı. Yanıma sokulduğunda ilk sorusu "Niçin beni beklemediniz?" oldu. Sonra da "Eğer bir iki gün daha sabretseydiniz sizi kolaylıkla kurtarır, Belgrad'a ulaştırırdım," dedi.

Ben de kendisine niçin acele etmek zorunda kaldığımızı anlattım. "Viyana'dan mektupların cevaplarının gelmesi an meselesiydi; bu yüzden artık orada duramazdık," diye cevap verdim.

Belgrad'daki efendisi tarafından bana verilmek üzere gönderilen işaretler ve mektuplar da yanındaymış. Hatta bu arabacı haydutların hepsi de kendisinin efendisi olan Uzun Ahmed Beşe'nin evinde misafir olmuşlar.

Artık olan olmuştu; o fırsatı da kaçırmıştık ve şimdi tekrar Varadin'e dönüyorduk. Atların ayaklarından havaya savrulan tozları seyrederken bir taraftan da düşünmekten geri durmuyordum. Hâlâ kaçış için bir yol bulabilirdim. Evet, aklıma gelen planı düşünüyordum ve iyi biliyordum ki bu plan elimizdeki son çareydi.

* * *

Adamı tekrar yanıma çağırdım. Bana gönderilen işaretleri sordum. Cebinden çıkardığı üç hurma çekirdeğini elime saydı. Artık iyice emindim. Arabaya gelip yanıma oturmasını istedim. "Söyleyeceğim çok önemli şeyler var."

Arabada yanıma oturan adamın kulağına eğilerek; "Bu söyleyeceklerimi iyi dinle ve git arkadaşlarına anlat." diye konuşmaya başladım. "Hepiniz için çok kârlı bir teklifim olacak."

Sözlerim ilgisini çekmişti. Çok daha dikkatli bakmaya başlamıştı:

"Bizi tutup şimdi Varadin'e götürmeniz size ne kazandıracak? Bir düşünün? Eminim ki general sizi tutup hapsedecek ve bizden aldıklarınıza da el koyacak. Bize yaptıklarınızı da çok geçmeden Belgrad muhafızı Ali Paşa duyacak. Sizler Osmanlı sınırları içinden adam tutup götürmekle suçlu olacaksınız. Ali Paşa'nın bu konuda generale yazıp şikâyetçi olacağı kesin. Sonunda bizler serbest kalırız, sizler hapse atılırsınız.

Gelin aramızda anlaşalım. Yaşadıklarımızı unutalım. Size de bir şeyler daha verelim. Ne general duysun ne de Ali Paşa..."

Adam gitti arkadaşlarıyla konuştu. Sonucunun ne olacağını heyecanla bekliyordum. Arabaları durdurup toplandılar. Kendi aralarında tartışıyorlardı. Neler konuştuklarını duyamıyorduk ama hararetli tartışmalarından sözlerimin etkili olduğunu anlıyordum. Tartışmaları yarım saat kadar sürdü; sonra kalkıp bize doğru gelmeye başladılar. Kalbim duracak gibiydi. Kafamın içinde hayatımın en önemli sorusu vardı:

"Haydutlar acaba neye karar vermişlerdi?"

Adamların bana doğru gelirken geçen birkaç dakika içinde yıllarca yaşlanmış olmalıydım. Ama konuşmaya başladıklarında derin bir nefes aldım. Rahatladım. Söylediklerim etkili olmuş, teklifim kafalarına yatmıştı. Şimdi benimle at alır satar gibi pazarlığa başlamışlardı. Dört yüz kuruş istiyorlardı. Ayrıca, esirin Belgrad'daki efendisine doksan kuruş borcu varmış, onu da bizim üstlenmemizi istiyorlardı. Ben ise ciddi ciddi pazarlık yapıyordum bu ahmaklarla. İstedikleri rakama itiraz ettim:

"Bu kadarı çok; veremem, bir olur yol bulalım..."

Onlar da on beşer, yirmişer kuruş indirim yapıyorlardı. Sonunda üç yüz kuruş vermek ve esirin borcunu üstlenmek üzere el tutuştuk, anlaştık. On gün süre verdiler. Ancak bir şartımız vardı: Bu olayı ne general duyacaktı ne de Ali Paşa.

Esir bizim sanki postamız olmuştu. Haydutlar elimi tutup esire teslim ettiler ve "On gün sonra üç yüz kuruşu işte bu adamdan alırız." dediler. Ben de ikna edici kesin sözlerle konuşuyordum. Ama içimdeki fikirler başkaydı:

"Allah sizin elinizden bir kurtarsın, Belgrad'a bir ulaşabilelim, ben sizinle anlaşma nasıl olur gösteririm..."

***

Varadin'e doğru dönük olan arabamızın yönü yeniden Belgrad'a çevrildi. Aynı tozlu yolları tekrar ağır ağır katetmeye başladık. Atlar farkında mıydı bilmem ama arabacının hayatındaki en kötü yolculuğunu yaptığından emindim. Bizim çaresizliğimizden yararlanarak Varadin çıkışında, haksız para talep etmesinin cezasıydı belki de bu başına gelenler. Üstelik şimdi o paralarını da kaybetmişti. Haydutlar elinde ne varsa zorla almışlardı.

Üç dört saat gittik. Arabacının hiç sesi çıkmıyordu. Yine yakalandığımız o lanetli yere gelmiştik ki bu kez de başka bir belayla karşılaştık. Karşımıza üç dört silahlı Sırp kadanası çıktı. Adamlar geçip gittiler ama yanımızdan geçerken dikkatlice bakmaları beni şüphelendirmişti. Beş on dakika sonra geriye baktığımda şüphemde yanılmadığımı anladım. Adamlar yüz adım kadar geride durmuşlardı. Bir araya gelmişler tartışıyorlardı. Bence mevzu bizle ilgiliydi. Zaten dikkatli bakışlarından anlamıştım; bu adamlar bizi tanımışlardı. Büyük bir ihtimalle de şimdi bir kötülük yapmanın hesabı içindeydiler.

Bir köşeyi dönerken adamlarla aramıza bir engel girdiğinden kısa bir süreliğine gözlerinden kaybolduk. Hemen arabadan indik, nehir kenarındaki sazlıklara yöneldik. Yanımızdaki Sırp'ı da yakındaki Banovci köyüne bir kayık getirmesi için gönderdik. Anlaşıldığına göre artık arabayla yolculuk tehlikeden ırak olmayacaktı.

Sırplı esir köye gitti; biz de sazlıkların arasına daldık. Arabacı da bizden yüz adım kadar uzakta atları çözerek çayıra saldı. Adam daha oturmaya fırsat bulamamıştı ki süvariler geldi. Arabacıyla konuşmaya başladılar. Muhakkak ki bizi soruyorlardı. Bağırıp çağırmalarını işitebiliyorduk. Arabacı bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Adamlar

kaçtığımızı anlamış olmalıydılar; başladılar zavallı arabacıyı dövmeye. Bir taraftan da küfrediyorlar, bağırıyorlardı:

"Çabuk söyle, götürdüğün adamlar nice oldu?"

Zavallı köylünün üç para kazanacağım diye başına gelmedik kalmamıştı bugün.

Arabacı sadece sazlıkları işaret edebiliyordu; nerede saklandığımızı tam olarak o da bilemiyordu. İstediklerini ondan öğrenemeyeceklerini anlayan haydutlar, sazlıklara yönelerek aramaya başladılar. Ama Allah korudu. Ne kadar uğraştılarsa da bulamadılar. Ama arabacıyı döve döve alıp yanlarında götürdüler. Sonradan öğrendiğimize göre bu adamlar Titel kadanalarındanmış, barış dolayısıyla bazı işlerini görmek için Sirem köylerine gidiyorlarmış. Bize rastlayınca ellerine geçmiş olan bu fırsatı değerlendirmek istemişlerdi.

Neyse ki bu vartayı da böylece atlattık. İki saat sonra da köye gitmiş olan Sırplının sesi duyuldu:

"Nerdesiniz!"

Kayığı alıp gelmişti. Ortaya çıktık. Kayığı yanaştırarak bizi bindirdi. Tuna üzerinden Belgrad'a doğru akmaya başladık.

Öğle saatlerinde Belgrad Kalesi yakınlarına ulaştığımızda günlerden cuma idi. Karaya çıkarken içimdeki duyguları anlatamam. Allah'a binlerce şükür ediyorduk.

Yanımızdaki Sırplının esirken ağası olan Uzun Ahmed Beşe'nin Porça iskelesinde yalısı ve depoları vardı. Evi de onların üzerindeydi. Doğruca onun evinin yanına yanaştık.

Ahmed Beşe bizi görünce çok şaşırdı.

"Benim esir, mektubunuzda istediğiniz nişanlarla daha bu sabah yola çıkmıştı. Ne zaman size ulaştı da Varadin'den alıp buraya getirdi?"

Ben başımızdan geçenleri ayrıntısıyla Ahmed Beşe'ye anlattım. Adamlara borçlandığımızı söyledim. Hele fidye

karşılığı kurtulabildiğimizi duyunca Ahmed Beşe hiddetten köpürdü: "Halt etmişler!.." diye bağırdı. "Barış zamanı İslam hududuna gelip ticaret yapan Varadin keferelerinin, sınırın bu tarafında adam tutup soymaları ve üstelik fidye talep etmeleri olacak şey mi?"

Fakat Ahmed Beşe, kendi alacağı konusunda farklı düşünüyordu:

"Ancak, benim esirim size yardım etmiş; onun doksan kuruşunu verirsiniz. Öbürleri sizden bir akçe bile isteyemezler."

Bu da güzeldi ama benimse artık hiçbir şey vermeye niyetim yoktu. O gün bir karşılık vermedim; Belgrad'ın içinde çarşıya çıktım. Gören halk çevreme toplandı; kim olduğumu, nereden geldiğimi sormaya başladılar. Kendimi tanıttım. Üstelik, kurtulmuşken Osmanlı sınırları içinde tekrar esir olduğumuzu anlatınca Ahmed Beşe gibi herkes şiddetli tepki gösterdi:

"Sizin kimseye bir akçe vermeniz gerekmez. Hatta Serasker Paşa hazretlerine bir arzuhâl yazıp bunu bildirirseniz, haydutların sizden soydukları eşyalarınızı ve paranızı bile onlardan alıp size iade eder."

Ben kararsızlık içindeydim. Tekrar Ahmed Beşe'nin konağına döndüm. Gülümseyerek karşılayan Ahmed Beşe "Ne yaptınız?" diye sordu. Çarşıda karşılaştığım insanların söylediklerini ve kendi düşüncemi anlattım:

"Ne üç yüz kuruşum var ne de doksan kuruşum... Ve şimdi bizi burada tanıyan da yok. Hiç kimse bana değil doksan, on kuruş bile verecek gibi değil. Ancak, burada padişahın bir şanlı veziri var. Ona bir arzuhâl vermeyi düşünüyorum. Belki bize acıyarak biraz para verir, yardım eder. Ondan sonra size mümkün olan neyse veririm."

Benden bunları duyan Ahmed Beşe'nin yüzü buruştu; canı bir hayli sıkılmıştı. Sırplı esiri ise tam bir telaş almıştı. Çünkü ben de biliyordum ki paşanın bunu duyması hiç iyi olmazdı. Barış zamanı, üstelik Türk sınırları içindeki Müslüman esirlerini yakalayıp soymak büyük suçtu. Esir de neticede bu işe ortak olmuştu. Adamların yaptıkları hem şeriata hem de Avusturya ile Osmanlı arasında yapılan barış antlaşmasına aykırıydı. Paşa bunu öğrenirse belki esiri yakalayıp astırabilirdi de.

Ahmed Beşe ekşi suratıyla "Yok, bu sevdadan geçin" diye tembih etti. Ayrıca gözdağı vermeyi de unutmadı:

"Yoksa sonra siz bilirsiniz; benden emin olamazsınız."

Sırplı, ticaret yoluyla Belgrad'dan Varadin'e, Varadin'den de Belgrad'a bazı eşyalar getirip götürür, Ahmed Beşe'ye para kazandırırmış.

Ertesi gün kalktım, kendime konaklayacak başka bir yer buldum. Sonra da paşaya teferruatlı bir arzuhâl yazdım; köşke çıktım.

Köşke vardığımda Ali Paşa, bahçede ok atıyordu. Yanına doğru yürüyüp uzaktan selam verdim; elimdeki arzuhâli gösterdim. Derhâl yanındaki adamlarından birisi geldi; arzuhâlimi aldı. Bana oturacak bir yer gösterdi; beklemeye başladım. Az sonra paşanın kethüdası yanıma geldi. Arzuhâlim okunmuş ve paşa emrini vermişti:

"Devletli paşa efendimiz ferman buyurdular, sizin için Varadin generaline bir mektup yazılacak. Ama arzuhâlinizde belirttiğiniz o haydutların isimlerini ve eşkâllerini daha teferruatlı bildirmeniz gerekir. Ayrıca ne kadar mal ve eşyanız alındıysa hepsini teferruatlı bir liste yapıp tercümana veriniz."

Kethüda yanında duran şişman ve arsız arsız gülümseyerek bana bakan birisini gösteriyordu. Kethüda geri döndük-

ten sonra oturdum, haydutların isim ve tanımları ile benden çaldıklarını ayrıntılı bir şekilde yazıp tercümana verdim.

Tercüman dedikleri bu adam, Macar'dan Müslüman olma birisiymiş. Ama alçak bir kimse olduğunu kısa zaman içinde öğrenecektim. Adam, iki üç gün beni arkasında koşturduğu hâlde bir türlü mektubu yazmadı. Meğer benden para sızdırmak istiyormuş. Bunu anlayınca tekrar kethüdanın yanına çıktım.

Kethüda beni görünce hemen tanıdı ve "Mektubu gönderdiniz mi?" diye sordu.

"Henüz değil" diye cevap verdim.

"Niçin?"

"Tercüman benden para umuyor; lakin onun istediği bende yok."

Kızgınlıktan kethüdanın yüzünün rengi değişti. Sert bir hareketle, karşısında oturan paşa tüfekçilerinden birisine işaret etti. Tüfekçi fırlayarak yerinden kalktı; kethüdanın karşısında el bağlayıp durdu. Kethüda bey, tüfekçiye, gidip tercümanı getirmesini emretti.

Biraz sonra tercüman, kethüda beyin karşısındaydı. Kekeliyor, birtakım mazeretler ileri sürmeye çalışıyordu; ama kethüdanın sert azarıyla sustu.

Kethüda kesin bir dille emrini tekrarladı:

"Bre dinsiz! Seni öyle ederim ki derini yüzerim. Tez var şu esir fukaraların mektubunu yaz!"

Tüfekçiyi de takip etmesi için görevlendirdi; "Mektubu yazıp esirlerin eline teslim etmedikçe yanından ayrılma." diye buyurdu.

Hep birlikte tercümanın konağına gittik. Tercüman kalemi eline aldı fakat onca azara rağmen yine de bedava yazmaya niyeti yoktu:

"Ben aslında paşa hazretlerinin ağzından, bir kimse için bir mektup yazarsam bir altın alırım. Kethüda tarafından yazarsam bir kuruş almadıkça yazmam." diyordu. Adam kaşarlanmıştı, istemekten çekinmiyordu:

"Ancak, sizler esirsiniz ve soygun yemişsiniz, bari şu karşında duran iki şişeyi şarap ile doldurtup getirin; başka türlü olmaz."

Şişelere şöyle bir baktım, kafamdan hesap ettim. Her birine dörder okka şarap girer. Toplamı sekiz okka olur. Bir okkası sekiz paradan iki kuruş ederdi.

Yanımızda gelen tüfekçinin yüzüne baktım, anlamlı anlamlı gülümsedim. Tüfekçi ne demek istediğimi anlamıştı; gayrete geldi, tercümana bir sürü laf saydı.

Böylece bin naz ile sonunda mektubu yazdırmayı başardık.

Tercüman Macarca yazıyordu. Mektup için kullandığı kâğıtların üst kısmında paşanın tuğraya benzer imzası hazırdı. Gerektiği zaman doğrudan bu kâğıtlara yazıp kapayarak mühürlermiş. Bize de öyle yaptı. Ama ben şüphelenmiştim; çünkü adama para vermedik diye gönülsüz yazmıştı. Büyük bir ihtimalle pek hoş ve etkili olacak şekilde yazmamıştı.

Mektubu aldım ama bununla yetinmedim. Oturdum, Varadin Generali Baron de Nehem'e Avusturya diliyle bir mektup da ben yazdım.

Mektup şöyleydi:

Benim çok saygın dostum General hazretleri...

Biliyorsunuz ki yeryüzünde ne kadar esir varsa hepsinin de gece gündüz fikirleri, nasıl kurtulacağını aramak üzerinedir. Bunun için çeşitli yollar arar, planlar kurarlar. Vatanlarına ulaşmak, sevdikleri ve yakınlarına kavuşmak için çareler ararlar. Ben de uzun zaman önce esir düştükten

sonra kurtuluş fidyemi tamamen ödemiş olduğum hâlde haksızlığa uğramış, serbest bırakılmamıştım. On iki sene haksız yere esirlik çektim.

Sonunda bir yol bulup Viyana'dan Varadin'e kadar gelmeyi kolayca başarmışken Varadin'de ekselanslarından sıyrılamadım. Buna rağmen bir yolunu bulup kaçmışken ve Osmanlı sınırları içinde Banovci adlı yere kadar gelmişken orada, filan gün, Varadin şancı haydutlarından filan ve filan, sekiz nefer haydut, bizi gafilen ele geçirdiler. Tutup mallarımızı yağma ettiler. Size mektubumuzla birlikte gönderdiğimiz eşyalarımızı ve paralarımızı aldılar. Sonra da size ve paşa hazretlerine söylememek şartıyla, üç yüz doksan kuruş fidye vermek karşılığı serbest bırakıp bu tarafa yolladılar. Hâlen bu adamlar bu kadar parayı bizden beklemektedirler. Dostluk ve barışa aykırı binlerce kötülükler ettiler. Ayrıca, Varadin'in Sırp varoşu sakinlerinden Sava Desetnik, "Seni Belgrad'a götüreyim." diye bunca altınımı alıp beni dolandırdı.

Benim hürmetli dostum; kaçış için kurduğumuz bu hile ve düzene şaşırmayın; lütfen bizi affedin. Bize kötülük eden Sırp yaramazlarını tutuklayıp eşyalarımızı alarak tarafımıza göndermeniz şanınızdan umulmaktadır. Bu konuda Belgrad muhafızı Vezir Ali Paşa hazretleri de cenabınıza bir mektup yazıp göndermişlerdir. Malumunuz oldukta, dostluğa uygun olanı yapacağınız ümit olunur.

Sözü burada kesip mektubu mühürledim. Varadin'e giden bir esir bularak generale vermesi için teslim ettim.

Hür Günler

Belgrad'da gelecek cevapları umutla bekledim. Ama aradan on beş gün geçtiği hâlde ne bir cevap ne de bir işaret vardı. On beş günün sonunda artık beklemenin yararsız olduğuna karar verdim. Yoldaşım Muhammed sipahiyle müzakere ettikten sonra paşanın dîvânına çıktık; birer arzuhâl sunduk. Artık memleketlerimize gitmek istiyorduk. Bunun için gerekli belgelerin verilmesini talep ettik.

Taleplerimiz paşa tarafından da yerinde görülmüştü; benim için Temeşvar Paşası'na, Muhammed için de Rumeli Paşası'na hitaben birer mektup yazıldı ve bize teslim edildi. Mektuplarda, kısaca kimliğimiz tanıtılıyor, geçmişteki paye ve rütbelerimiz anlatılıyordu. Yeniden o rütbe ve payelerimizin bizlere iade edilmesi tavsiye ediliyordu.

Muhammed Sipahi, yanında getirdiği esir kadınla İslam usullerine göre yeniden Belgrad'da nikâhlanmıştı. Vedalaşarak onlar Rumeli tarafına doğru yola çıkarlarken ben de Temeşvar'a yöneldim.

Temeşvar'a gelince çok sevinemedim. Yakınlarım ve akrabalarımın çoğu yoktu. Büyük kardeşim Bektaş Ağa bir sene önce merhum olmuş, geride yedi yaşında bir kızı kalmıştı. Onu buldum. Küçük kardeşim Süleyman Ağa da Yeniçeri Ocağı'nda haseki[54] olmuşken Senta Muharebesi'nde şehit olmuş.

54 Yeniçerilerin itibarlı taburlarından 14, 49, 66 ve 67'nci taburların mensuplarına verilen unvan.

Temeşvar'da daha dinlenmeye bile fırsat bulamadan yakınlarım beni doğruca kaledeki yeniçerilerin ağasına götürdüler. Oradan da Temeşvar Valisi olan Sarı Ahmed Paşa'nın yanına gittik. Paşa hazretleri, beni çok sıcak karşıladı. Nerde, ne zaman esir olduğumu, nasıl kurtulduğumu sordu. Ben de başımdan geçenleri anlattım. Beni tanıyan hemşerilerimiz, ocak erleri ve zabitler de tanıklık etmişlerdi. Ayrıca, Belgrad muhafızından getirdiğim mektubu da sundum.

Mektubu okuyan paşa hemen fârisan-ı evvel ağasını huzuruna getirtti: "Bunun odabaşılığı şimdi kimdedir?" diye sordu.

Ağa, "Hâlâ boş duruyor, birisi vekâleten hizmet ediyor." diye cevapladı.

"İşte odabaşın, al git ve geçmiş ulufeleri ne kadar olduysa hesaplat, eksiksiz teslim et."

Eski görevime yeniden dönmüştüm. Ayrıca geçmiş ulufelerimi de toptan alınca maddi sıkıntılarımdan kurtuldum. Yavaş yavaş geçmişte yaşadığım o kötü günleri unutuyor, yeni hayatıma alışmaya çalışıyordum.

Bu arada öğrendiğime göre mektuplar generalin eline geçmiş. Bizim firar ettiğimizi ise çok önceden öğrenmişti. Bütün aramalara rağmen bulamayınca ev sahibimizi yakalayıp hapse koymuş.

Gönderdiğim mektuplar da eline geçince bu kez bildirdiğim adamları yakalatmış. Beni dolandıran Sava Desetnik'i de tutuklatmış. "Müslümanların firar edeceklerini bildiğiniz hâlde niçin haber vermediniz?" diye cezalandırarak zindana koymuş. Yolda bizi soyan adamların elinden bizden aldıkları malları almış. Daha sonra da bir ikisini diğerlerine ders olsun diye astırmış. Geri kalanları da zindana attırmış.

Temeşvar'a geldiğimin ikinci günüydü, paşa yeniden beni huzuruna çağırttı. Avusturyalılar hakkında benim bi-

leceğimi düşündüğü konularda birçok şey sordu. Hepsine bildiğimce cevap verdim. Paşa beni dikkatle dinliyor, sorularıyla beni sanki tartıyordu. Özellikle bir sorusuna verdiğim cevap onu çok sevindirmişti:

"Nemçelilerin[55] dillerini öğrendin mi?"

"Evet sultanım, yazılarını da biraz öğrendim."

Paşa bu cevabımdan çok hoşlanmıştı. Bana bir teklifte bulundu:

"Hem odabaşılığın üzerinde kalsın hem de gel yanımda sana bir zabit kadrosu vereyim, bir müddet emrimde kal. İnşallah ileride uygun yerler boşalınca güzel bir mevkiye de atarım."

Ben kati bir cevap veremedim; düşünmek için biraz zaman istedim. Kendi kısa aklıma göre razı olmak istemiyordum. Benim bütün soyum ve yakınlarım bu kaledeler; ben buranın yerlilerinden sayılırım, diye düşünüyordum. Bu nedenle, şimdi kalkıp paşa hizmetkârı yahut paşalı olmak, bana ağır geliyordu. Daha sonra paşanın yanına tekrar çıkarak teklifini saygıyla geri çevirdim. Ama yine de Avusturya tarafından birisi geldiği zaman paşa sürekli beni çağırıyordu, tercümanlık yapıyordum.

Barış yeni yapılmış olduğundan sınırlar değişmişti. Vilayeti yeniden tahrir etmek için İstanbul'dan bir efendi geldi. Temeşvar Kalesi'nin ulufeli askerlerinin yoklamasını yaptı. Herkesi yeniden yazdı. Bütün sipahi ve zeametlerin kayıtlarını gözden geçirdi. Padişah haslarından[56] mamur olanların sayım ve kayıtlarını yaptı.

Yerli kulu süvari ve piyadeler kırk bayrağa ulaşıyordu. Yeniçeri, cebeci ve topçulardan başka, yerli kullarının aylıkları üç yüz kırk keseydi. Bu paranın kimisi Temeşvar eyaleti gelirlerinden, kimisi de Vidin gelirlerinden karşılanıyordu.

55 Avusturyalı.

56 Geliri doğrudan padişahın şahsi harcamalarına tahsis edilen arazi.

İşte bu esnada vilayet halkı çeşitli görevlere talip oluyor, yazıları yazılıyordu. Benim için de altmış akçeyle bir tercümanlık arz olundu. Bana da Devlet-i Aliyye tarafından Temeşvar'ın dîvân tercümanlığı beratı geldi. Tercümanlığa atanmıştım.

Kısa bir süre sonra, Temeşvar sınırlarının belirlenmesi işi ortaya çıktı. Bosna tarafından sınır tespitinde bulunacak olan Devlet-i Aliyye tercümanı Temeşvar'a gelmişti. Ancak, tercüman o esnada taun hastalığına yakalandı ve öldü. Bunun üzerine, paşa hazretleri adamın görevini bana verdi. Sekiz ay kadar sınırların tespiti çalışmalarında bulundum.

O günlerde iki devlet tarafına giden elçiler, geri gelip sınır başında yenileriyle değişmişlerdi. Bu arada Devlet-i Aliyye elçisi olan İbrahim Paşa hazretleri Belgrad'a geldiğinde, Temeşvar beyliğine atandı.

İbrahim Paşa bu görevde kaldığı süre zarfında bana hep iyi gözle baktı; yardım etti ve iyiliklerini esirgemedi.

Onun zamanında evlendim. Akrabalarımdan yaşlı bir halam vardı. Onun yardımıyla Temeşvar alaybeyi İbrahim Bey'in kız kardeşinin kızını istettim. Düğünümü yaptıktan sonra İbrahim Paşa hazretleri, bize olan yüksek keremlerinden, Pancova nahiyesinde boşalmış olan büyük Uzdin timarını bir akçe harç masrafı olmadan ihsan etti. Ayrıca; "Bir iyice zeamet boşalınca onu da sana verem." diye söz verdi. Kendisinin çok iyiliklerini gördüm. Ama bir müddet sonra padişah tarafından Rumeli beylerbeyliğine tayin olundu. Yerine de bostancıbaşılıktan çıkan Koca Hüseyin Paşa atandı. Koca Hüseyin Paşa, üç tuğ ile gelip Temeşvar muhafızı oldu.

Sözün kısası, on yedi sene burada hizmet ettim. Bu süre zarfında çoğu üçer tuğlu on bir paşaya, tercümanlık yaptım. Elhamdülillah, Hakk'ın lütfu ile bunca mektuplar yazdım, çeşitli görevleri yerine getirdim. Dört bir yanımızdaki Erdel, Arad, Segedin ve Varadin generallerine birçok

kez önemli görevlerle gönderildim. Bütün bu işleri yaparken emrinde olduğum paşaların hiçbirisinden bir kez bile ne bir kötü söz ne bir küfür ne de bir ekşi yüz gördüm. Aksine her birinden çeşit çeşit ihsanlar aldım.

Vilayetimiz çevresindeki Avusturya vilayet ve kalelerinin generalleriyle çok iyi münasebetlerim vardı. Özellikle bana karşı çok iyilerdi. Her birinden çeşitli hediyeler alıyordum. Genellikle komşu generaller, mühim bir iş olduğu zaman bir mektup paşaya yazarlarsa bir tane de bana gönderiyorlardı. Çoğu kez de doğrudan bana yazarlardı. Ben gelen mektupları bazen önce tercüme edip paşalara götürürdüm; bazen de hemen açıp doğrudan yanlarında tercüme ederdim. Sonra onların istedikleri üzere cevaplarını yazardım. Böylece, yaptığımız makbule geçip işler biterdi.

Bizzat paşa hazretlerine gelen mektupları, önce ona gösterir, sonra açardım. Paşa, gereğine göre "cevap yaz" diye buyururdu.

Cevapları bir kâğıda yazdıktan sonra elkabı[57] paşanın huzurunda okurdum. Yazılacak mektubun metnini önce Türkçe yazardım. Paşa bu metni beğenip "Pek güzel olmuş" dedikten sonra tercüme ederdim.

Mektupların muhtevası Avusturya lisanıyla olsa bile paşaların imzasını daima Türkçe yazardık. En sonunda da paşanın büyük mührü ile mühürlerdik. Dış kapağın üzerini de ben kendi mührüm ile mühürlerdim.

* * *

Bostancıbaşılıktan çıkma Kara Aylanzâde Ali Paşa Temeşvar'dayken, elçi İbrahim Paşa Belgrad muhafızı idi. O tarihlerde iki devlet arasında, Kecşkemet[58] ve Bosna'da çe-

57 Rütbe sahiplerine verilen resmî unvanlar.

58 Kecskemet adlı Avusturya şehrinde, ellerinde izin belgesi olmasına rağmen saldırıya uğrayıp malları yağma edilen ve kendileri de öldürülen Türk tüccarları meselesi.

şitli sebep yüzünden anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı. İki taraftan tayin olunan görevliler, Slankamen adlı yerde, hudut başında on altı ay boyunca karşılıklı müzakereler yaptılar. Bu iş için Devlet-i Aliyye tarafından, Dergâh-ı Âli Cebeciler kâtibi İbrahim Efendi, Sirem alaybeyi Osman Bey, Gönüllüler ağası Mehmed Ağa ve Ahmed Zaîm tayin olunmuşlardı. Avusturya tarafından da Viyana'nın sefer dîvânında baştercüman olan Lackowitz, Varadin Kalesi'nin mimarbaşısı olan Yarbay ve Yüzbaşı Kastner tayin olunmuştu.

Heyetler uzun oturumlar yaptıkları hâlde müzakerelerden bir türlü sonuç çıkmıyordu. Bu sıralarda, İbrahim Paşa da Belgrad'da vefat etmişti. Yerine Temeşvar'da olan Ali Paşa, Belgrad seraskeri oldu ve görüşmeleri yürütmek üzere görevlendirildi. Paşa Belgrad'a giderken bizim için de İstanbul'dan ferman getirtmiş. Ama benim haberim olmamıştı. Paşa beni de Belgrad'a götürerek görüşmelerde tercüman olmamı istemekteydi.

Ali Paşa, Temeşvar'dan Belgrad'a gitmeden önce, beni bir dostluk mektubuyla Varadin generali Nehem'e gönderdi. Bunun benim için heyecan verici olduğunu söylememe gerek yoktur sanırım. Hatıralarım yeniden canlanmıştı; esir olarak oralarda yaşadığım korku dolu günler tekrar gözlerimin önünden geçmeye başlamıştı.

Varadin'i yeniden görüyordum ama bu kez hür olarak. Nitekim Varadin'de tercüman Mark-Antonzade Mamucca ve kale kethüdası tarafından karşılandım ve çok güzel ağırlandım. Güzel bir konağa yerleştirdiler. General tarafından hediye olarak kahve ve şekerlemeler gönderilmişti. On asker ile bir korporal korumamızla görevliydi. General ayrıca ev sahibine özel olarak talimatlar vermişti:

"Misafir her ne arzu ederse yok demeyip veriniz."

General ile aramda devlet işleriyle ilgili pek çok mektuplaşma olmuştu ama firar ettiğim zamandan beri hiç karşı

karşıya gelmemiştik. Ertesi gün generalle görüşeceğim için biraz heyecanlıydım ister istemez.

General beni dışarıda karşıladı; yanında General Tige ve diğer yüksek rütbeli subaylarla Lackowitz vardı. Uzaktan beni gördüğünde tebessüm ederek bana doğru yürümeye başladı. Ben de aynı şekilde karşılık verdim.

Karşı karşıya gelince generalin ilk sözü "Hoş geldiniz, safa geldiniz." oldu. Sonra elimi tuttu, gönül alıcı çeşitli iltifatlar etmeye başladı:

"Sizi görmeyeli dokuz yıldan fazla oldu. Maşallah, değişmişsiniz, sakal ne de güzel yakışmış; sıhhatli görünüyorsunuz. Gelişinize çok sevindik. Temeşvar Paşası Ali Paşa hazretlerinin komşuluğumuza gelmesinden de çok memnun olduk."

Konuşurken tuttuğu elimi general uzun süre bırakmamıştı. Ben de kendisine paşanın selam ve dostluk mesajlarını ilettim. Paşanın gönderdiği mektubu verdim. Okuyunca çok hoşlandı. "Aramızdaki görüşmeler için paşanın sizi görevlendirmesinden çok memnun olduk." dedi, "Artık işlerin yolunda gideceğine inancım tam..." diye iltifatlarını sürdürdü.

General, Varadin'de kaldığımız üç gün içinde beni yanından ayırmadı. İzzet ve ikramdan sonra mektup ve hediyelerle yolcu etti.

Geriye döndüm ve mektuplarıAli Paşa'ya verdim. Generalin gösterdiği yakınlıktan bahsettim ve görüşmelerimizin teferruatını anlattım. Anlattıklarım paşayı çok sevindirmişti. Beni Belgrad'a götürme isteğini tekrarladı. Aslında ben bunu hiç istemiyordum; fakat paşa, benim bilgim dışında Temeşvar muhafızı Hasan Paşa'ya bir çuhadarıyla mektup göndererek beni istemiş. Ertesi günü beni çağıran Hasan Paşa, hemen hazırlanmamı, birkaç güne kadar Belgrad'a gideceğimi emretti. Artık mecburdum ve gittim.

Avusturyalı ve Osmanlı sınır heyetlerinin görüşmeleri on altı aydır sürüyordu; fakat bütün gayretlere rağmen çözüme kavuşturulamıyordu. Sonunda temsilciler, "Bu anlaşmazlıklar bitmez, Varadin generali bu işleri bitirmeyi arzu etmiyor." diye rapor vermişlerdi. Görüşmeler kesilmişti.

Heyetler arası görüşmelerin kesilmesinden sonra paşa beni vazifelendirdi. İki ülke arasında bir türlü çözüme kavuşturulamayan meseleleri bu kez ben görüşecektim. Yedi defa Varadin'e gidip geldim; ama sonunda Allah'ın lütfuyla nihayetlendirdim. Kecşkemet meselesi? yetmiş kese para ile neticeye bağlandı. Dıraç'ta el konulan Fransız gemileri geri alındı[59]. Sonra Bosna tarafına gittik. Oradaki işleri de nihayetlendirdim. İki taraftan da çok ihsanlar gördüm. Görevimi başarıyla tamamlayarak izzet ve ikram içinde Temeşvar'a döndüm[60].

Lackowitz ise görüşmelerin sürdüğü sırada Bosna tarafında Gradiçka'da hastalanıp ansızın ölmüştü.

59 Arnavutluk sahillerindeki Draç (Durazzo) adlı liman kasabasında bir Fransız gemisine el koyma ve bunu Osmanlıların, kendi kara sularına bir saldırı olarak nitelemesi olayı.

60 Osman Ağa bu konuyu kitap olacak şekilde genişçe yazmıştı. Bu kitap "Paşalarla Generaller Arasında" adıyla F. R. Kreutel tarafından yayımlanmıştır. (Zwischen Paschas und Generalen, Graz, Wien Köln, Styria Verlag, 1966).

Son

Temeşvar'da mutlu bir hayatım vardı. Üç kız çocuğum olmuştu. Sonra beş oğlum oldu. Burada kaldığım on yedi sene zarfında pek çok mülk sahibi oldum. İki tımar verilmişti. Ayrıca, Varadin'de şehit olan Ali Paşa, Yarkofça zeametini ihsan etmişti. Dünyalık olarak pek çok şeyin sahibi olmuştum gerçekten de.

Elimdeki mallara bakarak "Şimdiden ömrümün geri kalanında sıkıntı çekmem" diye düşünüyordum. "Artık biraz da zevk ve safa sürmeliyim." diye heveslenmekteydim ki bu dünyanın vefasız olduğunu, hiç kimseye kalmadığını, birçok insan gibi bir kez daha yaşayarak öğrendim. Ama üzülmüyorum, çünkü ben kimdim ki? Geçmişte yaşamış, tarih kitaplarında yazılı koca koca hükümdarların bile ne adları ne de izleri kalmıştı şimdi.

Hassaten bir müminde üç hastalıktan birisinin var olacağı Hadis-i şerifle sabittir. Birincisi bedensel hastalıklar; ikincisi mal azlığı; üçüncüsü ise aşağılanmadır. Yani dünyada rezil olmaktır. Bu üçünden birisi eksik olmaz. Elhamdülillah bizde üçü de oldu: Temeşvar'ın elimizden çıkmasından sonra mallarımın çoğunu terk etmek zorunda kaldım. Ayrıca, gözlerim görmez olmuştu.

Temeşvar'ı kaybettikten sonra[61] Belgrad'a sığındım. Burasının da düşman tarafından muhasara edilmesi[62], be-

61 20 Ekim 1716.
62 18 Ağustos 1718.

nim için yeni felaketlere sebep oldu. Ailemin yaşadığı evin yakınında meydana gelen büyük bir patlama, akraba ve yakınlarımdan dokuz kişiyi bütün para ve eşyalarıyla birlikte yok etti.

Kızlarımdan sadece birisi hayatta kaldı; evlendi, şimdi İstanbul'da yaşıyor. Oğullarımdan ise ancak İsmail hayattadır. Diğerleri vefat etti.

Belgrad'daki felaketten sonra bir daha evlendim. Yedi senede üç oğlum oldu. Biri vefat etti; ikisi hayattadır.

Cenab-ı Allah'ın emriyle kısmetimiz İstanbul'daymış. Şimdi ölmeyecek kadar bir rızk ile geçinip gidiyoruz. Şu Hadis-i şerife inanmış birisiyim:

"Dünya, müminin cehennemi, kâfirin cennetidir."

Azla kanaat ediyor, mümkün mertebe sabırla geri kalan ömrümü geçirmeye çalışıyorum. Şanı yüce Allah bütün yaratılmışların, besleyicisi ve koruyucusudur. Allah (süphânehû ve teâlâ) hazretlerinin birliğine sığınıp gücümüz miktarı şükür ve dua ederiz ki; kendi lütf u keremiyle bütün ümmet-i Muhammed ile birlikte bizi de af ve mağfiret eyleye.

Ey bütün âlemlerin Rabbi, duamı kabul et.

İstanbul Tophane semtinden, günah ve eksikliklerle dolu, Allah'ın bir aciz kulu olan Temeşvarlı tercüman Osman Ağa. 18.5.1724

Tarih

9789756316481	Osmanlı Tarihi-1	Namık Kemal	25 TL
9789756316474	Osmanlı Tarihi-2	Namık Kemal	28 TL
9789756316528	Osm.Tarihi-1 Aşiretten Devlete	Alphonse de Lamartine	23 TL
9789756316528	Osm.Tarihi-2 Cihan Hakimiyeti	Alphonse de Lamartine	23 TL
9789756316535	Osm.Tarihi-3 Sona Doğru	Alphonse de Lamartine	28 TL
9789756316511	1895 Trabzon Olayları ve Ermenilerin Yargılanması	Doç. Dr. Ahmet Halaçoğlu	13 TL
9789756316979	İstanbul ve Osmanlı İmparatorluğu Medeniyeti	Bernard Lewis	15 TL
9789944425384	Hazar İmparatorluğu VII.-XI. Yüzyıllar	J. Piatigorsky - J. Sapir	15 TL
9789944425834	Türkler ve Kağanlıkları	Prof. Dr. Ömürkul Karayev	16 TL
9786055715335	Orta Çağ Avrupa Tarihi	Doç. Dr. Muammer Gül	15 TL
9786055715342	İslam'ın Batınî Çehresi	Doç. Dr. Muammer Gül	13,5 TL
9786055715496	Orta Çağlarda Doğu ve Güneydoğu	Doç. Dr. Muammer Gül	15 TL
9786055715858	Türkler-Türklerin Gelenekleri, Görenekleri ve Hinlikleri Üzerine	Macaristanlı György	12 TL
9786055715755	Kanije Muhasarası	Namık Kemal	7,5 TL
9786055715298	Her Şafakta Ölürüm	Ergun Hiçyılmaz	17 TL
9786055506087	İmam Şamil Ahhulgoh'ta	Batulil Muhamad	12 TL
9786055506339	Selçuklular'da Saraylar ve Saray Teşkilatı	Prof. Dr. Erdoğan Merçil	22 TL
9786055506667	Selçuklular-Makaleler	Prof. Dr. Erdoğan Merçil	22 TL
9786055506704	Selçukname	Ahmed bin Mahmud	20 TL
9786055506643	Türkiye Selçuklu Devletine Gelen Giden Elçiler	Dr. Emine Uyumaz	14 TL
9786055506148	Osmanlı Kaynaklarına Göre Anadolu Yol Ağı	Franz Taeschner	35 TL
9786055715717	Tokat'a Dair Bir Sakk Mecmuası	Ümit Ekin	18 TL
9786055506551	İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar	Bahriye Üçok	17 TL
9786055506209	İran'ın Son İki Yüz Yıllık Tarihi	M. Reza Djalili - T. Kellner	12,5 TL
9786055506278	Ooğular-Batılar, Yirmi Beş Asırlık Savaş	Thierry Camous	26 TL
9786055506735	1956 Macar İhtilali-İlk Antitotaliter İhtilâl	François Fejtö	14 TL
9789944425223	SSCB'nin ve Rusya Fed.'nun Orta Asya Üzerindeki Stratejik P.	Dr. Mustafa Kalkan	12 TL
9786055506834	Güneş Ülkesi Horasan	Dr. Cihan Piyadeoğlu	22,5 TL
9786055261245	Dersaadet'te Bir Türk Dostu: Francis Hopkinson Smith	Semra Daşçı	12,5 TL
9786055261368	Osmanlı'da Av Kültürü	Mustafa Nuri Türkmen	12 TL
9786055261658	Kök Tengri'nin Çocukları	Prof. Dr. Ahmet Taşağıl	27 TL
9786055261528	Erdoğan Merçil'e Armağan	Kolektif	35 TL
9786055261542	Rus Kaynaklarında Ermeni Sorunu	Eray Bayramol	15 TL
9786055261597	Aşıkpaşazâde Tarihi	Haz.: Prof. Dr. Necdet Öztürk	120 TL
9786055261856	Müslüman Türk Devletleri Tarihi	Prof. Dr. Erdoğan Merçil	24 TL
9786055261849	Özer Ergenç'e Armağan	Kolektif	30 TL
9786055261887	İmparatorluk Tarihinin Kalemli Muhafızları: Osmanlı Tarihçileri	Necdet Öztürk-Murat Yıldız	26 TL
9786055261818	Türkler Arasında Bir Avrupalı: Auger Ghiselin de Busbecq	İgnace Dalle	22 TL
9786055261931	İttihatçı Senusî İlişkileri	Yrd. Doç. Dr. Nevzat Artuç	15 TL
9786055261979	Avrupa Birliği Tarihi	Georges-Henri Soutou	38 TL
9786055261351	Cihannüma	Haz.: Prof. Dr. Necdet Öztürk	70 TL
9786055261924	Osmanlı Ünyasında Köyler ve Köylüler	Dr. İsmail Arslan	15 TL
9786054921034	Oruç Bey Tarihi	Haz.: Prof. Dr. Necdet Öztürk	65 TL
9786054921171	Camiü't-Tevarih	Haz.: Erkan Göksu-H. Güneş	22 TL
9786054921133	Atatürk Dönemi İktisadi Kalkınma	Yrd. Doç. Dr. Metin Kopar	22 TL
9786054921386	14-15. Asır Osmanlı Kültür Tarihi	Prof. Dr. Necdet Öztürk	35 TL
9786054921188	Afganistan ve Hindistan'da Bir Türk Devleti Gazneliler	Prof. Dr. Erdoğan Merçil	19 TL
9786054921270	Biz İdil'den Ural'dan	Roza Kurban	27,5 TL
9786054921393	Osmanlı Hâkimiyetinde Kefe	Prof. Dr. Yücel Öztürk	48 TL
9786054921416	Tarih Metodu	Tuncer Baykara	18 TL
9786054921423	Osmanlı Galatası	Kerim İlker Bulunur	28 TL
9786054921478	Yaşlı Tarihin Yankısı	İklil Kurban	20 TL
9786054921560	Kızılbaşlığın Tarihi	Anonim	16 TL
9786054921546	Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş	Tuncer Baykara	24 TL

Balkan Kitaplığı

9786055715748	Arka Bahçemiz Üsküp	H. İlimsever - H. Y Ağanoğlu	13 TL
9786055715786	Kuşatılmış Kent Yanya	Guy Chantepleure	12 TL
9786055506070	Selanik'in Gölgesinde Bir Sancak: Drama	İsmail Aslan	20 TL
9786055506636	Yunanistan'dan Mersin'e-Köklerinden Koparılmış Hayatlar	Dr. Fahriye Emgili	18 TL
9786055506902	Yeniden Kurulan Hayatlar- Boşnakların Türkiye'ye Göçleri (1878-1934)	Dr. Fahriye Emgili	27 TL
9786055261825	İşkodra'da Savaş	Jêrome Tharaud - Jan Tharaud	10 TL

Dil - Edebiyat

9789944425841	Batılılaşma ve Türk Edebiyatı	Doç. Dr. Ali Budak	32 TL
9786055715441	Muhâverât-ı Hikemiyye	Doç. Dr. Ali Budak	14 TL
9786055506599	Mecmuâ-i Fünûn	Doç. Dr. Ali Budak	18 TL
9786055261023	Mağdurin Hikâyesi İlk "Sefiller" Tercümesi	Doç. Dr. Ali Budak	12 TL
9786055261214	Münif Paşa	Doç. Dr. Ali Budak	36 TL
9786055506124	Türk Dünyası Efsane ve Masallarında Bir Dev Tipi: Yalmavuz/Celmoğuz	Prof. Dr. Alimcan İnayet	16 TL
9786055506131	Yusuf Mamay ve Manas Destanı	Prof. Dr. Alimcan İnayet	23 TL
9760555067288	Dilin Kökeni Üzerine	Ernest Renan	14 TL
9786055506469	Sömürgecilik Sonrası İngiliz Romanında Kültür ve Kimlik	M. Ali Çelikel	12 TL
9786055506629	Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde	Ömer Zülfe	17 TL
9786055506926	Türk Edebiyatında Postmodernist Süreç ve Latife Tekin	Dr. Şerefnur Atik	30 TL
9786055261276	Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar	Dr. Ferhat Arslan	35 TL
9786055261443	Ziya Paşa'nın İroni ve Parodi Şaheseri: Zafernâme	Prof. Dr. Ali Budak	18 TL
9786055261641	Yunus Emre Hayatı ve Sanatı	Prof. Dr. Azmi Bilgin	13 TL
9789758509201	Yazınsal Bir Tür Olarak: Kısa Öykü	H. E. Bates	12 TL
9786055261993	Osm. Modernleşmesi Gazetecilik ve Edebiyat	Prof. Dr. Ali Budak	28 TL
9786054921041	Eski Uygur Türkçesi Dersleri	Doç. Dr. Serkan Şen	20 TL
9786054921027	Dilin Kökenleri	J. L. Dessalles - P. Picq - B. Victori	12 TL
9786054921232	Hanlık Devrinden Günümüze Örneklerle Kazak Edebiyatı	Layik Altınmakas	38 TL
9786054921225	Orta Avrupa Edebiyat Tarihinde Türk İmgesi	Charles D. Sabatos	17 TL
9786054921324	Azîz Mahmud Hüdâyî Tarîkatnâme	Haz.: Nevzat Özkan	13 TL
9786054921447	Türk Halklarının Ortak Edebî Eserleri	Nemat Kelimbetov	30 TL
9786054921461	Dil ve Anlatım Bozuklukları	İsa Güleç	20 TL
9786054921508	Yunus Emre Şerhleri	Emine Sevim	16 TL
9786054921539	Modern Kazak Edebiyatının Öncüsü Ibıray Altınsarin	Ekrem Ayan	15 TL
9786054921409	Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri	Hatice Şirin User	35 TL

Türk ve Dünya Siyaseti

9786055715007	1929 Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları	İlhan Tekeli - Selim İlkin	32 TL
9786055715014	Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğin Oluşumu	İlhan Tekeli - Selim İlkin	35 TL
9786055715021	Savaş Sonrası Ortamında 1947 Türkiye İktisadi Kalkınma Planı	İlhan Tekeli - Selim İlkin	13 TL
9786055715410	Yeni Orta Asya Jeopolitiği	M. Reza Djalili - T. Kellner	35 TL
9786055506254	Dünya Hakimiyeti Yolunda ABD-Çin / Asimetrik Savaş	Stéphane Marchand	17 TL
9786055506209	İran'ın Son İki Yüz Yıllık Tarihi	M. Reza Djalili - T. Kellner	12,5 TL
9786055506278	Doğular Batılar Yirmi Beş Asırlık Savaş	Thierry Camous	26 TL
9786055506735	1956 Macar İhtilali-İlk Antitotaliter İhtilal	François Fejtö	14 TL
9789944425223	SSCB'nin ve Rusya Fed.'nun Orta Asya Üzerindeki Stratejik P.	Dr. Mustafa Kalkan	12 TL
9786055506780	Mukaddime'den Muahhire'ye	Dr. M. Hişyar Korkusuz	30 TL
9789758509973	Elvis Kudüs'te	T. Segev	8 TL
9786055261504	Arap Baharı Karşısında: İran ve Türkiye	M. Reza Djalili - T. Kellner	12 TL

Din

9786055715281	İslamı Kur'an'dan Okumak	Muhammed Nur Doğan	15 TL
9786055506476	İslam'ın Engelliye Bakışı	H. İbrahim Sarıkaya	9 TL
9786055506568	Dost Olmak Dostu Sevmek	E. Yasemin Sezgin	9 TL
9786055261108	En Veciz Sözler En Güzel Kıssalar	Mehmet Zeren	12 TL
9786055261115	İlahî Nur-Hz. Muhammed'den Hadisler	Mehmet Zeren	15 TL
9786055261160	Müslümanın El Kitabı		
9786055261238	İnançların Gökkuşağı	John Hick	13 TL
9786055261344	Barnabas İncili	Haz.: Ali Ünal	17 TL
9786055261986	Doğu Dinlerinde Hac İbadeti: Hinduizm - Budizm	Doç. Dr. İsmail Taşpınar	13 TL
9786054921331	İslâm İnanç Esasları	Maturîdî	12 TL

Sosyoloji

9786055261832	Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi	Prof. Dr. Orhan Türkdoğan	26 TL
9786054921126	Türk Dünyasının Bayramı: Yenigün / Nevruz	Yrd. Doç. Ramazan Karaman	17 TL

Nefeslerimizi tuttuk beklemeye başladık. İçimizden "İnşallah askerler duymaz" diye dua ediyorduk. Ama öyle olmadı; çok geçmeden nöbetçi askerin sesini duyduk:

"Kimdir o!.."

Osman Ağa, 1670'lerin başlarında, günümüzde Romanya'nın batısında yer alan Temeşvar'da dünyaya geldi. Asker bir babanın çocuğu olması nedeniyle kale muhafız birliğinde görev aldı ve kısa zamanda yükselerek genç yaşta birlik zabitleri arasına katıldı. Daha on sekiz yaşında genç bir odabaşı iken 1688 senesinde Avusturyalılara esir düştü.

Bu yıllar, İkinci Viyana Kuşatması'nın ardından gelişen ve 1699 senesine kadar sürecek olan Osmanlı tarihinin en fırtınalı dönemlerindendir.

Esirlik günlerinin büyük kısmını Viyana'da geçiren Osman Ağa, oldukça maceralı bir kaçıştan sonra 1700 senesinde kurtularak memleketine dönebildi ve eski görevine iade edildi. Daha sonra vilayet tercümanlığı yaptı, Avusturyalılar ile yapılan sınır görüşmelerinde yer aldı.

Avrupa'da da çok iyi tanınan ve birçok kez yayımlanan "Osman Ağa'nın Hatıraları", tarihî bir kaynak olmasının ötesinde, 17. yüzyıl insanlarının zihniyeti, yaşayışı, devletler ve toplumlar arası ilişkileri gibi tarih kitaplarında pek yer almayan insani bilgileri vermesi açısından çok sevilen ve incelenen eser olma özelliğindedir.

ISBN: 978-605-4921-60-7

